

- ฝ่ายบริหารจะต้องรับผิดชอบ หากใช้อำนาจหน้าที่ในทางละเมิดกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับของสมาคม ทำให้เกิดความเสียหายกับบริษัท (มาตรา 63)
- บริษัทเป็นผู้รับรายได้ที่เรียกคืนจากฝ่ายบริหารสืบเนื่องจากการทำธุรกิจแข่งขันกับบริษัทเอง (มาตรา 215)

เมื่อฝ่ายจัดการกระทำการซื้อโงบริษัท คณะกรรมการอำนวยการของบริษัทร่วมทุนต้องพิจารณาอนุมัติให้ฟ้องร้อง จึงจะนำเรื่องฟ้องร้องได้ หากผู้ร่วมทุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นชอบ ก็ไม่อาจทำการฟ้องร้อง

การป้องกันการซื้อโง

นักลงทุนต่างชาติควรหาทางป้องกันการซื้อโง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ปฏิบัติทั่วไป

1. จัดทำเอกสารโครงสร้างการจัดการให้แน่นอนชัดเจนพร้อมทั้งระบุเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาการร่วมทุน ในเอกสารโครงสร้างการจัดการควรระบุอำนาจหน้าที่ของฝ่ายจัดการเกี่ยวกับการทำนิติกรรมไม่เกินมูลค่าที่กำหนด กรณีการทำนิติกรรมเกินกว่ามูลค่าที่กำหนดจะต้องมีบุคคลอื่นตามที่นักลงทุนต่างชาติดมอบหมายเป็นผู้ลงนามร่วม
2. ในเอกสารจัดตั้งบริษัท ให้ระบุว่าพนักงานฝ่ายใดบ้างของบริษัทมีสิทธิขอข้อมูลทางบัญชี ระเบียบวิธีการตรวจสอบบัญชี ระบุการใช้ผู้ตรวจสอบบัญชีรับอนุญาตที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ นักลงทุนต่างชาตินั้นยืนยันสิทธิในการให้ความเห็นชอบการบรรจุพนักงานหัวหน้าฝ่ายบัญชี
3. การกำหนดกฎเกณฑ์ห้ามหมิ่นหมายจนเกินไปไม่อาจประกันว่าจะได้รับการปฏิบัติ จึงควรกำหนดกฎเกณฑ์เท่าที่จำเป็น แต่มีความชัดเจนรัดกุม และครอบคลุมจุดสำคัญ เพื่อให้ฝ่ายจัดการเกิดความระมัดระวัง

การกำหนดกฎเกณฑ์ที่สำคัญในเอกสารสัญญา/เอกสารจดทะเบียนบริษัทเป็นสิ่งที่พึงกระทำ แต่ผู้ร่วมทุนฝ่ายจีนมักบ่งบอกว่าไม่จำเป็น หรือไม่เหมาะสมกับสภาพการทำธุรกิจในจีน หรืออ้างว่าเป็นการเสียค่าใช้จ่ายโดยใช่เหตุ แต่เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมา นักลงทุนต่างชาติได้แต่โทษตัวเอง

นักลงทุนต่างชาติที่ส่งลูกจ้างจากบริษัทแม่ไปทำงานร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ ในบริษัทร่วมทุน พนักงานเหล่านี้ควรจะรู้ภาษาจีน และควรมีการฝึกอบรมให้ทราบถึงสภาพการทำงานในบริษัทจีน ซึ่งต่างจากในประเทศของตน ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะแยกแยะว่าอะไรถูกต้อง อะไรไม่ถูกต้องในการทำธุรกิจในจีน

4. ก่อนที่จะตัดสินใจร่วมทุน อาจจ้างบริษัทที่ปรึกษาในพื้นที่ตรวจสอบข้อมูลของผู้ร่วมทุนฝ่ายจีน เช่น เครดิต ชื่อเสียง ภูมิหลัง เป็นต้น

หลักปฏิบัติเมื่อเกิดกรณีการฉ้อโกง

ผู้ลงทุนฝ่ายต่างชาติควรจะรวบรวมและเก็บรักษาหลักฐานต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กรณีที่ผู้ร่วมทุนฝ่ายจีนให้ความร่วมมือกับการรวบรวมหลักฐานจะทำได้ง่าย โดยทั่วไปฝ่ายต่างชาติสามารถเก็บรักษาหลักฐานทั้งเอกสารและข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์ ให้พ้นจากพนักงานที่ต้องสงสัย

หากฝ่ายต่างชาติเชื่อว่าฝ่ายจีนมีส่วนรู้เห็น การรวบรวมหลักฐานจะต้องประสບอุปสรรค มีคำแนะนำว่าอาจว่าจ้างหน่วยสืบสวนเอกชนทำการแทน ซึ่งพอมืออยู่บ้างตามเขตพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ แต่ทำการสืบสวนได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่างชาติพึงพิจารณาว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นไปโดยเจตนาหรือไม่ หากเกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ก็ต้องแก้ไขอีกแบบหนึ่ง

เจ้าพนักงานภาครัฐมักจะมีใจเอนเอียงไปทางฝ่ายจีนเป็นธรรมดา หากนักลงทุนต่างชาติได้เคยทำความรู้จักมักคุ้นกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐมาก่อน เมื่อเกิดกรณีการฉ้อโกง การติดต่อขอความช่วยเหลือจะง่ายขึ้น โดยทั่วไปหน่วยงานที่เต็มใจให้ความช่วยเหลือแก่นักลงทุนต่างชาติ คือกระทรวงความร่วมมือทางการค้าและเศรษฐกิจต่างประเทศ (Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation) ซึ่งมีหน่วยงานระดับท้องถิ่น ปกติเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนี้มักจะเข้าใจบทบาทที่เหมาะสมของบริษัทต่างชาติ และไม่ต้องรักษาสายสัมพันธ์เหมือนอย่างเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลาง

กรณีที่ยุ่งยากที่สุดคือการฉ้อโกงที่มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเกี่ยวข้องอยู่ด้วย นักลงทุนต่างชาติจะต้องนำเรื่องร้องเรียนรัฐบาลระดับมณฑล และหากมีหลักฐานแจ้งชัดก็อาจร้องเรียนรัฐบาลกลางที่ปักกิ่ง แต่กรณีส่วนใหญ่ได้รับการพิจารณาด้วยดีในรัฐบาลระดับมณฑล ส่วนการหวังพึ่งรัฐบาลกลางก็ไม่แน่ว่าจะบรรลุผล เพราะปัจจุบันมีการกระจายอำนาจมากขึ้นเรื่อยๆ หากไม่ใช่กรณีเด่นชัดและเกี่ยวข้องกับความเสียหายในวงกว้าง เจ้าหน้าที่ที่ปักกิ่งก็อาจไม่เข้าไปแทรกแซง

การใช้ประโยชน์จากตำรวจ

ตำรวจท้องถิ่นมีแผนกสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ จะรับผิดชอบในกรณีที่เชื่อได้ว่าการกระทำผิดเกิดขึ้น เมื่อรับแจ้งความแล้วจะทำการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมหลักฐาน แต่ดูเหมือนว่าตำรวจเองก็ดูทิศทางลม หากพบว่านักลงทุนต่างชาติได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายการเมือง ตำรวจจะทำคดี แต่ถ้านักลงทุนต่างชาติไม่มีสายสัมพันธ์ใดๆ กับฝ่ายการเมือง ตำรวจอาจเพิกเฉยก็ได้ หากตำรวจรับผิดชอบสืบสวน ฝ่ายร้องเรียนก็อาจจะต้องช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เป็นบางด้าน

ในระหว่างที่ตำรวจกำลังสืบสวนอยู่ นักลงทุนต่างชาติอาจจ้างผู้ตรวจสอบบัญชีอิสระช่วยตรวจสอบ ทางตำรวจมักขาดผู้รู้ด้านบัญชี ผู้ตรวจสอบบัญชีอิสระจะช่วยตรวจหาหลักฐาน ตำรวจมักยอมรับรายงานการตรวจสอบที่ผ่านการรับรองของบริษัทตรวจสอบบัญชีระหว่างประเทศ นักลงทุนต่างชาติจึงควรหารือกับตำรวจเพื่อจ้างผู้ตรวจสอบบัญชีต่างชาติ ขั้นตอนนี้จะค่อนข้างราบรื่นหากมีการระบุชัดเจนในเอกสารสัญญาการตั้งบริษัทร่วมทุนหรือหนังสือเริ่มดำเนินงาน ในสิทธิการตรวจสอบบัญชีของฝ่ายร่วมทุนต่างชาติ

การเจ้าหน้าที่ชำนาญเพื่อทำงานสนับสนุนการทำงานของตำรวจ พึงหารือกับฝ่ายตำรวจและกระทำอย่างเปิดเผย

การข้อโกงของฝ่ายจัดการในบริษัทร่วมทุนต่างชาติอาจสร้างความเสียหายต่อบริษัทเองหรือต่อฝ่ายที่สาม ต้องหยุดความเสียหายโดยเร็วที่สุด โดยพิจารณาข้อตกลงสัญญาต่าง ๆ ที่ฝ่ายจัดการเกี่ยวข้องอยู่ด้วยความระมัดระวัง และอาจต้องติดต่อฝ่ายที่สามเพื่อแจ้งให้ทราบ พยายามแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับบริษัทลงทุนต่างชาติได้รับทราบถึงกรณีที่เกิดขึ้น และลงแจ้งความในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อแจ้งการเพิกถอนสิทธิการเป็นตัวแทน / การใช้ตราของบริษัทของบุคคลที่บริษัทได้ยกเลิกอำนาจหน้าที่ไปแล้วให้ทราบทั่วกัน

26. ความสัมพันธ์ทางการค้าไทย - จีน

ประวัติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน

ไทยกับจีนมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลายาวนาน ดังปรากฏหลักฐานในประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา ในระดับรัฐบาลมีการแต่งตั้งทูตไปเยือนจีนอยู่เสมอ ในปี 1947 ไทยกับจีนคณะชาติได้ลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรี ไทยได้แต่งตั้งเอกอัครราชทูตไปประจำ ณ แผ่นดินใหญ่จีน ครั้นเมื่อจีนคณะชาติแตกถอยไปอยู่เกาะไต้หวัน สถานทูตไทยก็ย้ายตามไปอยู่ ณ กรุงไทเปด้วย แต่การค้าระหว่างไทยกับจีนแผ่นดินใหญ่ก็ยังคงดำเนินต่อไป

เมื่อเกิดสงครามเกาหลีในปี 1950 ประเทศไทยได้งดทำการค้ากับจีนตามมติสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลได้สั่งห้ามการซื้อขายสินค้าโดยตรงกับจีน แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลยังคงหลอ้มอล่วย จึงปรากฏว่าในช่วงปี 1956-1958 มีสินค้าพื้นเมืองจากจีนวางขายอยู่ทั่วไปในกรุงเทพฯ

ต่อมาในเดือนมกราคม 1959 หัวหน้าคณะปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ห้ามนำสินค้าทุกชนิดที่มีแหล่งผลิตจากจีนแผ่นดินใหญ่เข้าประเทศ แต่ยังมีสินค้าที่ผลิตจากจีนเล็ดลอดเข้ามาวางขายอย่างเปิดเผย รวมทั้งสินค้าจากจีนบางส่วนที่สั่งเข้าอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพราะเป็นการซื้อผ่านประเทศที่สาม โดยมากผ่านฮ่องกงและสิงคโปร์ ซึ่งขายสินค้าที่ผลิตในประเทศจีนให้เราอีกต่อหนึ่ง เช่น ยาสมุนไพรผ่านสิงคโปร์ และเส้นไหมผ่านญี่ปุ่น เป็นต้น

ต่อมา นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ซึ่งขณะนั้นเป็นที่ปรึกษาฝ่ายอำนวยการเศรษฐกิจการคลัง และอุตสาหกรรมของคณะปฏิวัติ ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าคณะปฏิวัติ จอมพลถนอม กิตติขจร ให้เป็นที่ปรึกษาของคณะป้องกันไทยไปร่วมการแข่งขันที่ปักกิ่ง ระหว่างวันที่ 2-13 กันยายน 1972 โดยมีหน้าที่พิเศษคือการหยุดยั้งการนำเข้าของฝ่ายจีนที่มีต่อไทยเพราะได้ขาดการติดต่อกันมานาน

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้เดินทางไปประเทศจีน 2 ครั้ง และต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ชุดล่าสุดกระทรวงพาณิชย์ได้เสนอให้มีการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 และดำเนินการค้ากับจีนโดยรัฐ แต่ปรากฏว่าข้อเสนอประการแรกได้รับการคัดค้านจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ ฉะนั้น รัฐบาลจึงตัดสินใจที่จะออกพระราชบัญญัติแก้ไข แทนการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 แต่ยังไม่ทันออกเป็นกฎหมาย รัฐบาลชุดนั้นก็หมดอำนาจไป

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1973 จีนได้ตกลงขายน้ำมันดีเซลจำนวน 5 หมื่นบาร์เรล ในราคาต่ำกว่าราคาตลาดโลกตามที่ไทยขอซื้อในเดือนกุมภาพันธ์ 1974 รัฐบาลไทยได้ออก พ.ร.บ. การผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือมีแหล่งกำเนิดในจีน ในเดือนมกราคม 1974 (พ.ศ. 1518) รัฐบาลได้ออกกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการห้ามนำเข้าและจำหน่ายและการผ่อนผันให้จำหน่ายซึ่งสินค้าที่ผลิตหรือมีแหล่งกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ร.บ. การค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งบรรษัทการค้าแห่งรัฐ

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ทันได้มีการจัดตั้งบรรษัทการค้าแห่งรัฐขึ้นมา รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ได้ประกาศใช้ "พ.ร.บ.ยกเลิก พ.ร.บ.การค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ พ.ศ. 2518 พ.ศ. 2519" เมื่อเดือนสิงหาคม 1976 โดยระบุเหตุผลในการใช้ พ.ร.บ.ฉบับนี้ว่า รัฐบาลมีนโยบายให้การปฏิบัติต่อทุกประเทศที่ทำการค้ากับไทยโดยเท่าเทียมกัน จึงเป็นอันว่าตั้งแต่นั้นมาพ่อค้าไทยสามารถติดต่อการค้ากับจีนภายใต้กฎหมายการค้ากับต่างประเทศชุดเดียวกับที่ไทยใช้กับทุกประเทศ

จากการพิจารณาประวัติความเป็นมาการค้าระหว่างไทยกับจีน มีข้อพึงสังเกตว่าในช่วงที่การค้าระหว่างไทยกับจีนได้หยุดชะงักระหว่างปี 1959-1973 นั้น ได้เอื้อประโยชน์ให้การค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ก่อตัวขึ้นและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากรัฐบาลไทยซึ่งอยู่ใต้ อิทธิพลของฝ่ายทหาร ได้นำนโยบายการค้าไปผนวกกับนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุให้พ่อค้าในไทยต้องหันไปติดต่อกับชาวยุโรปแทน เพื่อนำสินค้ามาสนองความต้องการของผู้บริโภคไทยที่กำลังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาดังกล่าวสินค้าส่วนใหญ่ที่ไทยซื้อจากญี่ปุ่นยังเป็นสินค้าประเภทอุปโภคบริโภค ที่ใช้เทคโนโลยีแบบพื้น ๆ อันเป็นสินค้าระดับเดียวกับที่ไทยเคยซื้อจากจีนมาก่อน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในระดับสากลส่งผลดีต่อการเติบโตใหญ่ของสินค้าญี่ปุ่นในตลาดโลกเช่นใด การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ก็เอื้อประโยชน์ให้ญี่ปุ่นสามารถขยายอิทธิพลครอบงำเศรษฐกิจไทยจนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังตลอดมา ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อไทยยกเรื่องนี้ขึ้นมาเจรจากับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นมักตอกหน้ากลับมาว่าไทยต้องป้องกันตนเอง หาใช่เรียกร้องให้ญี่ปุ่นเพลามือในการโจมตีเศรษฐกิจไทยไม่

ความสัมพันธ์ทางการค้าไทย-จีน (ค.ศ.1978-2000)

ไทยและจีนได้ลงนามในข้อตกลงทางการค้า (Trade Agreement) ระหว่างกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ.1978 และจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-จีน (Joint Trade Committee) เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1978 เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายทางการค้าและมาตรการขยายการค้าระหว่างกัน และมีการลงนามในพิธีสารว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-จีน (Joint Trade Committee) เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1978 ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมระดับอธิบดีปีละครั้ง ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายทางการค้า รวมทั้งมาตรการการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง

ต่อมาในโอกาสที่ประธานาธิบดีหลี่เซียนเนียน เดินทางมาเยือนประเทศไทยเมื่อเดือนมีนาคม 1985 ได้มีการลงนามในข้อตกลงจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย-จีน (Joint Committee on Economic Cooperation) โดยมีการประชุมในระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย เพื่อศึกษาสู่ทางความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน

ภาวะการค้าทั่วไป

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนปี1975-2004 มูลค่าการค้ารวมระหว่างไทย-จีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพิ่มขึ้นจาก 735.4 ล้านบาทในปี 1975 เป็น 285,918

ล้านบาทในปี 2004 ในช่วง 1978-1999 ส่วนใหญ่ไทยเป็นฝ่ายขาดดุล แต่การขาดดุลการค้ามีลักษณะผันผวนไม่ขยายตัวไปในทิศทางเดียวโดยตลอด ช่วงหลังคือปี 2000-2004 ไทยเป็นฝ่ายเกินดุลค่อนข้างมาก

การส่งออกจากไทยไปจีน มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 391 ล้านบาทในปี 1975 เป็น 285,918 ล้านบาทในปี 2004 มูลค่าการส่งออกลดลงในปี 1983 เพราะจีนได้ลดการสั่งซื้อสินค้าบางรายการสืบเนื่องจากการชะลอการปฏิรูปเศรษฐกิจ มูลค่าการส่งออกลดลงอย่างมากอีกครั้งในปี 1990 เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจจีนซบเซาลงอันเป็นผลจากวิกฤตการณ์เทียนอันเหมิน แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมามูลค่าการส่งออกจากไทยไปจีนก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การนำเข้าจากจีนมาไทย มีมูลค่าเพิ่มจาก 343.9 ล้านบาทในปี 1975 เป็น 53,609 ล้านบาทในปี 2004 ในระยะหลังไทยนำเข้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปจากจีนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

มีข้อพิพาทตั้งแต่ปี 1997/1998 เป็นต้นมา มีหลายหน่วยงานเผยแพร่ข้อมูลตัวเลขการค้าไทย-จีน แต่ตัวเลขต่างกันหลายหมื่นล้านบาท ทำให้การคำนวณดุลการค้าได้ตัวเลขที่ขัดแย้งกันอย่างมาก

รายการสินค้าออกที่สำคัญจากไทย

ตารางที่ 2 แสดงมูลค่าสินค้าออกสำคัญ 10 รายการในปี 1998-2000 สินค้าออกจากไทยไปจีนที่ครองความสำคัญตั้งแต่ปี 1975 จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ข้าว และยางพารา ส่วนสินค้าออกอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงความสำคัญในแต่ละช่วงเวลา สินค้าออกที่เด่นในช่วงปี 1990 -1995 ได้แก่ ปลาสดแช่เย็นแช่แข็ง เส้นใยประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า เม็ดพลาสติก ด้ายเส้นใยประดิษฐ์ และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง สินค้าออกที่เด่นในช่วงปี 1996-2000 ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์-อุปกรณ์และส่วนประกอบ ยางพารา ข้าว เม็ดพลาสติก ก๊าซปิโตรเลียมเหลว และกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ส่วนรายการที่ผันผวนอย่างมากตลอดมาคือน้ำตาลทรายดิบ โดยขึ้นอยู่กับการผลิตของคู่ค้าอื่นของจีน

ข้าว ในปี 2000 จีนเปลี่ยนระบบการนำเข้าจากระบบโควตาภาษีเป็นรายประเทศ มาเป็นระบบโควตาภาษีทุกประเทศใช้ร่วมกัน มีการเพิ่มปริมาณโควตามากขึ้น (จาก 2.66 ล้านตันในปี 2000 เป็น 5.32 ล้านตันในปี 2004 ในจำนวนนี้เป็นข้าวเมล็ดยาว 2.66 ล้านตัน) และลดอัตราภาษีนอกโควตา (จากร้อยละ 40-80 เป็น 10-35) และเปิดให้เอกชนจีนนำเข้าได้ครึ่งหนึ่งของปริมาณโควตาทั้งหมด ไทยจะได้ประโยชน์จากการส่งออกข้าว

ยางพารา การพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของจีนที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จีนต้องนำเข้ายางพาราเป็นวัตถุดิบในการผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์อีกมาก ในช่วงปี 2002-03 จีนขยายโควตานำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ต่อปี ในปี 2002 จีนลดอัตราภาษีนำเข้าจากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 20 และยกเลิกโควตานำเข้าในปี 2004 จีนมีความต้องการนำเข้ายางแท่งมากขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม จากที่มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราในมณฑลไห่หนาน เมื่อจีนสามารถผลิตยางพาราเองได้มากขึ้น ความต้องการซื้อยางพาราจากไทยจะลดลง

ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ลดอัตราการนำเข้าจากร้อยละ 10-30 ในปี 2002 เป็นร้อยละ 5-20 ในปี 2004 ไทยมีส่วนแบ่งตลาดในจีนมากกว่าร้อยละ 50 มีอินโดนีเซียและเวียดนามเป็นผู้ส่งออกสำคัญ

กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง

ในปี 2000 จีนเป็นตลาดกุ้งอันดับเจ็ดของไทย จีนลดอัตราการนำเข้าจากร้อยละ 30-35 ในปี 2000 เหลือร้อยละ 10-20 ในปี 2004 ที่ผ่านมาจีนส่งออกกุ้งไปยังญี่ปุ่น เมื่อระบบการขนส่งและการกระจายสินค้าภายในประเทศจีนดีขึ้น กุ้งที่ผลิตภายในจีนและนำเข้าจะมีคู่แข่งทางการขยายตลาดกว้างขึ้น

ผลไม้สดแช่เย็นและแช่แข็ง ผลไม้ที่ส่งไปได้แก่ ลำไย กล้วยไข่ ส้มโอ ทุเรียน ตั้งแต่ปี 2002 จีนลดอัตราการนำเข้าผลไม้จากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 20 ในปี 2004 ขณะนี้จีนได้ค้นพบสายพันธุ์ลำไยที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับพันธุ์ดีของไทย และขยายพื้นที่ปลูกลำไยเพิ่มขึ้นมาก

เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ ในช่วงปี 1997-2002 ไทยส่งออกส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ไปจีนเป็นอันดับหนึ่ง และจะส่งออกเป็นอันดับนำต่อไปอีกระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวจีนอาจพัฒนาการผลิตขึ้นส่วนมากขึ้นเพื่อลดการนำเข้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อไทยในการผลิตชิ้นส่วนชนิดเดียวกัน

รายการสินค้าเข้าที่สำคัญจากจีน

ตารางที่ 3 แสดงมูลค่าสินค้าเข้าสำคัญ 10 รายการ รายการสินค้าเข้าสำคัญจากจีนตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มิเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่เปลี่ยนในด้านลำดับที่ของมูลค่าการนำเข้า ในช่วงปี 1975-1982 สินค้านำเข้าที่โดดเด่นและนำเข้าเพียงช่วงเดียวได้แก่น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น เป็นสินค้ามีอัตราการทำหน้าที่เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศทั้งสอง หลังจากนั้นจีนไม่มีการส่งออก ในช่วงปี 1996-2004 สินค้านำเข้าอันดับนำ ได้แก่ เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรมและอุปกรณ์ เครื่องคอมพิวเตอร์-อุปกรณ์และส่วนประกอบ เคมีภัณฑ์ ผ้าผืน เครื่องใช้ไฟฟ้า ได้แก่

โครงสร้างสินค้าออกและสินค้าเข้า

ตารางที่ 4 แสดงโครงสร้างสินค้าออกจากไทยไปจีน ในช่วงปี 1994 และ 2004 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างมาก สินค้าเกษตรกรรมมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 56.4 เหลือเพียงร้อยละ 21.1 ขณะเดียวกันสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มจากร้อยละ 29.4 เป็นร้อยละ 66.7

โครงสร้างสินค้าเข้าจากจีน ตั้งแต่ปี 1989 เป็นต้นมา สินค้าที่มีความสำคัญได้แก่ วัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปทางด้านอุตสาหกรรม ตั้งแต่ปี 1996 เป็นต้นมา สินค้าทุนโดยเฉพาะเครื่องจักรไฟฟ้าและอุปกรณ์ และเครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ ไทยนำเข้าจากจีนเพิ่มขึ้นอย่างมาก

สรุปปัญหาการค้าไทย-จีนและข้อเสนอแนะ

ไทยขาดดุลการค้ากับจีนเกิดจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้

(1) แม้ว่าจีนได้ประกาศเปิดประเทศตั้งแต่ปี 1979 แต่ในความเป็นจริงเน้นเปิดเฉพาะด้านการส่งออก แต่ปิดกั้นการนำเข้า เอกชนทั่วไปไม่มีสิทธินำเข้าโดยตรง สิทธิการนำเข้าจำกัดเฉพาะบรรษัทการค้าที่สังกัดกระทรวงพาณิชย์ (MOFCOM) และหน่วยงาน/โรงงานสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมที่ต้องนำเข้าชิ้นส่วนและวัตถุดิบเข้ามาใช้ในโรงงานของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าการเกษตรนั้น บรรษัทการค้าต่างประเทศของรัฐนิยมสั่งเข้าคราวละมาก ๆ จากประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ ส่วนประเทศที่เป็นผู้ผลิตรายเล็กหรือมีผู้ขายเป็นรายเล็กรายน้อยอย่างประเทศไทย ย่อมไม่อยู่ในความสนใจของผู้สั่งซื้อเหล่านี้ ยกเว้นสินค้าเกษตรที่ไม่สามารถซื้อจากประเทศอื่น บรรษัทเหล่านี้จึงจะสั่งซื้อจากไทย ทำให้จีนสั่งซื้อสินค้าเกษตรจากไทยต่ำกว่าเป้าหมายในข้อตกลงการค้าประจำปีอยู่เสมอ

(2) โครงสร้างการผลิตของไทยและจีนมีทั้งส่วนที่คล้ายกันและต่างกัน ส่วนที่คล้ายกันคือ ต่างก็พึ่งพาสาขาการเกษตรในสัดส่วนค่อนข้างสูง ทั้งในด้านปัจจัยการผลิตและการยังชีพของประชากร ทั้งสองประเทศต่างก็กำลังเร่งรัดพัฒนาสาขาอุตสาหกรรม ส่วนที่ต่างกันคือ การผลิตของจีนมีขนาดใหญ่โต ในด้านอุตสาหกรรมมีการผลิตสินค้าหลากหลายชนิด มีการใช้เทคโนโลยีตั้งแต่ระดับพื้น ๆ จนถึงระดับสูง ทั้งสองประเทศต่างก็เน้นการผลิตเพื่อส่งออก ฉะนั้น การพึ่งพาซึ่งกันและกันทั้งด้านวัตถุดิบ เทคโนโลยี และตลาดระบายสินค้าต่างชนิดกันจะเป็นการเกื้อกูลกันแก่ทั้ง 2 ประเทศ

(2) จากข้อมูลการค้าที่ดำเนินมาตั้งแต่ ค.ศ.1975 ปรากฏว่าโครงสร้างการค้าไทยมีลักษณะพื้นฐานที่ด้อยกว่าจีน กล่าวคือ สินค้าหลักที่ไทยขายให้จีนเป็นสินค้าเกษตร ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะการผลิตภายในประเทศคู่ค้า บางปีฝ่ายจีนสามารถผลิตได้เพียงพอก็จะซื้อจากต่างประเทศน้อยลง บางปีผลผลิตของทั้ง 2 ฝ่ายต่างก็ต่ำลง จีนต้องการซื้อมาก แต่ไทยไม่มีผลผลิตเพียงพอที่จะขาย การซื้อ-ขายสินค้าเกษตรบางชนิดจึงมีความผันผวนมาก สำหรับสินค้าอุตสาหกรรมเบาบางชนิดที่ไทยสามารถส่งออกได้ จีนก็กลายเป็นคู่แข่งของไทยในตลาดต่างประเทศ อย่างเช่น สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งไทยสูญเสียตลาดส่งออกให้แก่จีนโดยสิ้นเชิงตั้งแต่ปี 1995 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม นักธุรกิจไทยก็ได้ใช้ความพยายามเสนอขายสินค้าใหม่ ๆ หลากหลายชนิดให้จีน แต่อุปสรรคสำคัญคือผู้ส่งออกไทยยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการค้าของจีน และขาดข้อมูลเกี่ยวกับตลาดจีน ซึ่งเป็นตลาดที่แยกจากกันนับร้อยนับพันแห่ง แต่ละตลาดมีความแตกต่างอย่างมาก ทำให้นักธุรกิจไทยประสบภาวะขาดทุนในการทำธุรกิจ และเลิกล้มความสนใจที่จะส่งสินค้าไปขายให้จีน

อย่างไรก็ตาม เมื่อจีนได้เป็นสมาชิก WTO และเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 ได้มีการลงนามข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน โดยมีกรอบความตกลงที่สำคัญ คือ (1) ลดภาษีสินค้า (2) เปิดเสรีการค้าบริการ (3) เปิดเสรีด้านการลงทุน (4) เร่งรัดความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ เป็นพิเศษ และ (5) **ลดภาษีสินค้าในส่วนเร่งรัด (early harvest) ให้เหลือ 0% ภายใน 3 ปี นับจากต้นปี 2546 กำหนดสินค้า 8 กลุ่ม ได้แก่ สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ พืชมีชีวิต ดอกไม้ กล้วยไม้ ผัก ผลไม้ และนม** โดยมีเงื่อนไขว่าหากมีประเทศใดประเทศหนึ่งไม่พร้อมที่จะลดภาษีในสินค้า 8 กลุ่มนี้ สามารถขอยกเว้นชั่วคราวได้ และสามารถที่จะเจรจาเป็นพิเศษกับจีน หากเห็นว่าสินค้าที่นำมาลดภาษีไม่มีประโยชน์กับประเทศของตน

เนื่องจากจีนเป็นประเทศใหญ่ มีความหลากหลายด้านระดับรายได้และระสนิยมการบริโภค เป็นการยากที่ใครจะสามารถแนะนำสินค้าอุปโภคบริโภคที่ติดตลาดจีน แม้แต่ผู้ค้าหวอดในวงการค้าของไทย เมื่อไปทำธุรกิจค้าขายในจีนก็ยังไม่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว บางอย่างคาดว่าต้องขายดี กลับขายไม่ได้ บางอย่างกลับขายดีอย่างคาดไม่ถึง จึงต้องอาศัยการสำรวจตลาดอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1975-2004

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินค้าออกไป จีน	สินค้าเข้าจากจีน	การค้ารวม	ดุลการค้า
1975	391	344	735	47
1980	2,531	8,535	11,066	-6,004
1985	7,367	6,073	13,440	1,294
1990	6,815	28,283	35,098	-21,468
1991	8,555	29,327	37,882	-20,772
1992	9,801	30,979	40,780	-21,178
1993	13,636	27,610	41,246	-13,974
1994	23,336	34,897	58,233	-11,561
1995	40,868	52,187	93,055	-11,319
1996	47,370	49,501	96,872	-2,130
1997	55,497	69,466	124,963	-13,969
1998	72,854	74,806	147,664	-1,952
1999	70,569	94,595	165,164	-24,026
2000	113,282	35,578	148,860	77,704
2001	127,204	36,639	163,843	127,204
2002	152,591	39,046	191,637	152,591
2003	236,058	44,458	280,516	236,058
2004	285,918	53,609	339,527	285,918

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายไตรมาส, ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2 สินค้าออกสำคัญ 10 อันดับแรกจากไทยไปจีน ค.ศ. 2002-2004

(หน่วย : ล้านดอลลาร์ สหรัฐ.)

ลำดับที่	รายการ	2002	2003	2004
1	เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ	589.3	1,145.3	1,515.3
2	เมล็ดพลาสติก	289.6	388.2	566.3
3	ยางธรรมชาติ	358.3	715.6	785.0
4	เคมีภัณฑ์	200.7	311.7	362.2
5	ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	137.6	169.4	281.8
6	น้ำมันดิบ	144.2	351.8	274.6
7	แผงวงจรไฟฟ้า	143.4	204.1	226.5
8	เหล็กและเหล็กกล้า	94.6	191.6	126.7
9	ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้	93.0	138.9	209.1
10	ก๊าซปิโตรเลียมเหลว	99.6	109.9	134.4
	รวมสินค้า 10 รายการ	2,150.3	3,726.5	4,481.8
	สินค้าอื่นๆ	1,404.7	1,962.4	2,633.2
	ส่งออกรวมทั้งสิ้น	3,555.0	5,688.9	7,115.1

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 3 สินค้าเข้าสำคัญ 10 อันดับแรกจากจีนมาไทย ค.ศ. 2002-2004

(หน่วย : ล้านบาท)

ลำดับที่	รายการ	2002	2003	2004
1.	เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ	1,048.6	1,188.4	1,483.3
2.	เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ	1,006.8	1,149.8	1,208.9
3.	เหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็กกล้า	72.3	98.8	578.0
4.	เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ	244.6	339.6	525.2
5.	เคมีภัณฑ์	326.4	369.5	539.7
6.	สินแร่ เศษโลหะ และอื่นๆ	102.2	185.9	437.7
7.	ผ้าผืน	292.8	315.8	381.7
8.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	193.4	230.8	324.5
9.	เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด	107.7	154.1	226.9
10.	แผงวงจรไฟฟ้า	104.8	126.5	200.5
	รวมสินค้า 10 รายการ	3,499.5	4,159.3	5,816.4
	สินค้าอื่น ๆ	1,398.0	1,843.0	2,327.9
	นำเข้ารวมทั้งสิ้น	4,897.5	6,002.3	8,144.3

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 4 โครงสร้างสินค้าออกและสินค้าเข้าระหว่างไทยกับจีน ปี 1994 และ 2000

(หน่วย: ร้อยละ)

	1994	2000
สินค้าออกจากไทยไปจีน	100.0	100.0
เกษตรกรรม	56.4	21.3
อุตสาหกรรม	29.4	66.7
อื่น ๆ	14.2	12.0
สินค้าเข้าจากจีนมาไทย	100.0	100.0
สินค้าทุน	17.5	43.3
วัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป	54.4	36.1
อุปโภคบริโภค	6.7	15.6
อื่น ๆ	22.8	5.0

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลเบื้องต้น

กรณีศึกษาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน

แม้ว่าตามข้อตกลง FTA ไทย-จีน ทางการเงินจะลดภาษีนำเข้าผัก-ผลไม้ไทยลงเหลือศูนย์ แต่ผู้ประกอบการของไทยยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการส่งผลไม้ไทยเข้าไปขายในตลาดจีน ปัญหาสำคัญประการหนึ่งเกิดจากการที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

ช่องทางในการกระจายสินค้าและขั้นตอนกฎระเบียบต่างๆ ของทางการจีน ในที่นี้จึงนำประเด็นสำคัญเหล่านั้นมานำเสนอเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกผลไม้ไทยไปขายในตลาดจีน

1. ช่องทางการกระจายผลไม้ไทยในตลาดจีน

จากการพิจารณาเบื้องต้น เมืองเป้าหมายสำหรับผลไม้ไทยได้แก่ กว่างโจว เซี่ยงไฮ้ ปักกิ่ง หางโจว นานจิง เทียนจิน (มีท่าเรือขนส่งสินค้าขนาดใหญ่) เจิ้งตู ชิงเต่า (ติดชายทะเล เป็นเมืองท่า) อู่ฮั่น เลียนหยาง ฮาร์บิน ต้าเหลียน เซี่ยเหมิน และเฉิ่นเจิ้น

ในปัจจุบันจีนมีตลาดกลางค้าส่งผลไม้นำเข้าจากต่างประเทศที่สำคัญอยู่ 3-4 แห่ง ได้แก่ ตลาดกลางค้าส่งที่กว่างโจว มณฑลกว่างตุง ตลาดขายส่งที่เซี่ยงไฮ้ ตลาดขายส่งที่เมืองต้าเหลียน มณฑลเหลียวหนิง และตลาดขายส่งที่นานจิง มณฑลเจียงซู สำหรับตลาดขายส่งผลไม้ที่ถือว่าสำคัญที่สุดสำหรับผลไม้ไทยอยู่ที่เมืองกว่างโจว ในระยะแรกตลาดกลางขายส่งผลไม้ที่ผู้ค้าผลไม้ส่งออกของไทยรู้จักดีคือ ตลาดหนานไห่ หลีสุ่ย (Nanhai Lishui) ต่อมาตลาดแห่งนี้ได้ปิดตัวลง และมีตลาดกลางค้าส่งผลไม้แห่งใหม่เกิดขึ้น ชื่อตลาดเจียงหนาน

2. ฤดูกาลผลิตของผลไม้จีนและผลไม้ไทย

ฤดูกาลผลไม้จีน ที่ส่งผลกระทบต่อราคาผลไม้ไทยเป็นอย่างมาก

เดือน	ผลไม้ที่ออก
มกราคม	เกาลัด
กุมภาพันธ์	เกาลัด
มีนาคม	สตรอเบอร์รี่
เมษายน	สตรอเบอร์รี่ แดงโม
พฤษภาคม	สตรอเบอร์รี่ แดงโม ลิ้นจี่ เชอร์รี่ ลูกพีช (pipa)
มิถุนายน	สตรอเบอร์รี่ แดงโม ลิ้นจี่ เชอร์รี่ ลูกพีช (pipa)
กรกฎาคม	ลำไย ท้อ แอปเปิ้ล องุ่น
สิงหาคม	ลำไย ท้อ แอปเปิ้ล องุ่น ลูกเหิน
กันยายน	ท้อ แอปเปิ้ล พุทราแดง
ตุลาคม	องุ่น แอปเปิ้ล
พฤศจิกายน	ส้ม แอปเปิ้ล
ธันวาคม	ส้ม

ระยะเวลาที่ผลไม้ไทยมีราคาสูงสุดและต่ำสุด

ผลไม้ไทย	ราคาสูงสุด (หยวน)		ราคาต่ำสุด (หยวน)	
	เดือน	ราคา (ลังละ)	เดือน	ราคา (ลังละ)
ลำไย	ก.ย.-เม.ษ.	130-180	มี.ค.-ส.ค.	30
ทุเรียน	พ.ย.-มี.ค.	200	เม.ษ.-ต.ค.	60
มังคุด	มิ.ย.-ส.ค.	160	ก.ย.-พ.ค.	70

3. การขนส่งผลไม้จากไทยไปจีน

ปัจจุบันการขนส่งผลไม้ไทยไปจีนแบ่งเป็น 3 เส้นทางหลัก ได้แก่

(1) การขนส่งทางเรือโดยตรงจากไทยไปกวางโจว เส้นทางนี้ใช้เวลา 4-5 วัน

(2) การขนส่งผ่านทางฮ่องกง ซึ่งมีตลาดค้าส่งผลไม้ชื่อ “เหยาหม่าเต” ตัวแทนในฮ่องกงจะให้บริษัทขนส่งขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กมาขึ้นท่าเรือบนแผ่นดินใหญ่ จากนั้นขนถ่ายสินค้าใส่รถบรรทุกเพื่อส่งมายังตลาดกลางผลไม้ การขนส่งโดยตรงไปยังกวางโจวย่อมดีกว่าเส้นทางนี้ แต่ปัญหาในขณะนี้คือเรือขนส่งจากไทยไปกวางโจวโดยตรงมีเพียงวันละ 1 เที่ยว ในขณะที่ท่าเรือฮ่องกงมีเรือขนส่งผลไม้จากไทยเข้ามาถึงวันละ 5 เที่ยว ดังนั้น ผลไม้ไทยที่นำเข้าจีนส่วนใหญ่จะต้องผ่านฮ่องกงก่อน ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาเพิ่มขึ้น กล่าวคือ เพิ่มค่าใช้จ่ายการขนส่งประมาณตู้ละ 4,000-5,000 เหรียญฮ่องกงหรือประมาณ 20,000-25,000 บาท และใช้เวลาเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 1 วัน

(3) การขนส่งทางเรือโดยตรงไปยังเซี่ยงไฮ้ ใช้เวลาประมาณ 12 วัน ผลไม้ที่ออกจากตลาดกลางขายส่งก็จะถูกกระจายต่อไปยังมณฑลอื่นๆ โดยอาจจะใช้เส้นทางรถไฟ หรือรถยนต์ ซึ่งต้องใช้ระยะทางและระยะเวลาในการกระจายต่อไปนานเท่าไร ขึ้นอยู่กับวิธีการและเส้นทางในการลำเลียงและขนส่ง

3. รูปแบบการค้าและการชำระเงิน

ผู้นำเข้าผลไม้ไทยในจีนเกือบทั้งหมดจะมีตัวแทนรับซื้อหรือผู้ร่วมทุนฝ่ายไทยในการรวบรวมผลไม้ไทยก่อนส่งไปยังจีน การส่งผลไม้ไปจีนทั้งผ่านฮ่องกงและโดยตรง ส่วนมากยังอยู่ในรูปแบบการฝากขาย การชำระเงินระหว่างผู้นำเข้าจีนและผู้ส่งออกของไทย จึงขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันว่าจะชำระเงินในลักษณะใด การส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีนส่วนใหญ่เป็นการส่งผ่านบริษัทหุ้นส่วนหรือบริษัทเครือญาติ เพื่อความสะดวกและความเชื่อมั่นในการเรียกเก็บเงิน หรือไม่เช่นนั้นก็เป็นการค้าหักบัญชีระหว่างผู้ส่งออกผลไม้ไทยกับผู้ส่งออกผลไม้จีน

4. กฎระเบียบของรัฐบาลจีนที่เกี่ยวข้อง

หลังจากที่มีการทำข้อตกลง FTA ไทย-จีน ทำให้มีการยกเว้นการเก็บภาษีศุลกากรนำเข้า แต่รัฐบาลจีนยังคงมีการเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมในรูปแบบอื่นๆ รวมทั้งมีกฎระเบียบทางการค้าที่เข้มงวดในการนำเข้าผลไม้ดังนี้

มาตรการภาษี ในปัจจุบัน ไม่มีการเก็บภาษีนำเข้าผัก-ผลไม้จากไทย แต่ผู้นำเข้าต้องจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 13 สำหรับผลไม้สด และร้อยละ 17 สำหรับผลไม้แปรรูป

มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (non-tariff barriers: NTBs) ขั้นตอนและระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าผักผลไม้ของจีน (ดังแสดงในแผนภาพ) ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการส่งผลไม้ไทยเข้าไปขายในตลาดจีน และในบางกรณีมีขั้นตอนที่ล่าช้าและเข้มงวดซึ่งอาจจะสร้างความเสียหายให้กับผลไม้เมืองร้อน อย่างเช่นผลไม้ของไทยที่ต้องการความรวดเร็วเพื่อรักษาความสดใหม่ในออกสู่ตลาด

ขั้นตอนแรกก่อนที่ผู้ประกอบการจะทำสัญญาหรือทำข้อตกลงทางการค้าในการส่งผลไม้ไทยไปจีน ควรมีการยื่นขอใบอนุญาตที่เรียกว่า Entry Animal and Plant Quarantine Permit ให้ถูกต้อง โดยผู้ยื่นขอใบอนุญาตดังกล่าวอาจเป็นเจ้าของหรือเป็นตัวแทนของผู้นำเข้ารายนั้น โดยยื่นขอจากสำนักงาน

ตรวจสอบและสุขอนามัย (China Inspection and Quarantine Bureau, CIQ) ประจำเมืองท่าที่จะนำเข้า เพื่อกลั่นกรองและเสนอความเห็นต่อสำนักงานส่วนกลางที่ปักกิ่งต่อไป

โดยหลักการแล้ว หน่วยงาน AQSIQ จะแจ้งผลการพิจารณาให้ทราบภายใน 30 วันทำการหลังได้รับเอกสารคำขอดังกล่าวจากหน่วยงานในพื้นที่ แต่ในทางปฏิบัติ ก็อาจจะล่าช้ากว่านั้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายจีนมีจำนวนจำกัด และในบางช่วงเวลาก็อาจจะมีปริมาณงานเข้ามามากจนทำไม่ทัน

สำหรับอายุการใช้งานของใบอนุญาต Quarantine Permit มี 2 แบบคือ แบบใช้ได้ครั้งเดียว กับแบบใช้ได้นาน 3 เดือน (ใช้ได้หลายครั้งตราบเท่าที่ปริมาณรวมของการนำเข้ายังไม่เกินปริมาณทั้งหมดที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้าตามที่ระบุไว้) อย่างไรก็ตาม ใบอนุญาตดังกล่าวทั้ง 2 แบบจะหมดอายุ ณ สิ้นปี ที่สำคัญใบอนุญาต Quarantine แต่ฉบับจะใช้กับการนำเข้าสินค้าแต่ละชนิดจากผู้ส่งออกรายหนึ่ง ที่ส่งออกจากประเทศ/เขตหนึ่งๆ ไปยังผู้นำเข้ารายหนึ่ง

นอกจากนี้ ทางกรจีนได้กำหนดประเภทของกลุ่มผลไม้ตามสภาพของความปลอดภัยและกำหนดเงื่อนไขการนำเข้าแตกต่างกัน ดังนี้

1. ผลไม้ที่ห้ามนำเข้าโดยเด็ดขาด เป็นผลไม้ที่อาจจะมีเชื้อโรคและ/หรือแมลงศัตรูพืช หรือมาจากแหล่งที่อาจจะมีเชื้อโรคและ/หรือแมลงศัตรูพืช อย่างไรก็ตาม อาจจะสามารถนำเข้าผลไม้ในกลุ่มนี้ได้ หากได้รับการรับรองหรือผ่านตามเงื่อนไขอื่นที่เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศผู้ส่งออกและประเทศจีน

2. ผลไม้ที่สามารถนำเข้าได้อย่างมีเงื่อนไข เป็นผลไม้ที่เป็นไปตามมาตรฐานการกักกันโรคพืช (Plant Quarantine) ที่กำหนดโดยกระทรวงเกษตรของจีน ภายหลังจากที่ได้มีการปรึกษาหารือร่วมตกลงระหว่างประเทศผู้ส่งออกและแผนกกักกันโรคพืชของจีน (Plant Quarantine Division of CIQ) ซึ่งมีข้อกำหนดสำคัญดังนี้

- (1) ใบรับรองแหล่งผลิต
- (2) หนังสือรับรองสุขอนามัยและใบรับรองการปลอดโรคและแมลงจากประเทศผู้ส่งออก
- (3) ผ่านการตรวจสอบจากแผนกกักกันโรคพืชของจีน (Plant Quarantine Inspector)
- (4) การปฏิบัติตามขั้นตอนการบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง
- (5) ผ่านมาตรฐานการป้องกันการถูกทำลายจากเชื้อโรคและแมลงศัตรูพืช

การนำเข้าผลไม้ส่วนใหญ่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดข้างต้น และหากมีการตรวจพบเชื้อโรคและ/หรือแมลงศัตรูพืชที่กำหนดห้ามไว้ ทางกรจีนก็จะส่งคืนหรือทำลายทั้งหมด และจะระงับการนำเข้าผลไม้ชนิดนั้นจนกว่าจะสามารถระบุสาเหตุของความเสียหายได้

3. ผลไม้ที่ทางกรจีนแน่ใจว่าปลอดโรคและศัตรูพืช จะได้รับการผ่อนปรนให้นำเข้าโดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบหรือการกักกันโรคพืชอย่างเข้มงวด ผลไม้จากประเทศออสเตรเลียจัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 นี้

ขั้นตอนต่อไปในการตรวจสอบการนำเข้า ผู้นำเข้าต้องยื่นเอกสารและแบบฟอร์มต่างๆ ฉบับสมบูรณ์ให้แก่หน่วยกักกันพืช ณ จุดหรือท่าเรือที่นำเข้า ซึ่งประกอบด้วยใบสั่งซื้อ (invoice) หนังสือ

รับรองการปลอดโรคหรือศัตรูพืช (phytosanitary certificate) ของประเทศผู้ส่งออก และใบตราส่ง (bill of lading) เจ้าหน้าที่ฝ่ายจีนจะตรวจสอบการนำเข้า ณ จุดหรือท่าเรือที่นำเข้า ได้แก่

- **การขนส่งทางเรือ** เช่น ท่าเรือเซินเจิ้น เซี่ยงไฮ้ ด้าเหลียน เทียนจิน และเฉิงเหมีน เป็น โดยการตรวจสอบในพื้นที่ตรวจสอบภายในบริเวณพักตู้สินค้า

- **การขนส่งทางอากาศ** ตามสนามบินสำคัญ เช่น คุณหมิง กวางเจา และเซี่ยงไฮ้ เป็นต้น การตรวจสอบสินค้าที่ส่งมาทางอากาศจะทำให้สถานตรวจสอบ (Inspection Facilities) ซึ่งอยู่ในสถานีกักกันพืช (Plant Protection Station) หรือสถานที่ที่กำหนดโดยเจ้าหน้าที่กักกันพืช (Plant Quarantine Inspector) ในสนามบินที่นำเข้าสินค้านั้น

สำหรับการนำตัวอย่างสินค้ามาตรวจสอบ จะทำการสุ่มตรวจตัวอย่างจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นขนาดเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับประเทศที่เป็นแหล่งผลิต ชนิดของผลไม้ (แยกตามประเภทและสายพันธุ์) ความน่าเชื่อถือของการตรวจสอบในประเทศผู้ผลิต ผู้ส่งออก ผู้นำเข้า ท่าที่ทำการส่งออกและท่าที่ทำการนำเข้า ซึ่งหากตรวจพบเชื้อโรคและศัตรูพืชในระหว่างการตรวจสอบจริง จีนจะนำมาตรวจการ disinfection และ/หรือ destruction มาใช้

สำหรับรายละเอียดการตรวจสอบ ขึ้นอยู่กับลักษณะการขนส่ง ได้แก่

ship cargo โดยทั่วไป จะใช้ขั้นตอนการตรวจสอบตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตาม สินค้าที่บรรทุกมาในเรือลำเดียวกันจากประเทศที่เป็นแหล่งผลิตเดียวกัน แต่ไม่สามารถระบุแยกเป็นผู้นำเข้าแต่ละรายได้ แบบฟอร์มเพื่อขอตรวจสอบจะถูกรวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน และทำการตรวจสอบโดยปฏิบัติเช่นเดียวกับการตรวจสอบสินค้าหน่วยหนึ่ง การตรวจสอบสินค้ากรณีแบบนี้ไม่สามารถทำให้เสร็จในเวลาอันรวดเร็ว จึงเป็นช่องทางให้มีการจ่ายเงินพิเศษเพื่อรวบรัดการตรวจสอบ

marine-containerized cargo ผู้ตรวจสอบจะกำหนดตัวอย่างที่จะสุ่มตรวจไว้ล่วงหน้าก่อนที่เรือจะเทียบท่า และเมื่อเรือสินค้ามาถึง ตู้สินค้าที่ถูกเลือกให้เป็นตัวอย่างเหล่านั้นจะต้องถูกส่งตรงจากเรือมายังที่ตรวจสอบทันที

- ตรวจสอบสินค้าในวันถัดจากวันที่ถ่ายตู้สินค้าลงจากเรือ ขั้นตอนเหมือน ship cargo
- ในกรณีที่ผลไม้หลายประเภทอยู่ในตู้สินค้าเดียวกัน จะใช้เวลานานในการตรวจสอบ ดังนั้นผู้นำเข้าจึงควรแยกผลไม้แต่ละประเภทไว้คนละตู้สินค้า

air cargo จะทำการเปรียบเทียบปริมาณกับตู้สินค้าที่ขนส่งทางเรือ โดยการขนส่งด้วยวิธีนี้มักจะรักษาความสดใหม่ได้มากกว่า ในขณะที่ปริมาณบรรจุต่อ 1 หน่วยของหีบห่อก็จะน้อยกว่ากรณีขนส่งทางเรือ

ขั้นตอนถัดมา คือการตรวจสอบสินค้าที่นำเข้าในห้องปฏิบัติการ โดยทั่วไป การตรวจสอบในขั้นตอนนี้ จะใช้ระยะเวลา 1-4 วัน ขึ้นกับความยากง่ายของการตรวจวิเคราะห์ ปริมาณงานและอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ CIQ ซึ่งมีค่อนข้างจำกัด การตรวจสอบในขั้นนี้อาจจะครอบคลุมไปถึงการตรวจสอบเพิ่มเติมในเรื่องของคุณลักษณะทางกายภาพอื่นๆ ของตัวสินค้า (เช่น ระดับความชื้น รูปร่าง สี กลิ่น รสชาติ) แมลงศัตรูพืช วัชพืช และสิ่งที่เป็นอันตรายซึ่งติดมากับสินค้า (อาจรวมถึงภาชนะหีบห่อสินค้า) ดังกล่าว

หลังจากทราบผลการตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ หากพบว่าสินค้านั้นปลอดภัยถูก
สุขลักษณะ จะสั่งการให้ปล่อยสินค้า (กรณีสินค้าถูกกักกันไว้) แต่หากพบว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย
ถูกสุขลักษณะ ก็อาจจะสั่งการให้ส่งคืนหรือทำลายสินค้านั้นดังกล่าว หรือหากพบการตกค้างหรือสิ่งที่เป็น
อันตรายอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง ก็จะมีการสุ่มตรวจตัวอย่างสินค้านำเข้าและใช้มาตรการที่เข้มข้นมากขึ้น
จนถึงขั้นสั่งระงับการนำเข้าในที่สุด

5. ปัญหาและข้อสังเกตอื่นๆ

(1) เนื่องจากผลไม้ไทยเป็นพืชเมืองร้อน มีน้ำเป็นองค์ประกอบหลัก เน้นเสียนง่าย ปัญหาสำคัญ
คือคุณภาพของสินค้า ความสะอาด อนามัย มีแมลงศัตรูพืช การควบคุมคุณภาพหลังเก็บเกี่ยวจึงเป็น
เรื่องสำคัญ นอกจากนี้ ประเทศผู้นำเข้าล้วนเข้มงวดด้านสารตกค้างซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
นอกจากนี้ มีปัญหาการบรรจุหีบห่อไม่เหมาะสม ผลไม้ถูกกระแทกจนช้ำ และผู้บริโภคชาวจีนส่วนมาก
ยังไม่รู้จักและไม่มีทักษะในการดูว่าผลไม้ลักษณะใดที่รสชาติดี

(2) ปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดเจียงหนาน ตู้คอนเทนเนอร์แบบติดเครื่องทำความเย็น

การขนส่งจากไทย-ฮ่องกง

- เรือ – ไม่มีปัญหา เพราะมีการเสียบปลั๊กตู้ทำความเย็น

การขนส่งจากฮ่องกง-นครกว่างโจว

- เรือ – มีค่าใช้จ่ายแพงกว่าหมื่นกว่าบาท แต่ผลไม้ไม่เน่าเสีย
- รถ – ไม่มีการทำความเย็นหรือความเย็นไม่พอ

การเปิดตู้คอนเทนเนอร์-ตลาด เปิดตู้ขายจนตลาดวาย ทำให้ความเย็นลดลง

โดยเฉพาะลำไย เมื่อไม่ได้รับความเย็น ทำให้ลำไยคายความเย็น เรียกว่า “งอกราก” ทำให้ผิวเป็นจุดๆ
และราคาดก เมื่อขายไม่หมด ก็ปิดตู้และเสียบปลั๊กทำความเย็น แล้วนำมาขายใหม่ แต่เมื่อราคาผลไม้
ของร้านที่หนึ่งตก ร้านที่สองก็ตกตาม

(3) การใช้แบรนด์เนม แบรินด์เนมเก่าจะได้รับความเชื่อถือและมีราคาดี แบรินด์เนมใหม่จึง
ต้องอาศัยเวลา ตราและสีของแบรนด์เนมต้องไม่ละลายเลอะเลือนเมื่อเปียกน้ำ กระดาษของตราสินค้า
ต้องไม่ฉีกขาด

(4) การกำหนดราคา ร้อยละ 80 ของผลไม้ ไม่มีการกำหนดราคาจากไทย เป็นการกำหนด
ราคาตามตลาดจีน ควรมีคนไทยที่รู้ภาษาจีนไปคุยหรือคุมราคากับพ่อค้าจีนเพื่อรักษาสถานะหรือป้องกันการ
การกดราคาต่ำจนขาดทุนในระยะยาว

27. ความสัมพันธ์การลงทุนไทย-จีน

ก่อนปี ค.ศ.1989 นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของจีนมุ่งดึงดูดเทคโนโลยีระดับสูงจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม แต่หลังจากเกิดวิกฤตการณ์เทียนอันเหมินในเดือนมิถุนายน 1989 การลงทุนของประเทศอุตสาหกรรมในจีนตกอยู่ในภาวะชะงักงัน ผู้วางแผนจีนซึ่งก่อนหน้านี้มองไม่เห็นประเทศเล็กอยู่ในสายตา ก็ต้องลดระดับสายตาลงมามองประเทศเล็กมากขึ้น

เนื่องจากพื้นที่จีนกว้างใหญ่ไพศาลและผลผลิตมีเป็นหมื่น ๆ ชนิด ยิ่งกว่านั้น ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาคในจีนมีความแตกต่างกันมาก ภูมิภาคทางตะวันออกติดฝั่งมหาสมุทร ในช่วงกว่ายี่สิบปีที่ผ่านมามีการพัฒนารวดเร็วมาก แต่ภูมิภาคทางตะวันตกยังค่อนข้างล้าหลัง ส่วนภาคกลางมีการพัฒนาระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเภทรวมทั้งชนิดของผลผลิตที่น่าลงทุนในจีนจึงต้องเจาะลึกเป็นรายเขตพื้นที่ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะมีใครเสนอแนะได้ถูกต้องเหมาะสมและใช้ได้ตลอดเวลา นักลงทุนจะต้องเป็นผู้เสาะหาข้อมูลดังกล่าวด้วยตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

โอกาสและสู่ทางการลงทุน

จากเอกสาร คู่มือการลงทุนในจีน (2538) จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ของไทย (หน้า 44-46) ได้แนะนำประเภทของอุตสาหกรรมสำหรับนักลงทุนไทยที่สนใจไปลงทุนในจีนดังนี้

อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า เป็นอุตสาหกรรมที่มีการผลิตมากในเมืองอันซาน (Anshan) เทียนจิน (Tianjin) เซี่ยงไฮ้ (Shanghai) ไถ่หยวน (Taiyuan) อู่ฮั่น (Wuhan) เฉิงตู (Chengdu) และอูรูมูฉี (Urumqi) เนื่องจากเมืองเหล่านี้มีแร่เหล็กจำนวนมาก ความต้องการเหล็กและเหล็กกล้าของจีนกำลังขยายตัวเนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การลงทุนในอุตสาหกรรมนี้จึงมีศักยภาพที่ดี

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจีน เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่เริ่มมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความต้องการสูงมากในด้านชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์

อุตสาหกรรมยานยนต์ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมก่อให้เกิดความต้องการสินค้าในหมวดยานยนต์รวมทั้งชิ้นส่วนเพิ่มขึ้นตามไปด้วย กำลังซื้อที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเขตเมืองใหญ่ ส่งผลให้ความต้องการรถจักรยานยนต์และรถยนต์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โอกาสในการลงทุนด้านนี้ยังมีอยู่มาก บริษัทผลิตรถยนต์ของญี่ปุ่นหลายรายลงทุนในจีน คาดว่าจีนจะกลายเป็นผู้ผลิตรถยนต์รายใหญ่อันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาภายในปี 2010

นอกจากนี้ จีนมีนโยบายบังคับใช้ชิ้นส่วนรถยนต์ที่ผลิตในประเทศอย่างจริงจังตั้งแต่แรก โดยคำนึงถึงการประหยัดจากขนาด (economies of scale) คือจำกัดจำนวนรุ่นของรถยนต์ ทำให้การลงทุนผลิตชิ้นส่วนป้อนโรงงานประกอบรถยนต์ในจีนมีศักยภาพสูง รัฐบาลจีนกำหนดให้การผลิต

รถยนต์ในจีนใช้ชิ้นส่วนที่ผลิตในประเทศร้อยละ 90 ภายในปี 2000 อย่างไรก็ตาม หลังจากจีนเข้า WTO การบังคับใช้ชิ้นส่วนผลิตในประเทศจะต้องผ่อนปรน

อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง การก่อสร้างที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วและกระจายไปตามมณฑลต่าง ๆ ก่อให้เกิดความต้องการวัสดุก่อสร้างจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปูนซีเมนต์ กระเบื้องและกระจก

อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในขณะที่ความต้องการสินค้าในกลุ่มปิโตรเคมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การผลิตของจีนในอุตสาหกรรมนี้ยังมีความล้าหลังด้านเทคนิค บริษัทไทยบางรายได้เริ่มเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมนี้บ้างแล้ว เพื่อป้องกันตลาดในประเทศที่กำลังขยายตัว

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นอุตสาหกรรมที่กระจายอยู่เกือบทุกมณฑลของจีน เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศจีนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยที่นำเข้าผ้าผืน เส้นด้าย และเส้นใยจากจีน เกือบหมื่นล้านบาท ในปี 1993-2000 เสื้อผ้าสำเร็จรูปเป็นสินค้าที่ส่งออกมากที่สุดในกลุ่มสินค้าสิ่งทอของจีน นอกจากนี้ ความได้เปรียบด้านต้นทุนและทรัพยากรทำให้อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมากดังเช่นสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่น่าสนใจสำหรับนักลงทุนไทย

อุตสาหกรรมเกษตร นักลงทุนสามารถเข้าไปดำเนินกิจกรรมในกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรได้เกือบทุกมณฑล เช่น การผลิตอาหารสำเร็จรูป อาหารสัตว์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรของจีนมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 5 พันล้านหยวนต่อปี เนื้อที่เพาะปลูกมีการขยายเพิ่มขึ้นทางภาคตะวันตก รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร โดยให้การสนับสนุนต่าง ๆ อาทิ การเพิ่มเงินให้กู้ การเพิ่มราคารับซื้อ การพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร สินค้าเกษตรที่สำคัญได้แก่ ข้าว ข้าวสาลี ถั่วเหลือง ฝ้าย และอ้อย นักธุรกิจไทยควรจะไปลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลการเกษตร ซึ่งสามารถป้องกันตลาดภายในประเทศจีน

อาหารสัตว์เป็นอีกผลิตภัณฑ์หนึ่งที่น่าสนใจ กลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ได้เข้าไป ดำเนินธุรกิจผลิตอาหารสัตว์ในมณฑลและเมืองต่าง ๆ หลายแห่ง

อุตสาหกรรมเบา เช่น อุตสาหกรรมกระดาษ เคมีภัณฑ์พื้นฐาน ขนสัตว์ เครื่องใช้ในครัวเรือน รถจักรยาน รถตุ๊ก ๆ รองเท้า กระเป๋า เครื่องประดับอัญมณี ดอกไม้ประดิษฐ์ สินค้าที่ระลึกประจำแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ผู้ลงทุนต่างชาติสามารถดำเนินการในจีนได้ทั้งในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เขตพัฒนาชายฝั่งด้านตะวันออก และมณฑลด้านใน สำหรับการก่อสร้างโรงแรมในระดับต่าง ๆ ควรหลีกเลี่ยงเขตพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูง (อย่างเช่นมณฑลกวางตุ้ง) โดยกระจายการลงทุนด้านนี้ไปสู่มณฑลอื่นที่มีศักยภาพ เช่น เสฉวน ชานซี กุ้ยโจว หูหนาน เหนือหนาน หูเป่ย์ เจียงซี และอันฮุย เป็นต้น

อุตสาหกรรมบริการและการค้าปลีก แต่เดิมจีนไม่เปิดเสรีให้ต่างชาติทำธุรกิจบริการและการค้าปลีก แต่เมื่อจีนเข้า WTO ตั้งแต่ปี 2006 เป็นต้นไปจะต้องทยอยเปิดเสรีธุรกิจเหล่านี้ ซึ่งนัก

ลงทุนไทยอาจเริ่มจากขนาดเล็กก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายออกไป ตัวอย่างเช่น ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท บริษัทนำเที่ยว ภัตตาคาร ธุรกิจร้านค้าปลีก ได้แก่ ร้านเบเกอรี่ควบกับ โรงเรียนสอนการทำเบเกอรี่ ร้านอัดรูป ร้านเสริมสวย ร้านอาหารไทย ร้านขายเครื่องประดับอัญมณี ร้านดอกไม้ ร้านกีฬาซื้อพ ร้านหนังสือ ร้านค้ามินิสโตร์ ฯลฯ (โปรดอ่านหัวข้อเศรษฐกิจภาคบริการของจีน)

ตารางที่ 1 เมืองท่องเที่ยวที่น่าสนใจสำหรับต่างชาติ

1. เป่ย์จิง/ปักกิ่ง	11. ซูเฮอเฮ่าเท่อ/โฮฮอต	21. ชั่งไห่/เซี่ยงไฮ้
2. เป่ย์ไห่	12. จี้หนาน	22. ชูโจว
3. ฉงจี้/ฉงกิง	13. เจียหยูกวาน	23. เซินเจิ้น
4. เฉิงตู	14. ไคฟง	24. ซานโถว/ซัวเถา
5. เฉิงเต๋อ	15. กุนหมิง	25. เทียนจิน/เทียนสิน
6. ด้าเหลียน	16. ลาซา	26. ไถ่หยวน
7. กวางโจว	17. หนานจิง/นานกิง	27. อูรุมูฉี
8. กุ้ยหลิน	18. หนานหนิง	28. อุฮั่น
9. หางโจว	19. หนิงเซี่ย	29. ซีอาน
10. ฮาร์บิน	20. จิงเต่า	30. หนานชาง

ธุรกิจด้านการเงิน เดิมเปิดดำเนินการได้ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ สำนักงานตัวแทน สำนักงานสาขา และสำนักงานร่วมทุนจีน-ต่างชาติ เมื่อจีนเข้า WTO จะค่อย ๆ ผ่อนปรนและเปิดเสรีเต็มรูปแบบหลัง ค.ศ. 2006 (โปรดอ่านหัวข้อระบบธนาคารของจีน)

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวว่าจีนจะต้องปฏิบัติตามพันธะ WTO คือการเปิดเสรีในเวลาที่กำหนด แต่สิ่งที่ปรากฏคือจีนยังคงกีดกันต่างชาติไม่ให้เข้าสู่ตลาดจีน โดยมีการตั้งเงื่อนไขที่จะได้รับใบอนุญาตแบบเข้มงวดมากจนกลายเป็นว่ามีแค่บริษัทขนาดยักษ์เท่านั้นที่สามารถทำตามเงื่อนไขได้ ส่วนบริษัทขนาดธรรมดาทั่วไปไม่สามารถเข้าไปได้

2. การลงทุนของนักลงทุนไทยในจีน

เข้าใจว่านักลงทุนจากไทยรายแรกที่เข้าไปลงทุนในจีนในปี 1981 คือ กลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ (โปรดอ่านหัวข้อเครือเจริญโภคภัณฑ์กับการลงทุนในจีน) สำหรับนักลงทุนไทยกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มสหยูเนี่ยน บริษัทปูนซีเมนต์ไทย บริษัทซันฮั่วเส็ง M Thai Group กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองพืชผล กลุ่มสหพัฒนพิบูลย์ และยังมีรายย่อยอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ประเภทของการลงทุนยังกระจุกตัวอยู่ในธุรกิจดังนี้ การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ โรงแรม ภัตตาคาร การท่องเที่ยว การนำเข้าและส่งออก

นักธุรกิจไทยหลายรายใช้กลยุทธ์เชิงรุก คือตัดสินใจเข้าสู่ตลาดจีนโดยเร็ว การเข้าสู่ตลาดจีนก่อนย่อมมีโอกาสมากกว่าในการติดต่อแหล่งธุรกิจสำคัญของจีน แต่สิ่งที่พลาดคือนักลงทุนขาดการศึกษาหาข้อมูลก่อนดำเนินการ ทำให้เกิดความล้มเหลว

มีเรื่องเล่าว่าบริษัทที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในไทยต้องการมีโครงการลงทุนในจีนตามกระแสนิยม ได้พบกับบริษัทจีนในงานแสดงสินค้าและตกลงร่วมทุนกัน จากนั้นได้เร่งดำเนินการจนมีการสร้างโรงงานและดำเนินการผลิต แต่ไม่นานต่อมาต้องเลิกกิจการและขาดทุนนับร้อยล้าน เพราะสถานการณ์ด้านการผลิตในจีนเปลี่ยนแปลงเร็วมาก และผู้ร่วมทุนฝ่ายจีนมีกิจการผลิตสินค้าอย่างเดียวกันแต่แยกบริษัทออกต่างหาก เป็นตัวอย่างว่าการลงทุนขาดการพิจารณาข้อมูลต่างๆ อย่างรอบด้าน และที่สำคัญคือไม่ทราบค่านิยมของนักธุรกิจจีนจำนวนมากในยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญในการแสวงหารายได้เหนือสิ่งอื่นใด (โปรดอ่านหัวข้อ 27 ป้องกันการฉ้อโกงทางธุรกิจได้อย่างไร)

จีนเป็นประเทศใหญ่มีขนาดทางเศรษฐกิจและสังคมเท่ากับประเทศขนาดกลางและเล็กหลายสิบประเทศ ตลาดจีนมีการแบ่งแยกเป็นหลายสิบตลาดเช่นกัน นอกจากนี้ ระบบการเมืองและสังคมก็ยังมีลักษณะจำเพาะไม่เหมือนใคร การติดต่อกับจีนจึงต้องศึกษาข้อมูลให้พร้อมก่อน แม้จะมีหน่วยราชการทำหน้าที่รวบรวมและป้อนข่าวสาร แต่ยังห่างไกลจากความพอเพียง

หอการค้าไทย-จีน รวมทั้งสมาคมส่งเสริมการลงทุนและการค้าไทย-จีน น่าจะร่วมมือจัดตั้งระบบฐานข้อมูลที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในการแสวงหาช่องทางการค้าและการประกอบการ ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ แหล่งทรัพยากร แรงงาน ระบบภาษี กฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่มากมายหลายสิบฉบับ (ซึ่งมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ) ช่องทางตลาดในระดับต่างๆ สิทธิประโยชน์ ระเบียบปฏิบัติด้านการค้าและธุรกิจ รูปแบบในการใช้จ่าย รสนิยมในการอุปโภคบริโภค สภาพการผลิตสินค้าบางชนิดในจีน ฯลฯ ควรมีการส่งนักวิจัยไปศึกษาเจาะลึกข้อมูลเฉพาะเรื่องเป็นระยะ ๆ มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนข้อมูลในระดับหน่วยธุรกิจที่สนใจ ตลอดจนร่วมกันรับภาระค่าใช้จ่ายการโฆษณาสินค้าไทยและประเทศไทยในสื่อมวลชนต่างๆ ที่จีนเปิดไว้ นักธุรกิจไทยควรมีการฝึกกำลังเพื่อทำธุรกิจกับจีน นอกจากนี้ ควรมีบริษัทที่ให้บริการด้านข้อมูลและคำปรึกษาเฉพาะด้านการค้าและการประกอบธุรกิจร่วมกับจีน

นักธุรกิจไทยคงไม่สามารถแข่งขันกับบรรษัทข้ามชาติที่ลงทุนในจีน นักธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กควรจะผลิตสินค้าและวางจำหน่ายผ่านช่องทางของบริษัทการค้าไทยไปก่อน อย่างเช่นบริษัท CS East Well Thailand ของเครือซี.พี.

ประมวลปัญหาอุปสรรคการลงทุนในจีน (สมภพ มานะรังสรรค์, 2543)

1. ระบบกฎหมายเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ทั้งทั้งประเทศไม่ได้ใช้กฎหมายและระเบียบชุดเดียวกัน กฎหมายและระเบียบส่งเสริมการลงทุนที่ออกโดยรัฐบาลกลางและรัฐบาลระดับมณฑล มีความแตกต่างกัน ทำให้นักลงทุนต่างชาติต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรวบรวมศึกษากฎระเบียบต่างๆ มิฉะนั้น จะเกิดความผิดพลาดได้ง่าย และเป็นอุปสรรคอย่างมากสำหรับการลงทุนขนาดกลางและขนาดเล็ก

2. เจ้าหน้าที่ระดับสูงในระดับมณฑลและย่อยลงไปมีมากมายหลายฝ่าย ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (อ่านหัวข้อ โครงสร้างการเมืองการปกครองประเทศจีน) ทำให้การติดต่อกับตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ชัดเจนและไม่แน่นอน

3. ปัจจุบันจีนเน้นส่งเสริมการลงทุนที่ใช้เงินทุนจำนวนมากและใช้เทคโนโลยีระดับสูง นักลงทุนขนาดกลางของไทยไม่สามารถจะเสนอโครงการลงทุนเช่นนี้ได้ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการไทยยังขาดฐานทางเทคโนโลยีและตลาดต่างประเทศที่จะรองรับสินค้าที่ผลิตในจีน ทำให้โครงการลงทุนไม่ได้รับความสนใจจากจีน

4. ผู้ประกอบการไทยที่คิดจะไปลงทุนในจีนส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบต่างๆ ในการทำธุรกิจในจีน ซึ่งแตกต่างจากระบบที่เป็นอยู่ในไทยและประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่นๆ ได้แก่ ระบบการโอนสิทธิ์การใช้ที่ดินหรือการเช่าที่ดิน ระบบการจ้างงาน ระบบการนำเข้าวัสดุและชิ้นส่วน ระบบการค้าส่งและค้าปลีก ระบบโลจิสติกส์ ระบบสินเชื่อธุรกิจการค้าและการบริโภค ระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา อำนาจการดูแลควบคุมของเจ้าหน้าที่ระดับสูงและระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ จีนเป็นประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาล ภูมิภาคและท้องถิ่นต่าง ๆ มีความแตกต่างอย่างมากในด้านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม รสนิยมการบริโภค ผู้ประกอบการที่มีความรู้ความเข้าใจสิ่งเหล่านี้ดี และพิจารณาข้อมูลต่างๆ อย่างรอบด้านจึงจะสามารถทำธุรกิจในจีนโดยมีความเสี่ยงต่ำ

28. ความเห็นผิดบางประการเกี่ยวกับเศรษฐกิจจีน

เมื่อจีนเปิดประเทศพร้อมกับปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ.1978 พวกที่เคยสนใจศึกษาจีนก่อนหน้านี้ต่างเลิกแสดงความสนใจไปพักหนึ่ง พวกที่ไม่เคยสนใจจีนกลับหันมาศึกษากันยกใหญ่ พวกนี้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจจีนกันไปต่าง ๆ นานา แต่เมื่อเวลาผ่านไปหาได้เป็นจริงตามนั้นไม่ ในที่นี้จะขอยกประเด็นเหล่านั้นมาพิจารณาสัก 5 ประการ

การแตกเป็นเสี่ยงของประเทศจีน

เมื่ออดีตสหภาพโซเวียตแตกเป็นเสี่ยง นักสังเกตการณ์หลายคนจึงมองว่าจีนจะแตกเป็นเสี่ยงเช่นกัน จริงอยู่ระบบสังคมนิยมของจีนเอาต้นแบบมาจากสหภาพโซเวียต แต่การปฏิรูประบบเศรษฐกิจจากระบบวางแผนจากส่วนกลางเข้าสู่ระบบกลไกตลาด จีนไม่สนใจเลียนแบบอดีตสหภาพโซเวียต จีนตั้งหน้าตั้งตาคิดค้นรูปแบบและวิธีการของตนเอง และนับว่าประสบความสำเร็จอย่างสูง

พวกที่มองจีนแบบสุดโต่งแบ่งเป็นสองกลุ่มตรงข้ามกัน พวกหนึ่งเชื่อว่าอาณาจักรจีนจะแตกเป็นเสี่ยง โดยยกข้อสรุปรวบยอด "กงล้อประวัติศาสตร์จีน" ซึ่งเผยแพร่ผ่านวรรณกรรม "สามก๊ก" ที่ว่า "รวมกันระยะหนึ่งแล้วก็แตกเป็นเสี่ยง แตกกันระยะหนึ่งแล้วก็รวมกันอีก"

หรือไม่ก็ "แผ่นดินลุกเป็นไฟแล้วกลับสู่ความสงบร่มเย็น สงบร่มเย็นแล้วลุกเป็นไฟอีก"

พวกนี้เห็นว่า 50 ปีแห่งการรวมเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านไปแล้ว กงล้อประวัติศาสตร์จีนน่าจะหมุนมาถึงจุดที่จะแตกเป็นเสี่ยง

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงเราไม่พบหลักฐานใดๆ ที่จะส่อไปในทิศทางที่ว่านี้ ตรงกันข้ามกลับเห็นประชาชนจีนในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศพากันภูมิอกภูมิใจที่อยู่ใต้ร่มธงแดงผืนเดียวกัน ตัวอย่างหนึ่งที่เห็นง่ายๆ คือการกลับคืนสู่แผ่นดินแม่ของชาวฮ่องกงในปี 1997

จริงอยู่มีชนกลุ่มน้อยจำนวนหนึ่งอยู่ในประเทศจีน แต่ยกเว้นทิเบตแล้ว เราไม่เคยได้พบข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศใดๆ กล่าวถึงการเรียกร้องของชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในจีนเพื่อขอแยกตัวเป็นอิสระ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าตั้งแต่มีการสถาปนาระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ในจีน พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ดำเนินนโยบายเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยแบบผ่อนปรน กล่าวคือจัดให้มณฑลที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่จำนวนมากเป็นเขตปกครองอิสระ โดยให้สิทธิชนกลุ่มน้อยดำรงตำแหน่งบริหารระดับต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ และสนับสนุนให้ชนกลุ่มน้อยรักษาดำรงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอาไว้

ในทางตรงข้าม พวกที่มองจีนแบบสุดโต่งกลุ่มที่สองกลับเห็นว่าการรวมตัวเป็นปึกแผ่นของจีนจะเป็นภัยคุกคาม โดยชี้ว่าประเทศจีนปกครองแบบเผด็จการโดยพรรคคอมมิวนิสต์ มีการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ อำนาจทางเศรษฐกิจของจีนจะสร้างความผันผวนให้กับเศรษฐกิจโลก และเป็นภัยคุกคามต่อประเทศเพื่อนบ้าน

ในแง่การถ่วงดุลอำนาจทางทหารและความมั่นคงระหว่างประเทศ ได้เปลี่ยนจาก 2 ขั้วในยุคสงครามเย็นมาเป็นแบบ 3 ขั้วในปัจจุบัน ได้แก่ สหรัฐอเมริกาขั้วหนึ่ง นาโต้ของยุโรปขั้วหนึ่ง และจีนกับเอเชียขั้วหนึ่ง มองในแง่ยุทธศาสตร์โลก การที่จีนพัฒนากำลังอาวุธจึงมิใช่สิ่งที่ไร้เหตุผล

วิกฤตด้านอาหารและพลังงานในจีน

เมื่อ Lester Brown เขียนหนังสือชื่อ Who Will Feed China? ประกอบกับในปี 1994 เกิดภัยธรรมชาติในจีนและทำให้ผลผลิตธัญพืชลดลงจากปีก่อนหน้าถึง 11.39 ล้านตัน ยิ่งกว่านั้น ราคาธัญพืชขยับสูงขึ้นมากสืบเนื่องจากความผิดพลาดในการปรับปรุงระบบการกระจายธัญพืช ทำให้ข้อเขียนของ Lester Brown มีแนวโน้มจะเป็นจริง ทางกรจีนได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยใช้มาตรการระงับการส่งออกข้าวโพดและนำเข้าข้าวสาลีในปริมาณมาก

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสถิติเกี่ยวกับจำนวนประชากร พื้นที่เพาะปลูก และการบริโภคโปรตีนจากเนื้อสัตว์ในระยะที่ผ่านมา แสดงว่าปัญหาอาหารไม่ใช่วิกฤตหรือภัยคุกคาม จริงอยู่หากเกษตรกรรมถูกละเลยเป็นเวลานาน วิกฤตด้านอาหารจะเกิดขึ้นแน่นอน แต่ผู้บริหารประเทศจีนได้ตระหนักถึงปัญหานี้อย่างจริงจัง ในปี 1996 จีนผลิตธัญพืชได้สูงสุดเป็นประวัติการณ์ถึง 500 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 414 กิโลกรัมต่อคน บรรลุเป้าหมายได้ก่อนเวลาที่ตั้งไว้ในปี ค.ศ.2000

เศรษฐกิจฟองสบู่ของจีน

ตั้งแต่จีนปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปี ค.ศ.1979 เป็นต้นมา ระยะแรกความไร้ระเบียบแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ราคาสินค้าโดยทั่วไปถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ และมีการเก็งกำไรไปทั่ว ระบบ "สังคมนิยมแบบตลาด" ของจีนก็คือระบบทุนนิยมที่ไม่มีนายทุน ผู้ประกอบการที่เล่นกับทุนของส่วนรวมจึงขาดความระมัดระวัง มีการลงทุนมากเกินไปและขาดประสิทธิภาพ ระบบธนาคารของรัฐถูกบังคับให้ปล่อยสินเชื่อจำนวนมหาศาลให้กับรัฐวิสาหกิจ และกลายเป็นหนี้เสียจำนวนมาก จะต้องเพิ่มทุนหล่อเลี้ยงอีกมาก

นักเศรษฐศาสตร์ทางตะวันตกจึงทำนายกันเชิงแซ่ซัว เศรษฐกิจฟองสบู่ของจีนกำลังจะแตก

แต่จนแล้วจนรอดเศรษฐกิจฟองสบู่ของจีนก็ยังไม่แตก เพียงแต่ค่อยๆ แฝบลง ทั้งนี้เพราะรัฐบาลกลางได้ใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อลดความร้อนแรงทางเศรษฐกิจ โดยมีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญสองประการรองรับ **ประการแรก** อัตราการออมของจีนสูงถึงร้อยละ 40 ของ GDP ซึ่งสามารถใช้การออมส่วนหนึ่งเยียวยาความเสียหายจากการลงทุนที่สูญเปล่า **ประการที่สอง** ยี่สิบปีตั้งแต่เปิดประเทศระบบเศรษฐกิจจีนเติบโตเร็วมาก พอๆ กับช่วงสามสิบปีแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่น อาจกล่าวได้ว่าช่วงที่จีนถูกปิดล้อมทางเศรษฐกิจเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจฉับไวดเศรษฐกิจฟองสบู่แตกของญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษที่ 1990 ก็เปิดโอกาสให้จีนสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจฉับไวนั้น

จีนเป็นประเทศที่มีความเสี่ยงสูง

จีนเป็นประเทศที่มีความเสี่ยงสูง ? อาจถูกหรือผิดแล้วแต่มุมมอง

ในแง่มหภาค ความเสี่ยงของประเทศมักพิจารณาจาก สงคราม การปฏิวัติ เสถียรภาพทางการเมือง นโยบายรัฐบาล บัญชีประชาชาติ ภาวะหนี้ต่างประเทศ และฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศ ณ สิ้นปี 2000 หนี้ต่างประเทศของจีนเท่ากับ 146.1 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ จีนเป็นประเทศที่มีหนี้ต่างประเทศอยู่ในอันดับสามของโลก แต่จีนมีทุนสำรองระหว่างประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนรวมกันเท่ากับ 168.86 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ เป็นประเทศที่มีทุนสำรองระหว่างประเทศอยู่ในอันดับสองของโลกรองจากญี่ปุ่น จีนมีทุนสำรองระหว่างประเทศเพียงพอที่จะชำระหนี้ต่างประเทศ นอกจากนี้ รายรับเงินตราต่างประเทศทั้งจากการส่งออกและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศยังมีแนวโน้มที่สดใส

ในแง่จุลภาคสำหรับนักธุรกิจต่างชาติ ภาพอาจแตกต่างออกไป เนื่องจากที่ผ่านมา "ตลาดแบบสังคมนิยมของจีน" และ "ตลาดแบบทุนนิยมเสรี" ของประเทศอื่นมีข้อแตกต่างมากมาย อาทิ ตลาดจีนเป็นขนาดกลางขนาดเล็กแบ่งแยกจากกันเป็นร้อยเป็นพันแห่ง การค้าส่งค้าปลีกตลอดจนธุรกิจการกระจายสินค้าภายในจีนยังไม่ปล่อยเสรี ระบบกฎหมายและศาลยังไม่ได้มาตรฐาน ระเบียบและแนวปฏิบัติในแต่ละเขตพื้นที่แตกต่างกัน มีการควบคุมอย่างเข้มงวดเกี่ยวกับการจ้างแรงงาน การนำเข้าวัสดุและชิ้นส่วน การส่งกำไรกลับประเทศ และการโฆษณาสินค้าทางสื่อมวลชน ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปคือ เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาจีนไม่ได้เป็นสมาชิก WTO ประเทศต่างๆ ทำธุรกิจกับจีนแบบไม่เสมอภาค กล่าวคือ ประเทศต่างๆ เปิดตลาดกว้างให้กับจีน แต่จีนกลับปิดตลาดด้วยมาตรการต่างๆ โดยที่รัฐบาลประเทศเล็ก ๆ ก็มิได้ "ถือสาหาความ" กับจีนเท่าที่ควร นักลงทุนต่างชาติที่ไม่เข้าใจความแตกต่างเหล่านี้ย่อมประสบความล้มเหลวในการลงทุนที่จีน และจีนเป็นประเทศที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับนักลงทุนเหล่านี้

ตลาดหมีภายในจีน

"ตลาดจีนมีขนาดใหญ่โตมโหฬาร" นี่เป็นคำพูดที่ออกจากปากของผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามี "วิสัยทัศน์" ซึ่งผู้ฟังต้องหาคำตอบให้ถูกต้อง แต่โดยมากมักเข้าใจอย่างผิวเผินว่าจีนทั้งประเทศเป็นตลาดเดียว แบบเดียวกับตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรปตะวันตก ซึ่งผู้ส่งออกไทยคุ้นเคย ดังนั้นนักลงทุนไทยรวมทั้งนักลงทุนจากประเทศอุตสาหกรรมที่เข้าไปลงทุนในจีนซึ่งตั้งใจจะขายสินค้าในตลาดอันมหึมาของจีน มีอันต้องขาดทุนม้วนเสื่อกลับบ้านกันเป็นแถว

จีนเป็นประเทศที่มีประชากรมหาศาลก็จริง แต่มีหลายปัจจัยที่ทำให้ตลาดภายในจีนถูกแบ่งแยกเป็นร้อยเป็นพันแห่ง

ประการแรก จีนเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้อย่างมากระหว่างเขตพื้นที่ต่างๆ และระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท ชาวจีนส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้เป็นเงินมากพอที่จะใช้จ่ายซื้อสินค้า

ประการที่สอง ระบบการขนส่งระยะไกลยังไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง ระบบการค้าส่งและค้าปลีกยังอยู่ในมือของภาครัฐระดับมณฑลและท้องถิ่น ธุรกิจต่างชาติดขนาดใหญ่อาจคุ้มที่จะสร้างระบบการกระจายสินค้าของตนเองขึ้นมา แต่ธุรกิจต่างชาติดกลางและขนาดเล็กทำได้ไม่คุ้มเสีย จึงจำต้องพึ่งระบบกระจายสินค้าของทางการจีน ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่มาก

ประการที่สาม รัฐบาลท้องถิ่นยังยึดติด "พึ่งพาตนเอง" ตามนโยบายยุคประธานเหมา รวมทั้งยังมีทัศนคติ "มณฑลนิยม" มีการกีดกันสินค้าจากต่างมณฑลต่างเขตพื้นที่ ไม่ปล่อยให้สินค้าคุณภาพดีกว่าจากมณฑลอื่นเข้ามาแข่งขันอย่างเสรีอย่างที่ควรจะเป็น

ประการที่สี่ ผู้บริโภคแต่ละเขตพื้นที่ยังมีรสนิยมการบริโภคที่แตกต่างกันมาก เมื่อตลาดขยายตัวมากขึ้น ความแตกต่างดังกล่าวจะค่อย ๆ ลดลง

ประการสุดท้าย ผู้บริหารระดับสูงของจีนทราบดีว่าปัจจัยสำคัญสุดยุดแห่งความสำเร็จด้านการตลาดคือ การที่บรรษัทข้ามชาติใช้สื่อมวลชนที่ปล่อยเสรีทุ่มโฆษณาหลอมนักบริโภค ที่ผ่านมารัฐบาลจีนจึงควบคุมการโฆษณาสินค้าของธุรกิจข้ามชาติอย่างเข้มงวด และธุรกิจสื่อสารมวลชนจะเป็นธุรกิจสุดท้ายที่จีนจะปล่อยเสรี

ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

แม้จะได้ทราบความเสี่ยงดังนี้แล้ว ยังมีใจผู้ที่จะลงทุนทำธุรกิจกับจีน สิ่งสำคัญคือการยึดสุภาษิตจีน "รู้เขา รู้เรา ทำคืบพ่าย" นั่นคือการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือต่าง ๆ ทางธุรกิจการเงิน นิสัยใจคอ ทัศนคติ ค่านิยม รวมทั้งแนวการทำธุรกิจของคนจีน คนจีนเป็นชนชาติที่ฉลาดและเรียนรู้เร็ว ทั้งในเรื่องบวกและเรื่องลบ เป็นพวกที่ "อึดมาก" เพราะเคยผ่านความยากลำบากแสนสาหัสมาก่อน นักธุรกิจต่างชาติจะ

ประมาณไม่ได้ แม้แต่นักธุรกิจไทยที่มีประสบการณ์ยาวนานและกว้างขวางในการทำธุรกิจกับจีน ยังต้องพยายามหลีกเลี่ยงการทำธุรกิจกับคนจีนในบางเขตพื้นที่ ซึ่งเป็นพวก “เขี้ยวลากดิน”

กล่าวจำเพาะธุรกิจต่างชาติขนาดกลางและขนาดเล็กที่จะติดต่อกับจีน เบื้องแรกคือการเลือกนักธุรกิจจีนที่จะติดต่อและเลือกเขตพื้นที่อย่างระมัดระวัง การลงทุนขนาดกลางควรมุ่งตลาดเพียงบางเขตพื้นที่ ส่วนตลาดในขอบเขตส่วนใหญ่ของประเทศจีนนั้น เฉพาะบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่เท่านั้นที่จะสามารถเข้าถึง

นอกจากนี้ พึงตระหนักว่าผู้ผลิตชาวจีนในเขตพื้นที่เป็นคู่แข่งที่มองข้ามไม่ได้ มีตัวอย่างว่าเมื่อจีนเริ่มเปิดประเทศใหม่ ๆ ผู้ผลิตชาวญี่ปุ่นหลายรายเข้าไปลงทุนในจีนผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยคาดว่าจะสามารถยึดครองตลาดจีนดังเช่นที่ทำสำเร็จมาแล้วกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ แต่กลับล้มเหลวเสียทำบริษัทจีน ในปี 1998 บริษัทจีนชื่อ Changhong Electronics ในมณฑลเสฉวนผลิตโทรทัศน์สีครองตลาดถึงร้อยละ 50 บริษัทนี้สามารถหาเงินทุนจำนวนมากจากตลาดหลักทรัพย์ที่เซี่ยงไฮ้ขยายกำลังการผลิตและลดต้นทุนต่อหน่วยได้มากกว่าผู้ผลิตชาวญี่ปุ่น (Susumu Yabuki and Stephen M. Harner, 1999, p.5)

ตลาดในจีนไม่ได้ล้นไหลเป็นตลาดเดียวทั่วทั้งประเทศ ไม่ใช่เปิดโรงงานขึ้นมาแห่งเดียวแล้วเข้าถึงประชากร 1.3 พันล้านคนอย่างที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายจีนมักพูดให้เข้าใจผิด แต่เป็นตลาดขนาดกลางและขนาดเล็กนับร้อยนับพันแห่งแบ่งแยกกันอยู่ ซึ่งเกิดจากระบบการขนส่งและการค้าส่งที่ล่าช้าและสาเหตุอื่น ๆ ลักษณะเช่นนี้มองอีกแง่หนึ่ง การลงทุนขนาดกลางจากต่างประเทศยังมีโอกาสอยู่ แต่ต้องเลือกเขตพื้นที่ที่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตท้องถิ่น และนักลงทุนจะต้องศึกษาหาความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับประเทศจีนและคนจีนที่จะติดต่อทั้งด้านกว้างและด้านลึก

29. เครือเจริญโภคภัณฑ์กับการลงทุนในจีน

เครือเจริญโภคภัณฑ์ (เครือ ซี.พี.) เป็นบริษัทแรกของไทยที่ลงทุนโดยตรงในจีน โครงการแรกเป็นโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ตั้งอยู่ที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น มณฑลกว่างตุง เปิดดำเนินการในเดือนมกราคม ค.ศ.1981 มูลค่าการลงทุน 26.8 ล้านดอลลาร์ สรอ. จากนั้นเป็นต้นมา มีการลงทุนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่กล่าวขวัญไปทั่วโลกว่า ในบรรดานักลงทุนจากต่างประเทศทั้งหลาย เครือ ซี.พี.เป็นนักลงทุนจากต่างประเทศที่มีจำนวนโครงการลงทุนในจีนมากเป็นอันดับต้น ๆ

ในระยะแรกโครงการลงทุนต่าง ๆ เป็นโครงการด้านธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมแบบครบวงจร ต่อมาได้ขยายการลงทุนไปสู่ธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น การผลิตรถจักรยานยนต์ การผลิตเบียร์ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น การค้าส่งและค้าปลีก การผลิตรายการโทรทัศน์ รวมทั้งการก่อสร้างสาธารณูปโภค เช่น โทรคมนาคม การสร้างถนน และการผลิตพลังงาน เป็นต้น

อนึ่ง เนื่องจากโครงการลงทุนของเครือ ซี.พี. ในจีนมีเป็นจำนวนมากมาย และมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารของเครือหลายครั้งเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ทั่วไปในจีนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งข้อมูลบางส่วนไม่เป็นที่เปิดเผย การศึกษารายละเอียดการลงทุนของเครือ ซี.พี. ในจีนจึงค่อนข้างขาดความสมบูรณ์

การลงทุนด้านธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมแบบครบวงจร

บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ถือกำเนิดจากธุรกิจอาหารไก่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1958 ที่ถนนทรงวาด กรุงเทพฯ เป็นบริษัทที่ให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าจากต่างประเทศมาใช้ในการผลิตสินค้าการเกษตร โดยเริ่มจากการร่วมทุนกับบริษัทอาร์เบอร์ เอเคอร์ส อินเตอร์เนชั่นแนล เจ้าของพันธุ์ไก่ Arbor Acres ซึ่งเป็นบริษัทในเครือ International Basic Economic Corporation (IBEC) สหรัฐอเมริกา จัดตั้งบริษัทอาร์เบอร์ เอเคอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1971 เพื่อพัฒนาการเลี้ยงไก่พันธุ์ในเมืองไทย ต่อมาร่วมกับบรรษัทข้ามชาติหลายแห่งลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร อาทิ ร่วมทุนกับกลุ่มมิตซูบิชิพัฒนาเทคนิคการเลี้ยงกึ่งกุลาดำในปี ค.ศ.1985 ร่วมทุนกับ DeKalb Agresearch สหรัฐอเมริกา พัฒนาพันธุ์ข้าวโพด ฯลฯ

เฉพาะในเมืองไทย เครือ ซี.พี.นับเป็นผู้ร่วมทุนคนไทยรายหนึ่งในบรรดาไม่กี่รายที่ประสบความสำเร็จในการดูดซับเทคโนโลยีของผู้ร่วมทุนฝ่ายต่างประเทศ จนสามารถพัฒนาเป็นเทคโนโลยีของตนเองในระดับหนึ่ง และนำเทคโนโลยีเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ในการขยายธุรกิจเกษตร

อุตสาหกรรมครบวงจร มีส่วนทำให้เนื้อไก่กลายเป็นอาหารโปรตีนที่มีราคาถูกลงสำหรับคนไทย และมีส่วนทำให้เนื้อไก่ชำแหละแช่แข็งกลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยในเวลาต่อมา

เมื่อประเทศจีนเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ เครือ ซี.พี. ได้ลงทุนโครงการแรกในปี ค.ศ.1981 โดยร่วมทุนกับบริษัท Continental Grain (สหรัฐอเมริกา) และรัฐบาลท้องถิ่นของเขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น และประสบความสำเร็จภายในเวลาอันสั้น โดยได้ขยายการลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอีกมากมายเป็นร้อยโครงการ เฉพาะโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในปี ค.ศ.1997 มีอยู่ 57 แห่ง ตั้งอยู่กระจายทั่วทุกมณฑล (ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบุลย์, 2542, หน้า 199) ในปี ค.ศ. 2000 โรงงานผลิตอาหารสัตว์เพิ่มเป็น 105 แห่ง (รุ่งโรจน์ เหมินทร์สิทธิกุล พนักงานอาวุโสเครือ ซี.พี., 22 มีนาคม 2545) จากตัวเลขนี้อาจประมาณการเบื้องต้นว่าจำนวนโรงงานผลิตอาหารสัตว์น่าจะเพิ่มถึงขีดสูงสุดเป็น 140 แห่งภายในปี 2010 ชื่อบริษัทโรงงานผลิตอาหารสัตว์ที่คนจีนคุ้นหูในระยะแรก ได้แก่ Beijing Chia Tai Feedmill, Chia Tai Conti Feed, Nantong Zhengda Animal Poultry Aquatic Products, Nantong Chia Tai Livestock and Aquatic Products

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมของเครือ ซี.พี. ในจีนอาจสรุปได้ดังนี้

1. เครือ ซี.พี. มีเทคโนโลยีด้านเกษตรอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลจีนที่ให้ความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาภาคเกษตรกรรม จีนพยายามผลิตอาหารธัญพืชให้พอเลี้ยงประชากร เพื่อลดล้างคำทำนายของนักวิชาการตะวันตกที่กล่าวว่าจีนจะต้องพึ่งอาหารจากประเทศอื่น การลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมจึงได้รับการต้อนรับจากผู้บริหารทุกระดับของจีน

2. การลงทุนใช้รูปแบบสามประสาน ประกอบด้วยเครือ ซี.พี. เป็นแกนนำ เจ้าของเทคโนโลยีดั้งเดิมเพื่อสร้างความมั่นใจในฝ่ายจีนและเฉลี่ยกำไร-ขาดทุน และทางการเงินซึ่งอาจเป็นรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่น เพื่ออาศัยในด้านการตลาดในช่วงที่การตลาดส่วนใหญ่ยังอยู่ในมือของภาครัฐบาล

3. เกษตรอุตสาหกรรมนับเป็นการลงทุนที่มีวงจรค่อนข้างยาว สามารถแตกแขนงเป็นอุตสาหกรรมเชื่อมโยงข้างหน้า (forward linkage) และข้างหลัง (backward linkage) ออกไปได้อีกมากมาย

อาทิ การผลิตอาหารสัตว์ ฟาร์มไก่พันธุ์ สุกร กุ้ง และปลา การชำแหละเนื้อสัตว์ การผลิตอาหารสำเร็จรูปจากเนื้อสัตว์ การผลิตอุปกรณ์เลี้ยงสัตว์ การผลิตยารักษาโรคสัตว์ และธุรกิจค้าส่งและค้า

ปลีก นอกจากนี้ ผลิภัณฑ์จากอุตสาหกรรมเชื่อมโยงเหล่านี้ บางชนิดนอกจากจำหน่ายในจีนแล้วยังส่งไปจำหน่ายในประเทศอื่น ๆ ทั่วเอเชียอาคเนย์ผ่านบริษัทต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในเครือ ซี.พี.

4. เมื่อพิสูจน์แล้วว่าการลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมเป็นประโยชน์ต่อประชาชนจีนทางการจีนจึงเกิดความไว้วางใจและเปิดโอกาสให้เครือ ซี.พี. ลงทุนด้านอื่น ๆ ต่อไป

การลงทุนด้านอื่น ๆ

1. การผลิตรถจักรยานยนต์ ดังได้กล่าวแล้วว่าการลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมของเครือ ซี.พี. ได้สร้างความประทับใจให้กับผู้นำจีนเป็นอย่างมาก ดังนั้น นาย Xu Kangdi นายกเทศมนตรีนครเซี่ยงไฮ้จึงได้ชักชวนนายฉินท์ เจียรวนนท์ ตั้งโรงงานผลิตรถจักรยานยนต์ที่เซี่ยงไฮ้

ในช่วงที่จีนเปิดประเทศใหม่ ๆ ชาวจีนในแผ่นดินใหญ่ที่มีเงินจ่ายค่าสินค้าอุปโภคและอยากได้สินค้าเร็ว ซึ่งตามปกติต้องรอเป็นเวลานานกว่าจะซื้อสินค้าจากทางไกลได้ หรือชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางกลับไปเยี่ยมญาติ มักนิยมนำเครื่องอุปโภคไปฝากญาติ แต่ในทางปฏิบัติไม่จำเป็นต้องนำสินค้าเข้าไปในจีนด้วยตนเอง เพียงแต่ติดต่อและชำระเงินค่าสินค้าที่ตัวแทนจำหน่ายในฮ่องกง จากนั้นนำตัวไปรับสินค้าที่แผ่นดินใหญ่

ก่อนหน้านี้ เครือ ซี.พี. เป็นตัวแทนจำหน่ายรถจักรยานยนต์ในฮ่องกง และประสบปัญหาไม่สามารถจัดหาสินค้าเพียงพอกับความต้องการของลูกค้า เมื่อทางการจีนเปิดโอกาสให้เช่นนี้ จึงตัดสินใจร่วมลงทุนกับจีนโดยก่อตั้งบริษัท Shanghai Ek Chor Motorcycle (ตั้งชื่อตามนายเจีย เอ็กชอ ผู้ก่อตั้งบริษัทเจียไต๋อิง บิดานายฉินท์) ในปี ค.ศ 1985 เป็นการร่วมทุนฝ่ายละ 50 เปอร์เซ็นต์ระหว่าง เครือ ซี.พี. โดยซื้อเทคโนโลยีจากบริษัทฮอนด้า กับรัฐวิสาหกิจจีน Shanghai Automotive Industry Corporation ด้วยทุนจดทะเบียน 61.5 ล้านดอลลาร์ สรอ. มีทั้งโรงงานประกอบรถจักรยานยนต์ โรงงานผลิตเครื่องยนต์ และโรงงานผลิตอะไหล่ ที่เปาซันและหวางกั๋ง เขตเศรษฐกิจพิเศษผู้ตง นครเซี่ยงไฮ้ เน้นผลิตรถจักรยานยนต์ยี่ห้อซิงฟู (Xingfu)

ต่อมาได้ร่วมทุนกับรัฐวิสาหกิจจีนตั้งโรงงานผลิตรถจักรยานยนต์ที่ปักกิ่ง และเมืองฉว่หยาง นอกจากผลิตเพื่อจำหน่ายในจีนแล้ว ยังเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งไปจำหน่ายในประเทศต่าง ๆ แถบอเมริกาใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกาใต้

2. ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก นอกจากธุรกิจการนำเข้า ธุรกิจขายปลีกเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จีนหวงแหนมาก ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่มีการเปิดประเทศในปี ค.ศ.1979 เป็นต้นมา รัฐบาลจีนไม่ยอมปล่อยให้เอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักลงทุนต่างชาติทำธุรกิจสองด้านนี้ เพราะเล็งเห็นว่าในช่วงที่จีนกำลังปฏิรูประบบเศรษฐกิจพร้อมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการผลิตในจีน จำเป็นต้อง

สงวนเงินตราต่างประเทศสำหรับซื้อเครื่องจักรและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเท่านั้น จึงไม่ควรปล่อยให้เอกชนทำธุรกิจสองด้านนี้ ซึ่งหนีไม่พ้นการนำเข้าสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค

อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังจีนต้องการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ซึ่งจะต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับประเทศสมาชิกอื่น นั่นคือการเปิดเสรีการนำเข้าและการทำธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก แต่ก่อนที่จะเปิดเสรีในธุรกิจสองด้านนี้ จีนจะต้องพัฒนารัฐวิสาหกิจและเอกชนให้สามารถดำเนินธุรกิจสองด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจจีนร่วมทุนกับต่างประเทศ นักลงทุนชาวต่างชาติที่มีผลงานดีเด่นจะได้รับโอกาสก่อนรายอื่น

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1996 เป็นต้นมา เครือ ซี.พี. ได้ร่วมลงทุนทำธุรกิจค้าส่งและค้าปลีกแบบสองประสานบ้าง สามประสานบ้าง ด้านธุรกิจค้าส่งประกอบด้วยเครือ ซี.พี.-แม็คโคร (เนเธอร์แลนด์)-Nail Bush and Koll (แคลิฟอร์เนีย) เจ้าของเทคโนโลยีด้านคลังสินค้าและการตลาด (เปิดสาขาแรกที่กวางเจา มณฑลกว่างตุง กลางปี 1993) ด้านธุรกิจค้าปลีกได้แก่ เครือซี.พี.-โลตัส-รัฐวิสาหกิจจีน (เปิดสาขาแรกที่เขตอุตสาหกรรมผู้ตง เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 1997) เครือซี.พี.-เซเว่นอีเลฟเว่น (เปิดสาขาแรกที่กวางเจา มณฑลกว่างตุง ในปี 1997) เครือซี.พี.-หัวเหลียน ทำธุรกิจมินิมาร์ทในมหาวิทยาลัย (เปิดสาขาแรกที่มหาวิทยาลัยเจียง ในปี 1998)

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยการลงทุนด้านค้าส่งและค้าปลีกของเครือ ซี.พี. โดยสรุปมีดังนี้

(1) การลงทุนใช้รูปแบบสองประสานบ้าง สามประสานบ้าง โดยมีเครือ ซี.พี.เป็นแกนนำเจ้าของเทคโนโลยีดั้งเดิมเพื่อสร้างความมั่นใจในฝ่ายจีนและเฉลี่ยกำไร-ขาดทุน และรัฐวิสาหกิจจีนใน

เซี่ยงไฮ้มีรัฐวิสาหกิจสองรายที่เคยผูกขาดการทำธุรกิจค้าปลีกแบบห้างสรรพสินค้า ได้แก่ Shanghai Department Store No.1 และ Shanghai Hualian ซึ่งยังขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ รัฐบาลจีนคาดหวังว่าคู่แข่งจากต่างประเทศจะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้รัฐวิสาหกิจค้าปลีกของจีนมีการปรับปรุงประสิทธิภาพตามมา

(2) ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีกเป็นธุรกิจที่สร้างหลักประกันด้านการตลาดให้แก่ผลผลิตเกษตรอุตสาหกรรมของเครือซี.พี.

3. การลงทุนด้านอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวแล้ว เครือซี.พี. ยังมีการลงทุนในจีนด้านอื่น ๆ ที่หลากหลายมากมาย อาทิ เจียไต๋เวอร์เฟส (ธุรกิจคอมเพล็กซ์และศูนย์การค้าที่ผู้ตง เซี่ยงไฮ้) บริษัทฟอร์จูนเวิลด์ เซี่ยงไฮ้ จำกัด (ธุรกิจพัฒนาที่ดินที่เขตผู้ตง เซี่ยงไฮ้) บริษัทเจียไต๋ อินเทอร์เน็ต เนล เทเลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด (ดำเนินการทำให้เช่าช่องสัญญาณดาวเทียมแอปสตาตาร์ 1 และ แอปสตาตาร์ 2) ผลิตเบียร์ยี่ห้อ Reeb Beer (ร่วมทุนกับไฮเนเก้น - เนเธอร์แลนด์) บริษัทเจียไต๋วิชั่น (ร่วมทุน

กับจีนผลิตรายการสารคดีท่องเที่ยวทางโทรทัศน์) ผลิตบะหมี่สำเร็จรูป (ร่วมกับไทยเพรซิเดนส์ฟู้ด ที่เมืองหนิงโป) ฯลฯ

แหล่งเงินทุนของเครือซี.พี. ในจีน

นายฉินทึ่ เคยกล่าวว่า "เงินที่เราเอาไปลงทุนในจีนระดมจากตลาดในฮ่องกง ไม่ได้เอาเงินจากไทยไปเลย..." (ฉินวัฒน์ ทรัพย์ไพบุลย์, 2542 หน้า 215) แหล่งเงินทุนของเครือซี.พี. ในการลงทุนที่จีนโดยสรุปมีดังนี้ (Rajeswary Ampalavanar Brown, 1998)

1. กำไรจากการลงทุนที่จีน เนื่องจากเครือซี.พี. พร้อมรับนโยบายของรัฐบาลจีนเกี่ยวกับการควบคุมนำเข้าจากต่างประเทศ จึงกำหนดนโยบายการลงทุนที่หวังผลประโยชน์ระยะยาว จากข้อมูลที่มีอยู่เพียงเล็กน้อย แสดงว่าการลงทุนส่วนใหญ่ของเครือซี.พี. ในจีนสร้างผลกำไรเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเกษตรอุตสาหกรรม (สร้างกำไรคิดเป็นร้อยละ 35 ของกำไรรวมของเครือซี.พี. ในจีน) การผลิตรถจักรยานยนต์ และธุรกิจค้าปลีก ล้วนมีผลกำไร และมีการนำผลกำไรลงทุนขยายกิจการในจีนต่อไป

นอกจากนี้ ในช่วงที่ธุรกิจสังหาริมทรัพย์ในจีนกำลังขยายตัว เครือซี.พี. ได้ก่อตั้งบริษัท Hong Kong Fortune เพื่อเน้นลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของจีน ซึ่งสร้างผลกำไรจำนวนหนึ่ง แต่เมื่อรัฐบาลจีนหาทางชะลอธุรกิจดังกล่าวโดยการเก็บภาษีในอัตราสูงจากผลกำไร เครือซี.พี. จึงเปลี่ยนมาลงทุนในธุรกิจสาธารณูปโภคตามคำขอร้องขอของทางการจีน

2. สืบเชื้อจากสถาบันการเงินทั้งในจีนและต่างประเทศ รัฐบาลจีนได้อนุญาตให้ธนาคารจากประเทศแถบเอเชียอาคเนย์จัดตั้งธนาคารสาขาในจีน เพื่อสนับสนุนการลงทุนของชาวจีนโพ้นทะเลในจีนโดยเฉพาะ เครือซี.พี. ซึ่งเป็นลูกค้าประจำของธนาคารเหล่านี้มาก่อน จึงสามารถกู้เงินบางส่วนจากธนาคารเหล่านี้ นอกจากนี้ ยังมีการกู้เงินก้อนใหญ่จากสถาบันการเงินทั้งในสหรัฐอเมริกาและแหล่งเงินกู้จากประเทศในยุโรป

ที่ผ่านมา เครือซี.พี. ยึดหลัก "สร้างหนี้ดีกว่าสร้างทุน" โดยมีอัตราส่วนหนี้ต่อทุนค่อนข้างสูง เป็นการรักษำนาจการบริหารควบคุมของเครือซี.พี. ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ ครั้นเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจการเงินในภูมิภาคเอเชียในปี 1997 เงินกู้ที่นำมาลงทุนในจีนไม่ถูกระทบมากนัก เพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงค่าเงินหยวน แต่ธุรกิจของไทยได้รับผลกระทบมากจากการเปลี่ยนแปลงค่าเงินบาท

อย่างไรก็ตาม ภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยในไทยและภูมิภาคเอเชีย ทำให้นักลงทุนไทยรวมทั้งเครือซี.พี. จำเป็นต้องหันกลับมาประคับประคองธุรกิจของไทยให้อยู่รอดเอาไว้ ในปี 1998 เครือซี.พี. จึง

ได้ขายหุ้นของตนบางส่วนในบางธุรกิจ เช่น การผลิตรถจักรยานยนต์ ธุรกิจโทรศัพท์ไร้สาย และการผลิตเซมิ-คอนดักเตอร์ เป็นต้น เพื่อนำมาหล่อเลี้ยง "ธุรกิจแม่" ในไทย

3. การระดมทุนผ่านตลาดหลักทรัพย์ในต่างประเทศ เครือซี.พี. ได้ก่อตั้งบริษัท Shanghai Dajiang ในปี ค.ศ.1985 โดยร่วมทุนกับรัฐวิสาหกิจ Songjiang County Feed and Livestock และเป็นบริษัทเกษตรอุตสาหกรรมแห่งแรกที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกง ต่อมาก่อตั้งบริษัท Ek-Chor China จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก ในปี 1993 ในปีต่อมาขายหุ้นออกไปส่วนหนึ่งเพื่อนำมาลงทุนโครงการโทรศัพท์พื้นฐาน 2.6 ล้านเลขหมายซึ่งได้รับสัมปทานจากรัฐบาลไทย ก่อตั้งบริษัท CP Pokphand (PCL) และจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่ลอนดอนและฮ่องกง บริษัท Fortune และบริษัท Oriental Telecom PCL จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกง

หลักเกณฑ์การลงทุนของเครือซี.พี.ในจีน

นายธนินท์ เจียรวนนท์ ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การลงทุนของเครือ ซี.พี. ในจีน ซึ่งสรุปเป็นข้อความสั้น ๆ คือ "สามต้องและหนึ่งอย่า" นั่นคือ **"หนึ่ง"** ต้องเสนอเทคโนโลยีที่จีนต้องการ **สอง** ต้องคำนึงถึงฐานะทางการเงินของผู้ลงทุน อย่าหวังว่าจะเข้าไปจับเสือมือเปล่า **สาม** ต้องลงทุนระยะยาว ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย **สี่** อย่าหวังลงทุนเพื่อกอบโกยผลกำไรกลับบ้าน" (ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์, 2542 หน้า 215) จากข้อความสั้น ๆ ดังกล่าวอาจขยายความเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. ต้องเสนอเทคโนโลยีที่จีนต้องการ และเป็นเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เครือ ซี.พี. เริ่มต้นการลงทุนในจีนโดยมีเทคโนโลยีด้านเกษตรอุตสาหกรรมที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลจีนที่ให้ความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเกษตรกรรม เพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอเลี้ยงปากท้องประชากร 1,300 ล้านคน การลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมจึงได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่จีนทุกระดับ ต่อมาเมื่อเครือ ซี.พี. แดกแขนงการลงทุนไปสู่ด้านอื่น ๆ โดยที่ไม่มีเทคโนโลยีของตนเอง ก็ใช้วิธีซื้อหรือร่วมทุนกับหน่วยธุรกิจอื่นที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า

2. ต้องคำนึงถึงฐานะทางการเงินของผู้ลงทุน อย่าหวังว่าจะเข้าไปจับเสือมือเปล่าโดยหวังพึ่งเงินทุนจากสถาบันการเงินในจีน เพราะสถาบันการเงินของจีนไม่มีนโยบายปล่อยสินเชื่อให้กับนักลงทุนเอกชนจีนและต่างชาติ

3. ต้องลงทุนระยะยาว อย่าหวังลงทุนเพื่อกอบโกยผลกำไรกลับบ้าน นายธนินท์กล่าวว่า "รัฐบาลจีนไม่ได้โง่" (ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์, 2542 หน้า 215) เพราะมองเห็นบทเรียนจากประเทศในเอเชียอาคเนย์มาแล้ว หากปล่อยให้ให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนเพียงเพื่อใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูก ผลสุดท้ายประเทศผู้รับทุนไม่ได้อะไรเลย ทั้งไว้แต่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เลวร้าย

4. เครือ ซี.พี. ใช้รูปแบบ "พันธมิตรผู้ร่วมทุนแบบสามประสาน" เห็นได้จากโครงการแรกที่ลงทุนในจีนและประสบความสำเร็จอย่างสูง ประกอบด้วย **หนึ่ง** เครือ ซี.พี. เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ทำหน้าที่กำหนดเป้าหมายและทิศทางรวมทั้งหาแหล่งเงินทุน **สอง** เจ้าของเทคโนโลยีดั้งเดิม เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับฝ่ายจีนและยังช่วยลดความเสี่ยง ส่วนใหญ่เป็นบริษัทข้ามชาติตะวันตกและญี่ปุ่น ยกเว้นธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม การลงทุนด้านอื่นของเครือ ซี.พี. ไม่มีการจัดตั้งหน่วยวิจัยและพัฒนาของตนเอง แต่ใช้วิธีหาผู้ร่วมทุนที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยี ทำให้กระจายการลงทุนได้หลากหลาย และ**สาม** ทางการเงินซึ่งอาจเป็นรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่น เพื่ออาศัยในด้านการตลาด เพราะที่ผ่านมาธุรกิจค้าปลีกและการกระจายสินค้าส่วนใหญ่ยังอยู่ในมือของภาครัฐ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายจีนยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีในด้านการจัดการและการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในระดับท้องถิ่น

จากรูปแบบพันธมิตรผู้ร่วมทุนดังกล่าว ทำให้การลงทุนของเครือ ซี.พี. ในจีนมีการกระจายทั้งกำไรและขาดทุน ซึ่งทำให้การก่อตั้งธุรกิจหรือการถอนตัวออกจากธุรกิจสามารถทำได้อย่างรวดเร็วด้วยต้นทุนต่ำ ทำให้สามารถขยายการลงทุนแบบหลากหลายได้

5. การลงทุนของเครือ ซี.พี. ร่วมกับผู้อื่น แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ **หนึ่ง** การลงทุนที่เครือซี.พี. เป็นแกนนำ และร่วมทุนกับกลุ่มทุนประเทศอุตสาหกรรมซึ่งเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่นำมาใช้ตั้งแต่แรกเริ่ม **สอง** การลงทุนที่เครือ ซี.พี. เป็นแกนนำ และร่วมทุนกับกลุ่มทุนไทย อาทิ กลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทย (โครงการเจียไต๋เวิร์ฟเพลส ที่เชียงใหม่) กลุ่มเอ็นเอสพี ของนายชุมพล พรประภา (โรงงานผลิตจักรยานยนต์ที่มณฑลหนานหนิง) กลุ่มไทยเพรซิเดนส์ฟู้ด (ผลิตบะหมี่สำเร็จรูปที่เมืองหนิงโป) กลุ่มเดอะมอลล์ (ร่วมกับกลุ่มหัวเทียน เชียงใหม่ เปิดห้างสรรพสินค้า) กลุ่มบริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ (โรงงานผลิตเบียร์ที่เสฉวน) ฯลฯ ซึ่งนับเป็นการใช้ประสบการณ์ของเครือ ซี.พี. ช่วยกระจายทางให้กับกลุ่มทุนไทยอื่น ๆ ทำธุรกิจในจีน หลังจากที่มีส่วนกระจายทางให้กับธุรกิจต่างชาติจากประเทศอุตสาหกรรมมาแล้ว **สาม** การลงทุนที่เครือ ซี.พี. ไม่ได้เป็นแกนนำ อาทิ การร่วมทุนกับรัฐวิสาหกิจจีน China Petro Chemical-การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย-มิซูบิชิ กิจการโรงกลั่นน้ำมัน ร่วมทุนกับบริษัท ไทยผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี จำกัด ผลิตแผ่นยับยั้งที่เชียงใหม่ ร่วมทุนผลิตสีทาบ้าน เครื่องสำอาง ร่วมทุนกับ เอ็มไทยกรุ๊ป-ธนาคารกสิกรไทย เปิดธนาคาร ที.เอ็ม.อินเตอร์เนชั่นแนล มีสำนักงานใหญ่ที่เชียงใหม่ ฯลฯ

6. เน้นการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพดีแต่ราคาต่ำ มุ่งขายให้ได้ปริมาณมาก และลดค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้างเงินเดือนโดยจ้างชาวจีนเป็นผู้จัดการระดับกลาง และจ้างชาวต่างชาติเฉพาะผู้บริหารระดับสูง

7. ต้องศึกษาระบบต่างๆ ของจีนให้ถ่องแท้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นๆ อย่างมาก มิฉะนั้นจะประสบความล้มเหลวได้ง่าย หากเป็นการลงทุนนอกเขตพื้นที่ส่งเสริม ต้องแน่ใจว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจนโยบายการลงทุนจากต่างประเทศอย่างถูกต้อง

ตารางที่ 1 โครงการลงทุนส่วนหนึ่งของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในจีน

บริษัท	สาขาการผลิต	ปีที่ก่อตั้ง	ปี ค.ศ.	ยอดขาย ล้านหยวน	กำไร ล้านหยวน	ทรัพย์สินรวม ล้านหยวน	หมายเหตุ
CP Pokphand PCL	Holding company เกษตร		1994				
Shanghai Ek Chor Motorcycles	รถจักรยานยนต์	1985	1993 1995	1,296 2,402	157	625	
Shanghai Dajiang Group	เกษตรอุตสาหกรรม	1985	1993	1,202	157	1,435	
Luoyang Northern Ek Chor Motorcycles	รถจักรยานยนต์	1992	1993 1995	623 1,759	83	424 375	
Shanghai Ek Chor General Machinery	อะไหล่เครื่องจักรยนต์		1993	340	45	253	
Shanghai Ek Chor Vehicle Machinery	ชิ้นส่วนรถยนต์	1990	1995	761			
Jilin Deda	อาหารสัตว์		1993	438	34	358	
Chia Tai Yueyang	อาหารสัตว์		1993	414	26	324	
Beijing Chia Tai Feedmill	อาหารสัตว์		1993	255	14	118	
Kaifeng Chia Tai	อาหารสัตว์		1993	221	-	202	
Chengdu Chia Tai	อาหารสัตว์		1993	224	22	149	
Nantong Chia Tai Livestock and Fisheries	อาหารสัตว์	1990	1993 1995	203 441	4	100 106	
Jilin Chia Tai	อาหารสัตว์		1993	203	9	823	
Nanning Chia Tai Livestock	อาหารสัตว์		1993	112	-	42	
Chia Tai Conti Shantou	อาหารสัตว์		1993	158	2	51	
Qingdao Chia Tai	อาหารสัตว์	1992	1993 1995	178 313	4	154	

Chia Tai Riverphase (ผู้ตั้ง เชียงไ้)	ธุรกิจคอมพิวเตอร์และการค้า	1999					เครือซีพี. 70%-ธนาคารกสิกรไทย-กรุงไทย-ศรีอยุธยา-ธนาคาร TM International-กลุ่มสารสิน-กลุ่มวีระเมธีกุล
บริษัทฟอร์จูนเวิลด์ เชียงไ้							ทำธุรกิจพัฒนาที่ดินที่เขตทุ่งเชียงไ้
บริษัทเจียไต๋อินเตอร์เนชั่นแนล เทเลคอมมิวนิตี้น							ดำเนินการให้เข้าช่องสัญญาณดาวเทียมแอสตรา 1 และ แอสตาร์ 2

Source: Satoshi Imai, "Comparison of Western, Overseas Chinese, and Japanese Ventures,

China Newsletter, JETRO, (Nov. - Dec. 1995) p.21

30. จีน กับ WTO - เสี่ยงสนับสนุนและเสี่ยงคัดค้าน

การประชุมองค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) ระดับรัฐมนตรีการค้าที่กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์ ระหว่างวันที่ 10-12 พฤศจิกายน 2001 เฉพาะการประชุมในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2001 สมาชิก WTO จำนวน 142 ประเทศที่เข้าร่วมประชุมได้ลงมติเป็นเอกฉันท์อนุมัติรับจีนและไต้หวันเข้าเป็นสมาชิก ข้อตกลงนี้มีผลบังคับใช้หนึ่งเดือนนับจากวันลงมติ นั่นคือมีผลตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2001 เป็นต้นไป

จีนใช้เวลาร่วม 10 ปี กับการสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO และในที่สุดก็บรรลุผล เหตุใดจึงต้องใช้เวลาอันยาวนานถึงเพียงนี้ คำอธิบายมีมากมาย แต่สรุปรวมความว่าเพราะจีนเป็นประเทศใหญ่ การพิจารณาผลได้ผลเสียมีความซับซ้อน เป็นไปไม่ได้ที่จะให้ง่ายเหมือนอย่างประเทศเล็ก การเป็นสมาชิก WTO ของจีนมีทั้งเสี่ยงสนับสนุนและเสี่ยงคัดค้าน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เสี่ยงคัดค้านภายในประเทศ

เมื่อจีนเปิดประเทศพร้อมกับเริ่มปฏิรูประบบเศรษฐกิจใน ค.ศ.1978 ให้เป็น “ระบบตลาดแบบสังคมนิยม” คือ ใช้แนวทางแบบคู่ (dual-track approach) กล่าวคือ ในด้านหนึ่งเปิดธุรกิจบางประเภทให้เอกชนจีนและต่างชาติลงทุนประกอบการ โดยในระยะแรกธุรกิจต่างชาติส่วนใหญ่ต้องผลิตเพื่อการส่งออก ไม่ให้ขายในประเทศแข่งขันกับรัฐวิสาหกิจจีน ต่อมาเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น จึงผ่อนคลายเป็นให้ขายภายในประเทศอย่างมีเงื่อนไข ในอีกด้านหนึ่งยังคงรักษาอำนาจผูกขาดของรัฐวิสาหกิจจีนใน 30 สาขาการผลิตที่สำคัญเอาไว้ อาทิ การเงินการธนาคาร โทรคมนาคม รถไฟ สายการบิน ประกันภัย ปิโตรเลียม เหล็กและเหล็กกล้า สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การค้าปลีก การค้าส่ง รวมทั้งธุรกิจการค้าต่างประเทศ ฯลฯ (Yang Xiaokai, 2000, p. 438)

กระทรวงที่มีอำนาจออกใบอนุญาตการจัดตั้งหน่วยธุรกิจหรือการนำเข้า-ส่งออก เป็นหน่วยงานที่ดูแลรัฐวิสาหกิจที่ทำธุรกิจในสาขาต่าง ๆ จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่กระทรวง ทบวง กรม เหล่านี้จะกีดกันเอกชนจีนและต่างชาติในการเข้าสู่ตลาด

เมื่อมีการกระจายอำนาจสู่ระดับมณฑล ภาครัฐวิสาหกิจนอกจากไม่ลดขนาดลง หากยังกระจายตัวมากขึ้น และเนื่องจากสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ทุกระดับรวมทั้งบุคลากรในรัฐวิสาหกิจจีนเคยชินอยู่กับการรับผลประโยชน์และสวัสดิการอย่างมากมานาน พวกนี้จึงคัดค้านการที่จีนสมัครเป็นสมาชิก WTO โดยกล่าวอ้างว่าจะทำให้รัฐวิสาหกิจจีนนับหมื่นแห่งเสี่ยงต่อภาวะล้มละลาย กระทบต่อการจ้างงานหลายล้านคน ข้ออ้างดังกล่าวคงไม่เกินจริงมากนัก แต่มองในมุมสะท้อนกลับ

นี่เป็นการฟ้องอยู่ในตัวว่าเหตุที่ต้องล้มละลายก็เพราะไม่พยายามปรับปรุงประสิทธิภาพและตัดทอน
ค่าใช้จ่ายตามนโยบายของรัฐบาลกลาง

เสียงสนับสนุนภายในประเทศ

ดังได้กล่าวแล้วว่า มีบุคคลจำนวนมากตั้งตวงผลประโยชน์จากรัฐวิสาหกิจจีน แต่ละปีต้องใช้
งบประมาณจำนวนมากค้ำจุนรัฐวิสาหกิจที่ขาดทุน งบประมาณที่ใช้ก็หนีไม่พ้นมาจากภาษีประชาชน
ซึ่งกล่าวกันว่ามี การทุจริตส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากภาคเอกชนจีน โดยการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม
ต่าง ๆ ในระดับสูง

งานศึกษาชิ้นหนึ่ง (China Economic Almanac, 1989, p.107; cited by Yang Xiaokai, 2000, p. 439) ใน ค.ศ.1988 ศึกษาหน่วยธุรกิจเอกชนจำนวนหนึ่งในมณฑลเหอหลิน พบว่ามีการ
เก็บภาษีและค่าธรรมเนียมรวมกันคิดเป็นร้อยละ 63 ของกำไร งานศึกษาอีกชิ้นหนึ่ง (Jilin Daily, May 30, 1998; cited by Yang Xiaokai, 2000, p. 439) ใน ค.ศ. 1998 ในมณฑลอันฮุย พบว่าธุรกิจเอกชน
จีนส่วนมากในกลุ่มตัวอย่างมีอัตราผลกำไรเพียงร้อยละ 10 แต่ภาษีและค่าธรรมเนียมรวมกันสูงกว่า
ร้อยละ 20 ค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บมีมากมายรวมแล้วมากกว่า 50 รายการ บางรายการมีการจัดเก็บ
ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมณฑลมีคำสั่งห้าม สรุปแล้วผู้ประกอบการที่ไม่อยากเลิกกิจการ ไม่มีทางเลือกอื่น
นอกจากต้องหลบเลี่ยงภาษี โดยการปกปิดรายได้บางส่วน

ไม่ว่าแล้วแต่ชาวนาชาวไร่ซึ่งถูกเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมจีปาถะรุนแรงมาก หลายท้องที่มีการ
กวดกรำบื้อซื้อผลผลิตการเกษตร อีกทั้งขายปุ๋ยคุณภาพต่ำแต่ราคาสูง

ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากรัฐวิสาหกิจจีน นับตั้งแต่ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนในระดับต่าง ๆ
เจ้าหน้าที่รัฐ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จึงรวมตัวกันเป็นแนวร่วมที่มีอิทธิพลหน่วงเหนี่ยวและเพิกเฉยต่อ
นโยบายการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลกลาง

เนื่องจากเห็นรัฐบาลกลางยังมีพรรคคอมมิวนิสต์ระดับชาติควบคุมอยู่ ต่ำกว่ารัฐบาลกลางก็มี
พรรคคอมมิวนิสต์ระดับมณฑล สมาชิกพรรคฯ ทุกระดับแทรกตัวอยู่ทั่วประเทศ หากสมาชิกพรรคฯ
ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม และพรรคฯ ระดับบนก็เพิกเฉย พวกนี้ก็เหมือนอยู่เหนือรัฐบาล รัฐบาลไม่มี
อำนาจโดยตรงในการจัดการกับสมาชิกพรรคฯ ที่ไม่สนองนโยบายของรัฐบาล

นอกจากนี้ ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (ค.ศ. 2001-
2005) สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับผู้นำฝ่ายบริหารมีความเห็นไม่ลงรอยกัน กล่าวคือ ผู้นำ
ฝ่ายบริหารต้องการปฏิรูประบบเศรษฐกิจรวมทั้งรัฐวิสาหกิจ ให้ก้าวหน้ามากขึ้น แต่สมาชิก
พรรคฯ ส่วนใหญ่ต้องการให้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวต่อไปเรื่อย ๆ
และสามารถค้ำจุนรัฐวิสาหกิจที่อ่อนแออีกทอดหนึ่ง อย่างที่ค้ำจุนตั้งแต่เปิดประเทศเป็นต้นมา

ในระยะยาว การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่ยอมปฏิรูปรัฐวิสาหกิจนั้นจะทวีความขัดแย้ง กล่าวคือ เนื่องจากระบบธนาคารของจีนไม่ยอมจัดสรรสินเชื่อให้กับธุรกิจเอกชนจีน ธุรกิจเอกชนจีนบางส่วนต้องดิ้นรนแสวงหาผู้ร่วมทุนต่างชาติ บางส่วนต้องกู้ยืมระบบซึ่งมีเงื่อนไขการกู้ที่รุนแรงมาก แต่ในอนาคตต่างชาติที่จะร่วมทุนกับเอกชนจีนอาจจะไม่มากเหมือนก่อน หากไม่อนุญาตให้เอกชนจีนเปิดธนาคารพาณิชย์ เป็นการยากที่จะให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นในระดับสูงดังเช่นที่ผ่านมา เมื่อไม่สามารถรักษาการลงทุนไว้ในระดับสูง การเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงดังเช่นช่วงปี 1990-2005 ที่ผ่านมาก็เป็นสิ่งที่ยากเช่นกัน

เนื่องจากน้ำน้อยยอมแพ้ไฟ รัฐบาลกลางซึ่งนำโดยนายกรัฐมนตรี จู หรงจี และกลุ่มผู้บริหารที่ยึดแนวปฏิรูปทางเศรษฐกิจจึงมองไม่เห็นหนทางว่าจะเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างไร นอกจากเข้าเป็นสมาชิก WTO เพื่ออาศัยกฎกติกาของ WTO ในการจำกัดการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจในทางมิชอบของชนชั้นปกครอง

เสียงสนับสนุนต่างประเทศ

ตั้งแต่จีนเปิดประเทศในปี 1978 ในช่วงกว่า 25 ปี ที่ผ่านมามีจีนประสบความสำเร็จอย่างสูงในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ “ความเก่ง” คือมีการใช้กลยุทธ์ที่เหนือชั้น อย่างเช่นการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของนักลงทุนด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในเขตพื้นที่ที่กำหนด เมื่อนักลงทุนพอใจก็เพิ่มการลงทุนต่อไป อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของ “ความเฮง” กล่าวคือ นักลงทุนต่างชาติที่แห่กันไปลงทุนในจีน ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวฮ่องกง ซึ่งนอกจากเก่งในการผลิตแล้วยังมีฐานลูกค้าอยู่ในตลาดโลก ดังนั้น ครึ่งหนึ่งของมูลค่าส่งออกของจีนจึงเป็นการส่งออกของนักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะชาวฮ่องกง

ความคึกคักของการลงทุนโดยชาวจีนโพ้นทะเลในช่วง 10 ปีแรก ส่งผลให้กลุ่มนักลงทุนทางตะวันตกและญี่ปุ่นอดรอนทนไม่ได้ กลัวพลาดโอกาส พวกนี้เข้าไปลงทุนโดยหลงเชื่อคำโฆษณาที่ว่า “ผู้บริโภค 1,200 ล้านคนรอท่านอยู่ในตลาดจีน” แต่เมื่อเข้าไปลงทุนแล้วจึงพบว่า ตลาดในประเทศจีนไม่ใช่ตลาดหนึ่งเดียว แต่แบ่งเป็นตลาดย่อย ๆ นับร้อยนับพันแห่ง แต่ละแห่งจึงมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก ทั้งนี้โดยมีระบบต่าง ๆ เสมือนหนึ่งเป็นกำแพงแบ่งแยกตลาดในจีนออกเป็นส่วน ๆ

“กำแพง” ที่กั้นแบ่งตลาดจีนออกเป็นส่วน ๆ นั้นมีมากมาย ที่สำคัญได้แก่ ระบบการผูกขาดโดยรัฐวิสาหกิจจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการขนส่งสินค้าระยะไกล กิจการกระจายสินค้า การค้าส่ง การค้าปลีก การโฆษณา การตลาด และการค้าต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเข้า เครื่องกีดขวางเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลน ขาดประสิทธิภาพ และเสียค่าใช้จ่ายสูงในการกระจายสินค้าไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศจีน นอกจากนี้ ยังใช้ระบบควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศอย่างเข้มงวด

การค้าในช่วงกว่า 25 ปีที่ผ่านมาจีน ได้เปรียบดุลการค้ากับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและสหรัฐอเมริกาตลอด ส่วนหนึ่งเกิดจากการใช้กฎกติกาที่ต่างจากประเทศทั่วไป ประเทศคู่ค้าของจีน เปิดให้เอกชนสั่งสินค้าเข้าจากจีนได้โดยเสรี แต่กฎหมายจีนไม่อนุญาตเอกชนจีนสั่งสินค้าเข้าจากต่างประเทศ จีนมีการค้าระหว่างประเทศอยู่ในอันดับ 10 ของโลก ใช้ความได้เปรียบของต้นทุนผลิตและขายสินค้าให้ประเทศอื่น แต่กลับปิดกั้นประเทศอื่นไม่ให้ใช้ความได้เปรียบขายสินค้าให้จีนด้วยกติกาที่เสมอภาค หากจีนหลีกเลี่ยงการเป็นสมาชิก WTO เท่ากับว่าจีนหลีกเลี่ยงการใช้กฎกติกาชุดเดียวกับประเทศคู่ค้า ซึ่งจีนได้ประโยชน์อย่างมากจากการใช้กติกาที่กำหนดฝ่ายเดียวตลอด 20 ปีที่ผ่านมา จึงเป็นการเอาเปรียบประเทศคู่ค้าของจีนหากจีนเพิกเฉยในการเป็นสมาชิกองค์การค้าโลก

เสียงคัดค้านจากประเทศตะวันตก

นักลงทุนในสหรัฐอเมริกาและยุโรปกระหายอยากเข้าไปลงทุนในจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาการผลิตที่ตนมีความได้เปรียบทางเทคโนโลยี ได้แก่ การเงินการธนาคาร การประกันภัย และโทรคมนาคม ซึ่งเป็นสาขาที่ไม่ต้องพึ่งพาการขนส่งและการกระจายสินค้าอันล้ำหลังของจีน แต่เป็นสาขาที่ชนชั้นปกครองหวงแหนมากเพราะมีผลประโยชน์ผูกพัน

รัฐสภาสหรัฐอเมริกายื่นเงื่อนไขให้จีนสมัครเป็นสมาชิก WTO ในฐานะประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่จีนยืนยันเป็นสมาชิกในฐานะประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งโดยข้อเท็จจริงจีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาหากพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยต่อหัวทั้งประเทศ แต่เนื่องจากการกระจายรายได้ของจีนมีความเหลื่อมล้ำมาก บางภูมิภาคของจีนมีสภาพร่ำรวยมาก ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังล้าหลัง

อันที่จริงเงื่อนไขเวลาของ WTO ที่ใช้กับประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา ส่วนใหญ่ต่างกันเพียง 3-5 ปี อย่างเช่นต้องเปิดเสรีกิจการโทรคมนาคมภายใน 3 ปีนับจากร่วมลงนามสำหรับประเทศพัฒนาแล้ว และ 5 ปี สำหรับประเทศกำลังพัฒนา หากสหรัฐอเมริกาไม่คัดค้านมาแต่ต้น ป่านี้อาจพ้นเวลาตามเงื่อนไขการผ่อนผันไปนานแล้ว สหรัฐอเมริกาคัดค้านโดยหวังจะได้รับสิทธิพิเศษจากจีนแบบทวิภาคีเพื่อเป็นแต้มต่อประเทศอื่น ๆ การคัดค้านของสหรัฐอเมริกาจึงไม่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกส่วนใหญ่

แนวโน้มเศรษฐกิจจีนในอนาคต

คำถามว่าจีนควรเป็นสมาชิก WTO หรือไม่ ได้ตกไปแล้วนับจากวันที่ 11 พฤศจิกายน 2544 สิ่งที่น่าติดตามต่อจากนี้ คือการเป็นสมาชิก WTO จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดในจีน ซึ่ง คาดว่าอาจเป็นลักษณะหนึ่งในสอง ดังนี้

ลักษณะหนึ่ง เป็นไปตามความปรารถนาของผู้บริหารจีนที่ยึดถือแนวทางปฏิรูป คือมีกฎกติกาชัดเจนตรงไปตรงมาสอดคล้องกับกติกาของ WTO ระหว่างรัฐบาลจีนกับรัฐบาลต่างประเทศ และ

ระหว่างรัฐบาลจีนกับเอกชนจีน ยกเลิกวิธีกำหนดและบังคับใช้ฝ่ายเดียว แต่มีการเจรจากับฝ่ายอื่นอย่าง
เสมอภาค

อีกลักษณะหนึ่ง เนื่องจากระบบสถาบันอำนาจหลักในจีนยังแตกต่างจากสากลอยู่มาก
อำนาจตุลาการ นิติบัญญัติ และบริหาร ไม่ได้แยกเป็นอิสระจากกัน เกิดจากบุคคลชั้นนำจำนวนมาก
ดำรงตำแหน่งควบและไขว้ ทำให้บุคคลเหล่านี้มีสถานภาพที่มั่นคงมาก จึงมีแนวโน้มว่าชนชั้นปกครอง
ในจีนจะสงวนอำนาจและผลประโยชน์ต่อไป โดยยังคงใช้ระบบปฏิบัติแบบทวิลักษณ์ต่อไป เพียงแต่
ปรับเป็นแบบใหม่ กล่าวคือ ใช้กติกาแบบ WTO กับนักธุรกิจต่างชาติ แต่ใช้กติกากีดกันกับเอกชนจีน
ต่อไป อย่างเช่น ยอมให้ต่างชาติเปิดกิจการธนาคาร แต่ไม่อนุญาตเอกชนจีนดำเนินการ ซึ่งในระยะ
ยาวย่อมส่งผลเสียอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมจีน

นโยบายการบริหารเศรษฐกิจของจีนจะพัฒนาไปสู่ลักษณะใดในสองลักษณะข้างต้น ต้อง
ติดตามดูต่อไปแบบอย่ากระพริบตา !

31. จีนกับ WTO-เปิดประตูแต่ปิดหน้าต่าง

ในช่วง 26 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่จีนเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1978 เป็นต้นมา ภาครัฐและเอกชนไทยต่างตั้งความหวังที่จะทำมาค้าขายกับจีนอย่างเต็มที่ แต่สิ่งที่ปรากฏคือสินค้าจากจีนเข้าสู่ไทยขายตัวอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะที่การขายสินค้าไทยให้จีนกลับเป็นไปอย่างเอื่อยๆ ไม่น่าประทับใจเท่าไรนัก เมื่อสำรวจดูรายการสินค้าไทยที่ขายให้จีน พบว่าส่วนมากเป็นสินค้าที่ฝ่ายจีนจำเป็นต้องนำเข้า ไม่ว่าจะเป็นสินค้าหมวดเกษตรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบหรืออุตสาหกรรมเพื่อใช้เป็นสินค้าชั้นกลาง ส่วนสินค้าที่เกิดจากฝีมือทางการค้าของไทยล้วนๆ ยังมีน้อยมากและจากผู้ค้าเพียงไม่กี่ราย

นอกจากนี้ นักธุรกิจไทยที่สนใจจะส่งสินค้าไปขายให้จีน ทั้งพวกที่หมั่นเข้าร่วมงานแสดงสินค้าในจีน และไปพบปะทำความรู้จักกับฝ่ายจีนด้วยตนเอง แต่สุดท้ายมักลงเอยด้วยการส่งสินค้าจากจีนเข้ามาขายในเมืองไทยเสียมากกว่า แทนที่จะส่งสินค้าไทยไปขายให้จีนตามความตั้งใจแต่แรก ทั้งนี้ เพราะนักธุรกิจไทยเหล่านั้นได้พบเห็นอุปสรรคต่างๆ มากมาย

อะไรเป็นอุปสรรคแท้จริงที่นักธุรกิจไทยประสบในการเข้าสู่ตลาดจีน ?

หากสอบถามนักธุรกิจไทยที่กำลังติดต่อหรือเคยทำธุรกิจกับจีนว่ามีอุปสรรคอะไรบ้างในการส่งสินค้าไปขายให้จีน จะได้รับคำตอบมากมายหลากหลาย แต่ก็สามารถประมวลรวมความได้ 2 ประการ ประการหนึ่งคือติดขัดในเรื่องหาผู้นำเข้าไม่ได้ ครั้นจะเข้าไปจดทะเบียนตั้งบริษัทนำเข้าก็ไม่ได้รับอนุญาตจากทางการจีน จะหาผู้ร่วมทุนฝ่ายจีนจดทะเบียนเป็นผู้นำเข้าก็หาไม่ได้ อีกประการหนึ่งเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้าง นั่นคือ ระบบการไหลของสินค้าในจีนหรือระบบลอจิสติกส์ ทุกวันนี้มีลักษณะจำเพาะ เป็นระบบการไหลของสินค้าที่ไม่อิสระเสรีทั่วถึงเหมือนอย่างประเทศอื่นๆ ที่ใช้กลไกตลาดมานาน ในจีนยังคงเป็นระบบตกรังจากเมื่อครั้งที่จีนใช้ระบบวางแผนจากส่วนกลางต่างๆ ที่การปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านมากกว่าสี่ทศวรรษแล้ว สิ่งนี้เองเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้หน่วยผลิตของไทย รวมทั้งประเทศอื่นๆ ไม่สามารถส่งสินค้าเข้าไปในตลาดผู้บริโภคของจีนได้ตามปกติเหมือนอย่างตลาดเสรีของประเทศอื่น

เนื่องจากระยะ 10 ปีแรกของการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ จีนห้ามผู้ผลิตต่างชาติทั่วไปขายผลผลิตในจีน จึงไม่ได้เผชิญกับเสียงเรียกร้องให้พัฒนาระบบการไหลเวียนของสินค้าในประเทศ เมื่อเข้าสู่ช่วงถัดมาเรื่อยๆ ทางการเงินก็คงอยากจะพัฒนาระบบการไหลเวียนของสินค้าโดยการปล่อยเสรี แต่แล้วคงจะสังเกตเห็นว่าการที่ระบบการไหลเวียนของสินค้าในจีนยังคงล่าช้าเพราะการผูกขาดไม่ได้เป็นโทษอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการลงทุน นักลงทุนต่างชาติยังคงหลีกเลี่ยงเข้าสู่จีนและยอมรับสภาพเหล่านี้แต่โดยดี (ผู้เขียนเห็นเป็นเรื่องแปลกและยังไม่สามารถหาคำตอบที่น่าพอใจเกี่ยวกับประเด็นนี้ ทั้งๆ ที่นักลงทุนต่างชาติมักจะทนไม่ได้และไว้วางใจกับเงื่อนไขและอุปสรรคต่างๆ เวลาไปลงทุนในประเทศอื่น)

ตรงกันข้าม ความล่าช้าด้านระบบโลจิสติกส์กลับเป็นคู่แข่งเศรษฐกิจจีน อย่างน้อยในช่วงเปลี่ยนผ่านที่จีนกำลังเจรจากับประเทศต่างๆ เพื่อขอเสียงสนับสนุนรับจีนเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO หรือช่วงที่จีนเริ่มใช้ข้อตกลง WTO และ FTA เป็นทางผ่านเข้าไปเจาะตลาดของประเทศสมาชิก/ประเทศคู่สัญญา และภาครัฐของฝ่ายตรงข้ามยังไม่ไหวทัน ฝ่ายจีนก็ยังสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ด้านการค้าไปข้างเดียว และใช้ช่วงเวลานั้นเร่งรีบพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้รัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชนจีนที่ทำธุรกิจด้านการไหลเวียนของสินค้ากล้าแข็งเพียงพอ สามารถแข่งขันกับบริษัทต่างชาติจากประเทศอุตสาหกรรมที่เข้ามาในจีน จึงเป็นเวลาที่จีนจะปล่อยเสรี

นี่นับเป็นกลยุทธ์ที่ฉลาดลึกลับชนิดที่ฝ่ายตรงข้ามชี้หน้าต่อว่าจีนตรงๆ ไม่ได้ เพราะอุปสรรคเหล่านั้นซับซ้อนเกินกว่าที่จะยกมาเป็นข้อกล่าวหาจีนได้

จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่หลายฝ่ายในเมืองไทยรวมทั้งนักวิชาการที่ศึกษาเศรษฐกิจจีนยังมองประเด็นนี้ไม่ทะลุ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยรวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมองประเด็นนี้ให้เข้าใจแจ่มแจ้งเสียก่อน มิฉะนั้นการส่งเสริมข้างฝ่ายไทยหลายรูปแบบตามแต่จะคิดค้นขึ้นมา เพื่อจะส่งสินค้าไปขายให้จีนมากขึ้นจักไม่บรรลุผล หรือกล่าวง่าย ๆ ว่าเหนื่อยมากแต่ได้ผลน้อย

ในระบบการค้าระหว่างประเทศของจีน จีนใช้กลยุทธ์เปิดประตูเพื่อ "ล่อ" ให้ประเทศอื่นเปิดประตูให้จีนเช่นกัน จีนทำข้อตกลงรับพันธะผูกพันไว้กับ WTO และทำ FTA กับ ASEAN เพื่อลดเครื่องกีดขวางต่างๆ ในการเดินเข้า "ประตูมังกร" อันได้แก่ การลดอัตราภาษีนำเข้า ลด/ยกเลิกโควต้า ลด/ยกเลิกการขอใบอนุญาตตามระเบียบเดิม ฯลฯ แต่ในความเป็นจริงพ้นจากประตูไปแล้ว เส้นทางสายนี้

กลับเต็มไปด้วยเครื่องกีดขวาง ทำให้สินค้าจากต่างประเทศไม่สามารถไหลเข้าสู่ตลาดภายในของจีนได้อย่างทั่วถึง

การที่จะค้นหาคำว่า "หลังประตูมังกร" มีอุปสรรคเครื่องกีดขวางอะไรบ้าง เราจำเป็นต้องเข้าใจระบบลอจิสติกส์ภายในของจีน โดยเริ่มต้นจากการศึกษากฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้และผลกระทบที่เกิดจากการใช้กฎระเบียบเหล่านั้น

ระบบลอจิสติกส์แบบผูกขาดและล่าช้าของจีน

ระบบลอจิสติกส์ในความหมายอย่างกว้างคือระบบการไหลของสินค้าแบบครบวงจร หมายถึงการกระจายสินค้าจากโรงงานจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การบรรจุหีบห่อ การจัดเก็บรักษาในคลังสินค้า การขนส่งระยะไกลข้ามประเทศหรือข้ามภูมิภาคภายในประเทศ การขนส่งระยะใกล้ การค้าส่ง การค้าปลีก การนำเข้า-ส่งออก การตลาด การโฆษณาสินค้า บริการหลังขาย ฯลฯ

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศจะประสบความสำเร็จด้วยดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือเมื่อมีการทำข้อตกลงแล้วจะต้องมีการปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างตรงไปตรงมา อีกส่วนหนึ่งคือการมีระบบลอจิสติกส์ที่มีการแข่งขันเสรีในประเทศคู่ค้า-คู่สัญญา

สำหรับกรณีของจีน สองส่วนนี้ผูกพันกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ระบบลอจิสติกส์ของจีนผูกขาดโดยรัฐวิสาหกิจจีนตั้งแต่ก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจจนถึงบัดนี้ และทางการจีนยังคงประวิงเวลาในการปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปิดเสรีธุรกิจการนำเข้า-ส่งออก รวมทั้งระบบลอจิสติกส์ หรือในเวลาอันใกล้หากมีการเปิดเสรีการนำเข้า-ส่งออก แต่ถ้ามียุทธศาสตร์ยังคงล่าช้าไปอีกนาน การเปิดเสรีส่วนแรกก็ไม่มีประสิทธิผลสำหรับประเทศคู่สัญญา

ระบบลอจิสติกส์เป็นหัวใจสำคัญของระบบการไหลของสินค้า สหรัฐอเมริกาเป็นตัวอย่างอันดีของประเทศที่มีระบบลอจิสติกส์ที่มีการแข่งขันเสรีและมีประสิทธิภาพสูง อีกทั้งยังเป็นประเทศที่มีการปฏิบัติตามพันธะข้อตกลงระหว่างประเทศทั้งในระดับประเทศและระดับมลรัฐอย่างค่อนข้างตรงไปตรงมา (ส่วนกรณีการใช้มาตรการที่มีใช้ภาษีเพื่อกีดกันการส่งออกของฝ่ายตรงข้าม ก็เป็นการปฏิบัติตามที่ข้อตกลงเปิดช่องให้ใช้ได้ ไม่ใช่เรื่องการเบี่ยงไม่ทำตามข้อตกลง สิ่งที่ยังระงับในการทำ

ข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาจึงเป็นเรื่องการระบุมাত্রการที่มีใช้ภาษี-NTBs-ให้รัดกุมเพียงพอและอยู่ในขอบเขตที่ไทยจะรับไหวเมื่อสหรัฐอเมริกานำ NTBs มาใช้จริง) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้แบบอุปมาอุปไมยว่า ในกรณีของสหรัฐอเมริกา "ประตู" อันหมายถึงข้อตกลงการค้า กับ "หน้าต่าง" อันหมายถึงเส้นทางเดินของสินค้านำเข้าหลังจากผ่านประตูไปแล้วค่อนข้างเตียนโล่ง ไม่เจอเครื่องกีดขวางจนทำให้เดินทางต่อไปไม่ได้

ส่วนในกรณีของจีน จีนเข้า WTO เมื่อธันวาคม 2001 โดยทำข้อตกลงรับพันธะต่างๆ เกี่ยวกับการทยอยเปิดเสรีเศรษฐกิจด้านต่างๆ ทั้งแก่ธุรกิจเอกชนจีน (จากเดิมที่ผูกขาดโดยรัฐวิสาหกิจล้วนๆ) และธุรกิจต่างชาติ บัดนี้ (กันยายน 2005) เวลาผ่านไปกว่า 4 ปี จีนยังไม่ได้ปฏิบัติตามพันธะผูกพันอย่างครบถ้วนตรงไปตรงมา กิจกรรมหลายอย่างที่ระบุในข้อตกลง จีนยังไม่เปิดให้เอกชนจีนและบริษัทต่างชาติดำเนินการโดยเสรี ยังผลให้กิจการต่างๆ ในระบบลอจิสติกส์ของจีนยังคงมีลักษณะผูกขาด มีบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ดังจะเห็นได้จากภาพเบื้องต้นของลอจิสติกส์แต่ละด้านดังนี้

1. **กิจการขนส่ง** ระยะเวลาข้ามประเทศและข้ามภูมิภาคภายในประเทศของจีนยังคงผูกขาดโดยรัฐวิสาหกิจรายใหญ่ระดับชาติเพียง 3 กลุ่ม ได้แก่ China National Foreign Trade and Transportation Group. (SINOTRANS), China Ocean Shipping Group. (COSCO) และ China Shipping Group. รัฐวิสาหกิจทั้งสามแห่งนี้ผูกขาดการขนส่งสินค้าข้ามมณฑลทั่วประเทศ การผูกขาดทำให้เหลื่อวิสัยที่รัฐวิสาหกิจเหล่านี้จะขยายกิจการให้เพียงพอ ส่วนรัฐวิสาหกิจระดับมณฑลให้บริการขนส่งเฉพาะภายในมณฑล ยังไม่มีศักยภาพที่จะให้บริการครอบคลุมพื้นที่หลายมณฑล ส่วนผู้ประกอบการเอกชนจีนเพิ่งจะได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการขนส่งเมื่อไม่กี่ปีมานี้ ส่วนมากยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นและเป็นกิจการขนาดเล็ก ให้บริการขนส่งระยะใกล้ในระดับจังหวัด ข้อจำกัดด้านการขนส่งจึงเป็นอุปสรรคทำให้การกระจายสินค้าไปยังมณฑลและภูมิภาคต่างๆ ของจีนไม่สิ้นไหลเท่าที่ควร มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งที่สูงเกินไป ใช้เวลานานเกินไป ผู้ใช้บริการต้องรอคอยนาน สินค้าประเภทอาหารสดเน่าเสียได้ง่าย

ถึงแม้ว่าภายใต้ข้อตกลง WTO ได้มีบริษัทขนส่งสินค้าต่างชาติที่มีชื่อเสียงอย่างน้อย 20 อันดับแรกของโลกได้รับอนุญาตเข้ามาเปิดกิจการในประเทศจีนแล้ว และมีหลายบริษัทที่เข้ามาลงทุนด้านการกระจายสินค้าแบบห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจต่างชาติที่มีทุนหนาตรงตาม

ข้อกำหนดของจีน แต่ถึงกระนั้นยังประสบกับเงื่อนไขต่างๆ ที่รัฐบาลจีนทั้งส่วนกลางและมณฑลกำหนด ขึ้นอย่างเข้มงวด ทำให้บริษัทเหล่านี้ไม่สามารถขยายกิจการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนให้ต่ำลง เท่าที่ควร

ดังนั้นบริการด้านการขนส่งของจีนที่ไม่เพียงพอและขาดประสิทธิภาพรวมทั้งค่าใช้จ่ายสูง จึงเป็นเสมือนกำแพงเครื่องกีดขวางหรือเป็น "คอขวด" ในการกระจายสินค้านำเข้า ไม่ให้สินค้าไหลเข้าสู่ตลาดของจีนในระดับมณฑล-ภูมิภาคทั่วประเทศ ผู้นำเข้าจึงไม่สามารถนำเข้าได้เท่าที่ควร (โปรดดูตารางที่ 1) ทั้งนี้ ที่ระบบการคมนาคมของจีนทั่วประเทศในขณะนี้ไม่น่าพอใจทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ แต่นโยบายกีดกันเอกชนจีนและบริษัทต่างชาติกลับทำให้บริการด้านการขนส่งของจีนยังมีขีดความสามารถต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบไปถึงส่วนอื่นๆ ในระบบลอจิสติกส์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การค้าส่งและค้าปลีก สินค้าอุปโภคบริโภคร้อยละ 40 ถูกขาดโดยรัฐวิสาหกิจจีนเพียง 3-4 กลุ่ม ผู้ค้าปลีกรายใหญ่ของจีนได้แก่ กลุ่มเซียงไฮ้ไปเหลียน (การรวมกลุ่มระหว่างกลุ่มเซียงไฮ้เหลียนฮวา และกลุ่มเหลียนฮวา) มีร้านค้าสาขาทั้งหมด 4,800 แห่งทั่วประเทศ ติดตามด้วยกลุ่มปักกิ่งโกมี กลุ่มซุนหนิง กลุ่มต้าเหลียนต้าซาง กลุ่มเหล่านี้มีร้านค้าปลีกรวมกันราว 11,000 สาขาทั่วประเทศ

ในขณะที่บริษัทค้าปลีกข้ามชาติอย่างคาร์ฟูร์จากฝรั่งเศส ซึ่งมีสาขามากที่สุดในจีนก็ยังมีสาขาทั้งหมดเพียง 50 แห่ง ส่วนวอลมาร์ตจากสหรัฐอเมริกาก็มีสาขาในจีนไม่ถึง 40 แห่ง สำหรับห้างโลตัสของกลุ่มซีพีจากไทยมีสาขาทั้งสิ้นราว 44 แห่ง นอกจากนี้ ยอดขายรวมของบริษัทค้าปลีกต่างชาติในจีนก็มีเพียงร้อยละ 3.5 ของยอดค้าปลีกทั่วประเทศ

3. การนำเข้า-ส่งออก จีนเพิ่งอนุญาตให้บริษัทเอกชนจีนทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก ภายหลังเข้า WTO โดยระยะแรกตั้งเงื่อนไขด้านทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 5 ล้านหยวน และปัจจุบันค่อยๆ ลดลงเป็น 1 ล้านหยวนหลังปี 2004 เงื่อนไขเช่นนี้ทำให้ผู้นำเข้าเอกชนจีนยังอยู่ในวัยเตาะแตะและยังมีจำนวนน้อยมาก จึงยังหวังพึ่งผู้นำเข้าเอกชนจีนไม่ได้มากนัก

อนึ่ง ที่กล่าวมานี้หมายถึงเอกชนจีนที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของจีน ส่วนเอกชนจีนที่ทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออกตามชายแดนจีนกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งทำกันมานานตั้งแต่ปี 1978 นั้น ส่วนมากไม่ได้จดทะเบียนการค้าเพื่อนำเข้า-ส่งออก แต่ที่ทำธุรกิจได้เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น "หลับตาข้างเดียว" เสียมากกว่า

การตั้งเงื่อนไขที่เข้มงวดผิดปกติเพื่อกีดกันต่างชาติเข้าสู่ระบบลอจิสติกส์

การที่บริษัทต่างชาติไม่สามารถส่งสินค้าเข้าไปขายในตลาดจีน มีสาเหตุสำคัญสืบเนื่องจากกลยุทธ์การกีดกันทั้งธุรกิจเอกชนจีน (ในธุรกิจบางประเภท) และธุรกิจต่างชาติในการเข้าสู่ระบบลอจิสติกส์ของจีน โดยออกกฎหมายตั้งเงื่อนไขแบบต่างๆ (โปรดอ่านรายละเอียดในตารางที่ 1 และ 2) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. **ตั้งเงื่อนไขเพื่อกีดกันการทำธุรกิจขนส่ง** กฎหมายฉบับต่างๆ ตั้งเงื่อนไขเพื่อกีดกันบริษัทต่างชาติในการทำธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการขนส่งและการเก็บรักษาสินค้ารวมทั้งคลังสินค้า ตัวอย่างเช่น กฎหมายฉบับปี 2003 ระบุว่าบริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจด้านนี้หลังปี 2004 แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้มีการออกกฎหมายลูกรองรับการยื่นขอจดทะเบียนตามเวลาที่กำหนด

2. **ตั้งเงื่อนไขเพื่อกีดกันการค้าส่ง** กฎหมายฉบับปี 1999 ระบุว่าบริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจค้าส่งสินค้าที่ผลิตภายในจีนและสินค้าที่นำเข้ามาด้วยตนเอง (ยกเว้นสินค้าสงวน) ในพื้นที่นำร่อง ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 2,500 ล้านดอลลาร์ สรอ. ตลอดช่วง 3 ปีแรก มีสินทรัพย์อย่างต่ำ 300 ล้านดอลลาร์ สรอ. ในปีแรก มีความชำนาญในธุรกิจนี้ระดับระหว่างประเทศ กฎหมายฉบับปี 2003 ระบุว่า การขอจัดตั้งธุรกิจค้าส่งต้องสอดคล้องกับแผนการพัฒนากาพาณิชย์ของเขตเมือง และห้ามยื่นขออนุญาตจนกว่าการจัดทำแผนพัฒนาดังกล่าวจะแล้วเสร็จ แต่ปรากฏว่าจนถึงสิ้นปี 2004 แผนดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จ

3. **ตั้งเงื่อนไขเพื่อกีดกันการค้าปลีก** กฎหมายฉบับปี 1999 ระบุว่าบริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% (ที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลกลาง) สามารถทำธุรกิจค้าปลีกสินค้าที่ผลิตในจีนเฉพาะในพื้นที่นำร่อง ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 2,000 ล้านดอลลาร์ สรอ. ตลอดช่วง 3 ปีแรก มีทรัพย์สินอย่างต่ำ 200 ล้านดอลลาร์ สรอ. ในปีแรก ในปี 2004 มีการออกกฎหมายแม่เพื่อผ่อนปรนเงื่อนไขดังกล่าว แต่ยังไม่มีการออกกฎหมายลูก บริษัทต่างชาติทั่วไปจึงยังตั้งบริษัทไม่ได้

4. **ตั้งเงื่อนไขเพื่อกีดกันการนำเข้า-ส่งออก** กฎหมายปี 2001 ระบุว่า เอกชนจีนถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจขายส่งสินค้านำเข้าเองในพื้นที่นำร่อง ต้องมีสินทรัพย์ไม่ต่ำกว่า 5 ล้านหยวน และผ่อนปรนเงื่อนไขตามลำดับ คือลดลงเป็น 3 ล้านหยวน ในปี 2002 และ 1 ล้านหยวนในปี 2003 จะเห็นได้ว่าบริษัทเอกชนจีนเพิ่งจะเริ่มมีบทบาทในการทำธุรกิจนำเข้าเพียงไม่กี่ปีมานี้เอง การจะพึงพาบทบาทด้านนี้จากเอกชนจีนจึงต้องรอดูต่อไป

สำหรับบริษัทต่างชาติ กฎหมายฉบับปี 2003 ระบุว่าบริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 50 ล้านบาท มียอดนำเข้า-ส่งออกกับจีนขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 30 ล้านบาท ในช่วง 3 ปีแรก และกฎหมายฉบับปี 2004 ระบุว่าจะปล่อยเสรีบริษัทต่างชาติในการทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก แต่จนถึงขณะนี้ยังไม่มีออกกฎหมายรองรับ จึงไม่มีผลในทางปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาสาระสำคัญของกฎหมายฉบับต่างๆ ในตารางที่ 2 จะพบว่าจีนตั้งเงื่อนไขการอนุมัติ/อนุญาตที่เข้มงวดผิดปกติและประวิงเวลา เงื่อนไขเหล่านี้มีทุกรูปแบบ อาทิ จำกัดเขตพื้นที่ จำกัดจำนวนรายที่จะได้รับอนุญาต (ซึ่งก็คือการเลือกปฏิบัตินั่นเอง) จำกัดจำนวนสาขา จำกัดสัดส่วนการถือหุ้นโดยอิงกับสิทธิประโยชน์ กำหนดจำนวนทุนจดทะเบียนและสินทรัพย์ขั้นต่ำที่สูงโง่ง กำหนดประวัติยอดขายของหน่วยธุรกิจที่สูงโง่ง จำกัดชนิดของสินค้า/บริการ จำกัดที่ตั้งหน่วยค้าปลีกโดยต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาการพาณิชย์ของเมือง ฯลฯ เงื่อนไขเหล่านี้ทำให้การดำเนินธุรกิจด้านการขนส่ง บริการเกี่ยวเนื่องกับการขนส่ง การค้าส่ง การค้าปลีก การนำเข้า-ส่งออกโดยธุรกิจต่างชาติเต็มไปด้วยอุปสรรค

ตามพันธะ WTO จีนต้องยกเลิกเงื่อนไขส่วนใหญ่ให้หมดตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2004 เป็นต้นไป แต่จีนได้ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งกลยุทธ์และกลเม็ด แม้ว่าในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาทั้งสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ได้ร่วมกันกดดันจีน แต่จนถึงสิ้นปี 2004 ก็ยังไม่มีความคืบหน้าชัดเจนในการปฏิบัติตามข้อตกลงที่สำคัญๆ เมื่อถูกประเทศอุตสาหกรรมกดดันมาก ๆ จีนจะใช้วิธีเลือกปฏิบัติ คือผ่อนปรนให้กับประเทศเหล่านี้ตามสิ่งที่ประเทศเหล่านี้ต้องการเป็นรายๆ ส่วนประเทศเล็กๆ ก็ต้องรอคอยว่าเมื่อไรจีนจะเปิดทั้ง "ประตู" และหน้าต่าง" ให้ประเทศเล็กๆ เข้าสู่ตลาดการค้าภายในจีนแบบเสมอภาค

ฉะนั้น ทางของไทยควรจะร่วมมืออย่างขันแข็งกับประเทศสมาชิก WTO กดดันจีนให้ปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างจริงจัง

อีกเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนได้ยินได้ฟัง คือข้าราชการไทยที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาการค้ากับจีนได้แสดงทัศนคติว่าจีนเป็นประเทศ "ใหญ่" เมื่อทำข้อตกลงไปแล้ว แม้จีนจะทำตามหรือไม่ทำตามข้อตกลงก็ดี ไทยก็ไม่พึงใช้วิธีท้วงติงให้จีนทำตามข้อตกลงเพราะเราเป็นประเทศ "เล็ก"

ผู้เขียนเห็นว่าตรรกะที่เรายังมีความรู้สึกเช่นนี้อยู่ ตรรกะนั้นเราไม่ควรริอ่านทำข้อตกลงกับจีน (หรือกับประเทศอื่นๆ) แบบทวิภาคีอย่างเช่น FTA ที่ทำไปเมื่อปี 2003 และที่กำลังจะทำกับอีกหลายประเทศ เพราะข้อตกลง FTA แบบทวิภาคีนั้นมีไว้สำหรับคู่สัญญาที่ต่างฝ่ายต่าง "ยืดออก เงยหน้า มองตากันได้" เท่านั้น ไม่เหมาะกับประเทศที่ยังมีความรู้สึกว่ามัน "ต่ำต้อยกว่า" ไม่ควรทำตัวเสมอกับ

คู่สัญญาอีกฝ่าย หากยังมีความรู้สึกเช่นนี้อยู่ เราน่าจะอยู่เฉยๆ ไม่น่า “ร่นหาเรื่องใส่ตัว” (เรื่องที่ร่นหา มาใส่กันนี้ไม่พ้นประชาชนคนเล็กคนน้อยระดับล่างจะต้องรับผลกระทบทางลบอย่างรุนแรง) เพราะ ถึงแม้จะมีข้อตกลงที่จัดพิธีเช่นกันอย่างสมเกียรติ แต่ธรรมชาติของผู้บริหารประเทศ “ที่ดี” ก็ยังมีการเอา รัดเอาเปรียบประเทศคู่สัญญา (ตรวจเท่าที่การเอาเปรียบนั้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม ไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้องของผู้ว่า ก็ยังถือว่าเป็นเรื่องปกติ) หากไม่กล้าหักท้วงเวลาคู่สัญญา อีกฝ่ายเอาเปรียบกันจนเกินไป ก็ไม่ควรทำสัญญาแบบทวิภาคี

การส่งสินค้าไทยเข้าสู่ตลาดจีนผ่านตลาดค้าส่งที่สำคัญ

ดังได้กล่าวแล้วว่าระบบลอจิสติกส์ของจีนเป็นอุปสรรคกีดขวางการไหลของสินค้า อีกทั้งพื้นที่ จีนกว้างใหญ่ ที่ผ่านมากการส่งสินค้าจากต่างประเทศของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กไปยัง ตลาดภายในของจีนจึงขยายตัวได้น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกชนจีนบางส่วนเพิ่งได้รับอนุญาตให้มีสิทธิ นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศเมื่อ 2-3 ปีมานี้ จึงมีบทบาทน้อย เมื่อเป็นเช่นนี้ฝ่ายไทยจะมีทางออก อย่างไร

ทางออกในปัจจุบันมีไม่มาก เราจะต้องรอคอยต่อไปจนกว่าจีนจะยอมผ่อนปรนความ เข้มงวดในการจดทะเบียนตั้งบริษัทต่างชาติในธุรกิจต่างๆ เกี่ยวกับการไหลของสินค้า เมื่อถึงเวลานั้นหากนักธุรกิจไทยสามารถเข้าไปจัดตั้งหน่วยค้าส่งในตลาดค้าส่งที่สำคัญต่างๆ ในจีน โดยร่วมทุนกับคนจีนหรือถือหุ้น 100% ก็จะช่วยให้สามารถกระจายสินค้าของไทยได้ ถ้าเป็นตลาดค้าส่งที่มีผู้มาติดต่อสั่งซื้อสินค้าเพื่อนำไปจำหน่ายโดยครอบคลุมพื้นที่ปริมณฑล กว้างขวาง สินค้าไทยก็จะสามารถกระจายได้กว้างขวางตามไปด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่ารัฐบาลปักกิ่งยังไม่มีควมคืบหน้าชัดเจนในการเปิดเสรีบริษัทต่างชาติในการทำธุรกิจด้านการค้าส่ง การค้าปลีก และการขนส่ง รวมทั้งส่วนอื่นๆ ของระบบลอจิสติกส์ อย่างไรก็ตาม จากการกดดันของประเทศต่างๆ ผู้เขียนได้แต่หวังว่ารัฐบาลจีนจะต้องผ่อนปรนเพิ่มขึ้นๆ เป็นลำดับ ซึ่ง ไม่ใช่ผ่อนปรนเฉพาะนักลงทุนจากประเทศมหาอำนาจ หากผ่อนปรนแก่ประเทศสมาชิกอื่นๆ ของ WTO อย่างเสมอหน้า ระหว่างที่รอคอยฝ่ายไทยควรเตรียมหาข้อมูลให้พร้อมไว้ก่อน

ปัจจุบันประเทศจีนมีตลาดค้าส่งขนาดใหญ่อย่างน้อย 5 แห่ง ได้แก่ Hanzhen Jie ในเมือง Wuhan มณฑลหูเป่ย์, Linyi Market ใน Linyi มณฑลซานตง, Nansantiao Market ใน Shijiazhuang มณฑลเหอเป่ย์, China Small Commodities City ในเมือง Yiwu มณฑลเจ้อเจียง และ Wuai Market

ใน Shenyang มณฑลเหลียวหนิง ตลาดเหล่านี้รับใช้ภูมิภาคแถบชายฝั่งทั้งหมดของจีนร่วมกันและพื้นที่เขตเมืองที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด ได้แก่ กว่างโจวทางตอนใต้ เซี่ยงไฮ้ทางฝั่งตะวันออก ปักกิ่งและเทียนจินทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ China Small Commodities City ของอู่ (Yiwu) ยังได้จัดตั้งสาขาตลาดค้าส่งในอูรูมูฉี มณฑลซินเจียง ทำหน้าที่เป็นศูนย์ส่งออกไปยังตะวันออกกลางและยุโรปตะวันออก

รัฐบาลแต่ละมณฑลมีหน่วยบริหารอุตสาหกรรมและการค้า (Administration of Industry and Commerce, AIC) ในระดับมณฑลและระดับจังหวัด ทำหน้าที่ส่งเสริม ควบคุม และดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยด้านการพาณิชย์โดยทั่วไป รวมทั้งเป็นผู้จัดตั้งและกำกับดูแลตลาดค้าส่ง ตามปกติ AICs จะลงทุนในการสร้างตลาดค้าส่ง-ค้าปลีกด้วยเงินทุนของตนเองและเรียกเก็บค่าเช่าและค่าบริการจัดการตลาดจากร้านค้าส่ง-ค้าปลีก นอกจากนี้ AICs ยังมีอำนาจออกใบอนุญาตการค้าให้กับหน่วยค้าส่ง-ค้าปลีก

หากมีการศึกษาเจาะลึกเกี่ยวกับตลาดต่างๆ เหล่านี้และนำมาเผยแพร่ให้นักธุรกิจรวมทั้งผู้ส่งออก-นำเข้าฝ่ายไทยได้ทราบ ก็จะเป็นประโยชน์

ตารางที่ 1 การเปิดเสรีบริการด้านการขนส่งของจีนตามพันธกรณี WTO

ประเภทของการขนส่ง	รายละเอียดเงื่อนไข	การปฏิบัติตามพันธกรณี WTO
บริการด้านการขนส่งทางทะเล การขนส่งระหว่างประเทศ (CPC 7211 และ CPC 7212 ไม่รวมการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ)	-จีนจำกัดการเข้าสู่ธุรกิจการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารทางทะเลข้ามพรมแดน โดยกำหนดเงื่อนไขดังนี้ เป็นการจัดตั้งบริษัทร่วมทุนกับจีน-ต่างชาติถือหุ้นต่ำกว่า 50% ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด ประธานคณะกรรมการบริหารและผู้จัดการทั่วไปของบริษัทร่วมทุนจะต้องได้รับการแต่งตั้งโดยฝ่ายจีน	
บริการที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางทะเล (CPC 741) การขนส่งแบบคาร์โก การชำระภาษีศุลกากร การจัดตั้งสถานีพักผู้สินค้า	-จีนอนุญาตให้ตั้งบริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นเกิน 50% ได้	
บริการของบริษัทตัวแทนขนส่งทางทะเล	-จีนอนุญาตให้ตั้งบริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นต่ำกว่า 50%	
บริการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ บริการขนส่งสินค้า (CPC 7222)	-จีนอนุญาตให้บริการข้ามพรมแดนได้เฉพาะบริษัทเดินเรือระหว่างประเทศที่เปิดบริการแก่เรือต่างชาติเท่านั้น	
บริการขนส่งทางอากาศ บริการซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องบิน (CPC 8868)	-จีนอนุญาตให้ต่างชาติร่วมทุนกับจีน โดยฝ่ายจีนจะเป็นผู้ควบคุมการบริหาร หรืออยู่ในตำแหน่งระดับสูง อนุญาตเฉพาะเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และบริษัทร่วมทุนต้องมีการดำเนินธุรกิจอย่างเดียวกันนอกประเทศจีน	
บริการขนส่งสินค้าทางรถไฟ (CPC 7112) บริการขนส่งสินค้าทางถนน (CPC 7123)	-จีนอนุญาตให้ต่างชาติจัดตั้งธุรกิจได้เฉพาะการร่วมทุนกับจีนเท่านั้น ต่างชาติถือหุ้นได้ไม่เกิน 49% -การขนส่งทางรถไฟ : หลัง 2004 ต่างชาติถือหุ้นข้างมากได้ หลังปี 2007 ต่างชาติจัดตั้งสาขาย่อยโดยถือหุ้น 100% ได้ -การขนส่งทางถนน : หลังปี 2002 ต่างชาติถือหุ้นเกิน 50% หลังปี 2004 ต่างชาติ ตั้งสาขาย่อยโดยถือหุ้น 100% ได้	
บริการที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทุกรูปแบบ บริการเก็บรักษาและคลังสินค้า(CPC 742)	-จีนอนุญาตให้ต่างชาติตั้งธุรกิจได้เฉพาะการร่วมทุนกับจีนเท่านั้น ต่างชาติถือหุ้นได้ ไม่เกิน 49% -หลังปี 2002 ต่างชาติถือหุ้นเกิน 50% ได้ หลังปี 2004 ต่างชาติจัดตั้งสาขาย่อยโดยถือหุ้น 100% ได้	

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2546). *เส้นทางอนาคต ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน*
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 มกราคม 2546, หน้า 119-122. ตารางนี้ยังขาดข้อมูลด้านการปฏิบัติตามพันธะกรณี

ตารางที่ 2 กฎระเบียบเกี่ยวกับการลงทุน การค้าระหว่างประเทศ การค้าส่ง และค้าปลีกในจีน

กฎระเบียบ	ประเภทธุรกิจและรายละเอียดเงื่อนไข	พันธกรณี WTO และผลการปฏิบัติตามพันธกรณี
ก่อนเข้าเป็นสมาชิก WTO	-จีนควบคุม การนำเข้า อย่างเข้มงวด นอกจากบริษัทการนำเข้า-ส่งออกของรัฐแล้ว จีนอนุญาตเฉพาะรัฐวิสาหกิจด้านอุตสาหกรรมและด้านการค้า (เฉพาะราย) นำเข้า-ส่งออกโดยจำกัดประเภทของสินค้า อนุญาตบริษัทร่วมทุนต่างชาติ (เฉพาะราย) นำเข้าชิ้นส่วนเพื่อใช้ในโรงงานของตน บริษัทต่างชาติที่ตั้งโรงงานในจีนห้ามขายผลผลิตในจีน ต้องส่งออกโดยใช้ระบบรักษาสมดุลบัญชีเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากการลงทุนโดยตรงส่วนใหญ่มาจากฮ่องกงและไต้หวัน ซึ่งเคยชินและมีความสามารถในการตลาดต่างประเทศ จึงไม่มีปัญหา ในช่วง 3 ปีก่อนเป็นสมาชิก WTO มีการผ่อนปรนเงื่อนไขดังกล่าวมากขึ้น -จีนห้ามบริษัทต่างชาติทุกแบบในจีนทำธุรกิจกระจายสินค้าทุกรูปแบบ	
การค้าส่ง		
Regulations for the Implementation of the Law on Chinese-Foreign Equity Joint Venture in December 1987	บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นทั้งแบบข้างมากและข้างน้อย จีนเริ่มอนุญาตให้ <u>จำหน่ายหรือตั้งตัวแทนจำหน่ายสินค้าของตนที่ผลิตในจีน</u> โดยอนุญาตเฉพาะราย	
Procedures for Pilot Projects for Commercial Enterprises with Foreign Investment in June 1999	-บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นข้างน้อย สามารถทำธุรกิจขายส่งสินค้าที่ผลิตภายในจีนและสินค้านำเข้า ด้วยตนเอง (<u>ยกเว้นสินค้าสงวน</u>) ในพื้นที่นำร่อง ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 80 ล้านหยวน (\$ 9.64 ล้าน) กรณีจดทะเบียนในภาคกลางหรือตะวันตก ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 60 ล้านหยวน และต้องอยู่ในแผนการพัฒนากิจการพาณิชย์ของเมืองนั้น -บริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจค้าส่งสินค้าที่ผลิตภายในจีนและสินค้านำเข้าด้วยตนเอง (<u>ยกเว้นสินค้าสงวน</u>) ในพื้นที่นำร่อง ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปี \$ 2.5 พันล้าน ตลอดช่วง 3 ปีแรก มีสินทรัพย์อย่างต่ำ \$ 300 ล้านในปีแรก มีความชำนาญในธุรกิจนี้ระดับระหว่างประเทศ กรณีจดทะเบียนในภาคกลางหรือภาคตะวันตก มีสินทรัพย์อย่างต่ำ \$ 200 ล้าน นอกจากนี้ ต้องมียอดขายต่อปีไม่ต่ำกว่า 200 ล้านหยวน (\$ 36.2 ล้าน) ในช่วง 3 ปีแรก	-จีนต้องยกเลิกเงื่อนไขดังกล่าว หลัง 11 ธ.ค. 2003 -จีนต้องทยอยยกเลิกเงื่อนไขเหล่านี้ทั้งหมด และอนุญาตให้บริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% ทำธุรกิจขายส่ง, เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าต่างๆ รวมทั้งสินค้าสงวน ตั้งแต่ 11 ธ.ค. 2004

	-เอกชนเงินถือหุ้น 100% ทำธุรกิจค้าส่งหรือค้าปลีกขนาดใหญ่ ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 300 ล้านบาทในช่วง 3 ปีแรก กรณีจดทะเบียนในภาคกลางหรือภาคตะวันตก ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 200 ล้านบาทในช่วง 3 ปีแรก	-จีนต้องทยอยยกเลิกเงื่อนไขดังกล่าวจนหมด ตั้งแต่วันที่ 11 ธ.ค. 2004
Detailed Rules for the Implementation of the Law on Wholly Foreign-Owned Enterprises in April 2001	-บริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% จีนอนุญาตให้จำหน่ายหรือตั้งตัวแทนจำหน่ายสินค้าของตนที่ผลิตในจีน โดยอนุญาตเฉพาะราย	-จีนต้องให้สิทธิบริษัทต่างชาติทุกแบบสามารถจำหน่ายสินค้าของตนที่ผลิตในจีนโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ตั้งแต่ 11 ธ.ค. 2001 แต่จนถึงสิ้นปี 2004 จีนยังไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณี กล่าวคือ ยังคงให้อนุญาตเฉพาะรายอย่างเดิม
Notice on Strengthening the Planning Work for Urban Commercial Networks in January 2003	ย้ายมาตรการของกฎระเบียบออกเมื่อ June 1999 ที่กำหนดให้บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติ ที่ขอจัดตั้งธุรกิจค้าส่งต้องสอดคล้องกับแผนการพัฒนาระบบพาณิชย์ของเขตเมือง ซึ่งต้องจัดทำให้เสร็จภายในธันวาคม 2004 และห้ามยื่นขออนุญาตโครงการจัดตั้งธุรกิจค้าส่งจนกว่าการจัดทำแผนพัฒนาดังกล่าวจะแล้วเสร็จ	แผนการพัฒนาระบบพาณิชย์ของเขตเมืองยังไม่แล้วเสร็จเมื่อสิ้นปี 2004
Measures on the Management of Foreign Investment in the Commercial Sector in April 2004	เพื่อยกเลิกเงื่อนไขต่างๆ และปล่อยเสรีบริษัทต่างชาติถือหุ้นทุกแบบในการทำธุรกิจค้าส่ง รวมทั้งยกเลิกสินค้าสงวน (ยกเว้นปุ๋ยเคมี น้ำมันดิบ น้ำมันกลั่น เกลือ และยาสูบ) แต่ต้องยื่นขออนุญาตจาก MOFCOM ปักกิ่งหรือระดับมณฑล และทุนจดทะเบียนตาม Company Law	จนถึงสิ้นปี 2004 MOFCOM ยังไม่ได้ออกระเบียบเกี่ยวกับการขออนุญาต การยกเลิกเงื่อนไขจึงไม่มีผลในทางปฏิบัติ
การค้าปลีก		
	เมื่อเป็นสมาชิก WTO จีนให้บริษัทร่วมทุนต่างชาติถือหุ้นต่ำกว่า 50% ทำธุรกิจค้าปลีกสินค้าที่ผลิตในจีนและนำเข้า ในเขตเศรษฐกิจพิเศษและ 8 เมือง โดยจำกัดจำนวนบริษัทและแต่ละบริษัทจำกัดจำนวนเมือง 6 ใน 8 เมือง ยกเลิกสินค้าสงวน (ธ.ค. 2002) อนุญาตบริษัทร่วมทุนต่างชาติถือหุ้นมากกว่า 50% ทำธุรกิจค้าปลีก (ธ.ค. 2003) อนุญาตบริษัทร่วมทุนต่างชาติถือหุ้น 100% ทำธุรกิจค้าปลีก (ธ.ค. 2004)	ต้องยกเลิกข้อจำกัดด้านจำนวนบริษัท พื้นที่ ทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ ประสิทธิภาพรวมทั้งรายการสินค้าสงวน (ยกเว้นปุ๋ยเคมี ปี 2006) แต่เนื่องจากยังไม่มีการยกเลิกเงื่อนไขข้อจำกัดเหล่านี้ จึงกลายเป็นเครื่องกีดกันการเข้าสู่ตลาด

Procedures for Pilot Projects for Commercial Enterprises with Foreign Investment in June 1999	-บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นข้างน้อย สามารถทำธุรกิจค้าปลีกสินค้าที่ผลิตภายในจีนในพื้นที่นำร่อง ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 50 ล้านดอลลาร์ (\$ 6.03 ล้านดอลลาร์) กรณีจดทะเบียนในภาคกลางหรือตะวันตก ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 30 ล้านดอลลาร์ (\$ 3.62 ล้านดอลลาร์) และต้องอยู่ในแผนการพัฒนาการพาณิชย์ของเมืองนั้น ตั้งร้านค้าปลีกได้มากกว่า 3 สาขา -บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นมากกว่า 65% ตั้งได้ไม่เกิน 3 สาขา ไม่ว่าจะเป็นร้านค้าปลีกในรูปแบบใดก็ตาม เว้นแต่สามารถซื้อสินค้าที่ผลิตในจีนในปริมาณมาก หรือผู้ร่วมทุนต่างชาติสามารถขายสินค้าจีนในตลาดต่างประเทศในปริมาณมาก -บริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจค้าปลีกสินค้าที่ผลิตภายในจีน ในพื้นที่นำร่อง ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยต่อปี \$ 2 พันล้าน ตลอดช่วง 3 ปีแรก มีสินทรัพย์อย่างต่ำ \$ 200 ล้านดอลลาร์ มีความชำนาญในธุรกิจนี้ระดับระหว่างประเทศ กรณีจดทะเบียนในภาคกลางหรือภาคตะวันตก มีสินทรัพย์อย่างต่ำ \$ 200 ล้านดอลลาร์ นอกจากนี้ ต้องมียอดขายต่อปีไม่ต่ำกว่า 200 ล้านดอลลาร์ (\$ 36.2 ล้านดอลลาร์) ในช่วง 3 ปีแรก บริษัทต่างชาติทุกรูปแบบไม่สามารถทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออกทั่วไป ยกเว้นการนำเข้า-ส่งออกเฉพาะสินค้าที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจค้าปลีกที่ได้รับอนุญาต -เอกชนจีนถือหุ้น 100% ทำธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 300 ล้านดอลลาร์ในช่วง 3 ปีแรก กรณีจดทะเบียนในภาคกลางหรือภาคตะวันตก ต้องมียอดขายขั้นต่ำเฉลี่ยปีละ 200 ล้านดอลลาร์ในช่วง 3 ปีแรก	
Measures on the Management of Foreign Investment in the Commercial Sector in April 2004	เพื่อยกเลิกเงื่อนไขต่างๆ ปลดปล่อยบริษัทต่างชาติถือหุ้นทุกแบบ ในการทำธุรกิจค้าปลีก และยกเลิกสินค้าสงวน (ยกเว้นยา วัคซีนโรค ยากำจัดศัตรูพืช mulching films และน้ำมันกลั่น) แต่ต้องยื่นขออนุญาตจาก MOFCOM ปักกิ่งหรือระดับมณฑล และทุนจดทะเบียนตาม Company Law	จนถึงสิ้นปี 2004 MOFCOM ยังไม่ได้ออกระเบียบเกี่ยวกับการขออนุญาต การยกเลิกเงื่อนไขจึงไม่มีผลในทางปฏิบัติ
การนำเข้า-ส่งออก		
Procedures for Pilot Projects for Commercial	-เอกชนจีนถือหุ้น 100% ตั้งบริษัทการค้าต่างประเทศ (trading enterprise) ต้องมียอดนำเข้า-ส่งออกในบัญชีของตน	

Enterprises with Foreign Investment in June 1999	ขึ้นต่ำเฉลี่ยปีละ \$ 50 ล้าน ในช่วง 3 ปีแรก โดยต้องมีการส่งออกขึ้นต่ำเฉลี่ยปีละ \$ 30 ล้าน ต้องมีสินทรัพย์ไม่ต่ำกว่า 50 ล้านหยวนในปีแรก ในการยื่นขออนุญาตต้องยื่นแผน feasibility study ด้วย กรณีจดทะเบียนในภาคกลางและตะวันตก ต้องมีสินทรัพย์ไม่ต่ำกว่า 30 ล้านหยวนในปีแรก	
Circulation Concerning the Extension of Import and Export Rights for Foreign-Funded Enterprises in July 2001	-เอกชนเงินถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจขายส่งสินค้านำเข้าเองในพื้นที่นำร่อง ต้องมีสินทรัพย์ไม่ต่ำกว่า 5 ล้านหยวน (\$ 603,000) (ธ.ค.2001) หรือ 3 ล้านหยวน (\$ 362,000) (2002) และ 1 ล้านหยวน (\$120,000) (2003) จะเห็นได้ว่าบริษัทนำเข้าภาคเอกชนเงินเฟ้่งได้รับอนุญาตให้ทำธุรกิจนี้ได้โดยมีเงื่อนไขผ่อนปรนมากกว่าที่ผ่านมา (ด้วยทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 1 ล้านหยวน) ตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา การนำเข้าภาคเอกชนจึงเพิ่งจะเริ่มต้น	จีนปฏิบัติตามพันธกรณี WTO ด้วยดี ล่าสุดบริษัทด้านอุตสาหกรรมของจีนทุนจดทะเบียน 0.5 ล้านหยวน ส่วนบริษัทนำเข้าทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 1 ล้านหยวน ถ้าตั้งในภาคกลางและตะวันตกทุนจดทะเบียน 0.5 ล้านหยวน
Notice on the Rectification of Import and Export Qualification Standards and Verification Procedures in August 2003	-บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นน้อยกว่า 50% สามารถทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก เดิมทีหลัง 11 ธ.ค.2002 -บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นมากกว่า 50% สามารถทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก เดิมทีหลัง 11 ธ.ค. 2003	จีนยังไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี WTO ยังคงมีเงื่อนไขเข้มงวดตามกฎหมายระเบียบ June 1999
Provisional Rules for the Establishment of Chinese-Foreign Equity Joint Venture Foreign Trade Companies in January 2003	-อนุญาตให้บริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติถือหุ้นต่ำกว่า 50% (ก่อน ธ.ค.2003) และถือหุ้นมากกว่า 50 % (ธ.ค.2003) สามารถจัดตั้งบริษัทนำเข้า-ส่งออก ทุกชนิด (ยกเว้นสินค้าสงวน) ต้องมียอดการค้ากับจีนขึ้นต่ำเฉลี่ยปีละ \$ 30 ล้าน ในช่วง 3 ปีแรก (หรือ \$20 ล้านกรณีจดทะเบียนในเขตภาคกลางและภาคตะวันตก) -อนุญาตบริษัทต่างชาติถือหุ้น 100% สามารถทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก โดยมีเงื่อนไข ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 50 ล้านหยวน มียอดนำเข้า-ส่งออกกับจีนขึ้นต่ำเฉลี่ยปีละ 30 ล้านหยวน ในช่วง 3 ปีแรก (หรือ 20 ล้านหยวนถ้าตั้งในภาคกลางหรือตะวันตก) มีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 50 ล้านหยวน	-จีนต้องยกเลิกเงื่อนไขที่เข้มงวดและให้วิสาหกิจทุกแบบมีสิทธิทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก ตั้งแต่ 11 ธ.ค. 2004
Foreing Trade Law in April 2004	เพื่อปล่อยเสรีบริษัทต่างชาติ ในการทำธุรกิจการนำเข้า-ส่งออก	ยังไม่ออกระเบียบใหม่รองรับ ก.ม. ดังกล่าวเกี่ยวกับการจดทะเบียนบริษัทตามเงื่อนไขที่ผ่อนปรน อีกทั้งยังไม่ปล่อยเสรีระบบการกระจายสินค้าในจีน ทำให้สิทธิ

		การนำเข้าไม่มีประสิทธิผล
--	--	--------------------------

ที่มา: เรียบเรียงจากรายงานของ United States Trade Representative. ฉบับปี 2003 และ 2004. *2004 Report to Congress on China's WTO Compliance*. December, 2004.

32. เทคโนโลยีสารสนเทศ

เศรษฐกิจด้านข่าวสารข้อมูลกลายเป็นศูนย์กลางและกำลังเพิ่มบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติของประเทศจีน เครือข่ายการสื่อสารกลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจแห่งชาติและก่อตัวเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้จีนเป็นที่รู้จักกันในยุคแห่งข่าวสารข้อมูล

ฮาร์ดแวร์ IT

จนถึงปี 1998 บริษัท Legend ผู้ผลิตคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลระดับแนวหน้าของจีนมีส่วนแบ่งตลาดในประเทศจีนอยู่ร้อยละ 11 ติดตามด้วย IBM (ร้อยละ 8) และ Hewlett – Packard (ร้อยละ 7) ในช่วงปี 1999 – 2000 ส่วนแบ่งตลาดของ Legend ขยับขึ้นมาเป็นร้อยละ 20 ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลรายได้ กำไร และรายจ่ายด้าน R&D ของบริษัทผลิตฮาร์ดแวร์ IT ปี 1998 พบว่าบริษัท Legend ของจีนยังมีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับบริษัทข้ามชาติ

ตารางที่ 1 บริษัทผลิตฮาร์ดแวร์ IT ของจีนเปรียบเทียบกับบริษัทข้ามชาติ ปี 1998

บริษัท	รายได้ (พันล้าน \$)	กำไร (ล้าน \$)	รายจ่าย R+D (ล้าน \$)
Legend	1.0	(28)	1
TCL	1.3	(49)	-
Huawei	0.7	(156)	120
IBM	78.4	10,200	5,100
Hitachi	71.8	2,000	4,400
Hewlett – Packard	45.3	4,200	3,200
Lucent	29.1	2,500	4,900

ที่มา : Peter Nolan (2001) *China and the Global Economy* . New York : Palgrave, p.173.

การผลิตอุปกรณ์ IT Huawei เป็นผู้ผลิตอุปกรณ์เชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (network Switches) ชั้นนำของจีน บริษัทนี้เติบโตรวดเร็วมากในปลายทศวรรษที่ 1990 ครองส่วนแบ่งตลาดจีนถึงร้อยละ 20 ถึงกระนั้นก็ยังนับว่าเป็นผู้ผลิตขนาดเล็กเมื่อเทียบกับผู้ผลิตชั้นนำในตลาดโลกอันได้แก่ Cisco และ Lucent โดยเฉพาะ Cisco ครองส่วนแบ่งสูงสุดในตลาดจีน ในปลายทศวรรษที่ 1990 มียอดขายมากกว่า 250 ล้านดอลลาร์ สรอ. Lucent ได้รับเหมาติดตั้ง circuit switches 23 ชุดให้กับโครงข่ายทางไกลของบริษัท China Unicom จนถึงปี 1998 Lucent ได้จัดตั้งบริษัทร่วมทุน 7 แห่งในจีนและมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 24 ด้านใยแก้วนำแสง

ด้านอุปกรณ์สื่อสารไร้สาย ผู้ผลิตระดับนำของโลกได้แก่ Nokia, Ericsson และ Motorola รวมกันครองตลาดจีนร้อยละ 80 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในจีนส่วนมากมาจากโรงงานของบริษัทเหล่านี้ที่ตั้งอยู่ในจีน เฉพาะ Motorola ลงทุนราว 2.5 พันล้านดอลลาร์ สรอ. จนถึง ค.ศ. 2000 โรงงานที่ปักกิ่งมี

พนักงานมากกว่า 1 หมื่นคน อีหนึ่ง ผู้ผลิตระดับนำของโลกเหล่านี้กำลังเร่งรัดที่จะเปิดตัวโทรศัพท์ไร้สายรุ่นที่สาม (Third Generation, 3G) ซึ่งถือเป็นการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ

อย่างไรก็ตาม สถิติการใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลในจีนยังนับว่าต่ำมาก กล่าวคือ ในจีนมีการใช้ PC เฉลี่ยเพียง 7 เครื่องต่อประชากรหนึ่งพันคน ขณะที่ในสหรัฐอเมริกาถึง 400 เครื่องต่อประชากรหนึ่งพันคน หรือในจีนมี 7 ล้านเครื่องขณะที่สหรัฐอเมริกา 110 ล้านเครื่อง

ซอฟต์แวร์ IT

ประเทศกำลังพัฒนาไม่มีทางที่จะแข่งขันกับบริษัทชั้นนำในธุรกิจด้านซอฟต์แวร์ มีเพียงอินเดียที่นับว่ามีความก้าวหน้าในธุรกิจด้านนี้พอควร แต่บริษัทซอฟต์แวร์ของอินเดียก็ไม่อาจเทียบชั้นกับบริษัทยักษ์ใหญ่ของตะวันตก ส่วนจีนนั้นยังนับว่าล้าหลังกว่าอินเดียมาก ในปี 1999 ธุรกิจซอฟต์แวร์ในจีนทำรายได้เพียง 2.2 พันล้านดอลลาร์ สรอ. หรือคิดเพียงร้อยละ 0.42 ของธุรกิจนี้ทั่วโลก หรือราวหนึ่งในสามของอินเดีย

โทรคมนาคม

บริการโทรคมนาคมเป็นสาขา IT ที่บริษัทผู้ทำธุรกิจด้านนี้ไม่จำเป็นต้องทุ่มรายจ่าย R&D ด้วยตนเอง บริษัทของประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งจีนจึงมีโอกาสดำเนินธุรกิจนี้โดยไม่กลัวว่าจะถูกบริษัทข้ามชาติแย่งตลาด ใน ค.ศ. 1999 ในบรรดาบริษัทระดับนำของโลก 100 แห่ง มีเพียง 9 แห่งที่ใช้จ่าย R&D ในระดับสูง เทียบกับฮาร์ดแวร์ IT มีบริษัทถึง 55 แห่ง เทียบกับซอฟต์แวร์ IT มีบริษัท 21 แห่ง ที่ต้องมีรายจ่าย R&D สูงมาก กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ผลิตฮาร์ดแวร์ IT ทั่วโลกจ่าย R&D รวมกัน 59 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ซอฟต์แวร์ IT จ่าย R&D 8 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ส่วนบริการโทรคมนาคมจ่ายเพียง 7 พันล้านดอลลาร์ สรอ.

ปลายทศวรรษที่ 1990 รัฐบาลจีนได้ยกเลิกอำนาจผูกขาดของกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม แล้วจัดตั้งบริษัทขึ้นมา 7 แห่ง ดังแสดงในตารางที่ 2 บริษัท 2 แห่งซึ่งจัดตั้งโดยกระทรวงฯ ได้แก่ China Mobile และ China Telecom รัฐบาลถือหุ้นทั้งหมดและให้บริการโทรศัพท์พื้นฐานทั่วประเทศ

ตารางที่ 2 บริษัทโทรคมนาคมชั้นนำในแต่ละสาขา ปี 2000

สาขาบริการ	บริษัท	ส่วนแบ่งตลาด
บริการโทรศัพท์ภายในประเทศ	China Telecom, China Unicom	China Telecom (99)
บริการโทรศัพท์ทางไกล (รวม internet Protocol Phone)	China Telecom, China Unicom China Jitong, China Netcom	China Telecom (99)
บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่	China Mobile, China Unicom	China Mobile (90) China Unicom (12)
บริการเพจ	Guoxin Paging, China Unicom และบริษัทอื่น	Gnoxin (59) Unicom Paging(5)

ที่มา : Peter Nolan (2001), p.176

China Unicom ตั้งขึ้นปี 1993 ได้รับใบอนุญาตทำธุรกิจโทรคมนาคมทุกสาขา ในปี 1999 มีสมาชิกใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ 4.2 ล้านราย มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 14.2 รัฐบาลเปิดไฟเขียวให้นำหุ้นร้อยละ 25 ออกขายเพื่อระดมทุนจากตลาดทุนต่างประเทศได้เงิน 4.9 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ.

China Mobile แต่เดิมสังกัด China Telecom แยกตัวออกมาและนำหุ้นร้อยละ 25 ขายในตลาดหุ้น อีกร้อยละ 25 ขายในตลาดทุนฮ่องกงได้เงินทุนรวม 4.5 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. พร้อมทั้งจัดตั้งบริษัทในเครือชื่อ China Mobile (Hong Kong) ซึ่งระดมทุนต่างหากได้อีก 2.6 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในปี 1999 China Mobile (Hong Kong) ได้เป็นบริษัทครองอันดับที่ 51 ของบริษัทผู้มียุทธศาสตร์มูลค่าสูงสุดของโลก 500 บริษัท (Peter Nolan, 2001, p176)

ผู้สังเกตการณ์ให้ความเห็นว่า บริษัทโทรคมนาคมของจีนยังมีการบริหารงานแบบราชการและไม่มี ความชัดเจนว่าอำนาจและความรับผิดชอบเป็นหน่วยงานใด อย่างเช่น China Mobile (ฮ่องกง) นั้นร้อยละ 75 ของหุ้นรวมถือโดย China Mobile ส่วน China Mobile หุ้นทั้งหมดถือโดยกระทรวงอุตสาหกรรมสารสนเทศ กระทรวงนี้ถือหุ้นใหญ่ใน China Unicom ด้วย ทั้ง China Mobile และ China Unicom ก็ เป็นคู่แข่งกันในธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่

เพื่อแลกเปลี่ยนกับเสียงสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาให้จีนเป็นสมาชิก WTO จีนยอมทำข้อตกลง ระบุว่า จะเปิดเสรีให้ต่างชาติดำเนินธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่ภายใน ค.ศ.2006 และโทรศัพท์พื้นฐานภายใน ค.ศ.2007 ขณะนี้ (ค.ศ.2002) ยังไม่ชัดเจนว่านักลงทุนต่างชาติจะเข้าสู่ธุรกิจโทรคมนาคมในจีนด้วย วิธีการใด หากใช้วิธีการถือหุ้นร่วมก็ดูเหมือนว่าลักษณะการบริหารแบบราชการของบริษัทโทรคมนาคม ของจีนไม่สร้างแรงจูงใจที่บริษัทต่างชาติจะร่วมถือหุ้น

อย่างไรก็ตาม ในปีปลายปี 2000 บริษัท AT&T เป็นบริษัทต่างชาติรายแรกที่ได้รับอนุญาตลงทุน ด้านโทรคมนาคมในจีน โดยร่วมทุนกับ Shanghai Telecom ซึ่งอยู่ในเครือ China Telecom เป็นธุรกิจ บริการข้อมูลความเร็วสูงในเขตผู้ตง

ในด้านอินเทอร์เน็ต อัตราการใช้ในจีนยังนับว่าต่ำมากแม้จะเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศ สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากรัฐบาลจีนควบคุมอย่างเข้มงวดในการส่งข้อมูลบางประเภทผ่านระบบอินเทอร์เน็ต อย่างเช่น ข้อมูลเผยแพร่ลัทธิ Falun Gong

ในช่วงการเจรจาเพื่อขอเสียงสนับสนุน ทั้งสหรัฐอเมริกาและ EU ใช้ความพยายามอย่างหนักเพื่อบีบจีนให้เปิดตลาดด้าน IT แก่ธุรกิจต่างชาติ เพราะธุรกิจ IT ได้ทำกำไรมหาศาลจากตลาดทั่วโลกให้กับประเทศสหรัฐอเมริกาและ EU และตั้งความหวังว่าประชากรมหาศาลของจีนจะสร้างตลาดมหึมาให้กับตลาด IT ของต่างชาติ ก่อนจีนเป็นสมาชิก WTO เครื่องคอมพิวเตอร์มูลค่า \$1,500 บวกภาษีนำเข้าร้อยละ 13 คิดเป็นเงิน \$200 เมื่อจีนเป็นสมาชิก WTO จีนจะต้องลดภาษีลงภายในระยะเวลาที่กำหนด บริษัทต่างชาติสามารถนำเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์และสามารถจัดจำหน่ายทั่วประเทศภายใน 3 ปีนับจากจีนเป็นสมาชิก WTO

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ใช้เครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคมในเขตพื้นที่ต่างๆ ในปี ค.ศ. 2002
(หน่วย: หมื่นคน)

เขตพื้นที่	วิทยุติดตามตัว	โทรศัพท์เคลื่อนที่	อินเทอร์เน็ต	รวมโทรศัพท์ประเทศ	ในเขตเมือง	ในชนบท	โทรศัพท์สาธารณะ
รวม	1872.1	20600.5	5254.0	22407.7	13579.1	7843.1	985.5
ภาคตะวันออก							
ปทุมธานี	14.1	919.5	266.1	610.2	510.5	75.1	24.6
เทียนจิน	23.5	306.4	128.1	318.0	265.8	32.5	19.7
เหอเป่ย์	46.6	840.8	273.2	1106.9	558.4	546.0	28.5
เหลียวหนิง	93.1	900.5	441.2	1072.2	712.4	304.1	55.7
เซี่ยงไฮ้	34.8	913.4	336.4	678.0	672.1		5.9
เจียงซู	47.4	1487.5	314.7	1731.2	920.2	739.0	72.0
เจ้อเจียง	60.3	1460.6	318.5	1406.6	715.4	666.4	24.8
ฝูเจี้ยน	109.5	792.0	249.8	978.3	536.7	400.4	41.2
ซานตง	73.7	1188.8	279.6	1816.4	792.3	950.3	73.8
กวางตุ้ง	177.5	3214.4	572.1	2160.6	1277.6	719.2	147.4
ไหหลำ	42.0	110.1	23.8	140.6	96.9	40.5	3.2
ภาคกลาง							
ชานซี	45.5	414.0	130.0	570.7	370.5	164.5	35.7
จีหลิน	35.9	461.0	118.2	497.3	339.4	139.1	18.8
เฮยหลงเจียง	109.1	678.8	136.2	698.0	488.4	177.6	32.0
อันฮุย	24.3	540.9	107.4	813.5	376.4	415.6	21.5
เจียงซี	48.2	434.5	119.3	537.4	310.1	202.0	25.2

เหอหนาน	53.1	733.1	211.8	1241.1	641.2	540.1	59.8
หูเป่ย์	51.7	615.7	151.8	790.4	539.3	196.3	54.9
หูหนาน	352.3	630.2	217.1	868.8	445.9	364.0	58.9
ภาคตะวันตก							
ฉงชิ่ง	22.1	424.7	56.1	438.6	262.5	151.1	25.1
เสฉวน	102.0	862.0	126.3	932.4	621.8	264.6	46.0
กุ้ยโจว	12.0	246.9	43.2	282.9	204.2	70.1	8.6
ยูนนาน	60.6	502.3	104.1	462.7	357.6	79.6	25.5
ทิเบต	0.8	21.1	3.2	20.6	18.8	0.9	0.9
กวางสี	104.7	432.7	109.3	541.0	355.7	160.8	24.4
ส่านซี	17.8	467.1	110.6	550.9	358.9	180.1	12.0
กานซู	28.0	206.9	51.9	328.8	233.4	88.6	6.8
ชิงไห่	2.4	77.1	5.8	59.4	50.3	7.7	1.5
หนิงเซีย	9.3	73.7	17.5	85.8	65.6	18.7	1.5
ซินเจียง	50.6	296.8	45.6	334.5	238.4	79.6	16.6
มองโกเลียใน	19.2	346.9	34.3	324.0	242.5	68.7	12.8

ที่มา 2003ina Statistical Yearbook Ch :

นโยบายด้านการโทรคมนาคมของจีนสรุปได้ดังนี้ ต้องการพัฒนารวดเร็วในโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคมและด้านข้อมูลข่าวสาร ต้องการคงไว้ซึ่งอำนาจและการรวมศูนย์อำนาจรัฐ กล่าวโดยเจาะจง จีนต้องการพัฒนาระบบไอทีแบบครบวงจรทั้งด้านการเงิน การสร้างเครือข่ายบริการต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึงส่วนธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่และวิทยุติดตามตัว เครือข่ายเคเบิลทีวี ระบบอินเทอร์เน็ต และการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายและปฏิบัติการข้ามเครือข่าย

การทำลายระบบผูกขาด

ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษ 1990 อุตสาหกรรมโทรคมนาคมของจีนประสบกับภาวะการณเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ประการแรก การแข่งขันถูกผลักดันอย่างรวดเร็วและมีการถกเถียงถึงทางเลือกที่แตกต่างกันหลายทาง (รวมถึงการแบ่งแยกผู้ให้บริการตามอาณาเขตทางภูมิศาสตร์) China Telecom ถูกแบ่งออกเป็นสี่หน่วยธุรกิจที่มีความแตกต่างกันดังนี้ กลุ่ม China Mobile Communications ได้รับสิทธิบัตรโทรศัพท์เคลื่อนที่, China Satellite ได้รับสิทธิบัตรด้านดาวเทียม, Guoxin Paging ถูกโอนให้กับ China Unicom, และ China Telecom ถือสิทธิบัตรด้านโทรคมนาคมขั้นพื้นฐาน (เป็นที่น่าสนใจว่าในช่วงเวลาดังกล่าว Unicom เป็นผู้ให้บริการในประเทศจีนที่ได้รับสิทธิบัตรครบถ้วนแต่เพียงผู้เดียว) นอกจากการเปลี่ยนแปลงในตัวเองแล้วรัฐบาลจีนยังประสบกับการปรับโครงสร้างที่สำคัญรวมถึงการที่ MEI และ MPT ถูกยุบรวมกลายเป็นกระทรวงอุตสาหกรรมข้อมูลข่าวสาร

การอนุมัติสิทธิบัตรในช่วงทดลองแก่ระบบโทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต (IP telephony license) ในปี 1999 ให้แก่ Unicom, Jitong, Netcom เป็นการลดทอนการผูกขาดระหว่างประเทศของ China Telecom เพราะ สิทธิบัตรดังกล่าวอนุญาตให้ผู้ให้บริการรายอื่นสามารถสื่อสารระหว่างประเทศได้โดยไม่ต้องมีสิทธิบัตรระหว่างประเทศ สิ่งนี้ทำให้เกิดการขยายพื้นที่ครอบคลุมของผู้ให้บริการอย่างมาก และผลดังกล่าวทำให้ Jitong, Unicom and Netcom เริ่มสร้างการเชื่อมต่อกับ international gateways ซึ่งได้รับการคาดหวังไว้ว่าจะทำให้ได้รับสิทธิบัตรระหว่างประเทศ สิทธิบัตร VoIP ยอมให้ผู้ให้บริการสิทธิบัตรรายอื่นได้ขยายเข้าสู่ตลาดโทรคมนาคมของจีนโดยจะสามารถให้บริการด้านการส่งผ่านข้อมูลเสียงภายนอกประเทศ ก่อให้เกิดการแข่งขันกับ China Telecom และ ได้รับยอดขายเพิ่มขึ้น

การก่อตั้ง Netcom

ในปี 1998 วิทยุของรัฐ ภาพยนตร์และโทรทัศน์ของรัฐโดยความร่วมมือกับกระทรวงการรถไฟ (Ministry of Railways) สถาบันวิทยาศาสตร์ของจีน (Chinese Academy of Science) และรัฐบาลเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Municipal Government) ได้ทำการก่อตั้ง Netcom Corporation (CNC) โดยบริษัท Netcom ได้รับการก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นต้นแบบบริษัทโทรคมนาคมแบบใหม่ของจีน นายกรัฐมนตรี จู หง จี้ ขอให้ เอ็ดเวิร์ด เทียน ซุนนิง ลาออกจากบริษัท AsiaInfo ซึ่งเป็นบริษัทรับผิดชอบที่เขาก่อตั้งร่วมกับ เจมส์ ดิง เพื่อเป็นผู้บริหาร Netcom ด้วยการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรีคุนเทียนบริหาร Netcom ในลักษณะเช่นเดียวกับบริษัทเอกชนแต่หากพิจารณาตามตัวบทกฎหมายจะมีลักษณะเป็นบริษัทแบบ ตะวันตก

ลักษณะเด่นในการพัฒนา Netcom คือสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ ในการลงทุนครั้งแรกในปี 2001 บริษัทสามารถระดมทุน 325 ล้านดอลลาร์ สรอ.จากกลุ่มนักลงทุนต่างชาติอันรวมถึง Dell, News Corp., Digital Ventures, Goldman Sachs Private Equity, และสถาบันทางการเงินชั้นนำจากฮ่องกงและจีน Netcom ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นการลงทุนทางตรงในบริษัทโทรคมนาคมของจีน ในภาคเอกชนเป็นครั้งแรกโดยนักลงทุนต่างชาติ 12%ของสินทรัพย์ทั้งหมดได้ปล่อยให้กับนักลงทุนซึ่งนับรวมถึงธนาคารซึ่งเป็นเจ้าของโดยรัฐบาล

คู่แข่งรายใหม่

ในปี 2000 China Railway Telecom (Railcom) ได้รับสิทธิบัตรการให้บริการโทรคมนาคมรายที่หกของจีน สามารถให้บริการการสื่อสารทุกประเภทยกเว้นโทรศัพท์เคลื่อนที่ บริษัทใช้เวลาตลอดปี 2001 ในการต่อสู้เกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ตัวอย่างเช่น ประเด็นในการเชื่อมต่อกับผู้ให้บริการรายอื่นและประเด็นการจัดสรรหมายเลขจากกระทรวงไอที ช่วงต้นปี 2002 มีเพียงบริการเดียวที่ Railcom สามารถให้บริการได้อย่างเป็นทางการได้แก่ การบริการ VoIP ในปักกิ่งและในอีกไม่กี่เมือง

ในปี 2001 การเปิดเสรีได้ขยายเพิ่มเติมด้วยการให้สิทธิบัตรการให้บริการโทรคมนาคมรายที่แปดของจีนแก่บริษัท CNet ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่ได้รับสิทธิบัตร แสดงถึงมุมมองของอำนาจรัฐอันจะนำไปสู่แนวทางเดียวกันกับองค์การการค้าโลก เมื่อใดที่จีนได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การการค้าโลกเมื่อนั้นการลงทุนจากต่างชาติจะต้องดำเนินการร่วมกับบริษัทของจีนภายใต้ข้อกำหนดต่างๆ ในขณะนั้นสิทธิบัตรใหม่นี้รัฐบาลจีนได้มีการเตรียมความพร้อมขั้นมูลฐานเพื่อรองรับการลงทุนของต่างชาติในอนาคต

อีกหนึ่งความเคลื่อนไหวที่สำคัญคือการร่วมทุนระหว่าง China International Trust and Investment Corporation (CITIC) และ China Telecommunications Broadcast Satellite corporation (ChinaSat) ด้วยเหตุที่ ChinaSat เป็นหนึ่งในจำนวนแปดรายที่เป็นผู้ให้บริการโทรคมนาคมขั้นพื้นฐาน บริษัท CITIC จึงได้รับสิทธิบัตรในการให้บริการโทรคมนาคมขั้นพื้นฐานไปด้วย ตั้งแต่จีนได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยการร่วมทุน ผู้ให้บริการที่ได้รับสิทธิบัตรและถือหุ้นน้อยกว่า 51% จะไม่สามารถส่งผ่านสิทธิบัตรดังกล่าวไปยังบริษัทร่วมทุนได้ หาก CITIC ได้รับสิทธิบัตรลำดับที่เก้าของจีนสิ่งนี้จะป็นข่าวที่ค่อนข้างประหลาดเนื่องจาก CITIC เป็นผู้ซื้อเส้นใยนำแสง (Fiber) ที่สำคัญของจีนตั้งแต่ปลายปี 1999 และจะทำให้บริษัทกลายเป็นคู่แข่งชั้นกับ China Telecom ที่เป็นเจ้าของระบบ Fixed line ที่มีขนาดบริษัทใหญ่ที่สุด

การปรับโครงสร้างผู้ให้บริการ ปี 2002 (Carrier Restructuring)

ปลายปี 2001 MII ได้ประกาศให้ China Telecom ปรับโครงสร้างองค์กรตามเขตภูมิศาสตร์โดยทางตอนเหนือได้ควมรวม China Netcom และ Jitong เข้าไว้ด้วยกัน การปรับโครงสร้างของผู้ให้บริการดังกล่าวก่อให้เกิดโครงสร้างที่เรียกว่า “5+1” โดย China Telecom, China Netcom, China Mobile, China Unicom และ China Railcom ถูกมองว่าเป็นผู้ให้บริการในประเทศที่สำคัญ ขณะที่ ChinaSat เป็นผู้ให้บริการที่ไม่ค่อยมีความสำคัญ “+1” (แต่ในกาลต่อมาได้สร้างความสับสนให้กับสถานะของ CITIC ในตลาด) จากนั้นช่วงต้นปี 2002 MII รัฐมนตรี ได้เพิ่มความสับสนให้กับการพัฒนาเหล่านี้โดยการระบุว่าจีนจะมีผู้บริการแบบเต็มรูปแบบเพียงสี่รายถึงแม้ว่าจะต้องใช้เวลาคร่าวๆสำหรับการให้สิทธิบัตรแบบเต็มรูปแบบแก่ผู้ให้บริการถึงสองปีก็ตาม สี่บริษัทที่ได้รับการคาดหวังอย่างไม่เป็นทางการที่จะเป็นผู้ให้บริการแบบเต็มรูปแบบได้แก่ China Telecom, China Mobile, China Unicom (ได้รับสิทธิบัตรแบบเต็มรูปแบบแล้ว) และ China Netcom (ซึ่งจะทำให้ China Railcom มีตำแหน่งที่ไม่แน่ชัด) อีกทั้งยังมีข่าวลือว่า China Railcom และ China Unicom อาจถูกบังคับให้มีการควมรวมกิจการในอีก 3 ปีข้างหน้า

การปรับโครงสร้างผู้ให้บริการนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความแตกร้าวกันของกลุ่มต่างๆในรัฐบาลและการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการปรับโครงสร้าง China Telecom ว่าจะดำเนินการอย่างไรและใครจะเป็นผู้บริหาร นอกจากนี้ผู้ให้บริการรายอื่นๆในจีนยังคงมีความไม่แน่ใจว่าใครจะเป็นผู้ได้รับสิทธิบัตร

ประเภทไหนและเมื่อไร สิ่งที่จะชัดเจนคือการที่อุตสาหกรรมการให้บริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมแบบใหม่นั้นได้มีการเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติพร้อมๆไปกับการจัดการในภาครัฐกิจดังกล่าวเพื่อรับมือกับการเข้ามาของบริษัทต่างชาติ

ตลาดการสื่อสารโทรคมนาคม

จำนวนผู้ใช้ที่มากเพียงอย่างเดียวก็ทำให้ตลาดโทรคมนาคมของจีนโดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่มีความน่าสนใจ ตามตัวเลขที่เป็นทางการของรัฐบาล ภายในกรกฎาคม 2001 จำนวนทั้งหมดของผู้ใช้โทรศัพท์บ้านและผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ 328 ล้านและ 145 ล้านคนตามลำดับ ทว่าอัตราการเจาะตลาดเพียง 13.9% สำหรับโทรศัพท์บ้าน และ 11.2% สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ายังคงมีตลาดมากพอสำหรับการขยายตัว นอกจากนี้ตลาดเคเบิลทีวีของจีนยังมีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกด้วยจำนวนผู้สมัคร 100 ล้านครัวเรือน ณ สิ้นปี 2001 และเติบโตในอัตราสะสมที่ 6% ตั้งแต่ปี 1996

จีนเป็นประเทศใหญ่ การเติบโตและขนาดตลาดจึงไม่ได้กระจายตัวอย่างเท่ากันทั้งประเทศ อัตราการเติบโตที่ไม่เท่ากันทำให้รัฐบาลต้องการที่จะส่งเสริมการพัฒนามณฑลในเขตตะวันตกโดยได้มีการการจัดตั้งกองทุนเพื่อการบริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (universal service fund) เพื่อให้แน่ใจในการเข้าถึงและการเพิ่มขึ้นของอัตราความหนาแน่นของการสื่อสาร (teledensity rate)

ความแตกต่างกันในระดับมณฑล (Provincial disparities)

แม้ตลาดในภาพรวมจะมีขนาดใหญ่แต่ในระดับภูมิภาคตลาดมีความแตกต่างกันซึ่งจำเป็นต้องมีการพิจารณาหากต้องการประเมินความแข็งแกร่งของตลาด การพัฒนาได้รับการมุ่งเน้นไปยังเมืองใหญ่สามเมืองอันได้แก่ ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ กวางโจว และ ต่อจากนั้นอาจเป็นเขตส่งเสริมการลงทุนทางตะวันออก (the eastern seabord) ซึ่งเชื่อมเมืองทั้งสามนี้เข้าด้วยกัน อาณาบริเวณในชนบทที่ค่อนข้างห่างไกลโดยเฉพาะในเขตมณฑลทางตะวันตกยังมีความต้องการในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน ดังตารางความสามารถในการให้บริการสำหรับทั้งโทรศัพท์บ้านและโทรศัพท์มือถือในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาในมณฑลทางตะวันตกค่อนข้างจะต่ำกว่าในเขตมณฑลทางตะวันออกและใต้ มณฑลทางเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีความสามารถในการให้บริการในระดับต่ำมากยกเว้นเมืองเช่น ปักกิ่ง เหนอเป่ย์ และ เหลียวหนิง

กระนั้นก็ตามจีนได้มุ่งเน้นในเรื่องของการพยายามทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในความหนาแน่นของการสื่อสารในทุกๆ ภาค นโยบายนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาภาคตะวันตก ในการประชุม Plenary session ครั้งที่ 15 ในเดือนตุลาคม 2000 กระทรวงอุตสาหกรรมและข้อมูลข่าวสาร (MII) มีแผนจะลงทุนเป็นเงิน 120 ล้านหยวน (US\$ 14.5 billion) ในปี 2001-2005 ในโครงสร้างพื้นฐานด้านการโทรคมนาคมในมณฑลที่มีการปกครองอิสระซึ่งเป็นที่พักอาศัยของชนกลุ่มน้อย (Ningzia, Xinjiang, Inner Mongolia, Tibet, Guangxi) MII ตั้งเป้าที่จะขยายอัตราการเจาะตลาดสำหรับโทรศัพท์บ้านไว้ที่ 25% และอัตราการเจาะตลาดสำหรับมือถือไว้ที่ 10% ในพื้นที่อิสระดังกล่าวภายในระยะเวลา 5 ปี

การเข้าถึงมาตรฐานเดียวกัน/ความเป็นสากล

อัตราความหนาแน่นในการสื่อสารโดยเฉลี่ยในปี 2000 อยู่ที่ 30% สำหรับในเขตเมืองและสูงถึง 50-60% ในเมืองเช่น ปักกิ่ง กวางโจว และ เซี่ยงไฮ้ และ ประมาณการความหนาแน่นในการสื่อสารของทั้งประเทศอยู่ที่ 12% ความแตกต่างดังกล่าวทำให้ MII กำหนดอัตราการพัฒนาที่ไม่เท่ากันระหว่างพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง เช่น ระหว่างพื้นที่ทางตะวันออก และ พื้นที่ชายฝั่ง (ที่ซึ่งจะพบอุตสาหกรรมส่วนใหญ่และศูนย์กลางเมือง) และ พื้นที่ภาคกลางที่ไม่มีอาณาบริเวณติดฝั่งทะเลกับพื้นที่ในภาคตะวันตก กราฟแสดงส่วนแบ่งรายได้จากการโทรคมนาคมแห่งชาติแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่ลดลงอย่างต่อเนื่องจากทั้งสามพื้นที่ โดยส่วนแบ่งในภาคตะวันออกลดลงจาก 74% เหลือ 66% จากนั้นลดลงจาก 60% เป็น 54% ในส่วนของภาคกลางส่วนแบ่งเพิ่มขึ้นจาก 17% เป็น 23% จากนั้นเพิ่มจาก 24% เป็น 27% ในส่วนของภาคตะวันตกส่วนแบ่งเพิ่มขึ้นจาก 8% เป็น 11% และ จาก 16% เป็น 19%

แนวนโยบายในการสร้างการเชื่อมต่อขั้นพื้นฐานและการเข้าถึงมาตรฐานเดียวกันเป็นนโยบายที่มีความสำคัญไม่ใช่เพียงทางการเมืองหรือทางสังคม แต่ยังเป็นเหตุผลในการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจในระยะยาวและการพัฒนาระบบเครือข่ายอีกด้วย ในปี 2002 MII ได้ประกาศจัดตั้งกองทุนเพื่อการบริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยได้รับเงินช่วยเหลือจากผู้ให้บริการโทรคมนาคมรวมทั้งบริษัทต่างชาติเพื่อใช้พัฒนาระบบเครือข่ายในพื้นที่ต่างจังหวัดและมณฑลทางตะวันตก และตามที่ดินได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกผู้ให้บริการโทรคมนาคมทั้งบริษัทต่างชาติและบริษัทท้องถิ่นถูกกำหนดให้ต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการโทรคมนาคมของจีนในระดับชาติ

การพัฒนาการโทรคมนาคมและการพัฒนาโทรศัพท์เคลื่อนที่

ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 ขนาดเครือข่ายโทรศัพท์ในจีนมีจำนวนผู้ใช้เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวมเร็วมากจากนับล้านราย เป็นนับสิบล้านราย จนถึงนับร้อยล้านราย นับตั้งแต่ปี 1979 ถึงปี 1992 เป็นเวลา 13 ปี จำนวนรวมของผู้ใช้โทรศัพท์บ้านและโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นจากสองล้านเป็นสิบล้านราย หกปีถัดมาในปี 1998 ตัวเลขดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 100 ล้านและภายในกันยายน 2000 ตัวเลข 100 ล้านได้กลายเป็น 200 ล้านซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มถึงสองเท่าในเวลาไม่ถึงสองปี!!! ณ สิ้นธันวาคม 2001 จีนมีผู้ใช้บริการถึง 323.8 ล้านคน

อัตราการเติบโตในส่วนของผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และผลกระทบที่มีต่อทั้งอุตสาหกรรมสื่อสารโทรคมนาคมและทางสังคมนั้นเป็นไปอย่างน่าทึ่งและเป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน ในช่วงปี 2000 อัตราการเติบโตของการสื่อสารไร้สายเพิ่มขึ้นในอัตราทวีคูณโดยเพิ่มจำนวนผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่รายใหม่จำนวน 42 ล้านคนในปี 2000 เป็นจำนวนเกือบสองเท่าของจำนวนผู้ใช้บริการในปี 1999 โดยตัวเลขเพิ่มจาก 43.3 ล้านเป็น 85.3 ล้าน ตลอดปี 2001 ผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มจำนวนจากยอดประมาณ 60 ล้าน เป็น 144.8 ล้านคน การเพิ่มจำนวนแบบก้าวกระโดดนี้เกิดจากการเปิดตัวของทางเลือกค่าใช้จ่ายโทรศัพท์ในระบบแบบเติมเงินในปลายปี 1999 ตลอดปี 2000 จำนวนลูกค้าแบบเติม

เงินคิดเป็น 17 ล้านของผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่รายใหม่ และ 17.5 ล้านของผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ปี 2001 ซึ่งทำให้จำนวนผู้ใช้ในระบบเดิมเงินเพิ่มเป็น 34.5 ล้านคนปลายปี 2001

ไม่มีหลักฐานใดที่แสดงให้เห็นว่าอัตราการเติบโตของโทรศัพท์เคลื่อนที่จะลดลงอย่างมากในอีกห้าปีข้างหน้า และแม้ว่าจริงๆ แล้วธุรกิจนี้มีความสำคัญทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ MFC Insight กลับเชื่อว่าการคาดการณ์ของรัฐจะยังคงเป็นไปในเชิงอนุรักษ์ (conservative) MII ประมาณการผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่จำนวน 120 ล้านภายในปี 2001 (ซึ่งยอดผู้ใช้เกินจำนวนนี้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2001) และ 260 ล้านคนในปี 2005 MFC Insight จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ทั้งหมดในจีนจะมากกว่า 418 ล้านคนในปี 2005

อัตราการเจาะตลาดของโทรศัพท์เคลื่อนที่(และโทรศัพท์บ้าน)ยังคงต่ำและยังมีขนาดใหญ่พอสำหรับการเติบโต อย่างไรก็ตามอัตราการเจาะตลาดของโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าอัตราการเจาะตลาดของโทรศัพท์บ้านและในบางพื้นที่การเจาะตลาดของโทรศัพท์เคลื่อนที่มากกว่าการเจาะตลาดของโทรศัพท์บ้านอย่างเด่นชัด ตัวอย่างเช่นในเซินเจิ้น ณ สิ้นมิถุนายน 2001 การเจาะตลาดโทรศัพท์เคลื่อนที่อยู่ที่ 75% ขณะที่การเจาะตลาดของโทรศัพท์บ้านอยู่ที่ 50% การเปิดตัวระบบเครือข่ายใหม่ 2G โดยใช้เครือข่าย CDMA ของ China Unicom จะเป็นการผลักดันให้การเติบโตของโทรศัพท์เคลื่อนที่มีมากขึ้น

ผลกระทบและโอกาสจากองค์การการค้าโลก

11 ธันวาคม 2001 จีนได้กลายเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก การเข้าไปเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกนั้นโดยเนื้อแท้แล้วไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาในด้านการกฎหมายของจีน หากแต่การเข้าเป็นสมาชิกเป็นการกระตุ้นให้เกิดการร่างกฎหมายใหม่เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์สามประการ คือ ป้องกันอุตสาหกรรมภายในประเทศ เตรียมพร้อมกับการเข้ามาของต่างชาติ และทำให้กฎหมายจีนมีความชัดเจน ตั้งแต่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกจีนได้ออกกฎหมายข้อบังคับหลายฉบับซึ่งสร้างความเข้าใจให้กับองค์การการค้าโลก อันได้แก่

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรด้านการโทรคมนาคมซึ่งลงทุนโดยบริษัทต่างชาติ

- มาตรการเกี่ยวกับการให้อนุญาตในการดำเนินการ การบริหารจัดการธุรกิจการสื่อสาร

โทรคมนาคม

- มาตรการสำหรับการบริหารจัดการบริการบริการที่เพิ่มมูลค่าแก่การสื่อสารโทรคมนาคมผ่านระบบเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่

สิ่งที่ควรระวังคือไม่คาดหวังว่าจีนจะเปิดเสรีตามเงื่อนไขขององค์การการค้าโลกโดยง่าย แม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวเพื่อเป็นการเปิดตลาดให้มีการเข้าถึงได้ แต่จีนได้สร้างวาระอื่นที่มีความแตกต่างออกไปโดยได้มีการกำหนด “ระดับของการแข่งขัน” (level playing field) ทางการเงินได้มีการวาง

แผนการอย่างแยบยลในการเข้าควบคุมอุตสาหกรรมก่อนที่จะรัฐบาลจะถูกบังคับให้มีการเปิดตลาดสู่ภายนอก

เงื่อนไขสุดท้ายในการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในส่วนของกรให้บริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมระบุว่านักลงทุนต่างชาติต้องไม่ได้รับการควบคุมในด้านของการเข้าร่วมทุนด้านการสื่อสารโทรคมนาคมในจีน ตามข้อตกลงอย่างย่อ ณ กรุงเจนีวา เกี่ยวกับกฎระเบียบในอุตสาหกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ผู้ให้บริการต่างชาติจะสามารถจัดตั้งบริษัทร่วมทุนโดยปราศจากข้อจำกัดในเชิงปริมาณ และต้องสามารถให้บริการในหลายเมืองโดยในเบื้องต้นนั้นทุนต่างชาติในบริษัทร่วมทุนจะต้องไม่เกิน 25% สถานการณ์ดังกล่าวนี้จะผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเปิดเสรีอย่างต่อเนื่องภายในระยะเวลาห้าปี ในปีแรกจะมีการขยายพื้นที่โดยรวมการให้บริการในเมืองอื่น และทุนต่างชาติควรมีไม่เกิน 35% ภายในสามปีทุนต่างชาติควรมีไม่เกิน 49% และภายในห้าปีควรจะไม่มีข้อจำกัดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ข้อกำหนดโดยทั่วไปยังหมายรวมถึง

- จีนจะไม่มีทางเลือกปฏิบัติแก่ประเทศทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก

- จีนจะกำจัดการใช้นโยบายสองราคาและกำจัดความแตกต่างในสินค้าและบริการภายในประเทศ และสินค้าและบริการเพื่อการส่งออก

- จะต้องไม่ใช้การควบคุมราคาเพื่อช่วยเหลืออุตสาหกรรมหรือผู้ผลิตภายในประเทศ

ข้อตกลงต่างๆเป็นเรื่องหนึ่งที่ว่ากรเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกยังเป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้นแห่งกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความอุตสาหกรรมในการนำข้อตกลงทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีที่จีนได้จัดทำขึ้นไปปฏิบัติ

ความท้าทายที่สำคัญสี่ประการสำหรับภาคธุรกิจการสื่อสารโทรคมนาคมในจีนที่รัฐบาลระบุหลังจากเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกคือ

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างและการปรับโครงสร้างองค์กร

- Two-way versus one-way billing in mobile call

- พระราชบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายโทรคมนาคม

- การให้บริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Universal service)

กล่าวโดยสรุป จีนปรารถนาการลงทุนจากต่างชาติในธุรกิจสำคัญ 3 ประเภทคือ การคมนาคม การพลังงาน และการสื่อสารโทรคมนาคม รวมเป็นเงินทุนมากกว่า 233,000 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ ด้วยหลักการที่สร้างสรรค์และไม่ทำให้จีนสูญเสียการควบคุม คือ China-China-Foreign (CCF) หรือภาษาจีนเรียกว่า จง-จง-ไ่ว่ คืออนุญาตต่างชาติ (F) เป็นพันธมิตรกับบริษัทจีน โดยที่รัฐบาลควบคุมนโยบายไว้ได้ ซึ่งต้องพัฒนารูปแบบกันไป

33. ธุรกิจที่น่าสนใจในภาคตะวันตกจีน

เพื่อดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสู่ภาคกลางและภาคตะวันตก คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและการค้า (State Economic and Trade Commission) คณะกรรมาธิการวางแผนและพัฒนาแห่งรัฐ (State Development and Planning Commission) และกระทรวงพาณิชย์ได้ร่วมกันกำหนดรายการอุตสาหกรรมที่เอื้อประโยชน์ให้กับเงินลงทุนจากต่างชาติในภาคกลางและฝั่งตะวันตก

เขตปกครองตนเองมองโกเลียตอนใน

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปพืช ผัก ผลไม้ และผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การผลิตเหล้าองุ่นเพื่อสุขภาพ
- กระบวนการฟอกหนังและการผลิตสินค้าที่ทำจากหนังคุณภาพสูง
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์นมเนย
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตขนสัตว์และสินค้าที่ถักทอด้วยขนสัตว์
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การสำรวจ ใช้ประโยชน์ และใช้โอกาสจากทรัพยากรแก๊สที่บ่มจากถ่านหิน
- การก่อสร้างและดำเนินการสถานีพลังงานความร้อนขนาดมากกว่า 300,000 กิโลวัตต์
- การก่อสร้างและดำเนินการสถานีพลังงานลม
- การแปรรูปแร่หายากและการผลิตสินค้าทำจากแร่หายาก
- การสำรวจและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทองแดง (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การแปรรูปพืชสมุนไพรจีนและมองโกเลีย

มณฑลเฮยหลงเจียง

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การแปรรูปถั่วเหลืองและข้าวโพดถึงเนื้อใน รวมทั้งการพัฒนาและผลิตสินค้าจากถั่วเหลืองและข้าวโพด

- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตกระดาษและเนื้อไม้
- การแปรรูปป่านและการผลิตชุดชั้นในและชุดนอนสตรี
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การสำรวจ ใช้ประโยชน์ และใช้โอกาสจากทรัพยากรแก๊สที่บ่มจากถ่านหิน
- การสำรวจและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทองแดง (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของบริษัทแปรรูปอะลูมิเนียมที่ผ่านการทำให้บริสุทธิ์ในระดับสูง
- การผลิตเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เทคนิค เครือข่ายไฟฟ้า การบริหารจัดการอัจฉริยะ รวมถึงระบบและ

อุปกรณ์ควบคุม

- การพัฒนาซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์
- การพัฒนาและผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
- การแปรรูปและใช้ประโยชน์จากแกรไฟต์และการผลิตสินค้าทำจากแกรไฟต์
- การผลิตวัตถุดิบสำหรับยาปฏิชีวนะ
- การผลิตยาจีนดั้งเดิมแบบของแข็ง แท่ง ผง และยาฉีด

มณฑลจี๋หลิน

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การก่อสร้างและดำเนินการฐานเพาะพันธุ์สัตว์ปีก ปศุสัตว์ และพืชพันธุ์คุณภาพดี
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากผลพลอยได้ของพืชพันธุ์ (เช่น ชางข้าวโพด) แบบเบ็ดเสร็จ
- กิจการการเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการแปรรูปอะลูมิเนียมที่ผ่านการทำให้บริสุทธิ์ในระดับสูง
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การก่อสร้างและดำเนินการสถานีพลังงานลม

- การผลิตเคมีภัณฑ์ละเอียดและผลิตภัณฑ์เออีดีเอ็นที่ผ่านการแปรรูปในเนื้อห้ำอย่างต่อเนื่อง
- การผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบยานยนต์
- การผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของยานยนต์
- การพัฒนาและผลิตวัสดุดีไอจีเอ็ม-เหล็ก-บอรอนที่มีประสิทธิภาพสูงและมอเตอร์ไฟฟ้าจากแร่หายาก

ยาก

- การพัฒนาและผลิตหน้าจอ LCD
- การพัฒนาซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์
- การปลูกและแปรรูปพืชสมุนไพรและการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรกรรมแบบใหม่
- เกษตรกรรมโดยใช้เทคโนโลยีวิศวกรรมชีวภาพ

มณฑลอานฮุย

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้นไม้แบบเบ็ดเสร็จ
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตผ้า
- การพัฒนาและผลิตเส้นใยคาร์บอน
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การสำรวจ ใช้ประโยชน์ และใช้โอกาสจากทรัพยากรแก๊สที่บ่มจากถ่านหิน
- การสำรวจและการใช้ประโยชน์จากเหมืองแร่ที่ไม่ใช่แร่โลหะและการแปรรูปสินค้าที่ทำจากแร่ที่ไม่ใช่แร่โลหะถึงเนื้อแท้
- การผลิตเครื่องจักรเพื่อใช้ในเกษตรกรรม
- การผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับทองแดง
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มณฑลเจียงซี

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น

- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้นไผ่แบบเบ็ดเสร็จ
- การผลิตเซรามิกในประเทศที่มีคุณภาพสูง (ยกเว้นกระเบื้องเคลือบสีฟ้าและสีขาว)
- การปั่นเส้นใย Ramie และการผลิตสินค้าที่ทำจาก Ramie
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การสำรวจ ใช้ประโยชน์ และใช้โอกาสจากทรัพยากรแก๊สที่บ่มจากถ่านหิน
- การทำโลหะหายากให้บริสุทธิ์และการแปรรูปโลหะหายาก (เช่น รูบิเดียม ซีเซียม โคบอลต์ แทนทาลัม และไนโอเบียม)
- การผลิตกรดฟอสฟอริกเปียกและปุ๋ยผสม NPK ความเข้มข้นสูง
- การพัฒนาและผลิตส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์และวัสดุเรืองแสงอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
- การแปรรูปพืชสมุนไพรจีนและยาที่มีสิทธิบัตรของจีน
- การพัฒนาและผลิตยารักษาโรคด้วยเทคโนโลยีการหมัก
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มณฑลเหอหนาน

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
 - การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
 - การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิต พิมพ์ลาย และย้อมผ้า
 - การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
 - การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
 - การก่อสร้างและดำเนินการสถานีพลังงานความร้อนขนาดมากกว่า 300,000 กิโลวัตต์
 - การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการแปรรูปทองแดง
 - การแปรรูปและใช้ประโยชน์จากแร่โซดาท้องถิ่น
 - การพัฒนาและผลิตส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
 - การผลิตสินค้าและอุปกรณ์เสริมดิจิทัลแบบใหม่
 - การผลิตเครื่องมือบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบเบ็ดเสร็จโดยอัตโนมัติและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
- เทคนิค
- การแปรรูปแก้วลอยน้ำคุณภาพดี

-การปลูกและแปรรูปพืชสมุนไพรจีน

มณฑลหูเป่ย์

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้นไม้แบบเบ็ดเสร็จ
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- การเก็บพืชและสัตว์น้ำและการแปรรูปพืชและสัตว์น้ำถึงเนื้อแท้
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิต พิมพ์ลาย และย้อมผ้า
- การแปรรูปผ้าชั้นในและสิ่งทอคุณภาพสูง
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การทำเหมืองแร่และตกแต่งแร่เหล็กและแมงกานีสและการแปรรูปสินค้าจากแมงกานีสที่ผลิตอย่างต่อเนื่องถึงเนื้อแท้
- การออกแบบและบรรจุบรรจุรวมขนาดใหญ่
- การผลิตสินค้าสำเร็จรูปและสำเร็จรูปจากพืชสมุนไพรจีนและยาที่มีสิทธิบัตรของจีน

เขตปกครองตนเองกว่างซี

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้นไม้แบบเบ็ดเสร็จ
- การแปรรูปขั้นสูงถึงเนื้อแท้
- การเก็บพืชและสัตว์น้ำและการแปรรูปพืชและสัตว์น้ำถึงเนื้อแท้
- การใช้ประโยชน์จากการผลิตอ้อยแบบเบ็ดเสร็จ
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การใช้ประโยชน์ สร้าง และจัดการทรัพยากรพลังงานไฟฟ้าที่ได้จากพลังงานน้ำ
- การใช้ประโยชน์จากสำรองโลหะอินเดียมและโลหะสังกะสีที่ไม่มีเหล็กเป็นองค์ประกอบ

- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตเกลือฟลูออไรด์ เกลือคลอไรด์ และโพสเฟอไรด์ ฟอสเฟต (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การพัฒนาและผลิตส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
- การผลิตสินค้าสำเร็จรูปและสำเร็จรูปจากพืชสมุนไพรจีนและยาที่มีสิทธิบัตรของจีน
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มณฑลชื้อชวน

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การสร้างและบริหารสินค้าเกษตรคุณภาพดี
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินไผ่แบบเบ็ดเสร็จ
- การเปลี่ยนแปลงสายการผลิตของกิจการผลิตไหม เส้นใยบาสต์ และผ้า
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การพัฒนา สร้าง และจัดการทรัพยากรพลังงานไฟฟ้าที่ได้จากพลังงานน้ำ
- การแปรรูปและใช้ประโยชน์จากแร่ Schreyerite (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแก๊สธรรมชาติและการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมแก๊สเคมี
- การพัฒนาซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์และการผลิตสินค้าเครือข่าย
- การผลิตสินค้าและอุปกรณ์เสริมดิจิทัลแบบใหม่
- การผลิตส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
- การพัฒนาและผลิตพืชสมุนไพรจีน รวมทั้งยาที่มีสิทธิบัตรและพืชเคมีของจีน
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มหานครฉงชิ่ง

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินไผ่แบบเบ็ดเสร็จ

- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศน์ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ
- การปั่นเส้นใย Ramie และการผลิตสินค้าที่ทำจาก Ramie
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การก่อสร้างและดำเนินการเครือข่ายคมนาคมทางรถไฟและรถไฟใต้ดินในเมือง (ฝ่ายจีนเป็นผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมหรืออยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจครอบงำ)
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแก๊สธรรมชาติและการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมแก๊สเคมี
- การผลิตส่วนประกอบและชิ้นส่วนยานยนต์และรถยนต์ รวมทั้งส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์
- การผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้ากำลังสิ่งแวดล้อมขนาดใหญ่
- การผลิตระบบควบคุมอัตโนมัติโดยสมบูรณ์ขนาดใหญ่
- การผลิตสินค้าสำเร็จรูปและสำเร็จรูปจากพืชสมุนไพรจีนและยาที่มีสิทธิบัตรของจีน

มณฑลหยุนหนาน

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การริเริ่ม พัฒนา และดำเนินการดอกไม้ ต้นไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ รวมทั้งการสร้างดำเนินการสวนต้นไม้และดอกไม้สมัยใหม่
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้นไม้แบบเบ็ดเสร็จ
- การปลูกและแปรรูปวัสดุธรรมชาติที่ใช้ทำน้ำหอมและเห็ดกินได้
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- โครงการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับ Dianchi
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การพัฒนาและผลิตพืชผักปลอดสารพิษและอาหารเพื่อสุขภาพ
- การใช้ประโยชน์จากการผลิตอ้อยแบบเบ็ดเสร็จ
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การใช้ประโยชน์จากสำรองฟอสฟอรัสและผลิตปุ๋ยฟอสเฟตที่มีความเข้มข้นสูงและสินค้าในอุตสาหกรรมเคมีฟอสฟอรัส

- การพัฒนาและผลิตพืชสมุนไพรจีน รวมทั้งยาที่มีสิทธิบัตรและพืชเคมีของจีน
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุ

มณฑลกุ้ยโจว

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้นไม้แบบเบ็ดเสร็จ
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการแปรรูปและทำให้ไททานเนียมมีความบริสุทธิ์
- การใช้ประโยชน์จากเหมืองแยกโลหะออกจากแร่ซึ่งยากในการตกแต่งและมีคุณภาพต่ำ
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตเกลือแบบเรียบ
- การใช้ประโยชน์จากสำรองฟอสฟอรัสและผลิตปุ๋ยฟอสเฟตที่มีความเข้มข้นสูงและสินค้าในอุตสาหกรรมเคมีฟอสฟอรัส
- การพัฒนาและผลิตส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
- การผลิตสินค้าสำเร็จรูปและสำเร็จรูปจากพืชสมุนไพรจีนและยาที่มีสิทธิบัตรของจีน
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่/จุดท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุ

มณฑลจี๋เจียง/ทิเบต

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ และผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การผลิตสินค้าที่มีลักษณะประจำชาติ ศิลปะและงานฝีมือ รวมถึงวัสดุห่อหุ้มและบรรจุภัณฑ์
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การก่อสร้างและดำเนินการโครงสร้างพื้นฐานทางไฟฟ้าและสถานียพลังงานแบบใหม่
- การแปรรูปและใช้ประโยชน์จากแร่โครเมียม (ไม่อนุญาตให้มีการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การใช้ประโยชน์และโอกาสจากทรัพยากรทะเลเกลือ

- สายการผลิตซีเมนต์แห้งแบบใหม่
- การพัฒนาและผลิตสินค้าสำเร็จรูปจากยาของทิเบต
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มณฑลซานซี

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิต พิมพ์ลาย และย้อมผ้า
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การพัฒนาการแปรรูปและเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับถ่านหิน และการผลิตสินค้าจากถ่านหิน
- การสำรวจ ใช้ประโยชน์ และใช้โอกาสจากทรัพยากรแก๊สที่บ่มจากถ่านหิน
- การสำรวจและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทองแดง (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแก๊สธรรมชาติและการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมแก๊สเคมี
- การผลิตอุปกรณ์อัจฉริยะสำหรับใช้บนรถประจำทาง
- การพัฒนาและผลิตส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่
- การผลิตยาธรรมชาติ ยาบำรุงสุขภาพ และสินค้าเพื่อสุขภาพ
- การออกแบบและผลิตอากาศยานพลเรือน (ฝ่ายจีนเป็นผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมหรืออยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจครอบงำ)
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มณฑลการชู่

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การก่อสร้างฐาน Vinifera คุณภาพดีและการกลั่นเหล้าอุ่นคุณภาพดี
- การแปรรูปแป้งมันฝรั่งและแป้งข้าวโพดถึงเนื้อแท้
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตขนสัตว์ การพัฒนาและผลิตสิ่งทอแบบอุตสาหกรรม

- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การผลิตไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าระดับสูงและสินค้าคาร์บอน
- การผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมเคมีแก๊ส
- การผลิตเครื่องยนต์ชุดเจาะและอุปกรณ์ในแหล่งน้ำมัน
- บรรจุภัณฑ์ของวงจรรวมอุปกรณ์ IC และการผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แบบเฉพาะ

จุด

- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

มณฑลชิงไห่

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การใช้ประโยชน์ แปรรูป และการหลอมทองแดง อะลูมิเนียม และสังกะสีให้บริสุทธิ์ (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การแปรรูปและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโพแทสเซียม
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลเกลือแบบเบ็ดเสร็จและการผลิตสินค้าที่ทำจากทรัพยากร

ดังกล่าว

- การผลิตวัสดุก่อสร้างแบบใหม่
- การปลูกและแปรรูปพืชสมุนไพรจีนและทิเบต
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน

เขตปกครองตนเองหนิงเซี่ย

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- การปลูกองุ่นและกลั่นเหล้าองุ่น
- การปลูกและแปรรูปข้าวโพดและมันฝรั่งถึงเนื้อแท้

- การเพาะพันธุ์หน่อใหม่และการปรับปรุงใหม่
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การแปรรูปและทำให้แร่แทนทาลัมและนีโอเบียมบริสุทธิ์
- การผลิตอุปกรณ์สะสมประจุไฟฟ้าจากแทนทาลัมและแบงแทนทาลัม
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสุน

เขตปกครองตนเองซินเจียง

- การเก็บรักษา ถนอม และแปรรูปธัญพืช ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์น้ำ
- การปลูกป่าไม้และการริเริ่มให้มีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์มากขึ้น
- การปลูกและแปรรูปมะเขือเทศชั้นดีถึงเนื้อแท้
- การปลูกองุ่นและกลั่นเหล้าองุ่น
- การใช้ประโยชน์และใช้โอกาสจากพลังงานน้ำอย่างสมเหตุสมผลและงานด้านการอนุรักษ์
- การก่อสร้างและดำเนินการทางหลวง รวมทั้งสะพานและอุโมงค์ที่เป็นเอกเทศ
- การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคของกิจการผลิตฝ้ายและการพัฒนาสินค้าใหม่
- การก่อสร้างและดำเนินการสถานีพลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม
- การใช้ประโยชน์จากเกลือลิเทียม (ไม่อนุญาตให้มีกิจการที่ใช้เงินลงทุนจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว)
- การพัฒนา ก่อสร้าง และดำเนินการ พื้นที่(จุด)ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสุน

34. ระบบการคลังของจีน

ก่อนการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปี 1978 รัฐบาลท้องถิ่นไม่ต้องรับผิดชอบงบประมาณรายรับ-รายจ่ายด้วยตนเอง เมื่อจัดเก็บรายรับมาเท่าไรก็ต้องจัดส่งให้รัฐบาลกลางหมด ส่วนงบประมาณรายจ่ายก็รับเอามาจากรัฐบาลกลาง จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะหารายได้เพิ่ม จนกระทั่งกระทรวงการคลังเริ่มเผชิญกับปัญหางบประมาณขาดดุล คือรายจ่ายเพิ่มขึ้นมากแต่รายรับเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ในปี 1977 รัฐบาลจึงเริ่มใช้ระบบการแบ่งรายรับ (revenue-sharing system) ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น โดยกำหนดให้รัฐบาลท้องถิ่นจัดเก็บรายรับประเภทต่างๆ แล้วส่งรายรับส่วนใหญ่ไปยังรัฐบาลกลาง และแบ่งรายรับส่วนน้อยไว้ใช้จ่ายในท้องถิ่นโดยตั้งเป็นงบประมาณรายจ่าย กระทรวงการคลังได้ทดลองใช้ระบบนี้ที่มณฑลเจียงซูและบางมณฑลก่อน จากนั้นจึงได้ขยายไปยังมณฑลอื่นๆ ในปี 1980

ความเป็นมา

ในระยะแรกการใช้ระบบการกระจายรายรับส่งผลให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีแรงจูงใจในการขยายฐานภาษีท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายรับ เมื่อรายรับรวมเพิ่มขึ้น ส่วนแบ่งของรัฐบาลท้องถิ่นก็เพิ่มขึ้น ระบบแบ่งรายรับนี้ทำให้กรรมการพรรคฯ ระดับท้องถิ่นมองเห็นผลประโยชน์จากการปฏิรูปเศรษฐกิจชัดเจนขึ้นและให้การสนับสนุนนโยบายนี้มากขึ้น รัฐบาลกลางจึงสามารถดำเนินมาตรการการปฏิรูปต่างๆ ได้โดยไม่ประสบกับแรงต่อต้าน ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลท้องถิ่นกลับเป็นฝ่ายเรียกร้องให้เร่งการปฏิรูปยิ่งขึ้น โดยมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างนโยบายของรัฐบาลกลางกับประชาชน ทำให้กระบวนการปฏิรูปในจีนดำเนินไปได้ด้วยดี (Asian Development Bank, 2002. *The 2020 Project: Policy support in The People's Republic of China*. Chapter 2)

ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ฐานะการคลังของรัฐบาลกลางกลับอ่อนแอลง แต่เดิมรัฐบาลกลางพึ่งพิงรายรับจากกำไรของรัฐวิสาหกิจ แต่รายรับดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ เพราะต้องเผชิญกับการแข่งขันจากบริษัทเอกชนเกิดใหม่ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นๆ ในขณะที่ยังไม่มีกฎหมายจัดเก็บภาษีจากวิสาหกิจเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้รายรับจากการเก็บภาษีโดยรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อแบ่งให้กับรัฐบาลกลางลดลงด้วย ในเวลานั้นรัฐบาลกลางยังไม่มีหน่วยงานจัดเก็บภาษีของตนเอง จึงต้องพึ่งพิงการจัดเก็บภาษีโดยรัฐบาลท้องถิ่นไปก่อน

นอกจากนี้ การใช้ระบบแบ่งรายได้มานานวันไป เจ้าหน้าที่การคลังของรัฐบาลท้องถิ่นมองเห็นช่องทางการเพิ่มรายได้แบบเลี่ยงกฎหมาย เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่มาจากการเก็บภาษีกำไรสุทธิของวิสาหกิจในท้องถิ่น รัฐบาลท้องถิ่นจึงใช้วิธีเก็บภาษีจากรายรับสุทธิให้น้อยลง แต่เพิ่มการเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ แทน ซึ่งเป็นรายรับที่ไม่ต้องส่งให้รัฐบาลกลาง รวมทั้งให้สิทธิประโยชน์หรือการยกเว้นภาษีแก่วิสาหกิจท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนให้วิสาหกิจเหล่านั้นขยายการลงทุน ทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นมีการขยายตัว

จนกระทั่งในปี 1994 รัฐบาลกลางจึงเปลี่ยนมาใช้ระบบการเก็บภาษีร่วม (tax-sharing system) โดยแยกประเภทและฐานภาษีของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นออกจากกัน และมีการกำหนดภาษีร่วม เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น พร้อมทั้งวางกรอบการทำงานของระบบการคลังในแต่ละระดับอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการจัดตั้งสำนักงานภาษีรัฐบาลกลางในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเก็บภาษีของรัฐบาลกลางโดยเฉพาะ การใช้ระบบเก็บภาษีแบบใหม่ช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลงบของรัฐบาลกลางได้

ปัจจุบันรัฐบาลกลางมีแนวโน้มดึงอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอีกครั้งเมื่อเห็นว่าแรงสนับสนุนทางการเมืองจากรัฐบาลท้องถิ่นความสำคัญน้อยลง มีการบังคับใช้มาตรการต่างๆ แม้ว่าหน่วยงานท้องถิ่นจะไม่นิยมชมชอบ อย่างเช่นการโอนภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ไปให้รัฐบาลท้องถิ่นรับผิดชอบมากขึ้น และให้ท้องถิ่นยกเลิกการจัดเก็บรายรับบางอย่าง อีกทั้งมีการตั้งเป้าหมายรายรับจากภาษีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รัฐบาลท้องถิ่นจึงต้องพยายามเก็บภาษีให้ได้ตามเป้าหมาย ถึงกับบางท้องถิ่นมีการปรับแต่งตัวเลขงบประมาณรายรับ

ระบบการคลัง

1. ลักษณะสำคัญของระบบการคลังของจีน มีดังนี้

(1) รายรับของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นแบ่งตามประเภทของภาษีที่จัดเก็บ เพื่อให้วิสาหกิจไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่สามารถแข่งขันกันบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน อาจได้รับการยกเว้นภาษีจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นตามแต่ที่กฎหมายกำหนด

(2) รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นสามารถเลือกใช้วิธีการต่างๆ ในการหารายได้ อาทิ การจัดเก็บภาษี การเก็บค่าธรรมเนียม กำไรจากรัฐวิสาหกิจ และการให้สิทธิพิเศษทางภาษีเพื่อสร้างบรรยากาศทางธุรกิจ

(3) ในส่วนของรายจ่าย รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นสามารถกำหนดขอบเขตและความสำคัญของบริการสาธารณะต่างๆ ซึ่งจะต้องผ่านความเห็นชอบจากสมัชชาประชาชนแห่งชาติ โดยรัฐบาลกลางจะรับผิดชอบรายจ่ายโครงการก่อสร้างที่มีขนาดใหญ่และเชื่อมต่อกันระหว่างภูมิภาค รัฐบาลท้องถิ่นจะรับผิดชอบด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน การศึกษา การรักษาพยาบาล และบริการอื่นๆ ในระดับท้องถิ่น

(4) รัฐบาลกลางทำหน้าที่ลดความแตกต่างระหว่างภูมิภาค โดยให้เงินอุดหนุนแก่รัฐบาลท้องถิ่นที่ยังล้าหลังมณฑลอื่นผ่านเงินโอนตามวิธีการ Factor Scoring Method ซึ่งโปร่งใสและตรงตามเป้าหมายแทนวิธีการคิดตามจำนวน (Base Number Method)

(5) การเงินของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นจะแยกออกจากกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการจัดทำงบประมาณแยกจากกัน เพื่อความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานด้านนี้

2. งบประมาณรายรับของรัฐบาล-การเก็บภาษี

การจัดเก็บภาษีของจีนเป็นระบบการจัดเก็บภาษีร่วม ซึ่งจำแนกตามหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น แบ่งเป็นภาษีที่จัดเก็บโดยรัฐบาลกลาง (ภาษีส่วนกลาง) ภาษีที่จัดเก็บโดยรัฐบาล

ท้องถิ่น (ภาษีท้องถิ่น) และภาษีร่วม ภาษีที่จัดเก็บโดยรัฐบาลกลางจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศ และเศรษฐกิจโดยรวม ส่วนภาษีร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน

การทำงานของหน่วยงานจัดเก็บภาษีของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นจะแยกออกจากกัน หน่วยงานภาษีของรัฐบาลกลางจะจัดเก็บภาษีรัฐบาลกลางและภาษีร่วม ส่วนหน่วยงานภาษีของรัฐบาลท้องถิ่นจะจัดเก็บภาษีท้องถิ่น จากนั้นรัฐบาลกลางจะแบ่งภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ที่เก็บได้ส่วนหนึ่งให้กับ รัฐบาลท้องถิ่นตามอัตราการเติบโตของภาษีมูลค่าเพิ่มในท้องถิ่นนั้น และยังให้ความช่วยเหลือในรูปแบบเงินโอนแก่ พื้นที่ที่ยังไม่พัฒนาและพื้นที่ชนกลุ่มน้อยด้วย

3. งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล

กฎหมายว่าด้วยงบประมาณ ปี 1994 ได้จำแนกงบประมาณตามระดับการบริหารปกครองเป็น 5 ระดับ ได้แก่ รัฐบาลกลาง มณฑลหรือเทียบเท่า จังหวัด/เมืองใหญ่ อำเภอ/เทศบาล ตำบล/ชุมชนเมือง งบประมาณรัฐบาลกลางประกอบด้วยงบประมาณของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลกลางซึ่งจัดทำโดย กระทรวงการคลัง งบประมาณท้องถิ่นซึ่งจัดทำโดยสำนักงานการเงินท้องถิ่น งบประมาณแต่ละระดับต้อง ผ่านความเห็นชอบจากสภาประชาชนในระดับนั้นๆ การกำหนดปีงบประมาณใช้ตามปฏิทิน คือ เริ่มวันที่ 1 มกราคม และสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม

4. เงินโอน

แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เงินโอนตามแนวตั้งจากรัฐบาลกลางลงสู่รัฐบาลท้องถิ่น เงินโอนตาม แนวอนจากท้องถิ่นที่พัฒนาแล้วไปยังท้องถิ่นที่ยังไม่พัฒนา และเงินโอนเพื่อลดความยากจนจากรัฐบาล กลางไปยังพื้นที่ที่ยากจน เงินโอนตามแนวตั้งอยู่ในรูปของการส่งคืนภาษี เงินช่วยเหลือเพื่อพยุงราคาสินค้า เงินโอนเพื่อการเปลี่ยนแปลง เงินช่วยเหลือโครงการพิเศษ และเงินช่วยเหลือเพื่อปรับสมดุลงบประมาณ (end-of-balanced budget subsidy)

(1) **เงินคืนภาษี** เป็นเงินโอนที่มีมูลค่าสูงที่สุด วิธีคำนวณคือใช้ปี 1993 เป็นปีฐาน กำหนดให้ทุกๆ 1% ที่จัดเก็บเพิ่มขึ้นได้จากภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีสรรพสามิตในมณฑลใดหรือเขตปกครองตนเองใด รัฐบาล กลางจะส่งคืนภาษีให้รัฐบาลท้องถิ่นนั้น 0.3% เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้รัฐบาลท้องถิ่นกระตุ้นให้มีการ ลงทุนในพื้นที่ให้มากขึ้น

(2) **เงินช่วยเหลือเพื่อพยุงราคาสินค้า** ได้แก่ งบประมาณรายจ่ายจากส่วนกลางเพื่อใช้ในการ ประกันราคาสินค้า เช่น การชดเชยความแตกต่างระหว่างราคาซื้อขายสินค้าจำพวกธัญพืช ฝ้าย น้ำมันพืช และ สินค้าเนื้อสัตว์ เนื้อสัตว์แปรรูป ผัก ตำราเรียน หนังสือพิมพ์ และวารสาร โดยในปี 2000 รัฐได้ใช้จ่ายเงินเพื่อ พยุงราคาสินค้าเป็นจำนวน 104,228 ล้านหยวน

(3) **เงินโอนเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transitional Transfer Payment, TTP)** ตามวิธี Factor-Scoring Method เป็นเงินโอนเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเขตพื้นที่ต่างๆ สูตรการคำนวณมีดังนี้

$$TTP = [(ค่าใช้จ่ายทั่วไป - รายรับทั่วไป) \times \text{ค่า TP เป้าหมาย} + \text{จำนวนนโยบาย TP}] (1 + \text{ค่าตัวแปรแรงจูงใจ})$$

สูตรนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ (ก) ส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายทั่วไปกับรายรับทั่วไปของมณฑล (ข) เงินสนับสนุนพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยที่มีข้อจำกัดบางอย่าง หรือนโยบายของรัฐบาลกลางที่กำหนดให้ดำเนินการในท้องถิ่น และ (ค) การให้ผลตอบแทนแก่มณฑลที่มีความพยายามจัดเก็บภาษีโดยเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ ตามปกติเงินโอนก้อนใหญ่ที่แต่ละมณฑลคาดว่าจะได้รับในแต่ละปีจะพิจารณาจากส่วนต่างทางการคลังและความพยายามในการจัดเก็บภาษี

ตารางที่ 1 มูลค่าและสัดส่วนเงินโอนเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลกลางสู่มณฑลในภาคตะวันตก ปี ค.ศ. 1995-1998

(หน่วย: ล้านหยวน)

มณฑล	ปี 1996		ปี 1997		ปี 1998	
	มูลค่า	สัดส่วน	มูลค่า	สัดส่วน	มูลค่า	สัดส่วน
ฉงชิ่ง	-	-	-	-	76	2.0
ซีอาน	295	12.5	363	13.6	381	9.9
กุ้ยโจว	369	15.6	426	15.9	558	14.5
หยุนหนาน	20	0.9	20	0.8	24	0.6
ทิเบต	100	4.2	177	6.6	210	5.5
ส่านซี	162	6.9	245	9.2	272	7.1
กานซู	132	5.6	206	7.7	229	6.0
ชิงไห่	191	8.1	294	11.0	397	10.3
หนิงเซีย	159	6.7	193	7.2	221	5.8
ซินเจียง	381	16.1	5	0.2	597	15.6
มองโกเลียใน	371	15.7	497	18.6	576	15.0
กว่างซี	184	7.8	252	9.4	298	7.8
รวม	2,364	68.2	2,678	53.3	3,839	63.3

ที่มา: Asian Development Bank. *The 2020 Project: Policy support in The People's Republic of China*. 2002.

(4) **เงินช่วยเหลือเฉพาะกิจ** ได้แก่ เงินช่วยเหลือสำหรับโครงการพิเศษหรือการขยายปรับปรุง อุตสาหกรรมและแก้ไขความล้มเหลวของตลาด เช่น ตลาดการเงิน และเงินช่วยเหลือยามประสบภัยธรรมชาติ และการชดเชยความเสียหายจากการปรับนโยบายของรัฐบาลกลาง

(5) เงินช่วยเหลือเพื่อปรับสมดุลงบประมาณ (end-of-balanced budget subsidy) ได้แก่ เงินช่วยเหลือจากรัฐบาลกลางไปยังรัฐบาลท้องถิ่นในกรณีที่เกิดขึ้นสมควร เพื่อปรับการขาดดุลทางการคลังตอนสิ้นปีงบประมาณ

5. การออกพันธบัตร

รัฐบาลกลางเท่านั้นที่มีอำนาจในการออกพันธบัตร รัฐบาลท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการออกพันธบัตร เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการของรัฐบาลกลางโดยมีกฎหมายรองรับ ในปี 1997 รัฐบาลกลางได้ดำเนินนโยบายการคลังแบบขยายตัว โดยการออกพันธบัตรเพิ่มมากขึ้นเพื่อลดผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียที่มีต่อการส่งออกของประเทศจีน ในปี 1998 มีการออกพันธบัตรมูลค่ารวม 100,000 ล้านหยวน และสูงขึ้นถึง 150,000 ล้านหยวนในปี 2000 นอกจากนี้ รัฐบาลมีแผนที่จะก่อหนี้สาธารณะ 100,000 ล้านหยวนจากโครงการก่อสร้างต่างๆ ในการดำเนินแผนยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันตก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการออกพันธบัตรจะสามารถแก้ไขปัญหาด้านการเงินในการพัฒนาโครงการต่างๆ ดังกล่าวได้ แต่การประเมินต้นทุน ผลประโยชน์ ผลกระทบต่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ยากไร้ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงนั้นยังไม่ชัดเจนและเป็นปัญหาที่ยังน่าวิตกอยู่

ปัญหาสำคัญของระบบการคลังสาธารณะ

1. การขาดดุลงบประมาณและความไม่มั่นคงทางการคลัง

ภาวะการขาดดุลงบประมาณของรัฐบาลกลางเป็นผลเนื่องมาจากภาระหนี้สินของรัฐบาลกลาง ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะกลาง ในปี 2000 การขาดดุลภาครัฐคิดเป็นร้อยละ 2.82 ของ GDP และหากคำนวณเงินกู้ยืมของรัฐบาลรวมทั้งเงินกู้ที่รัฐบาลกลางยืมจากธนาคารเพื่อช่วยเหลือรัฐบาลกิจ ก็พบว่าในช่วงในปี 1990-1991 รัฐบาลกลางขาดดุลงบประมาณถึงร้อยละ 8 ของ GDP

นอกจากนี้ สัดส่วนหนี้และสัดส่วนการชำระเงินต้นและดอกเบี้ยก็เพิ่มขึ้นอย่างฉับพลันในช่วงสิบปีที่ผ่านมา และหากอัตราการเติบโตของรายรับของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับรายจ่าย ก็จะทำให้รัฐบาลกลางไม่สามารถให้เงินช่วยเหลือแก่รัฐบาลท้องถิ่นได้มากนัก ในทางตรงข้าม รัฐบาลกลางกลับมีความระมัดระวังอย่างมากในการก่อหนี้สินต่างประเทศ ในช่วงปี 1994-2000 สัดส่วนหนี้สินต่างประเทศของจีนมีไม่ถึงร้อยละ 70 ของหนี้สาธารณะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้จีนรอดพ้นจากวิกฤตการณ์การเงินในเอเชียในปี 1997 และการถดถอยของเศรษฐกิจของโลกในปี 2000/2001

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลกลางไม่สามารถปรับลดลงได้ในระยะสั้น ทำให้ภาพการคลังโดยรวมของจีนในอนาคตยังน่าวิตก ปัจจัยสำคัญที่อาจเพิ่มแรงกดดันในภาครายจ่ายของรัฐบาลกลางให้สูงขึ้นมีหลายด้าน อาทิ พนักงานที่ถูกปลดจากการปฏิรูปรัฐบาลกิจ การให้การศึกษาในวันหยุดและการฝึกงานสำหรับคนว่างงาน การให้เงินอุดหนุนผู้สูงอายุในกรณีเจ็บไข้ได้ป่วย และการให้เงินบำนาญ และหากรายได้หรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลงก็จะยิ่งเพิ่มแรงกดดันให้แก่รัฐบาลกลางมาก

ขึ้น ที่สำคัญคืออาจส่งผลให้รัฐบาลกลางมีการเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษี การบริโภค และภาษีรายได้บุคคลธรรมดา เพื่อเพิ่มรายรับของรัฐบาลกลางเช่นที่ได้บังคับใช้เมื่อปี 1999

2. งบประมาณรายรับและรายจ่ายพิเศษ

รายรับงบประมาณพิเศษ ซึ่งอยู่ในรูปของค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่าย รวมทั้งสินค้าเบ็ดเตล็ดต่างๆ และ รายจ่ายงบประมาณพิเศษ ได้แก่ เงินอุดหนุนแก่รัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 50 ของงบประมาณรายรับ และร้อยละ 45 ของงบประมาณรายจ่าย ตามลำดับในช่วงปี 1996-1998 ซึ่งมีปริมาณสูงกว่าประเทศที่พัฒนา แล้วเสียอีก ทั้งนี้พบว่ามณฑลและเขตปกครองตนเองส่วนใหญ่ในภาคตะวันตกมีรายรับงบประมาณพิเศษเพิ่ม มากขึ้น ในปี 1998 เขตปกครองตนเองกว่างซีและมณฑลชื้อชวนมีสัดส่วนของงบประมาณพิเศษต่อรายรับ งบประมาณสูงสุดถึงเกือบร้อยละ 80 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดระเบียบวินัยและความไม่มั่นคงของระบบ การคลังของรัฐบาล

เนื่องจากรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจที่จะกำหนดการเก็บค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมจากหน่วยผลิตต่างๆ ซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อย ทำให้ SMEs และภาคเกษตรกรรมต้องรับภาระส่วนเกินมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุน การผลิตเพิ่มขึ้นและเสียเปรียบในการแข่งขัน ทั้งยังเพิ่มความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจและลดแรงกระตุ้น สำหรับการลงทุนระยะยาวจากภาคเอกชนด้วย ที่สำคัญคือรัฐบาลท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินนโยบายการคลัง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการคอร์รัปชันและการแสวงหาผลประโยชน์อื่นๆ ได้ด้วย

ตารางที่ 2 สัดส่วนงบประมาณพิเศษต่องบประมาณรายรับและรายจ่ายของมณฑลต่างๆ ในภาค ตะวันตก ปี ค.ศ. 1996-1998 (%)

มณฑล	ปี 1997		ปี 1998	
	รายรับ	รายจ่าย	รายรับ	รายจ่าย
ฉงชิ่ง	117.1	66.8	76.2	40.9
ชื้อชวน	105.7	59.8	80.6	47.3
กุ้ยโจว	82.1	38.7	53.4	25.3
หยุนหนาน	57.8	27.9	39.0	18.5
ทิเบต	93.3	6.4	42.0	2.2
กว่างซี	103.0	58.1	82.1	46.8
ส่านซี	80.8	42.6	48.4	25.6
กานซู	79.7	34.6	50.3	21.9
ชิงไห่	69.6	22.7	37.6	9.8
หนิงเซีย	78.4	32.8	47.6	16.4
ซินเจียง	88.1	34.2	66.4	28.3
มองโกเลียใน	76.5	34.4	37.1	15.8

ที่มา: China Financial Yearbook 2000.

3. ส่วนแบ่งการลงทุนจากรัฐบาลกลางลดลง

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ส่วนแบ่งการลงทุนในสินทรัพย์คงที่และการก่อสร้างของรัฐบาลกลางเฉลี่ยทั่วประเทศลดลงไปมาก แต่รัฐบาลกลางได้หันไปทุ่มเทการลงทุนในภาคตะวันตก ในปี 2000 การจัดสรรรายจ่ายเพื่อการลงทุนในสิ่งก่อสร้างของรัฐบาลกลางในภาคตะวันตกจะสูงมากคิดเป็นร้อยละ 1.9 ของงบประมาณรายจ่าย อย่างไรก็ตาม การจัดสรรการลงทุนดังกล่าวในภาคตะวันตกก็ยังคงมีความแตกต่างกันมากในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือเขตปกครองตนเองทิเบตได้รับสัดส่วนการลงทุนสูงกว่าร้อยละ 63.5 ขณะที่มณฑลชือชวนได้รับเพียงร้อยละ 6.7 ของการจัดสรรงบประมาณรวม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในปี 1999-2000 การลงทุนภาครัฐได้เพิ่มขึ้นอย่างมากโดยเฉพาะในภาคตะวันตกที่ยังต้องพึ่งพิงเงินลงทุนจากรัฐบาลกลาง ซึ่งมีอัตราการเติบโตสูงกว่าอัตราการเติบโตของ GDP ส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากการปรับปรุงวินัยทางการคลังซึ่งช่วยเพิ่มรายรับจากภาษี อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการดำเนินนโยบายการคลังแบบขยายตัวเพื่อเพิ่มความต้องการใช้จ่ายมวลรวมภายในประเทศ ขณะเดียวกันในบางพื้นที่สัดส่วนการลงทุนภาครัฐก็ลดลงสืบเนื่องจากการลงทุนของภาคเอกชนที่เพิ่มขึ้น

4. การเก็บภาษีทางตรง

สิ่งสำคัญในการปฏิรูปโครงสร้างภาษีในปี 1994 ก็คือการนำระบบการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้แทนที่ภาษีที่เก็บจากมูลค่าของยอดขายในแต่ละขั้นตอนการผลิต (turnover tax) โดยคำนวณจากฐานการผลิต แทนฐานการบริโภค และยกเว้นการเก็บภาษีในภาคบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าปลีกและการค้าส่ง โดยสำนักงานการเก็บภาษีของรัฐจะออกรายการแจ้งราคาสินค้าและใบเสร็จที่มีภาษีมูลค่าเพิ่มให้แก่บริษัทซึ่งมีการหมุนเวียนของการค้าเกินปีละ 1 ล้านหยวนสำหรับร้านค้าปลีก และปีละ 1.8 ล้านหยวนสำหรับร้านค้าส่งซึ่งมีความสำคัญต่อภาคตะวันตกมาก เนื่องจากพบว่า “ผู้เสียภาษีย่อย” มักจะไม่สามารถแข่งขันกับ “ผู้เสียภาษีปกติ” ได้และมักจะนำไปรายการแจ้งราคาสินค้าและใบเสร็จที่มีภาษีมูลค่าเพิ่มทางราชการของผู้เสียภาษีปกติไปใช้ในการทำธุรกิจอย่างผิดกฎหมายอีกด้วย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเชื่อว่าการคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มจากฐานการผลิตแทนฐานการบริโภค โดยไม่ยอมให้มีการหักลบปัจจัยทุนนั้น จะช่วยให้รายรับจากภาษีมีความเที่ยงตรง ขณะเดียวกันก็สามารถลดภาวะการลงทุนในสินค้าทุนที่มากเกินไป

5. ภาษีวิสาหกิจยังเก็บได้น้อยเกินไป

ระบบการจัดเก็บภาษีในปัจจุบันส่งผลกระทบอย่างมากต่อภาคอุตสาหกรรมทุนนิยมและกิจการรัฐวิสาหกิจ ในปี 1999 รายรับที่เก็บจากภาษีวิสาหกิจทั้งหมดเป็นภาษีจากรัฐวิสาหกิจสูงถึงร้อยละ 65 นอกจากนี้ ขณะที่ผลผลิตทางอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 32.7 เป็น 31.3 ของ GDP แต่ภาระภาษีจากภาคการผลิตอื่นกลับลดลงจากร้อยละ 8.5 เหลือเพียงร้อยละ 3.1 จากการศึกษาภาระภาษีเทียบกับ GDP ของภูมิภาคในปี 1998 พบว่ายกเว้นปักกิ่ง เทียนจิน ชั่งไห่ กว่างตง และเหลียวหนิง ทุกมณฑลนอกนั้นในภาคตะวันออกมีภาระภาษีเพียงร้อยละ 7.0-8.8 ภาคกลางมีภาระภาษีประมาณร้อยละ 6-8

ขณะที่ภาคตะวันตกมีภาระภาษีสูงกว่าร้อยละ 10 เนื่องจากการเก็บภาษีเกษตรกรรมในอัตราสูงซึ่งครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคตะวันตก ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นที่จะต้องกำจัดความแตกต่างด้านภาษีในภาคการผลิตต่างๆ โดยเร็ว

6. ภาษีเงินได้ส่วนบุคคลยังมีอัตราก้าวหน้าต่ำ

จากการศึกษาเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยต่อหัวและรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงหลังหักภาษีเงินได้ของประชาชนในเขตเมืองในแต่ละภูมิภาคในปี 2000 พบว่าสัดส่วนรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อรายได้รวมของประชาชนในแต่ละภูมิภาคใกล้เคียงกันมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าที่ผ่านมาการเก็บภาษีเงินได้ส่วนบุคคลนั้นเป็นปัจจัยที่เป็นกลาง คือดูเหมือนไม่อาจใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ใหม่ได้เลย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมพบว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10 มีรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงต่อหัวสูงกว่าร้อยละ 99 ของรายได้รวมต่อหัว แสดงว่าภาษีที่ให้อยู่ยังมีอัตราก้าวหน้าไม่เพียงพอ จึงควรปรับปรุงโครงสร้างอัตราภาษีเงินได้ส่วนบุคคลให้ก้าวหน้ามากขึ้น (progressive rate) เพื่อเป็นเครื่องมือการกระจายรายได้ระหว่างบุคคล

7. ภาษีที่เรียกเก็บจากชุมชนเมืองและหมู่บ้าน

ประกอบด้วยภาษีที่เรียกเก็บโดยรัฐบาลกลางและภาษีที่เรียกเก็บจากชุมชนเมืองและหมู่บ้าน กล่าวคือนอกเหนือไปจากการที่รัฐบาลกลางจะเก็บภาษีเงินได้เฉลี่ยร้อยละ 10 ของผู้มีเงินได้แล้ว รัฐบาลท้องถิ่นยังมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมอื่นๆ จากครัวเรือนที่ยากจนอีก เช่น ค่าปรับ การเกณฑ์แรงงานแทนการเก็บภาษีเป็นเวลา 5-10 วันต่อปี และค่าธรรมเนียมพิเศษอีกหลากหลาย เป็นต้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ภาษีและเงินที่เรียกเก็บเพิ่มทางการเกษตร ภาษีผลผลิตพิเศษ ภาษีการฆ่าสัตว์ ภาษีการใช้ประโยชน์จากที่เพาะปลูก และเงินที่เรียกเก็บเพิ่มด้านการศึกษา เป็นต้น การเก็บภาษีท้องถิ่นในระดับนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ดังนั้นรัฐบาลจึงควรยกเลิกการเก็บภาษีจากชุมชนเมืองและหมู่บ้านเล็กๆ รวมถึงการเกณฑ์แรงงานแทนการเก็บภาษี และหันมาเพิ่มภาษีการเกษตรของรัฐแทน

นโยบายการปรับปรุงระบบการคลังในการพัฒนาภาคตะวันตก

ในเอกสารของ Chen, Kang, Arye L. Hillman, and Qingyang Gu. "From the Helping Hand to the Grabbing Hand: Fiscal Federalism and Corruption in China," *China's Economy into the New Century*, in John Wong and Lu Ding, eds. ได้เสนอแนะการปรับปรุงระบบการคลังของจีนโดยสรุปดังนี้

1. การปรับปรุงประสิทธิภาพของหน่วยงานด้านการคลัง

(1) รัฐบาลควรปรับปรุงประสิทธิภาพในการเก็บภาษี โดยกระตุ้นการโอนเงินผ่านธนาคารแทนการใช้เงินสดในการทำการซื้อขาย การจดทะเบียนภาษีโดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์เชื่อมต่อกับบัญชีธนาคารเพื่อป้องกันการหลบเลี่ยงภาษี การออกหลักฐานทางภาษีและเพิ่มบทลงโทษแก่ผู้กระทำผิด และการสร้างระบบที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับทั่วประเทศเพื่อลดปัญหาการคอร์รัปชัน

(2) ระบบภาษีควรมีความโปร่งใสและยุติธรรมแก่ทุกหน่วยงานมากขึ้น ด้วยการลดการตีความทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ไม่เฉพาะเจาะจงเพื่อป้องกันพฤติกรรมการแสวงผลประโยชน์ ที่สำคัญคือจะต้องมีกฎระเบียบที่ชัดเจนซึ่งสามารถบังคับใช้ได้ไม่ซับซ้อนและการให้ความรู้และฝึกอบรมเฉพาะด้าน ทั้งนี้รัฐบาลจะต้องสร้างความชัดเจนของบทบัญญัติในกฎหมายเพื่อป้องกันการเข้าแทรกแซงการดำเนินธุรกิจของเอกชนด้วย

(3) รัฐบาลควรปรับปรุงระบบการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมกับภาคเอกชน ควรปรับเปลี่ยนจากรายรับรายจ่ายนอกงบประมาณเป็นงบประมาณปกติ (in-budget) ก็จะทำให้มีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลยังควรกระจายอำนาจการกำหนดอัตราภาษีและสิทธิในการเก็บภาษีให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการกำหนดภาษีและค่าธรรมเนียมที่ไม่เป็นธรรมต่างๆ จากรัฐบาลท้องถิ่น

2. การจัดระบบภาษีที่เที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพเพื่อลดความบิดเบือนทางเศรษฐกิจ

ควรจัดเก็บภาษีทั้งแนวตั้งและแนวนอนในปริมาณที่เท่ากัน มีการขยายฐานภาษีและอัตราภาษีส่วนเพิ่มแบบก้าวหน้า มีหนี้สินสอดคล้องกับค่าใช้จ่าย และไม่ซับซ้อน การปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีนี้มีความสำคัญมากกว่านโยบายภาษีพิเศษ (preferential tax) ที่รัฐบาลกำลังปฏิบัติสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในภาคตะวันตก เพราะการเก็บภาษีพิเศษจะทำให้เกิดการบิดเบือนข้อมูล คือกระตุ้นให้บริษัทที่มีสาขาหลายแห่งโอนผลกำไรที่ได้ไปยังสาขาในภาคตะวันตกเพื่อรับสิทธิพิเศษทางภาษี ขณะที่ฐานการลงทุนและผลิตส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในภูมิภาคอื่น นอกจากนี้ ภาษีพิเศษใช้ในระยะสั้นและไม่แน่นอนในระยะยาว ทำให้หลายบริษัทสนใจที่จะลงทุนโครงการเพียงระยะสั้น และเมื่อหมดช่วงเวลาการรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีก็จะยุบบริษัทเดิมแล้วตั้งใหม่ขึ้น ทำให้การเก็บภาษีมีความซับซ้อนและไม่โปร่งใส

ด้วยเหตุนี้ การปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีจึงน่าจะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาภาคตะวันตก ได้แก่ การริเริ่มการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มตามฐานการผลิตเพื่อให้มีการหักลบปัจจัยทุนและเครื่องมือไฮเทคต่างๆ ออกจากการคำนวณภาษี ซึ่งจะทำให้ภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นกลางกับปัจจัยทุนหลายชนิด การลงทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มของหน่วยธุรกิจแต่ละแห่ง เช่น การเก็บภาษี 10% สำหรับสินค้าและบริการ แทนระบบการออกใบรายการสินค้าและใบเสร็จภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งเอื้อต่อการทำงานของตลาดและลดความยุ่งยากงานด้านจัดการ การปรับปรุงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มให้เป็นกลางกับสินค้าและบริการต่างๆ โดยเฉพาะด้านการขนส่ง การเพิ่มภาษีทรัพยากรเพื่อให้ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และนำรายได้จากการเก็บภาษีเพื่อดำเนินโครงการปกป้องระบบนิเวศวิทยา การยกเลิกภาษีธุรกิจสำหรับสินค้าบริการ โดยรวมเข้ากับภาษีมูลค่าเพิ่มเพื่อลดการบิดเบือนระหว่างอุตสาหกรรม การขยายฐานภาษีการบริโภคเพื่อเก็บภาษีจากสินค้าฟุ่มเฟือยในอัตราที่สูงขึ้น และการริเริ่มระบบการหักภาษี ณ ที่จ่าย (withholding tax) และกระตุ้นการโอนเงินผ่านธนาคารเพื่อลดปัญหาการหลบเลี่ยงภาษี

นอกจากนี้ ในการปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษี รัฐบาลควรยกเลิกภาษีและเงินที่เรียกเก็บเพิ่มทางการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เรียกเก็บจากภาคตะวันตก ที่สำคัญคือครัวเรือนในเขตเมืองที่มีรายได้สูงนั้นไม่ต้องเสีย

ภาษี ขณะที่ชาวนาที่มีรายได้ต่ำกลับต้องเสียภาษีร้อยละ 2-10 ดังนั้นรัฐบาลจึงควรหันมาใช้ระบบการจัดเก็บภาษีรายได้อัตราก้าวหน้าเพื่อสร้างสมดุลจากการเก็บภาษีที่แนวดิ่งและแนวนอนในระบบการคลัง

3. การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบการลงทุนด้านสาธารณูปโภคระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

ที่ผ่านมาการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลกลางมักจะพบกับปัญหาอำนาจการต่อรองจากรัฐบาลท้องถิ่นและความบกพร่องในการพิจารณาความสำคัญของกิจกรรมใหม่ๆ หรือที่กำลังจะเสร็จสิ้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวรัฐบาลกลางจึงควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ระหว่างหน้าที่การก่อสร้างสาธารณูปโภคใหม่หรือบำรุงรักษาสาธารณูปโภคที่มีอยู่ และหน้าที่ความรับผิดชอบในเขตเมืองหรือเขตชนบทโดยพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนทางสังคมเป็นสำคัญ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายกระจายไปสู่กิจกรรมต่างๆ อย่างทั่วถึง ซึ่งจากประสบการณ์ของประเทศที่กำลังพัฒนาต่างๆ พบว่ารัฐบาลกลางควรให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาสาธารณูปโภคและการลงทุนโครงการที่กำลังดำเนินอยู่ให้เสร็จสิ้นมากกว่าการก่อสร้างสิ่งใหม่ นอกจากนี้ รัฐบาลควรเพิ่มการลงทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐานในเขตชนบทที่มีต้นทุนต่ำและลดการลงทุนในโครงการใหญ่ที่ใช้ต้นทุนสูง พร้อมทั้งพัฒนาภาคเกษตรกรรมควบคู่ไปกับภาคอุตสาหกรรมเพื่อลดปัญหาความว่างงานและการโยกย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง

4. การจัดระบบเงินโอนเพื่อลดปัญหาความยากจน

ในการแก้ปัญหาความยากจน การเก็บภาษีอาจไม่สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชนได้ เพราะการจัดเก็บภาษีรายได้ส่วนบุคคลขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นรัฐบาลจึงควรใช้ทั้งระบบเงินโอนปกติ (regular transfer payment) ซึ่งได้แก่ เงินค่านาฬิกา เงินช่วยเหลือเพื่อพยุงราคาสินค้า เงินโอนเพื่อดำเนินโครงการพัฒนา และเงินโอนพิเศษ (special subsidy) ได้แก่ เงินช่วยเหลือโครงการพิเศษ และเงินช่วยเหลือเพื่อปรับสมดุล

โดยหลักการแล้วเงินโอนปกติควรจะใช้ในการอุดช่องว่างระหว่างรายรับของรัฐบาลท้องถิ่นและเงินทุนที่ต้องการสำหรับจัดหาบริการสาธารณะขั้นต่ำ กล่าวคือมีลักษณะคล้ายกับกองทุนขั้นต่ำที่รัฐบาลท้องถิ่นสามารถจัดการได้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นต่ำ นอกจากนี้ อาจนำวิธีการ “factor scoring” มาใช้กับเงินโอนปกติ โดยพิจารณาศักยภาพการเงินท้องถิ่น ความจำเป็นในการจัดบริการสาธารณะในแต่ละพื้นที่ และระดับในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

5. การจัดหาเงินจากการออกพันธบัตรหรือแหล่งอื่นๆ

รัฐบาลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการออกพันธบัตร โดยการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในโครงการนี้สาธารณะ รวมถึงการควบคุมคุณภาพโครงการและการจัดการเงินทุน ทั้งนี้การสรรหาเงินทุนเสริมให้เพียงพอและตรงเวลา และความรวดเร็วในการดำเนินโครงการก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องมีอำนาจทางกฎหมายที่จะสามารถดำเนินการโครงการและควบคุมผู้รับเหมาก่อสร้างให้ดำเนินงานตามสัญญาที่ทำไว้ นับตั้งแต่ขั้นตอนการประกวดราคา การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพ และการ

ลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามสัญญา เป็นต้น ที่สำคัญคือรัฐบาลควรที่จะจัดตั้งงบประมาณที่แน่นอนเพื่อป้องกันพฤติกรรมการฉวยโอกาสจากเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

ปัญหาการเพิ่มรายรับแบบเลี่ยงกฎหมายโดยรัฐบาลท้องถิ่น

ดังได้กล่าวแล้วว่าระบบการแบ่งรายรับ (ievenue sharing) เปิดช่องให้รัฐบาลท้องถิ่นแสวงหารายรับเพิ่มโดยการเลี่ยงกฎหมาย แต่การใช้ระบบภาษี (tax sharing) ก็มีใช้ว่าจะแก้ปัญหานี้ได้โดยสิ้นเชิง รัฐบาลท้องถิ่นยังคงสามารถหาช่องทางใหม่ๆ เพื่อชุกซ่อนรายรับต่างๆ จึงทำให้รายรับจำนวนมากเป็นรายรับนอกงบประมาณ มีการเก็บค่าธรรมเนียมนอกงบประมาณอย่างแพร่หลาย

การคอร์รัปชันที่เป็นระบบ (organized corruption) เช่นนี้เป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ กระทรวงและหน่วยงานต่างๆ พากันมุ่งแสวงหารายรับนอกงบประมาณ ยิ่งกว่านั้นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจก็มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น เป็นภาระที่หนักหน่วงสำหรับรัฐบาลกลางในการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันทั่วประเทศ

35. ระบบการเงินของจีน-ธนาคาร

ก่อนการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปี ค.ศ.1978 ระบบธนาคารในจีนมีบทบาทพื้นฐานเพียง 2 ประการ **ประการหนึ่ง** ได้แก่การจัดสรรเงินลงทุนและเงินทุนหมุนเวียนแก่รัฐวิสาหกิจ เพื่อผลิตสินค้าและบริการตามแผนซึ่งกำหนดโดยส่วนกลาง เงินทุนหมุนเวียนส่วนใหญ่จ่ายเป็นเงินเดือนและค่าตอบแทนลูกจ้าง และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ทั้งเงินลงทุนและเงินทุนหมุนเวียนถือเป็นงบประมาณจ่ายขาด ไม่ใช่เงินกู้ยืม **อีกประการหนึ่ง** คือการควบคุมปริมาณเงินสดที่ใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจให้พอเหมาะกับความจำเป็น จึงเท่ากับว่าธนาคารของจีนแต่ละแห่งทำหน้าที่เป็นทั้งธนาคารกลางและธนาคารจัดสรรสินเชื่อ

โครงสร้างระบบธนาคารของจีน

เมื่อมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ จำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบการเงินการธนาคารควบคู่ไปด้วย เพื่อเกื้อหนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจมหภาคที่ขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว โดยการเพิ่มจำนวนธนาคารและขยายกิจกรรมของธนาคารเพื่อให้สามารถทำหน้าที่หลากหลายมากขึ้น

ปัจจุบันระบบธนาคารของจีนแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มธนาคารที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ กลุ่มธนาคารเพื่อการพัฒนาเฉพาะด้าน และกลุ่มธนาคารพาณิชย์รวมทั้งสาขาธนาคารต่างประเทศ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยธนาคารต่าง ๆ **ตามตารางที่ 1**

1. องค์กรที่ควบคุมดูแลระบบการเงิน

ปัจจุบันระบบการเงินของจีนอยู่ในความดูแลของ 3 องค์กรหลัก ได้แก่ ธนาคารประชาชนจีน คณะกรรมการกำกับดูแลตลาดหลักทรัพย์ และคณะกรรมการกำกับดูแลการประกันภัย

1.1 ธนาคารประชาชนจีน (People's Bank of China)

ก่อตั้งในปี 1948 ทำหน้าที่ธนาคารกลางและธนาคารเฉพาะด้านควบคู่กัน ในปี 1984 ได้กำหนดให้ ธนาคารประชาชนจีนทำหน้าที่ธนาคารกลางเต็มรูปแบบ รับผิดชอบด้านนโยบายการเงินและควบคุมดูแลระบบการเงินของประเทศ ประกอบด้วยธนาคารของรัฐ สหกรณ์สินเชื่อ ธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์ บริษัทเงินทุน และบริษัทหลักทรัพย์ ส่วนกิจการด้านการจัดหาเงินทุนดำเนินการและสินเชื่อได้โอนให้ธนาคารอื่น ๆ รับผิดชอบดำเนินการแทน

1.2 คณะกรรมการกำกับดูแลตลาดหลักทรัพย์

มีอำนาจควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในตลาดหลักทรัพย์ ปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์จีนยังไม่ได้พัฒนาเท่าที่ควรและมีอยู่เพียง 2 แห่งเท่านั้นที่นครเซี่ยงไฮ้และเมืองเหลินเจิน มีบริษัทภายในประเทศเข้าร่วมจำนวน 1,088 แห่งและบริษัทต่างชาติ 114 แห่ง แต่อย่างไรก็ดี นักลงทุนสามารถซื้อขายหุ้นบริษัทจีนเป็นเงินดอลลาร์ฮ่องกงในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกงได้ด้วย ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางดึงดูดเงินทุนต่างชาติได้ทางหนึ่ง

1.3 คณะกรรมการกำกับดูแลการประกันภัย

จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1998 ทำหน้าที่ควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ของบริษัทประกันภัย 43 แห่ง

2. กลุ่มธนาคารที่ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐ

ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 3 ชุดที่ 4 ปี 1994 ได้อนุมัติให้จัดตั้งธนาคารใหม่ 3 แห่งเพื่อดำเนินการปล่อยสินเชื่อตามนโยบายของรัฐ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งรัฐ ธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออกแห่งประเทศจีน และธนาคารเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม ต่อมาในปี 1995 มีการออกกฎหมายว่าด้วยธนาคารพาณิชย์ และกฎหมายว่าด้วยธนาคารกลาง

2.1 ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งรัฐ (State Development Bank) ในบรรดาธนาคารตั้งใหม่ทั้ง 3 แห่งข้างต้น ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งรัฐเป็นธนาคารที่มีความสำคัญที่สุด ธนาคารนี้ได้รับการก่อตั้งตามระบบธนาคารสากลทุกประการ ตั้งแต่การระดมทุน หลักเกณฑ์ด้านทรัพย์สิน โครงสร้างหนี้สิน ระบบบัญชี ระบบการให้บริการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และที่สำคัญคือมีความอิสระค่อนข้างสูงในการพิจารณาปล่อยกู้

ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งรัฐรับผิดชอบการให้สินเชื่อระยะยาวและดอกเบี้ยต่ำแก่รัฐวิสาหกิจที่ดำเนินโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาว ส่วนใหญ่เป็นโครงการก่อสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการทางรถไฟปักกิ่ง-เกาสุน ซึ่งเชื่อมเขตอุตสาหกรรมหนักทางภาคเหนือกับเขตอุตสาหกรรมเบาในภาคใต้ และโครงการก่อสร้างรถไฟใต้ดินในเซี่ยงไฮ้ เป็นต้น

แหล่งเงินทุนที่สำคัญของธนาคารนี้ ได้จากเงินอุดหนุนของกระทรวงการคลัง การขายพันธบัตรให้แก่ผู้ออมทั้งภายในและต่างประเทศ การจัดตั้งกองทุนรวม และการกู้ยืมจากแหล่งต่าง ๆ ในต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ธนาคารโลก ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย กองทุนต่างประเทศของญี่ปุ่น ตลอดจนธนาคารนำเข้าและส่งออกของประเทศต่าง ๆ ที่ต้องการลงทุนในจีน นอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งรัฐยังทำหน้าที่ดูดซับสภาพคล่องจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ เพื่อลดแรงกดดันของเงินเฟ้อ ด้วยการขายพันธบัตรให้กับธนาคารและสถาบันการเงินเหล่านั้น

2.2 ธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออกแห่งประเทศจีน (Import-Export Bank of China) เปิดดำเนินการในเดือน กรกฎาคม ค.ศ.1994 มีหน้าที่อำนวยความสะดวกและบริการเพื่อการนำเข้าและส่งออกรายใหญ่ โดยเน้นสินค้าสำเร็จรูปและเครื่องใช้ไฟฟ้า ธนาคารแห่งนี้ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันการเงินกว่า 150 แห่งทั่วโลก รวมทั้งข้อตกลงเป็นตัวแทนทางการเงินให้กับธนาคารในประเทศต่าง ๆ กว่า 30 แห่ง กิจกรรมหลักของธนาคารได้แก่ การให้สินเชื่อเพื่อการส่งออกและนำเข้า การรับรองตราสารการค้าระหว่างประเทศ การประกันสินเชื่อเพื่อการส่งออก ในด้านแหล่งเงินทุน นอกจากเงินอุดหนุนจากกระทรวงการคลังแล้ว ธนาคารยังระดมเงินทุนจากประชาชนและสถาบันการเงินด้วยการออกพันธบัตร

2.3 ธนาคารเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม (Agricultural Development Bank) เปิดดำเนินการตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ.1994 มีกิจการดำเนินงานจัดหาเงินทุนสำหรับโครงการพัฒนาเกษตรที่ดำเนินการโดยรัฐบาล เช่น โครงการก่อสร้างระบบชลประทานขนาดใหญ่ การจัดตั้งศูนย์วิจัยและทดลองการเกษตร และโครงการพัฒนาที่ดิน เป็นต้น

3. กลุ่มธนาคารเพื่อการพัฒนาเฉพาะด้าน

ประกอบด้วย ธนาคารเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมแห่งประเทศจีน ธนาคารเพื่อการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศจีน ธนาคารประชาชนเพื่อการก่อสร้างแห่งประเทศจีน และธนาคารเพื่อการลงทุนแห่งประเทศจีน

3.1 ธนาคารเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมแห่งประเทศจีน (Industrial and Commercial Bank of China) ตั้งขึ้นในปี 1984 มีหน้าที่หลักในการให้สินเชื่อแก่กิจการอุตสาหกรรมและการค้าตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งเป็นหน้าที่โอนมาจากธนาคารแห่งประชาชนจีน นอกจากนี้ มีหน้าที่ดูดซับเงินออมจากประชาชนและหน่วยธุรกิจในเมือง มีสาขาราว 30,000 แห่ง และมีพนักงานราว 470,000 คน

3.2 ธนาคารเพื่อการเกษตรแห่งประเทศจีน (Agricultural Bank of China) ตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม 1955 สังกัดรัฐสภาโดยตรง มีหน้าที่ส่งเสริมการออมและรับฝากเงินในเขตชนบท ส่งเสริมและควบคุมดูแลสหกรณ์สินเชื่อในชนบท การให้สินเชื่อระยะสั้นและระยะปานกลางแก่เกษตรกร สหกรณ์ผู้ผลิตและหน่วยงานเกษตรของรัฐ เงินทุนดำเนินการได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาล เงินกู้ยืมจากธนาคารแห่งประชาชนจีน และเงินฝากของประชาชนในเขตชนบท มีสำนักงานใหญ่ที่ปักกิ่ง สำนักงานสาขา ระดับรองลงไปราว 50,000 แห่ง พร้อมพนักงาน 450,000 คน บริการลูกค้าราว 100 ล้านราย

3.3 ธนาคารแห่งประเทศจีน (Bank of China) ตั้งขึ้นในปี 1920 สมัยราชวงศ์ชิง ที่เซี่ยงไฮ้ ต่อมาย้ายสำนักงานใหญ่จากเซี่ยงไฮ้มาอยู่ที่ปักกิ่งในปี 1949 ตั้งแต่ปี 1953 จนถึงปัจจุบันเป็นธนาคารเพียงแห่งเดียวที่ดำเนินกิจการธนาคารระหว่างประเทศ แต่เดิมสังกัด People's Bank of China เมื่อมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจจึงให้ธนาคารแห่งประเทศจีนมีสถานะเป็นเอกเทศ และเป็นธนาคารเพียงแห่งเดียวที่ดำเนินกิจการการเงินระหว่างประเทศอันเนื่องมาจากการค้า การลงทุน และอื่นๆ อย่างครบครัน และมีการจัดตั้งหน่วยงานเครือข่ายต่าง ๆ อย่างเช่น Bank of China Trust and Consultancy Company เพื่อให้บริการการลงทุนต่างประเทศทุกรูปแบบ

ธนาคารแห่งประเทศจีนเป็นหน้าต่างหลักในการระดมเงินทุนจากตลาดเงินทุนระหว่างประเทศ โดยมีการกู้ยืมทุกรูปแบบ ในช่วงที่ผ่านมาธนาคารแห่งนี้มีบทบาทสำคัญในการสนองนโยบายเปิดประเทศ มีการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งการเงิน การค้า และการลงทุนกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ธนาคารแห่งประเทศจีนมีพันธมิตรที่ทำงานเป็นเครือข่ายอย่างใกล้ชิด (Bank of China Group) มาเป็นเวลานานซึ่งตั้งอยู่ในฮ่องกงและมาเก๊า กลุ่มดังกล่าวประกอบด้วย Bank of Communication, Nanyang Commercial Bank, Kwangtung Provincial Bank, Sin Hua Trust, Savings and Commercial Bank, China and South

Sea Bank, Kincheng Banking Corporation, China State Bank, National Commercial Bank, Yien Yieh Commercial Bank, Posang Bank, Hua Chiao Commercial Bank และ Nan Tung Bank

เนื่องจากมีธนาคารในเครือของ Bank of China ตั้งอยู่ในฮ่องกง และมาเก๊าจำนวนมาก รวมทั้งสาขาของธนาคารเครือข่ายอีก 280 แห่งทั่วโลก ธนาคารแห่งประเทศจีนจึงตั้งสำนักงานระดับเขตใน

ฮ่องกง-มาเก๊า ธนาคารเครือข่ายของธนาคารแห่งประเทศไทยมีขนาดของธุรกิจค่อนข้างใหญ่ รองจาก Hong Kong and Shanghai Banking Corporation Group

3.4 ธนาคารประชาชนจีนเพื่อการก่อสร้าง (People's Construction Bank of China) จัดตั้งขึ้นในปี 1954 เดิมสังกัดกระทรวงการคลัง ปัจจุบันการบริหารงานแยกเป็นเอกเทศ และขยายขอบเขตกิจการกว้างขวางมากขึ้น มีหน้าที่ดูแลจัดหาเงินทุนระยะปานกลางและระยะยาวเพื่อสนับสนุนโครงการก่อสร้างของรัฐโดยเฉพาะ ในปี 1988 มีพนักงาน 140,000 คน มีทรัพย์สินรวม 340 พันล้านหยวน

3.5 ธนาคารเพื่อการลงทุนแห่งประเทศจีน (China Investment Bank) เป็นธนาคารที่สร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับธนาคารโลกและธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank) โดยธนาคารทั้ง 2 แห่งนี้ได้พิจารณาจัดสรรเงินกู้ให้แก่จีนเพื่อสนับสนุนนโยบายปฏิรูประบบเศรษฐกิจเป็นหลัก

4. กลุ่มธนาคารพาณิชย์

ประกอบด้วยธนาคารต่าง ๆ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ในทศวรรษที่ 1980 ยกเว้นเพียงแห่งเดียวคือ Bank of Communications ซึ่งตั้งขึ้นในปี 1908 ต่อมา มีการแปรรูปจากธนาคารเอกชนมาเป็นของรัฐในปี 1950 สังกัดกระทรวงการคลัง มีหน้าที่ส่วนหนึ่งในการดูแลเงินกองทุน ซึ่งได้จากงบประมาณ สำหรับการก่อสร้างต่าง ๆ ของรัฐบาล ควบคุมการเบิกจ่ายและดูแลการก่อสร้างให้เป็นไปตามข้อกำหนด ต่อมาได้จัดตั้ง People's Construction Bank of China ขึ้นเพื่อรับหน้าที่นี้แทน คงเหลือแต่หน้าที่อีกส่วนในการควบคุมดูแลผลประโยชน์จากกิจการลงทุนของรัฐบาลในด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่ สาธารณูปโภค และการค้า ต่อมาในปี 1987 มีการปรับปรุงกิจการของธนาคารแห่งนี้อีกครั้งหนึ่ง เปลี่ยนมาดำเนินกิจการแบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป รวมทั้งขยายกิจการไปในด้านประกันภัย อสังหาริมทรัพย์ และหลักทรัพย์ มีการย้ายสำนักงานใหญ่จากปักกิ่งไปยังเซี่ยงไฮ้

ตารางที่ 1 โครงสร้างระบบการเงินการธนาคารของจีน

สถาบัน	ขอบเขตความรับผิดชอบ
ธนาคารกลาง	
ธนาคารประชาชนแห่งประเทศจีน (People's Bank of China)	ทำหน้าที่ธนาคารกลาง
กลุ่มธนาคารสนองนโยบายของรัฐ	
ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งรัฐ (State Development Bank of China)	จัดสรรสินเชื่อในโครงการก่อสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ของรัฐ
ธนาคารเพื่อการนำเข้าส่งออก (Export-Import Bank of China)	อำนวยความสะดวกและบริการเพื่อการนำเข้าและส่งออกในกลุ่มสินค้าเป้าหมาย
ธนาคารเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม (Agricultural Development Bank of China)	จัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาด้านการเกษตรของรัฐ
กลุ่มธนาคารพัฒนาเฉพาะด้าน	
ธนาคารเพื่อการค้าและอุตสาหกรรม	ให้สินเชื่อด้านอุตสาหกรรมและการค้า

(Industrial and Commercial Bank of China)	ตามนโยบายของรัฐ
ธนาคารเพื่อการเกษตรแห่งประเทศจีน (Agricultural Bank of China)	ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรในชนบท
ธนาคารแห่งประเทศจีน (Bank of China)	ทำธุรกิจด้านธนาคารระหว่างประเทศ และเงินตราต่างประเทศ
ธนาคารประชาชนจีนเพื่อการก่อสร้าง (People's Construction Bank of China)	จัดหาเงินทุนระยะปานกลางและระยะยาว เพื่ออำนวยความสะดวกก่อสร้างทั่วไปของรัฐ
ธนาคารจีนเพื่อการลงทุน (China Investment Bank)	ประสานงานกับธนาคารโลกและธนาคาร เพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank) เพื่อจัดหาเงินกู้ต่างประเทศภาครัฐบาล
ธนาคารพาณิชย์ของรัฐ	
Bank of Communication	
China International Trust and Investment Corp. (CITIC) Industrial Bank	
China Merchant's Bank	
China Minsheng Bank	
China Everbright Bank	
Hua Xia Bank	
China Investment Bank	
ธนาคารพาณิชย์ของรัฐส่วนภูมิภาค	
Guangdong Development Bank	
Shenzhen Development Bank	
Fujian Industrial Bank	
Hainan Development Bank	
Shanghai Pudong Development Bank	
สาขานาการต่างประเทศและสำนักงาน ตัวแทน	
สาขานาการของเงินในต่างประเทศ	
บริษัทเงินทุน-บริษัทหลักทรัพย์-สหกรณ์สินเชื่อ	
บริษัทประกันภัย	เช่น China Ping An Ins., China Pacofic Ins.
ตลาดหลักทรัพย์	มี 2 แห่งที่เซี่ยงไฮ้ (เปิดปี 2533) และเซินเจิ้น (เปิดปี 2535)

ที่มา: ฝ่ายวิจัย ธนาคารทหารไทย. *เศรษฐกิจสังคม*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2537); Susumu Yabuki and Stephen M.Harner (1999). *China's New Political Economy*. Colorado: Westview Press, p.173.

5. การเปรียบเทียบธนาคารของเงินกับธนาคารข้ามชาติ

ธนาคารจีนขนาดใหญ่ 4 อันดับแรก ได้แก่ Industrial and Commercial bank of China (ICBC) Bank of China (BOC) Agricultural Bank of China (ABC) และ China Construction Bank (CCB) จากตารางที่ 2 พบว่าในกรณีของเงินกำไรเฉลี่ยต่อพนักงาน 1 คนอยู่ในระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับธนาคารชั้นนำของโลก ทั้ง ICBC และ ABC มีพนักงานจำนวนมากถึง 5 แสนคน ในปี 1999 ICBC มีกำไรเฉลี่ยต่อพนักงาน 1 คนเพียง 900 ดอลลาร์ สรอ. ส่วน ABC ขาดทุนเฉลี่ยต่อพนักงาน 1 คน เท่ากับ 200 ดอลลาร์ สรอ.

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบธนาคารของจีนและธนาคารชั้นนำในต่างประเทศ (ปี 1999)

ธนาคาร	รายได้ (ล้าน \$)	กำไร (ล้าน \$)	สินทรัพย์ (พันล้าน \$)	จำนวน พนักงาน	กำไร/พนักงาน (พัน \$)
Citigroup (US.)	82,005	9,867	716.9	176,900	55.8
Deutsche Bank	58,585	2,694	841.8	93,232	28.9
Bank of America	51,392	7,882	632.6	155,906	50.6
Credit Suisse (Switzerland)	49,361	3,475	451.5	63,963	54.3
ICBC	20,130	498	427.5	549,038	0.9
BOC	17,632	534	350.7	208,792	2.6
ABC	14,127	-110	244.1	500,000	-0.2
CCB	13,392	589	265.8	324,000	1.8

Source: Peter Nolan (2001). *China and the Global Economy*. New York, Palgrave, p.183.

ธนาคารของรัฐขาดประสิทธิภาพมีสาเหตุโดยสรุปดังนี้

- (1) เนื่องจากรัฐเป็นเจ้าของธนาคาร รัฐบาลไม่สามารถปล่อยให้ธนาคารของรัฐล้มละลายหรือปิดกิจการ หน่วยงานเหล่านี้เคยชินกับการรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลมาเป็นเวลานาน
- (2) ธนาคารของรัฐรับเป้าหมายจากรัฐบาลหลายเป้าหมาย ทั้งสนองนโยบายของรัฐและทำธุรกิจด้วย เมื่อขาดทุนจึงอ้างว่าเกิดจากการสนองนโยบายของรัฐ ซึ่งพิสูจน์ได้ยากว่าแต่ละเป้าหมายมีต้นทุนรวมที่แท้จริงเท่าไร
- (3) การที่รัฐเป็นเจ้าของเท่ากับว่ารัฐรับรองความเสี่ยงทั้งหมด ผู้ฝากและผู้กู้จึงไม่สนใจตรวจสอบการทำงานของธนาคาร
- (4) การที่รัฐเป็นเจ้าของทำให้การควบคุมโดยรัฐและการบริหารของธนาคารแยกกันไม่ออก มีทั้งการเก็บภาษีและการอุดหนุนปะปนกัน
- (5) ขนาดอันใหญ่โตของธนาคารรัฐทำให้การดูแลตรวจสอบทำได้ไม่ทั่วถึง

ภาวะหนี้เสียและการแก้ไข

ไม่มีใครทราบอัตราส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) เพราะทางการเงินไม่เผยแพร่ข้อมูล ดังกล่าว Xinhua Financial News ฉบับ 12 มกราคม 1998 อ้างแหล่งข่าวจาก People's Bank of China ว่าในปี 1997 มีหนี้เสียร้อยละ 20 ของปริมาณสินเชื่อรวมของระบบธนาคารของรัฐ หรือราว 1 ล้านล้านหยวน ผู้สังเกตการณ์ในประเทศต่างเชื่อว่าตัวเลขหนี้เสียจริงน่าจะสูงกว่านี้ คืออยู่ระหว่าง 1.630-2.175 ล้านล้านหยวน คิดเป็นร้อยละ 25-40 ของสินเชื่อรวม (Susumu Yabuki, 1999, p.178) ตารางที่ 3 แสดงประมาณการอัตราส่วนหนี้เสียจากการเก็บข้อมูลช่วงปี 1996-1998 ส่วน Standard & Poor ผู้ประมาณการไว้ที่ 50% (Zhongguo Zhengjuanbao, 21 กุมภาพันธ์ 2003)

ในปี 1999 จีนนำระบบการจัดชั้นหนี้แบบสากลมาใช้ โดยแบ่งเป็น 5 ชั้น ได้แก่ ผ่าน มาตรฐาน ต่ำกว่ามาตรฐาน สงสัย และหนี้เสียชัดเจน สามประเภทหลังเข้าข่ายหนี้เสีย และให้ธนาคารทุกแห่ง จัดกลุ่มหนี้ตามนี้ PBC ตั้งเป้าหมายค่อนข้างสูงเพื่อให้ธนาคารของรัฐทั้ง 4 แห่งลดอัตราหนี้เสียให้ได้ปี ละ 2-3 % จนเหลือหนี้เสียเพียง 15% ในปี 2005

สาเหตุสำคัญของปัญหานี้เสีย ในช่วงที่เริ่มการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจโดยให้รับผิดชอบกำไร-ขาดทุนด้วยตนเอง ให้ใช้เงินจากธนาคารของรัฐไปดำเนินการ รัฐวิสาหกิจพากันขยายโครงการผลิต และเรียกร้องขอเพิ่มสินเชื่อเพื่อลงทุนเพิ่มและเพิ่มโบนัส ขณะนั้นธนาคารประชาชนจีนเพิ่งเปลี่ยนแปลงบทบาทมาทำหน้าที่เป็นธนาคารกลาง และยังขาดนโยบายการบริหารเศรษฐกิจที่ชัดเจน จึงขาดความเข้มงวดในการควบคุมสาขาของตนในท้องถิ่นในการปล่อยสินเชื่อ อีกทั้งมีข่าวลือว่าการจัดสรรสินเชื่อปีต่อไปจะขึ้นอยู่กับปริมาณสินเชื่อที่ได้รับในปีปัจจุบัน รัฐวิสาหกิจทั้งหลายจึงพยายามวิ่งเต้นขอสินเชื่อให้มากไว้ก่อน แต่เมื่อเริ่มเกิดภาวะเงินเฟ้อในปี 1985 รัฐบาลต้องใช้เวลากว่าสิบปีจึงสามารถแก้ภาวะเงินเฟ้อได้ การลงทุนที่ขาดประสิทธิภาพบวกกับการควบคุมอย่างเข้มงวดในการขยายสินเชื่อทำให้เกิดหนี้เสียมหาศาล

วิกฤตการณ์การเงินที่เกิดขึ้นในเอเชียปี 1997 สร้างความหวั่นเกรงว่าจะลุกลามสู่จีน บวกกับการสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO ทำให้รัฐบาลจีนต้องหันมาให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบธนาคารจีนอีกครั้ง เริ่มจากการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยออกพันธบัตรเงินกู้เมื่อมีนาคม 1998 มูลค่า 2.7 แสนล้านหยวนเพื่อเพิ่มทุนให้กับธนาคารของรัฐ ที่เหลือคือการพิจารณาเพิ่มทุนแบบอื่น ๆ การรื้อโครงสร้างองค์กร การลดขนาดขององค์กร การสร้างความทันสมัยและปรับปรุงระบบจัดการ ซึ่งต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง

ตารางที่ 3 ประมาณการอัตราส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารของรัฐ

แหล่งประมาณการ	ช่วงเวลาการเก็บข้อมูล	ประมาณการอัตราส่วน
Li Hsinhsin	1996	24.4
	กลางปี 1997	29.2
Chinese Economic Research Center, Beijing University	1997	24.0
Fan Gang (1999)	1998	28.0
Sung Chinghua	1998	40.0

นโยบายการเงินของจีน

รัฐวิสาหกิจทั้งหลายไม่มีอิสระในการตัดสินใจด้านการลงทุน การผลิต ค่าจ้าง และราคาสินค้าทั้งหมดนี้กำหนดโดยเจ้าหน้าที่หน่วยวางแผนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของส่วนกลาง นโยบายการเงินจึงมีบทบาทจำเพาะคือสนับสนุนให้การผลิตเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดในแผน

เนื่องจากราคาปัจจัยการผลิต ราคาผลผลิต การค้าต่างประเทศ และการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศล้วนถูกควบคุมโดยรัฐ แม้ว่าในช่วงที่ปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบมีมาก ประชาชนก็ไม่สามารถซื้อสินค้าได้มากขึ้น เพราะใช้ระบบปันส่วน และระบบโควต้าซึ่งต้องรอตตามบัญชีที่แจ้งความจำนงค์ ในระบบเศรษฐกิจจีนถึงแม้มีเงินก็ซื้อสินค้าไม่ได้ตามความต้องการ จึงมีการออมแบบถูกบังคับ (forced savings) และไม่มีปัญหาเงินเฟ้อหรือเงินฝืด

ตั้งแต่มีการเปิดประเทศและปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปี 1978 เป็นต้นมา นโยบายการเงินของจีนอาจแบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

(1) นโยบายการเงินในช่วง 1978-1985

ในช่วงแรกของทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นระยะแรกของการปฏิรูประบบการบริหารรัฐวิสาหกิจ มีการเปลี่ยนจากระบบจัดสรรงบประมาณ มาเป็นการจัดสรรสินเชื่อจากธนาคารเพื่อเป็นทุนดำเนินการ ธนาคารประชาชนจีนทำการจัดสรรสินเชื่อเป็นทุนดำเนินการตามแผนการผลิตของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่ง ซึ่งแบ่งเป็น 2 แผน แผนการผลิตแบบสั่งการซึ่งต้องผลิตตามชนิดของผลผลิตและปริมาณที่กำหนด และแผนการผลิตแบบชี้แนะซึ่งจะผลิตตามหรือไม่ก็ได้ ธนาคารประชาชนจีน จัดสรรสินเชื่อโดยตรงให้แก่รัฐวิสาหกิจตามแผนแบบสั่งการ และควบคุมสินเชื่อโดยอ้อมที่มอบให้ธนาคารอื่นเป็นผู้จัดสรรสำหรับแผนการผลิตแบบชี้แนะ

ธนาคารประชาชนจีนเป็นผู้กำหนดเพดานการให้สินเชื่อของธนาคารต่าง ๆ จากนั้นแต่ละธนาคารแบ่งสรรเพดานสินเชื่อไปยังสาขาต่าง ๆ ของตนในระดับมณฑลและจังหวัดตามลำดับ การให้สินเชื่อของสาขาธนาคารขึ้นอยู่กับนโยบายของสำนักงานใหญ่ ซึ่งให้ความสำคัญแก่รัฐวิสาหกิจ ในตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าสินเชื่อมากกว่าร้อยละ 80 จัดสรรให้แก่รัฐวิสาหกิจ ส่วนวิสาหกิจแบบรวมหมู่ (collective enterprises) และเอกชนได้รับสินเชื่อส่วนที่เหลือไม่ถึงร้อยละ 20

การควบคุมปริมาณสินเชื่อในช่วงแรกนี้มีความยุ่งยากมาก ยกตัวอย่าง ในปี 1984 ถึงต้นปี 1985 เมื่อเริ่มให้อิสระด้านการเงินระดับหนึ่งแก่รัฐวิสาหกิจ รัฐวิสาหกิจต่างเรียกร้องขอเพิ่มสินเชื่อเพื่อลงทุนเพิ่มและเพิ่มโบนัส อีกทั้งมีข่าวลือว่าการจัดสรรสินเชื่อต่อไปจะขึ้นอยู่กับปริมาณสินเชื่อที่ได้รับในปีปัจจุบัน รัฐวิสาหกิจทั้งหลายจึงพยายามวิ่งเต้นขอสินเชื่อให้มากไว้ก่อน ขณะนั้นธนาคารประชาชนจีนเพิ่งเปลี่ยนบทบาทเป็นธนาคารกลาง และยังขาดนโยบายการบริหารสินเชื่อที่ชัดเจน จึง

ขาดความเข้มงวดในการควบคุมสาขาของตนในท้องถิ่นในการปล่อยสินเชื่อ การปล่อยสินเชื่อในช่วงนี้ทำให้เกิดปัญหานี้เสียในระดับสูง

เมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อรุนแรงในกลางปี 1985 ธนาคารแห่งประเทศไทยเพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมเพดานการปล่อยสินเชื่อ ทำให้อัตราเพิ่มของปริมาณเงินและสินเชื่อชะลอตัวลง และทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวตามไปด้วย

(2) นโยบายการเงินในช่วง 1986-2001

ในช่วงหลังของทศวรรษที่ 1980 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงหันไปเน้นเครื่องมือควบคุมการเงินทางอ้อม ได้แก่ การควบคุมเพดานสินเชื่อ การเพิ่มอัตราดอกเบี้ย และการเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสงเคราะห์ตามกฎหมาย ในระยะแรกการควบคุมเพดานสินเชื่อยังไม่ได้ผล เพราะรัฐบาลระดับมณฑลมักใช้อำนาจบีบบังคับสาขาของธนาคารแห่งประเทศไทยในระดับมณฑล เพื่อขยายเพดานสินเชื่อตามที่ต้องการ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องเข้มงวดกับการเพิ่มสินเชื่อของสาขา ยังผลให้ปัญหาเงินเฟ้อผ่อนคลายลงอย่างรวดเร็ว ในปี 1989 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกระเบียบการแต่งตั้งประธานกรรมการบริหารสาขาของธนาคารแห่งประเทศไทยในระดับมณฑล ซึ่งต้องได้รับอนุมัติแต่งตั้งจากสำนักงานใหญ่

สำหรับมาตรการด้านอัตราดอกเบี้ยนั้นยังมีข้อจำกัดในการใช้ เพราะช่วงนี้ยังมีการใช้แผนแบบสั่งการและการบังคับขายผลผลิตให้รัฐตามราคาที่กำหนด รวมทั้งการควบคุมราคาสินค้าอย่างเข้มงวด ความต้องการสินเชื่อของธุรกิจจึงไม่ขึ้นอยู่กับระดับสูงต่ำของอัตราดอกเบี้ย แต่ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการบริหารและการผลิต หากธุรกิจประสบภาวะขาดทุนก็ต้องขอความสนับสนุนด้านสินเชื่อมากขึ้น ดังนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจึงไม่สามารถใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นเครื่องมือควบคุมปริมาณสินเชื่อหรือจัดสรรสินเชื่อตามต้องการ

สำหรับภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในช่วง 1984-1990 เกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก เกิดจากอุปสงค์มวลรวมเพิ่มสูงขึ้น (demand-pull) เนื่องจากการเปิดตลาดเสรี ทำให้หน่วยผลิตต่าง ๆ และเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนลูกจ้างธุรกิจก็ได้รับโบนัสและค่าล่วงเวลาเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคทั้งเขตชนบทและเขตเมืองต่างมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงแรกของทศวรรษที่ 1980 ประชาชนจีนซึ่งอยู่ในระบบปันส่วนและต้องรอคิวซื้อสินค้ามาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าอุปโภคบริโภค จึงกระหายอยากได้สินค้าเหล่านั้นเป็นอันมาก ทำให้ราคาสินค้าพุ่งสูงขึ้น

ประการที่สอง เกิดจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (cost-push) กล่าวคือ เมื่อธุรกิจเริ่มมีอิสระมากขึ้นในการวางแผน การลงทุน การผลิตสินค้า การกำหนดราคา และการจำหน่ายผลผลิตในตลาดเสรี รัฐวิสาหกิจต่างมุ่งผลิตสินค้าสำเร็จรูปเพื่อจำหน่ายในตลาดเสรีเพราะอุปสงค์ต่อสินค้าอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นสูง ทำให้วัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางมีราคาสูงขึ้น และค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ สูงขึ้นด้วย จึงทำให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

ในปี 1988 ภาวะเงินเฟ้อของจีนขึ้นถึงระดับสูงสุด จนทำให้ผลตอบแทนสุทธิของเงินฝากธนาคารติดลบ มีการถอนเงินฝากเพื่อนำไปซื้อสินค้ามาเก็บตุน ทำให้ภาวะเงินเฟ้อยิ่งทรุดหนัก

ระหว่างนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยยังขาดทิศทางนโยบายการเงินที่ชัดเจน มีการใช้นโยบายการเงินในลักษณะผ่อนคลายเป็นพิเศษตามแต่ผู้กุมอำนาจการเมืองกลุ่มใดจะมีอิทธิพล ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มสนับสนุนและกลุ่มคัดค้านการปฏิรูป สร้างความผันผวนอย่างมากในด้านปริมาณเงินและการลงทุน ในที่สุดธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีข้อสรุปว่าต้องใช้นโยบายการเงินแบบเข้มงวดในการต่อสู้กับภาวะเงินเฟ้อ

ตารางที่ 4 มูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมเบื้องต้นของรัฐวิสาหกิจและหน่วยผลิตอื่น และสินเชื่อจากธนาคาร (เฉพาะทุนดำเนินการ)

ปี	รัฐวิสาหกิจ	มิใช่รัฐวิสาหกิจ	รวม
มูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมเบื้องต้น (พันล้านบาท)			
1980			
1985			
1990			
1993			
สินเชื่อจากธนาคาร (พันล้านบาท)			
1980			
1985			
1990			
1993			

ที่มา: China Statistical Yearbook 1995

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บแสดงร้อยละ

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา วิสาหกิจทั้งของรัฐและเอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แม้ว่าทางการจีนได้พยายามปรับปรุงระบบธนาคารของรัฐโดยกระจายตัวออกหลายรูปแบบ แต่ยังไม่เปิดกว้างให้เอกชนทั้งภายในและต่างชาติดำเนินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ รัฐวิสาหกิจทั้งหมดจึงต้องพึ่งแต่ธนาคารของรัฐซึ่งมีขีดจำกัดในการให้สินเชื่อ ขณะเดียวกันวิสาหกิจเอกชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ไม่สามารถพึ่งพาสินเชื่อจากธนาคารของรัฐได้มากนัก

ในหมู่ประชาชนจีนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นและมีเงินสดในมือปริมาณมหาศาล แต่ยังมีประชาชนจำนวนมากไม่นิยมฝากเงินไว้กับธนาคารของรัฐ ธนาคารของรัฐที่มีอยู่จึงไม่สามารถดูดซับเงินออมทั้งหมดไว้ได้ และยังมีเงินที่ประชาชนถือไว้เปล่าๆ อีกจำนวนหนึ่ง เมื่อวิสาหกิจเอกชนต้องการสินเชื่อและประชาชนมีเงินสดในมือจำนวนมาก โดยที่ระบบธนาคารยังไม่อาจเป็นสื่อกลางได้อย่างทั่วถึงระหว่างผู้ที่ต้องการสินเชื่อกับผู้มีเงินออม จึงเกิดตลาดการเงินนอกระบบขึ้นในจีนอย่างแพร่หลาย แต่ยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้

ความเป็นมาการผ่อนเสรีธนาคารต่างชาติในจีน

จีนมีประสบการณ์ในอดีตที่ว่าธนาคารต่างชาติครอบงำระบบการเงินของจีน หลังจากมีการอภิปรายอย่างหนักเกี่ยวกับนโยบายผ่อนเสรีแก่ธนาคารต่างชาติ ได้ข้อสรุปว่าจีนจะใช้นโยบายปิดกั้นธนาคารต่างชาติ และยังไม่สนับสนุนให้ตั้งธนาคารเอกชนจีนขึ้นมาทำธุรกรรมแข่งกับธนาคารของรัฐ จนกว่าจะสามารถปฏิรูประบบธนาคารของรัฐให้เข้มแข็ง แต่รัฐบาลจีนได้ทดลองให้ธนาคารต่างชาติเข้ามาในจีนโดยเริ่มจากระดับอ่อนที่สุด

ในปี 1979 ธนาคารนำเข้า-ส่งออกของญี่ปุ่นเป็นธนาคารแรกที่ได้เปิดสำนักงานตัวแทนในปักกิ่ง Nanyang Commercial Bank ของฮ่องกงเป็นธนาคารแรกที่เปิดสาขาในจีนและให้บริการเต็มที่ในเซินเจิ้น ในปี 1982 สำนักงานตัวแทนจะทำธุรกิจได้เฉพาะการโอนเงินตราต่างประเทศเข้าจีนตามคำสั่งลูกค้าของธนาคารนอกประเทศจีน ยังไม่สามารถทำธุรกิจกับหน่วยธุรกิจจีนและประชาชนทั่วไป ในปี 1985 อนุญาตให้ธนาคารต่างชาติและธนาคารร่วมทุนจีน-ต่างชาติเฉพาะรายตั้งสำนักงานตัวแทนในเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 5 แห่งโดยกำหนดเงื่อนไขการอนุญาตที่เข้มงวด ในเดือนมีนาคม 1993 มีการเปิดธนาคารต่างชาติถือหุ้น 100% ในเขตเศรษฐกิจพิเศษผู้ตง (Pudong) ปลายปี 1994 อนุญาตให้สาขาธนาคารต่างชาติทำธุรกิจเงินตราต่างประเทศกับบุคคลและบริษัททั้งภายในและภายนอกประเทศ

จนถึงปี 1999 รัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายค่อนข้างปิดสำหรับธนาคารต่างชาติที่ถือหุ้น 100% ส่วนธนาคารร่วมทุนจีน-ต่างชาติและสาขาอนุญาตให้เปิดได้เฉพาะในบางเมืองเท่านั้น สถาบันการเงินประเภทสำนักงานตัวแทนได้รับอนุญาตให้ทำธุรกิจเฉพาะการเปิดบัญชีในรูปของสกุลเงินต่างประเทศ ไม่สามารถทำธุรกิจในรูปแบบของเงินหยวน และเริ่มอนุญาตให้เอกชนจีนจัดตั้งธนาคารได้ภายใต้ข้อกำหนดที่เข้มงวด

ต้นปี 1997 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้อนุมัติให้ธนาคารต่างชาติ 9 แห่งในเขตผู้ตงของเซี่ยงไฮ้ ประกอบธุรกิจในรูปเงินหยวนเป็นการทดลอง ในปี 1998 ธนาคารประชาชนจีน ได้อนุมัติให้ธนาคารต่างชาติ 10 แห่งประกอบธุรกิจในรูปเงินหยวนในเขตผู้ตงของเซี่ยงไฮ้ และธนาคารต่างชาติอีก 6 แห่งประกอบธุรกิจในรูปเงินหยวนในเซินเจิ้น ในเดือนมีนาคม 1999 ได้มีการขยายเขตพื้นที่ให้ธนาคารต่างชาติเข้าไปดำเนินงาน ส่งผลให้จำนวนเมืองที่ธนาคารต่างชาติสามารถดำเนินธุรกิจได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 23 แห่ง เป็นการครอบคลุมเมืองหลักๆ ทั้งหมด ในปลายปี 1998 มีธนาคารต่างชาติในจีน 172 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสำนักงานตัวแทนและสาขารวม 153 แห่ง ธนาคารร่วมทุนจีน-ต่างชาติ 7 แห่ง ธนาคารต่างชาติถือหุ้น 100% จำนวน 6 แห่ง

เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2001 จีนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ข้อตกลงพหุภาคีระหว่างจีนกับประเทศสมาชิกของ WTO มีสาระสำคัญในการเปิดเสรีธุรกิจธนาคารของจีนดังต่อไปนี้

-ธนาคารต่างชาติจะได้รับสิทธิเท่าเทียมกับธนาคารสัญชาติจีนในประเทศ (เช่น สถานะเยี่ยงคนชาติ (National Status) ในเขตพื้นที่บางแห่งที่กำหนด

-สถาบันการเงินที่มีธนาคารจะได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจให้กู้เพื่อการบริโภคและเงินให้กู้เพื่อซื้อรถยนต์ได้

-ภายในเวลาสองปีหลังจีนเข้าเป็นประเทศสมาชิกของ WTO ธนาคารต่างชาติจะได้รับอนุญาตให้สามารถให้บริการเงินหยวนแก่บริษัทสัญชาติจีนได้

-ภายในเวลาห้าปีหลังจีนเข้าร่วม WTO ธนาคารต่างชาติจะสามารถเข้าประกอบการในตลาดของจีนได้อย่างเต็มรูปแบบ

-ภายในเวลาห้าปีหลังจีนเข้าร่วม WTO ธนาคารต่างชาติจะได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเงินหยวนสำหรับลูกค้ารายย่อย

-ภายในเวลาห้าปีหลังจีนเข้าร่วม WTO ข้อจำกัดต่างๆ ที่ใช้ควบคุมธนาคารต่างชาติในเรื่องพื้นที่ประกอบการและประเภทของลูกค้าจะถูกยกเลิกไป

ธนาคารต่างชาติที่ดำเนินงานอยู่ในจีนมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 1993 มีธนาคารจำนวน 82 แห่งซึ่งมีสำนักงาน 208 แห่ง ในปี 2000 มีธนาคารต่างชาติจำนวน 391 แห่งดำเนินงานอยู่ในจีน รวมถึงสาขาของธนาคารต่างชาติจำนวน 158 สาขา และสำนักงานตัวแทนอีก 233 แห่ง สินทรัพย์ทั้งหมดของธนาคารต่างชาติในจีนมีจำนวน 34.434 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 8.56 ต่อปีหนี้สินทั้งหมดมีจำนวน 31.795 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 9.01 ต่อปี ในปี 2000 มีธนาคารต่างชาติ 33 แห่งดำเนินธุรกิจเงินหยวน แบ่งเป็น 25 แห่งตั้งอยู่ในเซี่ยงไฮ้ และอีก 8 แห่งตั้งอยู่ในเซินเจิ้น ธนาคารเหล่านี้มีอัตราการเติบโตด้านสินทรัพย์ร้อยละ 161 ต่อปี ด้านเงินให้กู้มีอัตราการเติบโตร้อยละ 289 ต่อปี และด้านเงินฝากมีอัตราการเติบโตร้อยละ 40 ต่อปี (Almanac of China's Finance and Banking, 2001)

ต้นปี 2002 มีการบังคับใช้ Foreign Financial Institutions Management Law ในเดือนมีนาคม 2002 Citibank สาขาเซี่ยงไฮ้ เป็นธนาคารต่างชาติแห่งแรกในจีนที่ได้รับอนุมัติให้ประกอบธุรกิจเงินตราต่างประเทศทุกประเภท ต่อมาธนาคารต่างชาติราว 10 แห่งได้รับสิทธิบัตรให้สามารถประกอบธุรกิจเงินตราต่างประเทศได้ทุกประเภท ซึ่งรวมถึง HSBC, Bank of East Asia, Hang Seng Bank และ Nanyang Commercial Bank

ขั้นที่สองของการปฏิรูปการบริหารบัญชีเงินตราต่างประเทศได้มีกำหนดจะเริ่มใช้ปฏิบัติกับธนาคารต่างชาติ 17 แห่ง ธนาคารทั้ง 17 แห่งรวมถึง HSBC สาขาเซี่ยงไฮ้, DBS Bank สาขาเซี่ยงไฮ้, Mitsui Sumitomo Bank สาขาเซี่ยงไฮ้, Citibank สาขาเซี่ยงไฮ้, Bank of America สาขาเซี่ยงไฮ้, Overseas-Chinese Banking Corporation สาขาเซี่ยงไฮ้, Bank of Malaya สาขาเซี่ยงไฮ้, International Bank Ningbo สาขาเซี่ยงไฮ้, You Li Bank สาขาเซี่ยงไฮ้, Standard Chartered Bank สาขาเซี่ยงไฮ้, Credit Agricole Indosuez สาขาเซี่ยงไฮ้, Societe Generale สาขาเซี่ยงไฮ้, Credit Lyonnais สาขาเซี่ยงไฮ้, State Bank of Bavaria สาขาเซี่ยงไฮ้, Metropolitan Bank & Trust Company สาขาเซี่ยงไฮ้, Australia and New Zealand Banking Group Limited สาขาเซี่ยงไฮ้ และ KBC Bank สาขาเซี่ยงไฮ้ ณ สิ้นเดือนกันยายน 2002 มีธนาคารต่างชาติที่ดำเนินการในจีนจำนวนทั้งสิ้น 181 แห่ง โดยมีธนาคาร 47 แห่งที่ได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจเงินหยวน

ลักษณะของธนาคารต่างชาติ

ลักษณะพิเศษของสถาบันการเงินต่างชาติที่ดำเนินการอยู่ในจีนมีดังต่อไปนี้ ธนาคารต่างชาติสามารถสร้างกำไรได้อย่างรวดเร็ว โดยส่วนใหญ่สร้างกำไรได้ในปีที่ 2 หลังก่อตั้งในจีน สาเหตุหลักก็คือภาคธุรกิจเอกชนมีความต้องการบริการทางการเงินอย่างมาก ธนาคารต่างชาติที่เข้าไปในจีนส่วนใหญ่เป็นธนาคารระดับแนวหน้าของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ หรือฝรั่งเศส ซึ่งมีหลักทรัพย์หนุนทุนจำนวนมาก และการที่รัฐบาลจีนจำกัดให้ธนาคารเหล่านี้ดำเนินการอยู่เพียงในภูมิภาคแถบชายฝั่ง รวมทั้งเมืองหลักๆ ซึ่งได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูง อื่นๆ เช่น สามเหลี่ยมแม่น้ำฉางเจียง สามเหลี่ยมแม่น้ำจูเจียง และปักกิ่ง-เทียนจิน ซึ่งมีประชากรหนาแน่นและมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในปริมาณสูง ทำให้ธนาคารต่างชาติสามารถเก็บเกี่ยวประโยชน์จากเขตพื้นที่เหล่านี้

ในปัจจุบัน ธนาคารต่างชาติซึ่งดำเนินการในจีนส่วนมากมีสาขาเพียง 1 หรือ 2 แห่งเท่านั้น และธนาคารที่มีสาขามากที่สุดก็มีสาขาราวๆ 10 แห่งเท่านั้น เมื่อมองในแง่ของขนาดการดำเนินงานและเครือข่าย ธนาคารต่างชาติเหล่านี้ยังคงตามหลังธนาคารชั้นนำของจีนซึ่งมีสาขากว้างขวางอยู่มาก ธนาคารอย่าง Bank of East Asia, HSBC และ Standard Chartered ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการประกอบธุรกิจธนาคารออนไลน์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่ำและเป็นอิสระจากกฎระเบียบจำกัดเขตพื้นที่ (นสพ. *Da Kung Pao* วันที่ 12 พฤศจิกายน 2002)

ลูกค้าสามประเภทซึ่งรัฐบาลจีนอนุญาตให้ธนาคารต่างชาติสามารถให้บริการได้นั้น ประกอบด้วยลูกค้าที่เป็นบริษัท สถาบัน และบุคคลธรรมดา ลูกค้าที่เป็นบริษัทของธนาคารต่างชาติโดยมากเป็นรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ สาขาท้องถิ่นของบริษัทข้ามชาติชั้นนำ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ บริษัทเอกชน และวิสาหกิจระดับตำบลและหมู่บ้าน (Township and Village Enterprises: TVEs) ที่มีผลประกอบการในระดับดีเยี่ยม ลูกค้าที่เป็นสถาบันได้แก่ บริษัทประกันภัย บริษัทหลักทรัพย์ กองทุนเงินลงทุน และสถาบันคล้ายคลึงกัน ลูกค้าที่เป็นบุคคลธรรมดาโดยมากคือแรงงานมีฝีมือมีรายได้อยู่ในระดับสูงและลูกจ้างของหน่วยงานรัฐบาลและธุรกิจที่มีรายได้มั่นคง ธุรกิจหลักสำหรับธนาคารต่างชาติได้แก่ ธุรกิจการหักกลบลบหนี้ระหว่างประเทศ การลงทุนในเงินตราต่างประเทศ บริการให้คำปรึกษา และเงินให้กู้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

ในสหรัฐอเมริกา ธุรกิจเงินฝากและเงินให้กู้ของ Citibank สร้างกำไรเพียงร้อยละ 20 ของกำไรทั้งหมด กำไรอีกร้อยละ 80 มาจากธุรกิจที่มีใช้ธุรกิจหลักคือการกู้ยืม (off-balance-sheet business) เช่น การรับรองเครดิตเช็ค การประเมินความน่าเชื่อถือของบริษัท การให้คำปรึกษาแผนการเงิน การซื้อขายเงินตราต่างประเทศในตลาดล่วงหน้า (Foreign Currency Futures) และการทำอ็อปชัน (Options Trading) ส่วนในจีนนั้นธนาคารพาณิชย์จะพึ่งพิงธุรกิจเงินฝากและเงินให้กู้เป็นหลัก และจะต้องใช้เวลาอีกนานกว่าที่ธุรกิจที่มีใช้การกู้ยืมจะสามารถสร้างกำไรขึ้นมาได้ สัดส่วนกำไรจากธุรกิจเมื่อเทียบกับกำไรทั้งหมดของธนาคารรัฐชั้นนำ 4 แห่งมีดังนี้คือ Bank of China – ร้อยละ 17, China Construction Bank – ร้อยละ 8, Industrial and Commercial Bank of China – ร้อยละ 5 และ Agricultural Bank of

China – ร้อยละ 4 ค่าเฉลี่ยของสัดส่วนกำไรดังกล่าวของธนาคารรัฐชั้นนำทั้ง 4 แห่งเป็นจำนวนราวร้อยละ 8.5 (นสพ. *Zhong Yin Wang* วันที่ 23 ธันวาคม 2002)

การเป็นสมาชิก WTO กับผลกระทบต่อธนาคารจีน

ผลกระทบของการที่จีนเข้าเป็นประเทศสมาชิกของ WTO ต่อธนาคารจีนสามารถวิเคราะห์ได้จากหลายมุมมอง (Wang, Yuanlong, 2000; Ding and Tang, 2000; Yang, Tao, 2000; Yuan et al., 2000) ดังต่อไปนี้

1. ส่วนแบ่งตลาดของธนาคารจีนที่ลดลง ธนาคารต่างชาติมีกลไกการบริหารที่ยืดหยุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารต่างชาติที่มีขนาดใหญ่ (เช่น Citibank, HSBC และ Standard Chartered) ได้สร้างระบบการหักกลบลบหนี้และระบบการให้บริการลูกค้าทั่วโลกไว้แล้ว อีกทั้งมีระดับความน่าเชื่อถือสูง มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมในระดับสูง สามารถนำผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ จากต่างประเทศเข้ามาสู่ตลาดจีน โดยใช้วิธีการทางการตลาดที่มีลักษณะพิเศษในการแย่งส่วนแบ่งตลาดในตลาดของจีน

เมื่อจีนเข้าร่วม WTO ส่วนแบ่งในตลาดเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศและเงินฝากหยวนของธนาคารต่างชาติจะเพิ่มขึ้นเป็นราวร้อยละ 15 และร้อยละ 10 ตามลำดับ ส่วนแบ่งในตลาดเงินให้กู้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศจะเพิ่มขึ้นจนเกินกว่าหนึ่งในสาม ส่วนแบ่งในตลาดเงินให้กู้เงินหยวนจะเพิ่มขึ้นเป็นราวร้อยละ 15 ขณะที่ส่วนแบ่งในตลาดธุรกิจนอกบุคคลอาจมีจำนวนสูงกว่าร้อยละ 50 ธนาคารต่างชาติจะครอบงำธุรกิจอนุพันธ์ทางการเงินและตลาดการธนาคารเพื่อการลงทุน ภายใน 10 ปีนับจากจีนเข้าร่วม WTO ธนาคารต่างชาติน่าจะมีส่วนแบ่งตลาดโดยรวมในระดับหนึ่งในสามถึงครึ่งหนึ่งของธุรกิจการธนาคารในจีน

2. ความสามารถในการทำกำไรของธนาคารจีนที่ลดลง ธนาคารต่างชาติคำนึงถึงลูกค้าเป็นหลัก ลูกค้าเป็นจุดศูนย์รวมของกิจกรรมทั้งหมดของธนาคาร และธนาคารยังเสาะหาโอกาสในการแนะนำบริการและผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าอยู่เสมอ เมื่อมีการปล่อยเสรีธนาคารต่างชาติจะพุ่งเป้าไปที่บริษัทข้ามชาติ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐ สาธารณูปโภค และลูกค้าชั้นหนึ่งอื่นๆ ด้วยบริการที่มีคุณภาพสูง เทคโนโลยีล้ำสมัย และกระแสผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ธนาคารต่างชาติจะดึงดูดทั้งผู้บริโภครายย่อยและกิจการของจีนอีกจำนวนมาก ธนาคารจีนจะสูญเสียลูกค้าชั้นดีจำนวนหนึ่งไปให้กับธนาคารต่างชาติ ธนาคารจีนจะมีรายได้ลดลงอันจะส่งผลกระทบถึงกำไรด้วย การแข่งขันจากธนาคารต่างชาติจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในตลาดธุรกิจการเงินส่วนบุคคล

นอกจากนี้ ธนาคารต่างชาติได้เปรียบในด้านการพัฒนาธุรกิจสำหรับลูกค้ารายใหญ่ (Wholesale Business) และธุรกิจที่มีใช้การให้สินเชื่อ ซึ่งช่วยให้สามารถรักษาสถานลูกค้าที่เป็นบริษัทต่างชาติได้ ปัจจุบันธนาคารต่างชาติมีส่วนแบ่งตลาดที่มีใช้ธุรกิจดั้งเดิมของธนาคารราวร้อยละ 40 ยิ่งกว่านั้นธนาคารต่างชาติส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจทั้งในเชิงพาณิชย์และการลงทุน สามารถปล่อยเงินกู้

ได้ทั่วโลก และกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามกลไกตลาดอย่างเต็มที่ สายธุรกิจที่หลากหลายนี้ช่วยให้ธนาคารต่างชาติสามารถแพร่กระจายความเสี่ยงออกไปและรักษาสถาบันลูกค้าหลายประเภทเอาไว้ได้

3. **สภาพคล่องของธนาคารจีนที่ลดลง** หลังจีนเข้าร่วม WTO ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของธนาคารจีนที่อยู่ในระดับต่ำจะยิ่งปรากฏให้เห็นมากขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานสากล ธนาคารจีนจะพบว่าทรัพยากรของธนาคารไม่ได้รับการแบ่งปันปันส่วนอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ สถานภาพดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ธนาคารต่างชาติช่วงชิงลูกค้าสำคัญจากธนาคารจีน และทำให้แหล่งเงินทุนของธนาคารจีนลดน้อยลงไปเรื่อยๆ เมื่อเงินทุนของธนาคารจีนเริ่มร่อยหรออันเนื่องด้วยสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากนัก ธนาคารต่างชาติจะสามารถยึดครองเงินฝากจำนวนมากจากกิจการและผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องของธนาคารจีนในที่สุด

4. **ธนาคารตามนโยบายจะประสบความยากลำบาก** ลูกค้าของธนาคารตามนโยบายส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมไม่กี่อย่าง ในขณะที่ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์จะกระจายตัวในวงกว้างกว่า ซึ่งหมายความว่าธนาคารตามนโยบายจะได้รับผลกระทบจากการที่เงินเข้าเป็นประเทศสมาชิกของ WTO มากกว่าธนาคารพาณิชย์ เนื่องด้วยมีสายธุรกิจเพียงสายเดียว เครือข่ายสาขามีจำนวนจำกัด และการบริหารจัดการแบบราชการ จะทำให้ธนาคารตามนโยบายประสบความยากลำบากในการแข่งขันต่อไปในภายภาคหน้า

5. **ธนาคารพาณิชย์ขนาดย่อมจะประสบภาวะการแข่งขันสูงขึ้น** ธนาคารพาณิชย์ขนาดย่อมส่วนใหญ่เป็นธนาคารประเภททุนหุ้น (Share-type Bank) มีจำนวนสาขาจำกัด มุ่งเน้นไปที่ธุรกิจเงินฝาก เงินให้กู้ และการโอนเงินแบบดั้งเดิมเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังได้รับผลกระทบจากกฎระเบียบต่างๆ ในการเข้าสู่ตลาด เมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารพาณิชย์ที่รัฐเป็นเจ้าของแล้ว ธนาคารพาณิชย์ขนาดย่อมมีข้อเสียเปรียบในด้านขอบเขตการดำเนินการและขนาดของเครือข่ายสาขาเป็นอันมาก เมื่อธนาคารต่างชาติที่เข้าสู่ตลาดของจีนและขยายการดำเนินการเข้าประกอบธุรกิจเงินหยวนมีจำนวนเพิ่มขึ้น การแข่งขันจะยิ่งทวีความรุนแรงและส่วนแบ่งตลาดของธนาคารพาณิชย์ขนาดย่อมจะค่อยๆ ลดลง

6. **ความยากลำบากในการกำกับดูแลเพื่อลดความเสี่ยง** ที่ผ่านมาข้อบังคับที่ใช้ควบคุมธนาคารต่างชาติที่ออกโดย PBC มุ่งเน้นไปที่การกีดกันการเข้าสู่ตลาด ปัจจุบันธนาคารแห่งประชาชนจีนยังขาดเครื่องมือที่มีคุณภาพในการกำกับดูแลธนาคารต่างชาติ กรอบกฎหมายไม่เพียงพอและล้าสมัย คือยังคงอิงกับข้อบังคับซึ่งประกาศใช้ในปี 1994 และ 1996 อีกทั้งกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมธนาคารต่างชาติยังมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่อีกด้วย

หลังจากธนาคารต่างชาติได้ตั้งสาขาขึ้นในจีน บวกกับการดำเนินธุรกิจออนไลน์ซึ่งธนาคารต่างชาติมีข้อได้เปรียบในด้านเทคโนโลยี เงินทุน และกำลังคน ก็จะสามารถพัฒนาธุรกิจเงินฝาก เงินให้กู้ และธุรกิจอื่นๆ ได้ทุกหนทุกแห่งในจีน นั่นก็คือกฎระเบียบจำกัดภูมิศาสตร์ที่ใช้ควบคุมการดำเนินงานของธนาคารต่างชาติก็จะมีประสิทธิภาพลดลง ธนาคารต่างชาติมักจะฝ่าฝืนข้อบังคับเกี่ยวกับการธนาคารโดยการตั้งสำรองเงินฝากต่ำกว่าที่ควร อีกทั้งยังสามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายระดับโลกในการ

โอนย้ายกำไรออกนอกประเทศเพื่อเลี่ยงภาษี เมื่อเดือนมีนาคม 2003 จีนได้ตั้งหน่วยงานใหม่ (China Banking Regulatory Commission) เพื่อคอยตรวจตราควบคุมดูแลธนาคารและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการควบคุม

7. ความยากลำบากในควบคุมภาคการเงิน เมื่อจีนได้เข้าร่วม WTO ธนาคารต่างชาติจะเข้ามาดำเนินงานในจีนมากยิ่งขึ้นและขอบเขตการดำเนินธุรกิจของธนาคารต่างชาติก็จะเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อการใช้นโยบายการเงินและการใช้ข้อบังคับทางการเงินของ PBC ในด้านนโยบายการเงินนั้น ธนาคารต่างชาติสามารถดึงเงินทุนจากตลาดการเงินระหว่างประเทศเพื่อหลบเลี่ยงนโยบายการเงินของรัฐบาล เมื่อข้อบังคับที่มีอยู่อยู่ในระดับที่ไม่เพียงพอ หากเกิดการผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินหยวน ธนาคารต่างชาติจะถือครองสินทรัพย์จำนวนมากมาเป็นเงินหยวน สามารถที่จะทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้นและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของค่าเงินหยวน การที่ธนาคารต่างชาติเข้าสู่ตลาดเงินตราของจีนมีแนวโน้มจะเพิ่มความเสี่ยงที่จะเกิดวิกฤตการณ์การเงิน ยังผลให้ PBC ประสบความยากลำบากยิ่งขึ้นในการใช้อำนาจควบคุมโดยรวม

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบสายธุรกิจของธนาคารต่างชาติและธนาคารของจีน ตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าธนาคารต่างชาติยังคงได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ การยกเว้นภาษีธุรกิจ การลดอัตราภาษีเงินได้เหลือร้อยละ 15 ได้รับยกเว้นภาษีก่อสร้างในเขตเมือง ส่วนธนาคารจีนต้องรับภาระภาษีอันประกอบด้วยภาษีธุรกิจ (ร้อยละ 8) ภาษีเงินได้ (ร้อยละ 33) และภาษีก่อสร้างในเขตเมือง (ร้อยละ 10 ของรายจ่ายภาษีเงินได้)

นอกจากนี้ ธนาคารจีนมีภาระในการจัดเก็บเงินต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อนำส่งกระทรวงการคลังหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก คือ

(1) การจัดเก็บเงิน 14 รายการเพื่อนำส่งหน่วยงานระดับรัฐบาลกลาง ได้แก่ เบี้ยประกันชีวิต พนักงานแบบสะสม กองทุนกู้ยืมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัยส่วนบุคคล เบี้ยประกันการว่างงาน ค่าธรรมเนียมตรวจสอบใบอนุญาตประกอบธุรกิจประจำปี ค่าธรรมเนียมตรวจสอบหมายเลขประจำปี ค่าธรรมเนียมทางกฎหมาย ค่าธรรมเนียมการประเมินสินทรัพย์ ค่าธรรมเนียมการเสื่อมเสียชื่อเสียง กองทุนว่าจ้างคนพิการ ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนบริษัท ค่าธรรมเนียมการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ อินเทอร์เน็ต ค่าธรรมเนียมการรับรองสัญญาว่าจ้างแรงงาน ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนภาษี และ ค่าธรรมเนียมการตรวจสอบการแลกเปลี่ยนบุคลากรกับต่างประเทศ

(2) การเก็บเงินเพื่อนำส่งรัฐบาลระดับมณฑลและรองลงมา ซึ่งมีรายการแตกต่างกันไปในแต่ละมณฑล โดยเฉลี่ยแล้วมีจำนวนรายการที่ได้รับมอบหมายให้จัดเก็บราว 30 รายการ มณฑลที่ธนาคารของรัฐต้องรับภาระการจัดเก็บเป็นจำนวนมากคือ กวางตุ้ง 49 รายการ เหอหนาน 58 รายการ เจียงซู 51 รายการ เหอเป่ย์ 49 รายการ และชื้อฉวน 43 รายการ (People's Bank of China Tax Survey Team, 2000)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบขอบเขตธุรกิจของธนาคารต่างชาติและธนาคารจีน

ธนาคารจีน	ธนาคารต่างชาติ
1. รับฝากเงินจากสาธารณชน	1. รับฝากเงินตราต่างประเทศ
2. ให้กู้เงินระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว	2. ให้กู้เงินเป็นเงินตราต่างประเทศ
3. บริการหักกลบลบหนี้ภายในประเทศและนอก	3. รับซื้อลดตั๋วเงินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
4. รับซื้อลดตั๋วเงิน	4. อนุมัติการลงทุนด้านเงินตราต่างประเทศ
5. ออกหุ้นกู้ธนาคาร	5. การโอนเงินตราต่างประเทศ
6. ทำหน้าที่ตัวแทน การรับรองตัวแทน การรับประกัน	6. การรับประกันเงินตราต่างประเทศ
พันธบัตรรัฐบาล	7. การหักกลบลบหนี้การนำเข้า/ส่งออก
7. ซื้อขายพันธบัตรรัฐบาล	8. ซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (เป็นตัวแทนและผู้พิจารณา)
8. เงินให้กู้ระหว่างธนาคาร	9. เป็นตัวแทนแปลงค่าเงินตราต่างประเทศและตัวที่เป็นเงิน
9. ซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (รวมทั้งการซื้อขายใน	10. เป็นตัวแทนการจ่ายเงินตราต่างประเทศด้วยเครดิตการ
10. ให้บริการ L/C และการรับประกัน	11. ธุรกิจฝากเงินแบบนิรภัยและธุรกิจตู้নির্য
11. เป็นตัวแทนเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและดำเนินธุ	12. ให้บริการเบิกเงินเกินบัญชีและให้คำปรึกษา
12. ให้บริการตู้নির্য	13. ธุรกิจเงินตราต่างประเทศอื่นๆ ตามที่ People's Bank o
13. ให้บริการอื่นๆตามที่ People's Bank of Chi	

การเปรียบเทียบข้อขายธุรกิจระหว่างธนาคารจีนและธนาคารต่างชาติ	
ธุรกิจ ต่างก็ได้รับอนุญาตให้ทำได้ (ในกรณีของธนาคารจีน)	ข้อแตกต่าง
ห้ามเพียงธุรกิจการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ	1. ธนาคารจีนสามารถประกอบธุรกิจพันธบัตรได้ดังกล่าว 7 ของกฎหมายสำหรับธนาคารพาณิชย์ (Commercial Bank Law) ของจีน
1. ธุรกิจเงินฝากและเงินให้กู้	2. ธนาคารจีนสามารถประกอบธุรกิจประกันภัยในฐานระดับได้
2. การซื้อลดตั๋วเงิน	3. ธนาคารต่างชาติสามารถประกอบธุรกิจการลงทุนด้วยเงินตราต่างประเทศ (หากได้รับอนุญาต)
3. การโอนเงิน	4. ธนาคารต่างชาติสามารถประกอบธุรกิจการโอนเงินตราต่างประเทศ
4. การรับประกัน	5. ธนาคารต่างชาติสามารถประกอบธุรกิจแปลงตัวแลกเงินตราต่างประเทศในฐานระดับ
5. การซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (รวมถึงการซื้อขาดตัวแทน)	6. ธนาคารต่างชาติสามารถประกอบธุรกิจเครดิตเช็คและ
6. การเป็นตัวแทนเรียกเก็บค่าใช้จ่าย	
7. ธุรกิจเงินฝากแบบนิรภัยและหุ้นรีย	
8. เงินให้กู้ระหว่างธนาคาร (ธนาคารต่างชาติที่ได้รับประกอบธุรกิจ เงินหยวน ได้รับอนุญาตให้เข้าสู่ตลาดระหว่างธนาคาร)	

ตารางที่ 6 สิทธิพิเศษที่ธนาคารต่างชาติได้รับในการดำเนินงานอยู่ในตลาดของจีน

ธนาคารจีน	ธนาคารต่างชาติ
การกำหนดอัตราดอกเบี้ยของเงินตราต่างประเทศที่กำหนดโดย Bank of China โดยอนุญาตให้มีการผันผวนวิธีกำหนดอัตราดอกเบี้ยคงที่ไม่มีมีความยืดหยุ่น	* ธนาคารต่างชาติไม่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดดอกเบี้ยของเงินตราต่างประเทศที่กำหนดโดย Bank of China ทำให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยได้ตามระดับความเสี่ยงใดก็ได้
* ในธุรกิจเงินให้กู้ ธนาคารจีนไม่ได้รับอนุญาตค่าธรรมเนียมการบริหารจัดการ ค่าธรรมเนียมค้ำประกันสัญญา ฯลฯ	* ธนาคารต่างชาติได้รับอนุญาตให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการบริหารจัดการ ค่าธรรมเนียมค้ำประกันสัญญา ฯลฯ ในกรณีเงินให้กู้ได้
กฎระเบียบจำ สาขาใดสาขาหนึ่งสามารถให้บริการลูกค้าที่ตั้งที่นั่นโดยจำกัดไม่ให้เกิดการดำเนินการ	ถึงแม้ว่าจะมีกฎระเบียบจำกัดสถานที่ที่สามารถตั้งสาขาขึ้นมาแล้วจะไม่มีการกีดกันที่ปฏิบัติต่างชาติดังกล่าวสามารถสร้างให้เมืองที่ตั้งเป็นฐานการดำเนินงานได้
ธุรกิจเงินให้กู้: ระยะเวลาสูงสุดสำหรับเงินให้กู้ระหว่างธนาคารเป็นเงินหยวน เดือน	ระยะเวลาสูงสุดสำหรับเงินให้กู้ระหว่างธนาคารก็
นโยบายบัญชี ธนาคารจีนต้องปฏิบัติตามระบบบัญชีของสกำหนดโดยกระทรวงการคลัง	ธนาคารต่างชาติสามารถปฏิบัติตามนโยบายบัญชี (ระบบบัญชีของอเมริกาหรือยุโรป หรือการบัญชีสากล)
การตั้งสำรองเงิน ต้องมีการตั้งสำรองร้อยละ 1 ของยอดเงินให้เสี่ยงตามความเสี่ยงที่ไม่ได้ใช้ไม่สามารถทำการเดียวกัน	การตั้งสำรองสามารถกระทำได้ตามระดับความเสี่ยงที่แตกต่างกัน
นโยบาย การ หากเงินให้กู้ค้างชำระเกินกำหนดเป็นเวลา 1	หากเงินให้กู้ค้างชำระเกินกำหนดเป็นเวลา 90-180

	นั่น เงินให้กู้ดังกล่าวจะถูกจัดชั้นเป็นเงินให้กู้ รายได้และดอกเบี้ยของเงินให้กู้ดังกล่าวจะ:	ดอกเบี้ยในบัญชีต่อไป
การเสียภาษี	ธนาคารจีนจ่ายภาษีธุรกิจในอัตราร้อยละ 8 และ อัตราร้อยละ 33 อีกทั้งต้องจ่ายภาษีก่อสร้าง ภาษีการศึกษาส่วนเพิ่ม (ในอัตราร้อยละ 10 จ่าย)	มีการยกเว้นภาษีธุรกิจให้แก่ธนาคารต่างชาติที่ค้า เศรษฐกิจพิเศษในหลายระดับ อัตราภาษีเงินได้ส ต่างชาติอยู่ที่ร้อยละ 15 และได้รับยกเว้นภาษีก่อ และภาษีการศึกษาส่วนเพิ่ม

ที่มา: Huang, Jinlao (2000b); Liu and Wu (2000)

อย่างไรก็ตาม จากมุมมองของธนาคารในประเทศของจีน การที่จีนเข้าเป็นประเทศสมาชิกของ WTO มิได้ปราศจากข้อเสียเลยทีเดียว เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวจะช่วยพัฒนาความสามารถด้านการบริหารจัดการของธนาคารจีนในด้านต่อไปนี้ (Wang Yuanlong, 2000; Huang, 2001) จะกระตุ้นให้เกิดกลไกการแข่งขัน เนื่องจากธนาคารต่างชาติครอบครองเงินทุนและประสบการณ์ในการใช้เทคนิคบริหารจัดการขั้นสูงมากมาย การเพิ่มจำนวนธนาคารต่างชาติในจีนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดกลไกและกฎระเบียบในการแข่งขันแบบเดียวกับที่ใช้อยู่ในตลาดระหว่างประเทศ กระตุ้นให้กิจการธนาคารของจีนเกิดการพัฒนา ช่วยเพิ่มความโปร่งใสในเรื่องของการให้กู้ยืมเงิน เพิ่มความแข็งแกร่งในการกำกับดูแลธนาคาร ส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการเงินให้ทันสมัยและการสร้างกรอบกฎหมายที่จำเป็น เร่งกระบวนการปฏิรูปธนาคารให้เร็วขึ้น อีกทั้งยังจะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำกับดูแลระบบธนาคาร ข้อบังคับที่ใช้ควบคุมธนาคารข้ามชาติจะมีประสิทธิผลหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลในประเทศต่างๆ เพื่อให้สามารถกำกับดูแลธนาคารที่จดทะเบียนนอกประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานกำกับดูแลในจีนจึงจำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานกำกับดูแลในประเทศอื่นๆ

การที่ธนาคารต่างชาติเข้าสู่ตลาดของจีนจำนวนเพิ่มขึ้นจะกระตุ้นให้มีการแสวงหาเงินทุนต่างประเทศไหลเข้ามาในจีน ช่วยบรรเทาปัญหาขาดแคลนเงินทุนซึ่งจีนจะประสบเมื่อเดินหน้าสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันหลักการต่างตอบแทน (Principles of Reciprocity) และหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ของ WTO จะช่วยลดกำแพงที่ธนาคารจีนประสบในการขยายการดำเนินงานไปยังต่างแดน ธนาคารจีนจะสามารถตั้งสาขาในต่างประเทศ ช่วยให้สามารถพัฒนาการลงทุนของชาวจีนในต่างประเทศ นอกจากนี้ภาระภาษีที่ธนาคารจีนต้องแบกรับมากกว่าธนาคารต่างชาติก็จะปรับเปลี่ยนให้มีความเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ SWOT ของอุตสาหกรรมธนาคารในจีน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
* เครือข่ายสาขาที่ขยายออกกว้างขึ้น	* ขาดความเชี่ยวชาญทางการเงินระหว่างประเทศและเทคนิคการบริหารจัดการที่จำเป็น
* กิจการสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้เร็ว	* อัตราเงินให้กู้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้อยู่ในระดับสูง
* ธนาคารพาณิชย์แบบประเภทหุ้นมี	* การกระจุกตัวของตลาดอยู่ในระดับสูง
ความสามารถในการแข่งขันสูง	* ผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นของรัฐ
* ตัวตนทางวัฒนธรรม – ลูกค้ายากติดต่อ	

งานกับธนาคารสัญญาชาติจีนมากกว่าธนาคารต่างชาติ	ย้ำ * รัฐได้ให้ความคุ้มครองแก่ธนาคารของรัฐและคอยขัดขวางธนาคารต่างชาติ * การควบคุมความเสี่ยงภายในและการประเมินลูกค้าเงินให้กู้ไม่มีประสิทธิภาพ
โอกาส	ข้อจำกัด
* ต้นทุนปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้นทำให้บริษัทข้ามชาติย้ายฐานการผลิตเข้ามาในจีน ส่งผลให้เกิดเงินทุนในจำนวนที่เพิ่มขึ้น * การเพิ่มจำนวนธนาคารต่างชาติช่วยให้ธนาคารความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น * กลไกการแข่งขันเริ่มเข้ามาในจีน * มีช่องทางเพิ่มขึ้นในการดึงเงินทุนต่างประเทศเข้ามาในจีน * จีนกำลังเริ่มเข้าสู่แนวทางปฏิบัติสากล	* การเปิดตลาดหลังจากจีนเข้าเป็นประเทศสมาชิกของ WTO จะนำไปสู่การแข่งขันจากธนาคารต่างชาติในระดับสูงขึ้น * ส่วนแบ่งตลาดของธนาคารต่างชาติจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ * ธนาคารจีนจะพบว่าความเสี่ยงในการดำเนินงานมีระดับสูงขึ้น * ความยากลำบากในการควบคุมทางการเงินจะเพิ่มมากขึ้น

36. ตลาดการเงินของจีน-สถาบันการเงินอื่นๆ

นอกเหนือจากธนาคารแล้ว จีนได้จัดตั้งสถาบันการเงินอื่นๆ ที่หลากหลายเช่นเดียวกับประเทศอื่น ได้แก่ สหกรณ์สินเชื่อในชนบท สหกรณ์สินเชื่อในเมือง ธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์ บริษัทประกันภัย บริษัทการลงทุนและทรัสต์ บริษัทด้านการเงินในรูปแบบกลุ่มธุรกิจ บริษัทการเงินและการให้สินเชื่อ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทจัดการกองทุน ตลาดหลักทรัพย์ การเข้าเป็นสมาชิก WTO ทำให้ตลาดการเงินจีนมีการเปิดกว้างมากขึ้น ธนาคารประชาชนจีน (People's Bank of China, PBC) เริ่มผ่อนปรนข้อบังคับเกี่ยวกับการสถาบันการเงินประเภทต่างๆ

สหกรณ์สินเชื่อในชนบท

ตลอดระยะเวลา 50 ปีนับตั้งแต่ที่มีการจัดตั้งสหกรณ์สินเชื่อในชนบท สหกรณ์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจในชนบทและเป็นตัวเชื่อมโยงเกษตรกรเข้าสู่ภาคการเงิน ในเดือนเมษายน 2001 สหกรณ์สินเชื่อชนบททั่วประเทศมีเงินฝากออมทรัพย์รวมกัน 1.58 ล้านล้านหยวน หรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของเงินออมทั่วประเทศ ขณะเดียวกันมีการปล่อยกู้ 1.05 ล้านล้านหยวน หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของจำนวนเงินกู้ทั่วประเทศ

สหกรณ์สินเชื่อชนบทมีความสำคัญต่อภาคเกษตรกรรมมาก มีการให้เงินกู้ยืมแก่ภาคเกษตรกรรมสูงถึงร้อยละ 73.4 ของเงินกู้ยืมในภาคเกษตรกรรม ในด้านผลกำไรสหกรณ์สินเชื่อชนบทมีอัตราผลตอบแทนที่ดีกว่าธนาคารเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมในช่วงสิบปีที่ผ่านมาเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม สหกรณ์สินเชื่อชนบทในภาคตะวันตกยังล้าหลังอยู่มาก ในปี 2000 การกู้ยืมเฉลี่ยต่อหัวมีเพียง 700 หยวน สหกรณ์สินเชื่อชนบทมีแรงจูงใจให้กู้ยืมแก่ภาคตะวันตกน้อย และมีจำนวนหนี้เสียสูงมาก ที่สำคัญคือในกรณีการช่วยเหลือหนี้เสีย สหกรณ์สินเชื่อได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาหนี้สูญน้อยมากเมื่อเทียบกับธนาคารของรัฐ

รัฐบาลควรกระตุ้นการทำงานของ **สหกรณ์สินเชื่อชนบท** โดยการใช้ประโยชน์จากเงินสดสำรองส่วนเกินอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การให้เงินอุดหนุนดอกเบี้ยแก่ภาคตะวันตกที่กู้ยืมจากสหกรณ์สินเชื่อเพื่อลดปัญหาการชำระหนี้ของเกษตรกร เพื่อสนับสนุนการลงทุนในตลาดท้องถิ่นให้มากขึ้น ส่งเสริมบทบาทของสหกรณ์สินเชื่อชนบทให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการเงินระดับย่อยในภาคตะวันตก และการออกกฎหมายควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์สินเชื่อชนบท

ธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์

ปัจจุบันธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์ให้บริการการรับฝากเงิน การออกเช็คไปรษณีย์ การขายกรมธรรม์ประกันภัย และการจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาล แต่สิ่งที่ขาดคือการให้กู้ยืม ธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์ได้เปรียบสหกรณ์สินเชื่อชนบทในด้านการรับฝากเงินเพราะมีธนาคารประชาชนจีนเป็นผู้ค้ำประกัน แต่ก็เสียเปรียบในด้านเงินกู้เพราะไม่ได้รับอนุญาตให้มีการปล่อยเงินกู้ยืม ทำให้เงินฝากต้องเก็บอยู่ในธนาคารประชาชนจีนในรูปของเงินสดสำรองรวมทั้งการให้รัฐบาลกู้ยืม

เพื่อให้ธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของประชาชนในชนบทด้านการกู้ยืม รัฐบาลควรปรับปรุงให้ธนาคารแห่งนี้มีบทบาทด้านการให้กู้ด้วย เนื่องจากขอบเขตพื้นที่การดำเนินการครอบคลุมกว้างกว่าสหกรณ์สินเชื่อชนบท และสามารถเข้าถึงเกษตรกรในพื้นที่ห่างไกลได้มากกว่า ธนาคารแห่งนี้จึงสามารถให้บริการด้านการธนาคารและการเงินแก่ประชาชนรายย่อย นอกจากนี้รัฐบาลควรให้เงินอุดหนุนธุรกิจไปรษณีย์และผลิตภัณฑ์ที่กำลังขาดทุน รวมถึงการปฏิรูปองค์กรและการทำงานของกิจการไปรษณีย์ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย

ตารางที่ 1 ปริมาณเงินฝากและเงินกู้ยืมของสหกรณ์สินเชื่อชนบทและธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์ ปี ค.ศ. 2000

(หน่วย: ล้านหยวน)

พื้นที่	สหกรณ์สินเชื่อชนบท			ธนาคารเพื่อการออมทางไปรษณีย์
	เงินฝาก	เงินกู้ยืม	เงินกู้ยืมต่อหัว	เงินฝาก
ภาคตะวันออก	945.7	659.7	2364.5	231,300
ภาคกลาง	330.5	218.1	760.2	145,700
ภาคตะวันตก	236.6	171.0	697.1	80,900
รวมทั้งประเทศ	1,512.9	1,048.9	1,292.9	457,900

ที่มา: Almanac of China's Finance and Banking 2001.

ธุรกิจประกันภัย

The People Insurance Company of China ถูกยึดเป็นของรัฐในปี 1956 โดยมีสาขา 600 แห่ง มีพนักงาน 50,000 คน พร้อมกับมีการก่อตั้ง China Pacific Life Insurance Co., Ltd. แต่ในปี 1958 มีการประชุมระดับชาติและมีมติว่าให้ยุบกิจการการประกันภัยภายในประเทศเพราะไม่มีความจำเป็น แต่ยังคงไว้ซึ่งกิจการประกันภัยด้านการขนส่งข้ามประเทศ ต่อมาในปี 1979 ธนาคารประชาชนจีนมีมติให้รื้อฟื้นกิจการประกันภัยขึ้นมาใหม่และเปิดดำเนินการในปี 1980 หลังจากนั้นมีการจัดตั้งบริษัทประกันภัยขึ้นมาอีกหลายแห่ง ธุรกิจประกันภัยเติบโตอย่างรวดเร็ว ในปี 2001 มีบริษัทประกันภัยของรัฐขนาดใหญ่ 4 แห่ง บริษัทเอกชน 16 แห่ง บริษัทต่างชาติ 20 แห่ง และบริษัทร่วมทุนจีน-ต่างชาติ 14 แห่ง

ธุรกิจประกันภัยในจีนแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การประกันชีวิต การประกันภัย การประกันเกษตรกรรม และการรับประกันต่อ บริษัทประกันภัยขนาดใหญ่ของรัฐ 3 แห่ง ได้แก่ People's Insurance Company of China, China Life Insurance Company, China Reinsurance Company, ส่วนบริษัทประกันภัยขนาดใหญ่ที่สุด 3 แห่ง ได้แก่ People's Insurance Company of China, Ping An Insurance และ Pacific Insurance

ตารางที่ 2 ปริมาณธุรกิจการประกันภัยในจีน (หน่วย: พันล้านหยวน, %)

ปี	รายรับเบี้ยประกันรวม	อัตราเติบโตรวม	ธุรกิจประกันภัย	ธุรกิจประกันชีวิต
1990	17.78	-	11.80	5.98
1995	59.49	18.14.	39.07	20.42
2000	159.59	14.50	59.84	99.75
2001	210.94	32.20	68.54	142.40
2002	273.77	47.00	70.89	202.88

Source: Chien-Hsun Chen and Hui-Tzu Shih (2004). *Banking and Insurance in the New China*, Edward Elgar Publishing Limited. P. 29.

ธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิตในจีนเมื่อเทียบกับขนาดของ GDP แล้วนับว่าการให้บริการประกันในจีนยังอยู่ในระดับที่ต่ำ ทั้งนี้มาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ประชาชนจีนอยู่ในระยะสร้างเนื้อสร้างตัว รายได้ก้อนใหญ่ต้องใช้จ่ายในด้านที่อยู่อาศัยและการรักษาพยาบาลซึ่งประชาชนต้องรับผิดชอบตนเอง การบริหารจัดการของบริษัทประกันภัยของรัฐที่ล้มหลังขาดประสิทธิภาพ ไม่สร้างความเชื่อถือนิยม มีการแข่งขันด้านลดค่าเบี้ยประกันแทนด้านบริการที่มีคุณภาพ รายละเอียดของปัญหาและข้อเสนอแนะมีดังนี้

1. เร่งปฏิรูปธุรกิจการประกันและสร้างกลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการที่ขาดประสิทธิภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่บั่นทอนศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมประกันภัยจีน บริษัทประกันภัยที่รัฐเป็นเจ้าของควรแปรรูปเป็นบริษัทแบบหุ้นทุน พร้อมกับสร้างกลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพ บริษัทประกันภัยควรได้รับอนุญาตให้เข้าระดมทุนในตลาดทุนเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนเงินทุน ควรได้รับอนุญาตให้หารายได้จากหลายๆ แหล่ง เช่น ลงทุนในบริษัทจัดการสินทรัพย์ บริษัทจัดการกองทุน ลงทุนในกองทุนรวมและพันธบัตรวิสาหกิจ ขณะเดียวกันรัฐควรเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของรัฐวิสาหกิจประกัน เช่น การสร้างความร่วมมืออย่างแข็งแกร่งในหมู่บริษัทประกันภัยของจีนด้วยกันเอง การปรับปรุงบริการที่มีอยู่เดิม สร้างบริการชนิดใหม่ ฝึกอบรมนำเทคนิคการบริหารจัดการที่ทันสมัยของต่างชาติมาปรับใช้ ปรับปรุงทัศนคติและทักษะการให้บริการของพนักงาน สร้างปรัชญาการทำงานโดยยึดลูกค้าเป็นศูนย์กลาง

ในความเป็นจริงธุรกิจประกันภัยของจีนได้เตรียมรับมือกับการที่จีนเข้าเป็นสมาชิก WTO ด้วยการวางเป้าหมายหลักสามข้อที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จในปี 2003 ได้แก่ การปรับโครงสร้างครั้งใหญ่ การขยายตัวไปทำธุรกิจใหม่ๆ และการเข้าไปมีรายชื่อในตลาดหลักทรัพย์ หลังจากบริษัท China Life ได้ว่าจ้างบริษัท Mackenzie ซึ่งเป็นบริษัทที่ให้คำปรึกษาชั้นนำระดับโลกในปี 2002 บริษัท China Life ได้ทำการปรับโครงสร้างองค์กรและระบบการขายใหม่ ในด้านการบริหารการขายนั้น ทางบริษัทส่งต้นแบบการบริหารไปยังสาขาต่างๆ และให้อำนาจการบริหารแก่สาขาในระดับมณฑล ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบฐานข้อมูลเป็นพิเศษ นอกจากนี้ China Life ยังกำลังพยายามปรับโครงสร้างสินทรัพย์ของบริษัท

ในปี 2002 บริษัท Ping An ดันรับ HSBC ในฐานะผู้ร่วมทุนทางยุทธศาสตร์ (strategic investor) และจัดตั้ง China Insurance Group ขึ้น Ping An Financial Holding Company เป็นบริษัทที่เกิดขึ้นใหม่ตามยุทธศาสตร์แยกธุรกิจใหม่จากการทำธุรกิจหลักของ Ping An ในปี 2002 บริษัท China Pacific เองก็ทำการเพิ่มทุน และสร้างความหลากหลายให้โครงสร้างการถือหุ้นด้วยการรับนักลงทุนเอกชนหน้าใหม่ ทุนของ China Pacific เพิ่มขึ้นถึงระดับ 9 พันล้านหยวน บริษัทได้ตั้งเป้าหมายในอีกสิบปีข้างหน้าไว้ว่า บริษัทจะต้องจัดตั้งเป็นกลุ่มการเงินระดับนานาชาติ ซึ่งจะรวมธุรกิจประกันภัย การเงิน ธุรกิจการศึกษา และธุรกิจระดับนานาชาติ (international) เข้าด้วยกัน

บริษัท Xin Hau Life Insurance เองก็เพิ่มทุนเสร็จสิ้นในปี 2000 เป้าหมายสำคัญของบริษัทในปี 2003 คือการเข้าไปจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ทาง The People's Insurance Company of China จะปรับโครงสร้างการถือหุ้นในปี 2003 บริษัท China Reinsurance จะเปลี่ยนเป็นกลุ่มการรับประกันต่อ (reinsurance) และจัดตั้ง China Casualty Reinsurance Ltd., China Life Reinsurance Ltd. และ China Xin An Casualty Insurance Ltd. หุ้นทั้งหมดของ Zhongguo Baoxian Bao Agency, Hua Tai Insurance Brokerage Company และ China Insurance Management College (ซึ่งอาจให้ China Reinsurance ถือหุ้นทั้งหมดหรือให้ China Reinsurance เป็นผู้ดูแล) จะถูกโอนไปยัง China Reinsurance (Group)

ในขณะที่ภาคธนาคารเริ่มจับมือกับบริษัทหลักทรัพย์ (securities firms) และบริษัทประกันภัย ฝ่ายบริษัทประกันภัยเองก็เริ่มร่วมมือกับบริษัทหลักทรัพย์เช่นกัน โดย China Life ได้ลงนามข้อตกลงกับ Lianhe Securities เพื่อร่วมมือกันทำธุรกิจทุกสาขา Xin Hua Life Insurance จับมือเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์กับ Fujian Development Bank และเมื่อเร็วๆ นี้ Bank of China ได้ลงนามความร่วมมือกับ China Export Credit Insurance Co. ที่ปักกิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมมือกันควบคุมความเสี่ยง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ การพัฒนาธุรกิจการประกันสินเชื่อเพื่อการส่งออก ธุรกิจ e-commerce และอื่นๆ

2. สร้างกรอบทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพสำหรับธุรกิจประกันภัย

การที่จีนเข้าเป็นสมาชิก WTO ทำให้ระดับการแข่งขันในตลาดประกันภัยค่อยๆ เพิ่มขึ้น และจะเป็นไปอย่างรุนแรงในอนาคต จึงต้องมีการปรับปรุงกฎหมายประกันภัยของจีนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทางการ

จีนได้แก้ไขกฎหมายธุรกิจการประกันหลายฉบับให้สอดคล้องกับสถานภาพสมาชิก WTO ข้อปรับปรุงเหล่านี้รวมถึงการยกเลิกการจ่าย ceding requirement ในอัตราร้อยละ 20 ของธุรกิจประกันภัย และเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดต่างๆ ที่ใช้กับธุรกิจประกันอุบัติเหตุ และธุรกิจประกันชีวิต

ข้อบังคับเหล่านี้ทำให้ในปัจจุบันบริษัทประกันภัยไม่สามารถดำเนินธุรกิจประกันอุบัติเหตุและธุรกิจประกันชีวิตไปพร้อมกันได้ โดยทั้งบริษัทประกันอุบัติเหตุ และบริษัทประกันชีวิต ต่างได้รับอนุญาตให้ขายประกันอุบัติเหตุและประกันสุขภาพระยะสั้น บริษัทประกันภัยได้รับสิทธิให้กำหนดอัตราค่าเบี้ยประกันได้ด้วยตัวเอง โดยมีกรมตรวจสอบบัญชีเป็นผู้ควบคุม รัฐบาลได้ทบทวนข้อห้ามที่ส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนของบริษัทประกันภัย ทำให้ปัจจุบันบริษัทประกันภัยได้รับอนุญาตให้ตั้งบริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทประเภทอื่นที่ไม่ใช่ประกันภัย และบริษัทยังสามารถนำกองทุนไปลงทุนในธุรกิจประเภทอื่น

นอกจากนี้การตรวจสอบความสามารถในการชำระหนี้ของบริษัทประกันภัยก็เข้มงวดขึ้น ตัวอย่างเช่นปัจจุบันกรมตรวจสอบบัญชีบริษัทประกันภัยได้ออกข้อบังคับมาดูแลความสามารถในการชำระหนี้ขั้นต่ำ สร้างระบบตรวจสอบความสามารถในการชำระหนี้ขึ้นมา เพิ่มความเข้มงวดให้ปฏิบัติตาม ข้อบังคับที่ควบคุมระดับสำรองการจ่ายหนี้ ออกข้อบังคับให้บริษัทประกันอุบัติเหตุสร้างระบบรายงานการประกันภัย และบริษัทประกันภัยควรดำเนินการจัดตั้งตัวแทนตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น กฎหมายประกันภัยฉบับใหม่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2003 มีการตั้ง China Insurance Regulatory Commission เพื่อออกกฎหมายประกอบที่จำเป็นอื่นๆ

ในอนาคตบริษัทประกันภัยต่างชาติที่ต้องการดำเนินการในจีนจะไม่ถูกจำกัดรูปแบบเฉพาะบริษัทจำกัดร่วมหุ้น (share-type companies) และบริษัทร่วมทุน (joint venture companies) อีกต่อไป ทางการจะอนุญาตให้บริษัทประกันภัยที่ต่างชาติถือหุ้น 100% และบริษัทรับประกันต่อของต่างชาติเข้าสู่ตลาดจีนได้

จนถึงขณะนี้ (ปี 2005) จีนยังใช้เงื่อนไขการเข้าสู่ตลาดจีนที่เข้มงวดมาก The Statute for the Management of Foreign Insurance Companies Operating in the People's Republic of China (เรียกสั้นๆว่า the Statute) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2002 Statute กำหนดให้บริษัทประกันภัยต่างชาติที่ต้องการประกอบกิจการในจีนต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (1) บริษัทต้องดำเนินธุรกิจประกันภัยมาไม่น้อยกว่าสามสิบปี (2) บริษัทต้องมีสำนักงานอยู่ในจีนเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี (3) หนึ่งปีก่อนที่บริษัทจะยื่นใบสมัครขอดำเนินการ บริษัทต้องมีหลักทรัพย์ (assets) ไม่ต่ำกว่า 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ (4) ประเทศหรือดินแดนที่บริษัทดำเนินการอยู่ต้องมีข้อบังคับเรื่องอุตสาหกรรมประกันภัยที่เชื่อถือได้ และตัวบริษัทต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในประเทศหรือดินแดนที่ดำเนินการอยู่ (5) บริษัทต้องปฏิบัติตามข้อบังคับเรื่องความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศหรือดินแดนที่ดำเนินการอยู่ (6) เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในประเทศหรือดินแดนที่บริษัทดำเนินการอยู่ต้องลงนามอนุญาตในใบสมัคร และ (7) บริษัทต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่ China Insurance Regulatory Commission กำหนด

เนื่องจากเงินทุนมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการประกันภัย ดังนั้น Statute จึงกำหนดให้บริษัทประกันภัยประเภทร่วมทุน และบริษัทประกันภัยที่ต่างชาติดำเนิน 100% ต้องมีเงินทุนไม่น้อยกว่า 200 ล้านหยวน และต้องเป็นเงินทุนที่ชำระแล้ว เงินทุนสนับสนุนของบริษัทประกันภัยต่างชาติดังกล่าวต้องอยู่ในรูปสกุลเงินต่างประเทศในตลาดเสรี ในกรณีของสาขาบริษัทประกันภัยต่างชาติดังกล่าว บริษัทแม่ต้องจัดสรรเงินทุนให้สาขาอย่างน้อย 200 ล้านหยวน นอกจากนี้ China Insurance Regulatory Commission อาจสั่งให้เพิ่มเงินทุนจดทะเบียนและเงินทุนดำเนินการให้สูงขึ้นตามขอบเขตและขนาดกิจการของบริษัทประกันภัยต่างชาติดังกล่าว

Statute กำหนดว่าสาขาของบริษัทประกันภัยต่างชาติดังกล่าวต้องยื่นรายงานแสดงฐานะทางการเงินของตนและของบริษัทแม่รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเรื่องสำคัญต่างๆ ต่อ China Insurance Regulatory Commission กรณีบริษัทแม่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต หรือล้มละลาย China Insurance Regulatory Commission อาจสั่งระงับไม่ให้บริษัทสาขาดำเนินธุรกิจประเภทอื่นเพิ่มเติม ถ้าบริษัทประกันภัยต่างชาติดำเนินธุรกิจประกันภัยเงินตราต่างประเทศ (foreign currency insurance business) บริษัทต้องปฏิบัติตามข้อบังคับที่จีนใช้ควบคุมการจัดการการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ นอกจากนี้ Statute ไม่อนุญาตให้บริษัทประกันภัยต่างชาติดำเนินกิจการเกี่ยวกับ ceded line transactions, inward reinsurance transactions การซื้อของหลักทรัพย์ หรือทำธุรกรรมใดๆ กับบริษัทคู่ค้า ยกเว้นกรณีที่บริษัทได้รับอนุญาตจาก China Insurance Regulatory Commission

3. การสร้างสถาบันกลางที่เชื่อถือได้ในตลาดประกันภัย

ตลาดประกันภัยจะสมบูรณ์ได้ ไม่ใช่อาศัยเพียงการมีบริษัทประกันภัยที่ดีในตลาด แต่ยังต้องอาศัยสถาบันอื่นๆ ที่เชื่อถือได้ ซึ่งมีทักษะความชำนาญพิเศษ และเสนอบริการมาตรฐานสูง โดยสถาบันเหล่านี้ ได้แก่ ตัวแทนประกันภัย นายหน้าประกันภัย ผู้ประเมินราคาหลักทรัพย์และทรัพย์สิน หน่วยงานจัดอันดับความน่าเชื่อถือ สมาคมผู้ประกอบการประกันภัย นักบัญชี ทนายความ ผู้ตรวจสอบบัญชี บริษัทจัดทำค่าสถิติสำหรับธุรกิจประกันภัย สถาบันเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างระบบการบริการประกันภัยที่มีประสิทธิภาพและลดต้นทุนการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ รัฐบาลต้องทบทวนนโยบายธุรกิจประกันภัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีการใช้ข้อบังคับในการกำกับดูแลสถาบันต่างๆ ด้านประกันภัยอย่างสม่ำเสมอ คุณภาพของบุคลากรในสถาบันกลางต้องได้รับการพัฒนา และรัฐบาลต้องเพิ่มอำนาจด้านการกำกับดูแลให้แก่สถาบันกลางเหล่านี้

4. เสริมสร้างบรรยากาศการแข่งขันให้เป็นไปอย่างยุติธรรม

รัฐบาลต้องค่อยๆ เปลี่ยนแปลงนโยบายทางภาษีที่เก็บกับบริษัทประกันภัยของจีนและต่างชาติ โดยต้องยกเลิกระบบการเก็บภาษีสองระบบที่แตกต่างกัน ระบบหนึ่งใช้กับบริษัทประกันภัยจีน และอีกระบบหนึ่งใช้กับบริษัทประกันภัยต่างชาติ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลควรจะเก็บภาษีเงินได้จากบริษัททั้งจีนและต่างชาติในอัตราที่เท่ากัน และการเก็บภาษีรายได้จากเบี้ยประกันภัยก็ควรเก็บหลังจากบริษัทได้หักค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับเบี้ยประกันภัยออกแล้ว และควรจะใช้อัตราภาษีที่แตกต่างไปตามประเภทธุรกิจ

ประกันภัย แนวทางดังกล่าวจะช่วยลดภาระภาษีของบริษัทประกันภัยของจีน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการจ่ายค่าประกัน

5. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ข้อบังคับที่ใช้กับธุรกิจประกันภัย

จีนต้องสร้างความเข้มแข็งให้ข้อบังคับที่ใช้กับอุตสาหกรรมประกันภัยเพื่อรองรับกิจการบริษัทประกันภัยที่หลากหลายและทันสมัย รัฐบาลควรพยายามลดการควบคุมอัตราเบี้ยประกัน ปลดปล่อยอัตราเบี้ยประกันเปลี่ยนแปลงตามกลไกตลาด และปฏิรูประบบการอนุมัติให้รวดเร็วขึ้นนอกจากนี้รัฐควรสร้างระบบการควบคุมที่มีประสิทธิภาพที่ส่งเสริมระบบเปิดเผย (disclosure systems) ของบริษัทประกันภัย และควรกระตุ้นให้สมาคมธุรกิจประกันภัยมีบทบาทดูแลการดำเนิน งานที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างนวัตกรรมควบคุมดูแลก็คือ จะสร้างความสมดุลระหว่างการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจได้อย่างไร (centralization and decentralization)

เรื่องการปล่อยให้อัตราเบี้ยประกันกำหนดโดยกลไกตลาดนั้น เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2001 China Insurance Regulatory Commission ได้ทดลองดำเนินการกับการประกันภัยยานพาหนะในมณฑลกว่างตง และเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2003 รัฐบาลได้ปฏิรูประบบการประกันภัยยานพาหนะ และระบบการบริหารอัตราเบี้ยประกัน และเริ่มบังคับใช้ทั่วประเทศ จีนอาจหยิบยืมประสบการณ์จากประเทศอื่นๆ ที่ใช้ดัชนีกำกับดูแลความเสี่ยงเพื่อชี้วัดความสามารถในการชำระหนี้ โดยปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของจีน

เมื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีการเชื่อมโยงกันมากขึ้น ประเทศที่ต้องการยกระดับการพัฒนาจำเป็นต้องทำการแลกเปลี่ยนวัตถุ เทคโนโลยี เงินทุน และทรัพยากรบุคคลกับประเทศอื่น ผลของโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นประการหนึ่งคือ เงินทุนสามารถเคลื่อนย้ายไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกคือกระตุ้นการแข่งขันในอุตสาหกรรมการเงินไปทั่วโลก เงินทุนสามารถไหลเวียนได้ทั่ว แต่ด้านลบคือประเทศที่ขาดประสบการณ์จะขาดการเตรียมความพร้อมด้านองค์กร กฎกติกา และบุคลากร ในการป้องกันและรับมือกับภาวะวิกฤตทางการเงิน ในกรณีของจีนยังขาดความพร้อมทางกฎหมายที่เชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพในการปกป้องกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล การปรับปรุงระบบการเงินของจีนให้มีประสิทธิภาพคงจะต้องดำเนินการโดยผ่านการพิจารณาที่รอบคอบและกินเวลานานพอสมควร อุตสาหกรรมธนาคารและอุตสาหกรรมประกันภัยจีนเองก็จำเป็นต้องเร่งกระบวนการปฏิรูปให้สอดคล้องกับสถานะการณ์ใหม่ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อจีนเข้าเป็นสมาชิก WTO

ตลาดหลักทรัพย์

ก่อนหน้านี้รัฐบาลในหลายมณฑลได้จัดตั้งตลาดหลักทรัพย์ในระดับมณฑล ต่อมารัฐบาลกลางได้สั่งปิดตลาดหลักทรัพย์เหล่านี้ ปัจจุบันจีนมีตลาดหลักทรัพย์เพียง 2 แห่ง ได้แก่ ตลาดหลักทรัพย์ที่เซี่ยงไฮ้ และที่เซินเจิ้น มีคณะกรรมการกำกับดูแลตลาดหลักทรัพย์ (China Securities Regulatory Commission,

CRSC) เป็นผู้ตรวจสอบการบริหารจัดการ ตลาดหลักทรัพย์ทั้งสองแห่งยังมีขนาดเล็กและอยู่ในวงแคบ โดยเน้นเฉพาะรัฐวิสาหกิจเพื่อช่วยการแปรรูปกรรมสิทธิ์ ส่วนบริษัทเอกชนจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ยังมีจำนวนน้อย ในปี 2001 มีบริษัทเอกชนเพียง 11 แห่งจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งหมด 976 แห่ง

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีการออกหุ้นสำหรับซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ 2 ประเภท คือ หุ้นประเภท ก ห้ามบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลต่างชาติเข้าซื้อขาย (ยกเว้นโบรกเกอร์ต่างชาติที่รับอนุญาต) ส่วนหุ้นประเภท ข ไม่ห้ามต่างชาติเข้ามาซื้อขาย

ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การจำกัดจำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ทำให้บริษัทเอกชนเงินขาดแหล่งระดมเงินทุนจากตลาดหลักทรัพย์ บางบริษัทพยายามเข้าซื้อรัฐวิสาหกิจเพื่อหาทางเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ในเดือนมีนาคม ปี 2000 คณะกรรมการกำกับดูแลตลาดหลักทรัพย์ได้ประกาศยกเลิกระบบโควตาการจดทะเบียนเป็นสมาชิก และหันมาใช้ระบบการรับประกันการจำหน่ายหุ้น (underwriting) แทน เพื่อเปิดโอกาสให้บริษัทเอกชนได้รับเงินทุนระยะยาวจากตลาดหลักทรัพย์มากขึ้น

2. เงื่อนไขการจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์ค่อนข้างเข้มงวด บริษัทเอกชนจำนวนมากยังมีขนาดธุรกิจเล็กเกินไปและเปิดดำเนินการไม่ถึงระยะเวลาตามที่กำหนด ทั้งยังมีผลกำไรต่ำแม้ว่าจะสามารถดึงดูดเงินลงทุนได้มาก ตลาดหลักทรัพย์ได้จัดให้มีการจดทะเบียนกระดานที่สองโดยมีข้อกำหนดที่ผ่อนปรน บริษัทต่างๆ ที่จดทะเบียนในกระดานที่สองนี้ไม่จำเป็นต้องแสดงประวัติผลกำไรและมีสัดส่วนสินทรัพย์สูงถึงร้อยละ 70 เหมือนกับกระดานแรก แต่ก็จะต้องเปิดเผยข้อมูลทางบริษัททุกๆ สามเดือน และมีทุนจดทะเบียนเพียง 20 ล้านบาท ขณะที่กระดานที่หนึ่งซึ่งกำหนดทุนขั้นต่ำ 30 ล้านบาท

ตลาดการเงินนอกระบบ

ข้อมูลเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินในตลาดการเงินนอกระบบยังมีการศึกษาน้อยมาก จากการสำรวจของบรรษัทการเงินระหว่างประเทศ (International Finance Corporation, IFC) เมื่อไม่นานมานี้ พบว่ากว่าครึ่งหนึ่งของบริษัทกลุ่มตัวอย่างพึ่งพาเงินทุนจากตลาดการเงินนอกระบบ (informal financial market) มาใช้ในกิจกรรมต่างๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพราะการกู้ยืมเงินในปริมาณน้อยมีความยืดหยุ่นมากกว่า แต่การกู้ยืมในตลาดดังกล่าวก็มีปัญหามากมาย เช่น การไม่ยอมชำระหนี้ การโกง ซึ่งไม่สามารถอาศัยกฎหมายแก้ปัญหาได้เพราะส่วนใหญ่มักไม่มีการทำสัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ตัวอย่างของแหล่งเงินทุนที่ไม่เป็นทางการได้แก่ การเล่นแชร์ (จีนเรียกว่า hui) โดยใช้บ้านและสินทรัพย์อื่นเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งนิยมมากในภาคตะวันออก อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการระดมทุนในตลาดนอกระบบ รัฐบาลก็ควรกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงการทำสัญญาที่ถูกต้องตามกฎหมายและให้ศาลเป็นกลไกระงับข้อพิพาทในกรณีที่เกิดปัญหา

37. ระบบประกันความมั่นคงทางสังคมในจีน-อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

เป็นเวลา 60 ปีมาแล้ว ระบบสวัสดิการสังคมของจีนซึ่งรวมกันเรียกว่า “ระบบความมั่นคงทางสังคม” (social security system) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ การประกันสังคม บริการทางสังคม และสังคมสงเคราะห์

(ก) **การประกันสังคม** (social insurance) ได้แก่ บำนาญหลังเกษียณ การรักษาพยาบาล ประกันการว่างงาน สวัสดิการการคลอดบุตร การจ่ายค่าทดแทนกรณีบาดเจ็บหรือพิการจากการทำงาน และการจ่ายค่าเลี้ยงดูแม่หม้ายและเด็กกำพร้า

(ข) **บริการทางสังคม** (social services) หมายถึงการดูแลพิเศษผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ถูกทอดทิ้ง รวมทั้งบริการสาธารณะอื่นๆ อาทิ การศึกษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัย

(ค) **การสังคมสงเคราะห์** (social relief) คือความช่วยเหลือเป็นเงินหรือสิ่งของแก่คนชราและคนพิการที่ขาดรายได้หรือขาดการดูแลจากครอบครัว

เมื่อมีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ในเขตชนบทมีการยกเลิกระบบคอมมูนพร้อมๆ กับการยกเลิกระบบสวัสดิการส่วนใหญ่ที่เคยอยู่ในความรับผิดชอบของคอมมูน ทั้งในด้านการสนับสนุนทางทรัพยากรและการดำเนินงาน เมื่อยกเลิกคอมมูนไปแล้วงานสวัสดิการบางส่วนทางหน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่นรับโอนไปดำเนินการต่อ เช่น การศึกษา และสาธารณสุข เป็นต้น แต่บางกิจการก็ยกเลิกไป ไม่มีหน่วยงานใดรับช่วง เช่น การอุดหนุนการยังชีพของแม่หม้ายและเด็กที่ขาดผู้อุปการะ ผู้ถูกทอดทิ้ง คนว่างงาน และการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

ในชนบทที่อยู่ใกล้ความเจริญ ประชาชนมีโอกาสทำงานในโรงงานซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้าน หรือเดินทางไปทำงานในเมือง การยังชีพมีความสะดวกสบายและสามารถช่วยตัวเองได้มาก แต่ในเขตชนบทที่ห่างไกลความเจริญ การประกอบอาชีพฝืดเคือง รัฐบาลท้องถิ่นไม่สามารถเก็บภาษีจากประชาชนในเขตชนบทเหล่านี้ได้พอเพียง การจัดบริการด้านการประกันสังคมจึงไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย

ประชาชนที่เคยรับผลประโยชน์จากระบบความมั่นคงทางสังคมในยุคเหมาเจ๋อตง ย่อมรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างอดีตและปัจจุบัน และเห็นว่าปัจจุบันรัฐบาลไม่ได้ทำหน้าที่เท่าที่ควร อีกทั้งชาวบ้านที่มีโอกาสเดินทางออกนอกหมู่บ้าน ไปรู้เห็นถึงสวัสดิการความมั่นคงทางสังคมในบางเขตพื้นที่ซึ่งมี

เหนือกว่า เรื่องเหล่านี้จึงเป็นหัวข้อการสนทนาในชีวิตประจำวันของชาวชนบท และกล่าวอย่างปลงๆ ว่า “สิ่งที่แน่นอนก็คือความไม่แน่นอน”

หัวข้อนี้แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) พัฒนาการของระบบประกันสังคมในจีนโดยสรุป (2) การปฏิรูประบบประกันความมั่นคงทางสังคม และ (3) ปัญหาบางประการที่รอการสานต่อ (Dong Keyong and Ye Xiangfeng, “Social Security System Reform in China”, *China Economic Review*, Volume 14, Issue 4, 2003, pp. 417-425)

วิวัฒนาการของระบบประกันสังคมโดยสังเขป

เมื่อมีการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (PRC) ในปี 1949 หลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลได้รับแรงสร้างระบบประกันความมั่นคงทางสังคมขึ้น ซึ่งอาจแบ่งวิวัฒนาการออกเป็น 4 ระยะ วิวัฒนาการของระบบประกันความมั่นคงทางสังคมนั้นเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงานหลายด้าน (W. Yang, 2001) การปฏิรูปเศรษฐกิจซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกฝ่ามือของการจัดสรรแรงงานในจีนนั้น ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงทางสังคมและส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของสังคมพร้อมกันไปด้วย

1. ระยะการก่อตั้งระบบประกันสังคม (ปี ค.ศ. 1949-1956)

เมื่อรัฐบาลชุดใหม่เข้าครองอำนาจในปี 1949 ขณะนั้นจีนกำลังประสบปัญหาความยากจนอย่างรุนแรงทั้งในเขตเมืองและชนบทอย่างกว้างขวาง ทันทีที่มีการแต่งตั้งคณะมุขมนตรี (State Council) เพื่อเป็นรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ ก็มีการสร้างระบบบรรเทาทุกข์ของสังคมขึ้นทันที โดยมีมาตรการต่างๆ เพื่อบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า นอกจากนี้ ยังมีการออกกฎหมายวางระบบบรรเทาทุกข์ขั้นพื้นฐานให้กับคนยากจนในเขตเมือง ในเดือนกุมภาพันธ์ 1951 รัฐบาลได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคมฉบับแรกของจีน นั่นคือ “ข้อบังคับของสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าด้วยการประกันแรงงาน” ซึ่งกำหนดรายละเอียดของระบบประกันสังคมสำหรับพนักงานรัฐวิสาหกิจ ในระยะแรกขอบเขตการครอบคลุมยังค่อนข้างจำกัด จึงมีการแก้ไขข้อบังคับนี้ 2 ครั้งในปี 1953 และปี 1956 เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ได้ประโยชน์และเพิ่มผลประโยชน์ให้สูงขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลยังได้ออกชุดกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งระบบประกันสังคมสำหรับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานที่

ให้บริการสาธารณะ ในเดือนมิถุนายน 1956 ในการประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติชุดที่ 1 ครั้งที่ 3 (The Third Session of the First National People's Congress) มีการออกข้อบังคับให้จัดบริการแก่ “คน 5 กลุ่ม” ได้แก่ คนชรา เด็ก คนพิการ แม่หม้าย และพ่อหม้าย ในเขตชนบท

ในปลายปี 1956 ระบบประกันแรงงานได้ขยายครอบคลุมแรงงานรัฐวิสาหกิจเกือบทั้งหมด (Sun and Dong, 2000) และรัฐบาลยังได้ออกข้อบังคับต่างๆ ให้จัดตั้งระบบสวัสดิการสังคม โดยผนวกเข้ากับสวัสดิการอื่นของรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐ และหน่วยบริการสาธารณะ จึงกล่าวได้ว่าจนถึงปลายปี 1956 โครงสร้างระบบประกันความมั่นคงทางสังคมในจีนนับว่าได้ลงหลักปักฐานแล้ว

2. ระยะการปรับปรุงระบบประกันสังคม (ปี ค.ศ. 1957-1966)

รัฐบาลได้ดำเนินการปรับปรุงต่อไปโดยอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมมาในช่วง 10 ปีแรก ในเดือนมีนาคม 1958 รัฐบาลได้รวมระบบบำนาญของแรงงานและผู้บริหารเข้าด้วยกัน ก่อนหน้านั้นในปี 1965 และ 1966 ได้กำหนดให้ลูกจ้างจ่ายค่ารักษาพยาบาลบางส่วน อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปครั้งนี้ดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนัก แรงงานส่วนใหญ่ยังคงไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล ขณะเดียวกัน ยังมีการขยายขอบเขตการประกันสังคมและสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมกว้างขึ้น รัฐได้ตั้งหน่วยงานดูแลสวัสดิการสาธารณะขึ้นมาหลายแห่งและให้สวัสดิการสังคมหลายอย่างแก่ประชาชนเกือบทั้งหมด เมื่อเศรษฐกิจมีการพัฒนามากขึ้นก็มีการยกระดับสวัสดิการให้ดีขึ้นตามไปด้วย ดังจะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการของภาครัฐเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1 ของเงินค่าตอบแทนทั้งหมดในปี 1958 เป็นร้อยละ 2 ในปี 1963 นอกจากนี้ ยังมีการสร้างระบบการรักษาพยาบาลแบบสหกรณ์ในเขตชนบทในปี 1959 ซึ่งช่วยแก้ปัญหาการรักษาพยาบาลเบื้องต้นสำหรับชาวไร่ชาวนาส่วนใหญ่

3. ระยะการปฏิวัติทางวัฒนธรรม (ปี ค.ศ. 1966-1976)

ในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (Cultural Revolution) นั้น สหภาพแรงงานและแผนกบุคคลที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการด้านความมั่นคงทางสังคม การประกันสังคม และสวัสดิการที่เกี่ยวข้องได้กลายเป็นอัมพาต และกิจการด้านความมั่นคงทางสังคมตกอยู่ในภาวะสับสนอลหม่าน กระทรวงการคลังได้รับเร่งประกาศ “ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูประบบการเงินในรัฐวิสาหกิจ (ฉบับร่าง)” ในเดือนกุมภาพันธ์ 1969 ระบุว่าให้ “รัฐวิสาหกิจทุกแห่งยุติการนำรายได้ของรัฐวิสาหกิจมาจ่ายเป็นค่าสวัสดิการ...เงินบำนาญ เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ เงินช่วยเหลือผู้ป่วย ห้ามนำค่าใช้จ่ายอื่นๆ เกี่ยวกับแรงงานไปรวมเป็นค่าใช้จ่ายธุรกิจ”

4. ระยะฟื้นฟูและการปฏิรูป (ปี ค.ศ. 1977-1990)

เมื่อการปฏิวัติทางวัฒนธรรมสิ้นสุดลง รัฐบาลได้ทำการฟื้นฟูระบบประกันสังคม แต่การฟื้นฟูดำเนินไปอย่างเชื่องช้า จนถึงกลางทศวรรษที่ 1980 รูปแบบสวัสดิการสังคมในช่วงการปฏิวัติทางวัฒนธรรมยังคงเหมือนเดิม ยิ่งไปกว่านั้น ลักษณะของระบบประกันสังคมก่อนการปฏิวัติทางวัฒนธรรมนั้นไม่สอดคล้องกับการปฏิรูปเศรษฐกิจที่มีกำหนดไปอย่างรวดเร็ว ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะประเด็นสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

4.1 การแบ่งแยกและการครอบคลุมที่จำกัด

ในระบบสังคมนิยมแบบวางแผนจากส่วนกลาง ระบบเศรษฐกิจถูกแบ่งออกเป็น 2 เขต คือ เขตเมืองและเขตชนบท ระบบประกันสังคมก็ถูกแบ่งในลักษณะเดียวกัน นอกเหนือจากการบรรเทาทุกข์เบื้องต้นบางประการและการรักษาพยาบาลแบบสหกรณ์ที่กำหนดให้กับประชากรในเขตชนบทแล้ว ความมั่นคงทางสังคมถือเป็นสิทธิพิเศษสำหรับแรงงานในเขตเมืองโดยเฉพาะ นอกจากนี้ แม้แต่ในเขตเมืองเอง ระบบประกันสังคมเดิมยังจำกัดอยู่เฉพาะหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานหมู่หรือคอมมูนในเขตเมืองบางแห่งให้สวัสดิการต่ำกว่า ในช่วงการปฏิรูปเศรษฐกิจ พนักงานของวิสาหกิจเอกชนและธุรกิจร่วมทุนต่างชาติที่กำลังเติบโตก็ไม่อยู่ในระบบประกันสังคมเดิม

4.2 การจ่ายเงินเข้ากองทุนและการรับผลประโยชน์โดยยึดอยู่กับหน่วยงาน

ระบบประกันสังคมของจีนกำหนดให้หน่วยธุรกิจจ่ายเบี้ยประกันแรงงานร้อยละ 3 ของเงินเดือนขั้นต้น และอีกร้อยละ 3 เข้ากองทุนประกันสังคม ขณะที่พนักงานไม่ต้องจ่ายเงินแต่อย่างใด แต่หน่วยธุรกิจก็สามารถหักรายจ่ายดังกล่าวออกจากรายได้ ก่อนที่จะเป็นรายได้สุทธิในการเสียภาษี จึงเท่ากับว่ารัฐบาลเป็นผู้จ่ายค่าประกันสังคมนั่นเอง ในทำนองเดียวกันรัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าประกันสังคมสำหรับหน่วยงานของรัฐและหน่วยบริการสาธารณะ

สมาพันธ์แรงงานแห่งชาติได้รับเงินจัดสรรร้อยละ 30 จากยอดรวมของเบี้ยประกันแรงงานและประกันสังคมไปใช้จ่าย เงินที่เหลือออกนั้นหน่วยงาน/หน่วยธุรกิจเก็บไว้จ่ายเองเกี่ยวกับงานประกันแรงงานและประกันสังคม วิธีการจัดหาเงินทุนของสมาพันธ์แรงงานแบบ “จ่ายเมื่อมีรายได้” (pay-as-you-earn) เพียงทางเดียว ไม่มีการหารายรับจากทางอื่น ทำให้เงินกองทุนของสมาพันธ์แรงงานมีค่อนข้างจำกัด นอกจากนี้ รัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประกันสังคม มีหน่วยงานของรัฐมากมายหลายหน่วยงานจนเกินไป ได้แก่ กระทรวงแรงงาน กระทรวงบุคลากร กระทรวงกิจการพล

เรือน สหพันธ์สหภาพแรงงานทั่วประเทศจีน และหน่วยงานอื่นๆ ดังนั้น การกำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบายจึงยุ่งยากซับซ้อน

แม้ว่าระบบประกันสังคมในเขตเมืองจะอยู่ภายใต้นโยบายระดับชาติ แต่แรงงานกลับยึดถือหน่วยธุรกิจเป็นตัวเชื่อมโยงกับระบบประกันสังคม แรงงานจะได้รับผลประโยชน์ด้านประกันสังคมตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้ามาทำงานจนกระทั่งหลังเกษียณอายุแล้วยังผูกติดกันอยู่ ทำให้แรงงานจีนในเขตเมืองจำนวนมากยินดีทำงานที่เดิมและรับอัตราค่าจ้างต่ำ ไม่อยากเปลี่ยนงาน ทำให้การจัดสรรแรงงานโดยรวมยังขาดประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ แต่ละหน่วยงานต้องมีฝ่ายบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเพื่อปฏิบัติงานด้านประกันสังคม เป็นการสิ้นเปลืองแรงงาน และฝ่ายบริหารต้องเสียเวลากับเรื่องผลประโยชน์ของแรงงาน บั่นทอนความเอาใจใส่ในการแก้ปัญหาการผลิต ส่งผลให้หน่วยงาน/หน่วยผลิตต่าง ๆ ต้องสูญเสียประสิทธิภาพไปด้วย

การปฏิรูปเศรษฐกิจและการปฏิรูประบบประกันสังคมตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 การปฏิรูประบบประกันสังคมนับว่ายังล่าช้าหลังกว่าการปฏิรูปเศรษฐกิจเป็นอันมาก เมื่อเดือนตุลาคม 1984 ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคฯ ชุดที่ 12 ครั้งที่ 3 ได้ประกาศ “การตัดสินใจของคณะกรรมการกลางพรรคฯ เรื่องการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ” ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนส่วนกลางเป็นระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบตลาด (Socialist Market Economy) กำหนดให้รัฐวิสาหกิจจัดทำบัญชีของตนเองและโดยมี “งบประมาณที่จำกัด” รับผิดชอบตนเองไม่ว่าผลกำไรหรือผลขาดทุน สายใยดั้งเดิมระหว่างรัฐบาลและระบบประกันสังคมของแต่ละหน่วยงานจึงขาดสะบั้นลง เพื่อสร้างระบบประกันสังคมแบบใหม่ที่เหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบตลาด จึงได้มีการปฏิรูประบบประกันสังคมเดิมหลายครั้งในเวลาต่อมา

1. การปฏิรูประบบบำเหน็จบำนาญ

การตั้งกองทุนบำนาญของแต่ละหน่วยงานแบบเดิมเริ่มแตกสลาย ขณะเดียวกันเกิดปัญหาต่างๆ ได้แก่ บริษัทใหม่และเก่าแบกรับการจ่ายเงินบำนาญที่ไม่เท่ากัน บริษัทเก่าหลายแห่งไม่สามารถรับภาระการจ่ายบำเหน็จบำนาญ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ รัฐบาลได้ทำโครงการนำร่องการจัดตั้งกองทุนประกันบำเหน็จบำนาญขึ้นในเมืองบางแห่ง มีการกำหนดแผนการจ่ายบำเหน็จบำนาญเป็นมาตรฐาน

เดียวกัน ต่อมาในเดือนมิถุนายน 1991 รัฐบาลได้ตั้งกองทุนประกันบำนาญบำนาญ เพื่อช่วยกระจายภาระเบี้ยประกันสังคมและบรรเทาความไม่สมดุลของภาระบำนาญของบริษัทต่าง ๆ แต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงวิธี “จ่ายเมื่อมีรายได้” ดังนั้นการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่สมาชิกสูงวัยของกองทุนกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงเป็นเรื่องยากลำบาก

ในเดือนมีนาคม 1995 รัฐบาลได้ออก “หนังสือเวียน เรื่องการปฏิรูประบบประกันบำนาญบำนาญที่ลึกยิ่งขึ้น” มีการเปลี่ยนจาก “pay-as-you-earn” เป็นการสะสมเงินบางส่วนและให้แต่ละคนจ่ายเงินสมทบกองทุนบำนาญบำนาญ มีการกำหนดแผนดำเนินการ 2 ชุดให้รัฐบาลต้องถ่วงดุลใจและปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ต่อมาในเดือนกรกฎาคม 1997 รัฐบาลได้ประกาศ “การตัดสินใจเกี่ยวกับการสร้างระบบประกันบำนาญบำนาญพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน” โดยให้การผนวกกองทุนบำนาญบำนาญของสังคมและบัญชีส่วนบุคคลเข้าด้วยกัน ในเดือนสิงหาคม 1998 รัฐบาลได้เร่งรัดให้มีการรวมกองทุนบำนาญบำนาญพื้นฐานจากระดับล่างไปเป็นระดับมณฑล รวมทั้งมีการโอนย้ายกองทุนบำนาญบำนาญในอุตสาหกรรมสำคัญ 11 ประเภทให้กับหน่วยบริหารระดับมณฑล

ภายใต้การปฏิรูปดังได้อธิบายข้างต้น กรอบของระบบประกันเงินบำนาญบำนาญในจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก **ประการแรก** ระบบ “pay-as-you-earn” ได้เปิดช่องให้มีการสะสมเงินบางส่วนร่วมกับบัญชีรายบุคคล **ประการที่สอง** บุคคลมีส่วนรับผิดชอบการจ่ายสมทบเบี้ยประกันประกันที่สาม การจ่ายเงินบำนาญกำลังเปลี่ยนจากระบบผลประโยชน์ที่กำหนดไว้แน่นอน (defined benefit, DB) มาเป็นระบบแรกรวมกับการจ่ายเงินสมทบที่กำหนดไว้แน่นอน (defined contribution, DC) โดยกองทุนสมทบส่วนของ DB และบุคคลสมทบส่วนของ DC

ในเดือนธันวาคม 2000 รัฐบาลได้ดำเนินโครงการในบางพื้นที่ของมณฑลเหอหนาน โครงการนี้แยกเบี้ยประกันที่บริษัทและบุคคลธรรมดาจ่ายสมทบออกจากกัน เบี้ยประกันที่บริษัทจ่ายสมทบจะรวมไว้ในกองทุนบำนาญบำนาญของสังคม ส่วนเบี้ยประกันที่บุคคลธรรมดาจ่ายสมทบจะรวมไว้ในบัญชีรายบุคคล หากแต่การปฏิรูปนี้ยังมิได้ขยายให้ครอบคลุมโดยทั่วกัน

2. การปฏิรูประบบประกันการรักษายาบาล

ในระบบประกันสังคมเดิมประชาชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษายาบาล แต่การปฏิรูปได้เปลี่ยนให้รัฐวิสาหกิจต้องพึ่งพาตนเองในด้านการเงิน รัฐวิสาหกิจจึงพยายามควบคุมค่าใช้จ่ายในการรักษายาบาลโดยรวมกับผลประโยชน์ส่วนบุคคลอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรัฐวิสาหกิจต่างๆ มี

ภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลที่ไม่เท่ากัน รัฐบาลท้องถิ่นบางแห่งริเริ่มตั้งกองทุนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เป็นเหตุให้รัฐบาลกลางทำโครงการนำร่องสำหรับการปฏิรูปการประกันการรักษาพยาบาล ซึ่งมีการผสมผสานกองทุนประกันการรักษาพยาบาล กระจายภาระเบี้ยประกันสังคม กับ บัญชีรายบุคคลเข้าด้วยกัน ในปี 1996 รัฐบาลได้เริ่มขยายการปฏิรูปการประกันการรักษาพยาบาลให้ครอบคลุมเขตพื้นที่ต่างๆ กว้างขึ้น

ระบบประกันการรักษาพยาบาลแบบใหม่ใช้วิธีการผสมผสานระบบกองทุนกับบัญชีรายบุคคลเข้าด้วยกัน ซึ่งคล้ายกับระบบประกันบำนาญบำนาญ และกำหนดให้บุคคลต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลของตนตามสัดส่วน การปฏิรูปการประกันการรักษาพยาบาลที่ยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในแถบชนบทยังมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูระบบรักษาพยาบาลแบบสหกรณ์

3. การพัฒนาระบบประกันการว่างงาน

การประกันการว่างงานเป็นลักษณะของการปฏิรูปเศรษฐกิจในจีนที่แปลกใหม่และไม่เคยมีมาก่อน ต่างจากการประกันบำนาญบำนาญและการรักษาพยาบาล ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนนั้นจะไม่นับรู้ปัญหาการว่างงานและไม่มีการกำหนดการประกันการว่างงาน รัฐวิสาหกิจต่างๆ ได้รับแรงงานตามแผนการของกระทรวงแรงงานและไม่มีสิทธิ์เลิกจ้าง ดังนั้นรัฐวิสาหกิจจึงมีบุคลากรทำงานซ้ำซ้อนจำนวนมากและแรงงานก็สั่งสมความรู้สึกว่าจะได้รับการว่าจ้างตลอด ในเดือนกรกฎาคม 1986 เพื่อให้รัฐวิสาหกิจมีหน้าที่รับผิดชอบต่อผลกำไรและขาดทุนของตนเองอย่างเต็มที่ จึงอนุญาตให้สามารถปลดพนักงานออกได้ รัฐบาลได้ประกาศ “ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประกันระหว่างรอจ้างสำหรับพนักงานของรัฐวิสาหกิจ (Provisional regulations on job-waiting insurance for employees of state-run enterprises)” (ย่อสั้น ๆ ว่า ข้อกำหนดปี 1986) ซึ่งรับประกันค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเบื้องต้นให้กับผู้ใช้แรงงาน “ระหว่างรอจ้างอยู่” ซึ่งกำลังหางานเป็นครั้งแรกหรือได้ถูกปลดออกจากงาน ในเดือนพฤษภาคม 1993 “ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประกันการรอจ้างสำหรับพนักงานของรัฐวิสาหกิจ” ได้แก้ไข “ข้อกำหนดปี 1986” โดยขยายขอบเขตให้กว้างขึ้นเพื่อครอบคลุมรัฐวิสาหกิจทั้งหมดและยกระดับผลประโยชน์ให้สูงขึ้น

คำว่า “การปลดออกจากงาน” เป็นนโยบายชั่วคราวในการบรรเทาแรงกดดันที่มีต่อระบบประกันการว่างงาน ลูกจ้างที่ถูกปลดออกจากงานคือผู้ที่สูญเสียงาน แต่ยังไม่ได้ยุติความสัมพันธ์กับนายจ้าง ในเดือนมิถุนายน 1998 คณะกรรมการกลางพรรคฯ และรัฐบาลได้ออก “หนังสือเวียน เรื่องการประกัน

การดำรงชีพพื้นฐานของลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจที่ถูกปลดออกจากงานและการจัดให้มีการว่างงานอีกครั้ง กำหนดให้รัฐวิสาหกิจทุกแห่งที่ได้ปลดลูกจ้างออกจากงานพิจารณารับคนงานที่ผ่านเงื่อนไขเข้ามาใหม่ จ่ายค่าครองชีพแก่ลูกจ้างที่ถูกปลด เมื่อมีการสร้างระบบประกันการว่างงานขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ ก็จะช่วยๆ ยกเลิกการจ่ายค่าครองชีพแก่ลูกจ้างที่ถูกปลด รัฐวิสาหกิจไม่ต้องรับผิดชอบต่อลูกจ้างที่ถูกปลด และลูกจ้างเหล่านั้นจะเข้าสู่ระบบประกันการว่างงานโดยตรง

ในเดือนมกราคม 1999 รัฐบาลได้ประกาศใช้ “ข้อบังคับเกี่ยวกับการประกันการว่างงาน” ซึ่งเป็นพื้นฐานระบบประกันการว่างงานในปัจจุบัน ในกฎหมายฉบับนี้ คำว่า “การรองาน” ถูกแทนที่ด้วยคำว่า “การว่างงาน” และขยายการครอบคลุมให้รวมรัฐวิสาหกิจและหน่วยให้บริการสาธารณะในเขตเมืองทุกแห่งเอาไว้ ยิ่งไปกว่านั้น ลูกจ้างแต่ละรายจะต้องจ่ายเบี้ยประกันการว่างงานในอัตราร้อยละ 1 ของค่าจ้างที่ได้รับ

4. ระบบประกันการรักษาพยาบาล

ระบบประกันการรักษาพยาบาลของสังคมเบื้องต้นมีการสนับสนุนเงินทุนโดยรัฐบาลเป็นหลัก เงินสนับสนุนจากบริษัทต่าง ๆ ตามหลังอยู่มาก ซึ่งเป็นสถานการณ์คล้ายคลึงกับระบบประกันบำนาญ บำนาญ นอกจากนี้ การปฏิรูปการประกันการรักษาพยาบาลไม่ได้เกี่ยวข้องกับระบบประกันการรักษาพยาบาลเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีส่วนเกี่ยวพันถึงอุตสาหกรรมรักษาพยาบาลอีกด้วย การปฏิรูปทั้งสองข้างของการประกันการรักษาพยาบาลไม่ได้กำหนดในจังหวัดเดียวกับความพยายามในการปฏิรูปกองทุนประกันการรักษาพยาบาล ปัญหาเรื่องสิ่งจูงใจมีอยู่มาก เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด โรงพยาบาลต่างๆ จึงไม่มีสิ่งจูงใจที่แข็งแกร่งในการให้การรักษายาอย่างมีคุณภาพเมื่อต้องรักษาดันทุนให้อยู่ในระดับต่ำที่สุด ซึ่งเหมือนกับประเทศอื่นๆ ดังนั้นราคาของการรักษาพยาบาลจึงสูงกว่าที่จำเป็น สร้างภาระหนักให้กองทุนประกันการรักษาพยาบาลซึ่งมีเงินทุนไม่เพียงพอ

5. การปฏิรูปด้านอื่น ๆ ของระบบประกันสังคม

นอกเหนือจากการปฏิรูปส่วนหลัก ๆ ของระบบประกันสังคม เงินบำนาญ การรักษาพยาบาล และการประกันการว่างงานแล้ว การปฏิรูปอื่น ๆ ของระบบประกันสังคมก็ได้เกิดขึ้นเช่นกัน องค์ประกอบสำคัญก็คือ การสร้างระบบบรรเทาทุกข์ของสังคมที่รับประกันมาตรฐานการดำรงชีวิตขั้นต่ำสำหรับชาวเมืองทั้งหมด ในปี 1997 รัฐบาลได้ออก “หนังสือเวียน เรื่อง การสร้างระบบประกันการดำรงชีวิตขั้น

สำหรับชาวเมืองทั่วประเทศ ซึ่งได้ขยายขอบเขตของการบรรเทาทุกข์ให้ครอบคลุมชาวเมืองทั้งหมด และได้สร้างเครือข่ายประกันชั้นพื้นฐาน ครอบคลุมทุกส่วนของสังคม

ระบบบริหารจัดการประกันสังคมได้มีการปฏิรูปด้วยเช่นกัน รัฐบาลกลางได้ตั้ง กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม ขึ้นในปี 1998 ซึ่งดูแลรับผิดชอบการประกันสังคมของแรงงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ วิสาหกิจเอกชนในเขตเมืองและชนบท โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน กระทรวงกิจการพลเรือนรับผิดชอบการบริหารจัดการกิจการสังคมสงเคราะห์และบริการสังคม ระบบประกันการบาดเจ็บที่เกิดจากการทำงาน ระบบประกันการตั้งครรภ์ นอกจากนี้ส่วนอื่น ๆ ของสวัสดิการสังคมก็มีความก้าวหน้ามากขึ้น โดยสรุปแล้ว ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โครงสร้างและเนื้อหาของระบบการประกันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบตลาด

สภาพระบบประกันสังคมในภาครัฐวิสาหกิจ

ดังได้กล่าวแล้วว่าลูกจ้างรัฐวิสาหกิจได้รับผลประโยชน์ด้านการประกันสังคมมาเป็นเวลายาวนาน รัฐวิสาหกิจรับผิดชอบทั้งในด้านงบประมาณและการจัดสวัสดิการต่างๆ แทนรัฐบาล นับตั้งแต่การจ่ายบำนาญ การจ่ายค่ารักษาพยาบาล การจัดหาโรงเรียน รวมทั้งที่อยู่อาศัย จนถึงทศวรรษที่ 1990 สัดส่วนประชากรเขตเมืองที่สังกัดรัฐวิสาหกิจมีแนวโน้มลดลง รัฐวิสาหกิจได้ลดบริการด้านความมั่นคงทางสังคมลงเรื่อยๆ ขณะเดียวกัน สัดส่วนและจำนวนประชากรในหน่วยเศรษฐกิจที่ใช้รัฐวิสาหกิจก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน คนเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้รับระบบสวัสดิการสังคมจากหน่วยธุรกิจที่ตนทำงานอยู่ แต่อีกส่วนหนึ่งต้องพึ่งตนเอง

รัฐบาลมีนโยบายให้รัฐวิสาหกิจลดสวัสดิการ แต่เนื่องจากลูกจ้างที่สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น และค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ ถูกลูกจ้างขึ้น ทำให้รายจ่ายการประกันสังคมและอื่นๆ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13.7 ของรายจ่ายค่าตอบแทนแรงงานในปี 1978 เป็นร้อยละ 30 ในต้นทศวรรษที่ 1990 จำนวนผู้เกษียณที่รับบำนาญเพิ่มจาก 3.14 ล้านคนในปี 1978 เป็น 31 ล้านคน ในปี 1995 (Deborah Davis, 1989, p. 589) สัดส่วนลูกจ้างที่กำลังทำงานต่อผู้เกษียณลดลงจาก 26 ในปี 1978 เป็น 4.6 ในปี 1995 ในบางรัฐวิสาหกิจ สัดส่วนดังกล่าวใกล้เคียงกับ 1 นั่นคือคนทำงาน 1 คนอุดหนุนคนที่เกษียณ 1 คน (Elisabeth J. Croll, 2000, p.867)

เพื่อลดภาระรายจ่ายสวัสดิการ บางรัฐวิสาหกิจให้ลูกจ้างที่เกษียณอายุยังคงทำงานต่อไป แต่ทำงานเพียงครึ่งเวลา ในช่วงปี 1996 – 1998 ในรัฐวิสาหกิจมีการปลดคนงานออกรวมกันราว 12 ล้านคน ขณะเดียวกัน มีประชาชนอพยพจากชนบทสู่เขตเมืองราว 70 ล้านคน ทั้งหมดล้วนไม่ได้รับสวัสดิการสังคมใดๆ พวกนี้คือคนจนในเขตเมือง จำนวนประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่สวัสดิการสังคมในเขตเมืองไม่ได้ขยายตัวตาม

1. การเลือกใช้ระบบบำนาญของประเทศต่าง ๆ

ตั้งแต่ Paul A. Samuelson เขียนบทวิเคราะห์เกี่ยวกับระบบบำนาญใน ค.ศ.1958 ได้ชี้ว่าในภาวะดุลยภาพ ระบบบำนาญแบบ “ออกเมื่อไร-จ่ายเมื่อนั้น” (pay-as-you-go) ซึ่งเป็นระบบที่ไม่มีการตั้งกองทุน อัตราผลตอบแทนแท้จริงจะเป็นบวกและเท่ากับอัตราการเติบโตของผลรวมค่าจ้างแท้จริง หรือเท่ากับผลรวมอัตราการเพิ่มของประชากร หรือเท่ากับอัตราการเพิ่มของผลิตภาพรวมของระบบเศรษฐกิจ โดยมีข้อสมมติว่าระบบเศรษฐกิจไม่มีการสะสมทุนคงที่ (capital stock) ในภาวะการณ์เช่นนี้ระบบบำนาญแบบจ่ายเมื่อออกจากงานถือว่าเป็นระบบที่เหมาะสม (Martin Feldstein, 1999, p.100)

แต่ในความเป็นจริงระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ โดยมากมีการสะสมทุนคงที่เป็นบวก อีกทั้งผลผลิตส่วนเพิ่มของทุน (marginal product of capital) มีค่ามากกว่าอัตราเพิ่มของผลรวมค่าจ้างแท้จริง นั่นคือในระยะยาวการจ่ายบำนาญด้วยระบบกองทุนมีต้นทุนต่ำกว่าระบบจ่ายเมื่อออกจากงาน หรืออีกนัยหนึ่งในการรับผลประโยชน์ระดับเดียวกัน ภาษีที่ต้องจ่ายในระบบที่มีกองทุนจะน้อยกว่าในระบบจ่ายเมื่อออกจากงาน/ไม่มีกองทุน

ในอดีตประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ใช้ระบบจ่ายเมื่อออกจากงาน เพราะให้ประโยชน์แก่ผู้เกษียณด้วยการโอนต้นทุน/ภาระให้กับผู้เสียภาษีในอนาคต โดยมีการขยายประโยชน์และเพิ่มจำนวนผู้รับประโยชน์ เพื่อสร้างความวางใจต่อระบบนี้

แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งประเทศที่ใช้ระบบนี้เริ่มพบทางตัน เพราะขยายประโยชน์ต่อไปไม่ได้ และอายุขัยของผู้รับประโยชน์ก็เพิ่มขึ้นด้วย ในอนาคตอัตราภาษีจะต้องเพิ่มขึ้นมาก ผู้ที่เกษียณแล้วจึงจะได้รับประโยชน์ระดับเดิม การเพิ่มอัตราภาษีเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หลายประเทศจึงเริ่มหันมาใช้ระบบกองทุน

2. การเลือกใช้ระบบบำนาญในจีน

ตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 การปฏิรูปนโยบายระบบสวัสดิการสังคมเป็นหัวข้อที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง มีการให้ความเห็นชอบในการประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติ ครั้งที่ 8 เกี่ยวกับเป้าหมายในปี 2010 ซึ่งระบุว่า จะปฏิรูประบบสวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการผู้ว่างงาน การรักษาพยาบาล ประสานการประกันทางสังคมและสวัสดิการสังคมเข้าด้วยกัน และประสานความร่วมมือทางสังคมกับการออมของบุคคลเข้าด้วยกัน โดยจัดลำดับความสำคัญในการปฏิรูป ดังนี้ การดูแลผู้เกษียณอายุ การสงเคราะห์ สวัสดิการและการรักษาพยาบาล

ธนาคารโลกมีบทบาทในการสรุปคำตอบเบื้องต้น คือระบบ 3 ประสาน (three tiered system) ซึ่งประกอบด้วย ระบบบำนาญแบบบังคับซึ่งดูแลโดยรัฐ ระบบบำนาญเสริมการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจให้เลือกหรือโดยบังคับ และระบบบำนาญรายบุคคล ซึ่งเป็นไปตามความสมัครใจ หน่วยผลิตในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ อาจใช้ระบบใดระบบหนึ่งตามความเหมาะสม

ประเด็นการปฏิรูปเงินบำนาญ ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา รัฐวิสาหกิจของจีนอยู่ในช่วงเปลี่ยนย้ายจากระบบจ่ายเมื่อออกจากงานไปสู่ระบบกึ่งกองทุน และแยกบัญชีเป็นรายบุคคล โดยหวังว่าหากดำเนินการได้สำเร็จ ผู้เสียภาษีในอนาคตจะรับภาระน้อยลงเมื่อเทียบกับระบบเก่า อีกทั้งช่วยเสริมการพัฒนาตลาดทุน และเอื้อต่อการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ประเด็นที่น่าสนใจถัดมาคือ การเลือกวิธีการจ่ายสมทบที่แน่นอนชัดเจนและการรับผลประโยชน์ที่แน่นอนชัดเจน การจ่ายสมทบที่แน่ชัดนั้น ลูกจ้าง นายจ้าง และรัฐบาล (สองฝ่ายหลังแล้วแต่กำหนด) ต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนในบัญชีรายบุคคลขณะที่ทำงานอยู่ ส่วนการรับผลประโยชน์ที่แน่ชัดหมายความว่าผู้เกษียณได้รับผลประโยชน์ตามสูตรที่แน่ชัด ซึ่งคำนวณจากจำนวนปีที่ทำงานและเงินเดือนตลอดช่วงอายุการทำงาน การรับผลประโยชน์ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่จ่ายเข้ากองทุนบวกกับผลตอบแทนการลงทุน

ตั้งแต่ปี 1995 เป็นต้นมา รัฐวิสาหกิจต่างๆ ในมหานครและมณฑลต่างๆ ใช้ระบบบำนาญซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน **ส่วนแรก** ระบุว่าผู้เกษียณจะได้รับผลประโยชน์ที่แน่ชัดคิดเป็นร้อยละ 25 ของค่าจ้างเฉลี่ยทั้งมณฑล สำหรับผู้ที่ทำงานครบ 40 ปี หากทำงานไม่ครบ 40 ปีผลประโยชน์จะลดลงตามส่วน ในปัจจุบันรายจ่ายนี้มาจากภาษีซึ่งเก็บจากแรงงานในอัตราร้อยละ 9 ของค่าจ้าง

ส่วนที่สอง คือระบบจ่ายสมทบที่แน่ชัด ปัจจุบันทั้งลูกจ้างและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจแต่ละฝ่ายต้องจ่ายสมทบกองทุนบัญชีรายบุคคลร้อยละ 10 ของค่าจ้าง กองทุนนี้บริหารโดยหน่วยงานของมหานครหรือมณฑล (Martin Feldstein, 1999, pp.104-108)

ในด้านการลงทุนหาผลตอบแทน ร้อยละ 80 ของกองทุนสะสมลงทุนในพันธบัตรรัฐบาล อีกร้อยละ 80 ฝากธนาคาร แต่ในทางปฏิบัติบางมณฑลมีการนำทุนสะสมบางส่วนลงทุนในโครงการท้องถิ่นเพื่อรับผลประโยชน์ที่สูงกว่า เพราะการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลและฝากธนาคารได้ผลตอบแทนต่ำ

ความต้องการในเขตชนบท

ร่วม 50 ปี ระบบสวัสดิการสังคมในเขตชนบทแยกจากระบบในเขตเมือง เขตชนบทไม่มีการประกันสังคม ในช่วงที่ใช้ระบบคอมมูนมีการให้บริการบางอย่างแก่เกษตรกรและครอบครัว มีการสงเคราะห์คนพิการและคนชราที่ขาดบุตรหลานดูแล และในเขตพื้นที่ห่างไกลรัฐบาลให้เงินอุดหนุนเล็กน้อยจำกัดเฉพาะคนชรา และทหารที่พิการทำงานไม่ได้ ไม่มีรายได้และไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว จะได้รับการสงเคราะห์ 5 อย่าง ได้แก่ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล ค่าทำศพ และเงินอุดหนุนบริการสังคม คอมมูนจัดบริการพื้นฐานแก่สมาชิก ได้แก่ โรงเรียนภาคบังคับ คลินิก บ้านพักคนชรา ทางกรจะจำแนกสถานะทางเศรษฐกิจของเขตพื้นที่ เขตพื้นที่ใดที่ถูกจำแนกว่าเป็นเขตพื้นที่ยากจน ทางกรจะให้การอุดหนุนบริการทางสังคม (ยกเว้นโรงเรียน) เขตชนบททั่วไปหน่วยงานระดับตำบลและหมู่บ้านมักต้องพึ่งตนเองจากเงินจัดสรรการเกษตรและงานที่มีใช้เกษตร

ตั้งแต่ปี 1978 คณะกรรมการระดับตำบลและหมู่บ้านที่อยู่ในเขตที่เจริญ สามารถเก็บค่าธรรมเนียมจากหน่วยธุรกิจที่สังกัดระดับเหล่านี้ เพื่อนำไปใช้จ่ายจัดทำสวัสดิการสังคมและอื่นๆ ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับเขตเมืองสมัยก่อน เขตที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเหล่านี้ ผู้นำตำบลและหมู่บ้านกล่าวอย่างภูมิใจว่าพวกเขา “สร้างเมืองในชนบท” หรือ “หมู่บ้านที่เป็นเมือง” ในบางตำบลและหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ร่ำรวย ไม่เพียงสามารถจัดทำระบบสวัสดิการสังคมที่ให้สวัสดิการอย่างกว้างขวางเท่านั้น แต่ยังจัดตั้งระบบกองทุนบำนาญเพื่อจ่ายบำนาญให้คนเกษียณ และจ่ายเงินอุดหนุนคนที่พึ่งตนเองไม่ได้

เขตชนบทอื่นๆ ทั่วไปมีสวัสดิการไม่มากนัก สวัสดิการหลักได้แก่ การศึกษา การรักษาพยาบาล และสงเคราะห์คนชรา เขตชนบทที่ไม่มีวิสาหกิจแบ่งกำไรมาช่วยสนับสนุนงานสวัสดิการสังคม อาศัยแต่งบประมาณอันจำกัดจากรัฐบาล ย่อมจัดสวัสดิการได้ไม่ทั่วถึง ต้องเรียกเก็บค่าใช้บริการจากผู้มาใช้บริการ เมื่อค่าใช้บริการสูงขึ้น ย่อมเป็นภาระหนักแก่ประชาชนที่มีฐานะยากจน เด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคันจึงมีจำนวนมากขึ้น การรักษาพยาบาลมีการใช้บริการน้อยลง ครอบครัวญาติพี่น้องต้องให้ความช่วยเหลือตามมีตามเกิด

ปัญหาเกี่ยวกับระบบประกันสังคมที่ยังรอการแก้ไข

ระบบประกันสังคมของจีนได้มีการปฏิรูปภายใต้แรงกดดันมากมายจากการใช้ระบบตลาด การสร้างทันสมัย โลกาภิวัตน์ และประชากรสูงวัยมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงมีปัญหารอการแก้ไขในระบบการประกันที่สำคัญ ได้แก่ บำเหน็จบำนาญ การรักษาพยาบาล และการว่างงาน

1. ครอบคลุมของประกันสังคมยังมีอยู่อย่างจำกัด

ในฐานะระบบรับประกันปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร เป้าหมายของประกันสังคมควรจะเป็นประชากรทั้งหมดที่มีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ถึงแม้ว่าจะมีการขยายให้ประกันสังคมมีความครอบคลุมยิ่งขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในระดับจำกัด

ประการแรก ซึ่งเลวร้ายที่สุดก็คือ ย่านชนบทในวงกว้างของจีนแทบจะไม่ได้อยู่ในความครอบคลุมของประกันสังคม ครอบคลุมของระบบประกันสังคมนั้นอยู่ในอัตราเพียงร้อยละ 2 ในย่านชนบทและรายจ่ายด้านสวัสดิภาพสังคมของชาวไร่ชาวนาซึ่งนับเป็นร้อยละ 70 ของประชากรทั้งหมด คิดเป็นอัตราร้อยละ 11 ของรายจ่ายที่เกิดขึ้นทั่วประเทศเท่านั้น

ประการที่สอง ระบบประกันสังคมมิได้ครอบคลุมบริษัททุกแห่ง แม้แต่บริษัทที่อยู่ในตัวเมือง โดยยังไม่ครอบคลุมบริษัทบางแห่งในตัวเมืองของจีน โดยเฉพาะบริษัทเอกชน JV บางแห่งและเจ้าของกิจการ ความไม่สมดุลเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของสิทธิของประชากรในการมีความมั่นคงในชีวิต หากแต่ยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการสนับสนุนเงินทุนและลดฐานเบี้ยประกันลงอีกด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการก่อให้เกิดการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมในหมู่วิสาหกิจ และบริษัทแบบอื่นๆ อีกด้วย

2. ระบบประกันสังคมยังมีฐานะการเงินไม่มั่นคง

ความไม่สมดุลโดยรวมในจีนโดยเฉพาะเขตเมือง เนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลงและประชากรสูงวัยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ผลประโยชน์จากประกันสังคมเพิ่มขึ้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นแรงกดดันมหาศาลต่อรายจ่ายของกองทุนประกันสังคม ระหว่างปี 1990-2000 จำนวนผู้เกษียณอายุเพิ่มขึ้นจาก 230.1 ล้านคนเป็น 387.6 ล้านคน และจำนวนลูกจ้างที่ว่างงานและถูกปลดออกจากการเพิ่มขึ้นจาก 4 ล้านคนเป็น 10 ล้านคน (Liu Zhihong, 2002) ในขณะเดียวกัน ฐานการเก็บเบี้ยประกันก็จำกัด ความเสื่อมถอยด้าน

การเงินของรัฐวิสาหกิจ การขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะบังคับให้มีการจ่ายเบี้ยประกัน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความยากลำบากในการเรียกเก็บเบี้ยประกันที่ค้างชำระ เบี้ยประกันจากรัฐวิสาหกิจต่างๆ จึงเป็นองค์ประกอบหลักของกองทุนประกันสังคม ขณะที่เงินสมทบจากรัฐบาลลดลงไปมาก

3. การบรรเทาทุกข์ไม่เพียงพอ

แม้ว่าระบบประกันการดำรงชีพขั้นต่ำสำหรับชาวเมืองที่สร้างขึ้นในปี 1997 แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าครั้งใหญ่ของระบบบรรเทาทุกข์ของสังคม ระบบก็เพียงพอแต่แก้ปัญหาด้านอาหารสำหรับคนยากจน ไม่ได้ครอบคลุมถึงปัจจัยสำคัญอื่น เช่น ที่อยู่อาศัย บริการรักษาพยาบาล และการศึกษา ดังนั้นการบรรเทาทุกข์ของสังคมในปัจจุบันจึงยังช่วยรับประกันการดำรงชีพของคนยากจนในเขตเมืองได้อย่างไม่สมบูรณ์

4. ระบบบำนาญมีปัญหานัก

เป้าหมายของการปฏิรูปบำนาญคือ สร้างระบบสามเสาหลักโดยให้มีเงินสมทบจากรัฐบาล บริษัท และพนักงานที่อยู่ภายใต้ความครอบคลุม อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 1999 มีพนักงานเพียงร้อยละ 1.8 เข้าร่วมแผนประกันบำนาญ โครงการนำร่องในมณฑลเหอหนานมิได้มีการขยายให้ครอบคลุมทั่วประเทศ และระบบบำนาญในปัจจุบันพึ่งพิงเงินสมทบจากผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนน้อยนิดเท่านั้น ปัญชีรายบุคคลยังคงมีประเด็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขเป็นจำนวนมาก ปัญหาหนึ่งคือการมอบเงินให้แก่ผู้รับผลประโยชน์รายบุคคลอย่างไม่สมบูรณ์ ไม่ได้คำนึงถึงแหล่งเงินสมทบ ปัญหาที่สองคือถึงแม้ว่าระบบได้รับการออกแบบมาให้ได้รับเงินสมทบอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังคงดำเนินต่อไปโดยยึดหลักการ pay-as-you-earn ปัญหาที่สามคือผู้บริหารกองทุนบำนาญจะทำอย่างไรกับเงินทุนที่มีการสมทบเข้ามา ปัจจุบันกำหนดให้นำเงินทุนส่วนเกินไปลงทุนในตราสารหนี้และฝากธนาคาร อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากอัตราผลตอบแทน นโยบายนี้ก่อให้เกิดความยากลำบากในการจ่ายเงินบำนาญในอนาคต

ความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ คือ ลูกจ้างควรมีภาระการจ่ายเงินสมทบเงินบำนาญ และโอนการบริหารงานสวัสดิการเงินบำนาญจากรัฐวิสาหกิจมาสู่หน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะ จะขยายระบบบำนาญครอบคลุมลูกจ้างในธุรกิจเอกชน พวกย้ายถิ่น และประชาชนในชนบท และขยายรูปแบบอื่นของการประกันสังคมในด้านการจ้างงานและสุขภาพ การปฏิรูประบบสุขภาพนั้นนับว่าเป็นงานที่หนักหนามาก แต่มีความจำเป็น

ในด้านการสงเคราะห์ รัฐบาลสนับสนุนให้หน่วยธุรกิจรวมหมู่รับผิดชอบการสงเคราะห์ในระดับพื้นที่ โดยพิจารณาลดภาษีให้

โดยทั่วไป การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ยังมีความคืบหน้าค่อนข้างช้า มีการจัดตั้งหน่วยงานการกุศลเพื่อเสริมขึ้นมา โดยได้ทุนบริจาคจากฮ่องกงและไต้หวัน ในปี 1996 มีการจดทะเบียนแล้ว 200,000 หน่วยงาน สำหรับกลุ่มที่มีรายได้สูงก็มีการซื้อกรรมกรรมประกันสุขภาพ

5. ประเด็นเกี่ยวกับระบบประกันการว่างงาน

ในส่วนของ การกระจายเงินทุนให้กับลูกจ้างที่ว่างงานนั้น มีการมุ่งเน้นด้านการฝึกอบรมใหม่น้อยเกินไป ในปี 1998 รายจ่ายของกองทุนประกันการว่างงานทั้งหมดมีจำนวน 5.142 พันล้านหยวน หากแต่ค่าใช้จ่ายด้านการฝึกอบรมคนว่างงานมีจำนวน 0.66 พันล้านหยวน คิดเป็นเพียงร้อยละ 12.8 เท่านั้น เมื่อยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบแล้ว ญี่ปุ่นและสวีเดนมีการใช้จ่ายด้านการฝึกอบรมและฝึกทักษะของลูกจ้างที่ว่างงานในสัดส่วนสูงกว่าเมื่อเทียบกับรายจ่ายทั้งหมด ปัญหาเหล่านี้เป็นจุดบกพร่องที่สำคัญในการกำหนดว่า ใครคือผู้ที่สมควรได้รับผลประโยชน์แต่กลับไม่ได้รับ อีกทั้งใครคือผู้ที่ไม่สมควรได้รับผลประโยชน์อีกต่อไปเนื่องจากสามารถหางานได้แล้วแต่ไม่รายงานสถานะดังกล่าว โดยจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงประวัติลูกจ้างและเครื่องมือสถิติอย่างมาก

38. รัฐวิสาหกิจจีน-บนเส้นทางแห่งการปฏิรูป

ก่อนที่จะเข้าสู่เส้นทางการปฏิรูปใน ค.ศ.1978 รัฐวิสาหกิจจีนแต่ละแห่งอยู่ใต้สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมแห่งใดแห่งหนึ่งซึ่งมีอยู่หลายกระทรวง รัฐวิสาหกิจที่สำคัญและมีขนาดใหญ่มักถูกควบคุมโดยตรงจากกระทรวง ส่วนรัฐวิสาหกิจขนาดกลางอยู่ในความดูแลของหน่วยงานของกระทรวงในระดับมณฑลหรือจังหวัด สำหรับวิสาหกิจในความดูแลของคอมมูนเรียกว่า **วิสาหกิจรวมหมู่** (collective enterprise)

รัฐวิสาหกิจจีนก่อนปี 1979

การผลิตของรัฐวิสาหกิจทั้งหมดอยู่ภายใต้แผนของส่วนกลาง ฝ่ายบริหาร (สมาชิกพรรคระดับรัฐวิสาหกิจ) และฝ่ายจัดการไม่มีอิสระในด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต การกำหนดราคา การตลาด และการลงทุน รัฐบาลให้เงินลงทุนและทุนดำเนินการทั้งหมดแบบให้เปล่า มีการจ่ายเงินเดือนตามบัญชีเงินเดือนที่รัฐกำหนดโดยดูจากตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งมีความแตกต่างในอัตราเงินเดือนเพียงเล็กน้อย ต้องส่งมอบกำไรทั้งหมดให้รัฐ หากขาดทุนรัฐบาลก็รับภาระนั้นแทน รัฐวิสาหกิจไม่ต้องรับผิดชอบผลกำไร-ขาดทุนรวมทั้งสถานะการเงิน รับผิดชอบเฉพาะการผลิตให้ครบตามเป้าหมายที่หน่วยเหนือกำหนด

การปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 1978 หลาย ๆ ด้านไม่มีการออกแบบหรือกำหนดรูปแบบไว้ล่วงหน้า แต่อาศัยการลองผิดลองถูกและปัจจัยบวกต่าง ๆ (หลายปัจจัยก็ไม่มีในประเทศสังคมนิยมอื่น อย่างเช่น ความกระตือรือร้นของนักลงทุนชาวจีนโพ้นทะเลที่พากันเข้าไปลงทุนในจีน ซึ่งทำให้การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างน่าพอใจ) ช่วยให้การปฏิรูปประสบความสำเร็จด้วยดี ดังปรากฏในการปฏิรูปการถือครองการใช้ประโยชน์ที่ดินเพาะปลูกและโรงงานของคอมมูนในเขตชนบท และการส่งเสริมการส่งลงทุนจากต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับการปฏิรูกรัฐวิสาหกิจจีน นับว่ารัฐบาลกลางมีการคิดค้นและชี้แนะพอควรเมื่อเทียบกับการปฏิรูปในด้านอื่น ๆ อีกทั้งมีการออกมาตรการต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ แต่เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของบุคคลหลายฝ่ายเป็นจำนวนมาก การดำเนินงานจึงต้องใช้เวลาและไม่บรรลุผลเท่าที่ควร การใช้มาตรการต่าง ๆ แต่ละครั้งจัดทำเป็นโครงการนำร่อง มีการคัดเลือกรัฐวิสาหกิจจำนวนหนึ่งเข้าร่วมการทดลอง จากนั้นจึงประกาศใช้กับรัฐวิสาหกิจอื่นในวงกว้าง

การใช้ระบบทำสัญญารับผิดชอบ

การปฏิรูกรัฐวิสาหกิจเริ่มต้นในเดือนกรกฎาคม 1979 เมื่อสมัชชาประชาชนแห่งชาติได้ประกาศระเบียบเกี่ยวกับเรื่องนี้จำนวน 9 ฉบับ กำหนดให้ทดลองใช้ระบบทำสัญญารับผิดชอบ (Contractual Responsibility System) กับรัฐวิสาหกิจจำนวนหนึ่ง มาตรการที่สำคัญได้แก่การแบ่งกำไรระหว่างรัฐกับ

รัฐวิสาหกิจตามสัดส่วนที่กำหนด กระทรวงการคลัง/หน่วยงานของกระทรวงการคลังประจำท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดโควตākāไรประจำปีปัจจุบันโดยใช้kāไรของปีที่ล้่วงแล้ว โดยแบ่งkāไรราวร้อยละ 50-60 ของโควตākāไรประจำปีส่งให้กับทางการ kāไรส่วนที่เหลือรวมทั้งkāไรที่เกินจาก "โควตākāไร" ให้ตกเป็นของรัฐวิสาหกิจ รัฐวิสาหกิจนำkāไรที่ได้รับไปแบ่งเป็น 3 ส่วน เข้ากองทุนพัฒนาการผลิต กองทุนโบนัสของแรงงาน และกองทุนสวัสดิการของแรงงาน

เนื่องจากkāไรของรัฐวิสาหกิจขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของแรงงานและราคาของผลผลิต แต่ในระยะแรกของการปฏิรูป ราคาผลผลิตทั้งหมดยังคงกำหนดโดยหน่วยงานวางแผนของรัฐ ดังนั้น kāไรของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของแรงงาน แต่ขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตซึ่งกำหนดโดยรัฐ kāไรรวมของแต่ละรัฐวิสาหกิจจึงแตกต่างกัน และkāไรส่วนที่จะเก็บไว้เองจึงแตกต่างกันไปด้วย

รัฐบาลได้ประกาศว่า จะรักษาสัดส่วนของโควตākāไรที่ต้องนำส่งรัฐบาลไว้เป็นเวลา 3 ปี แต่แล้วในช่วง ค.ศ.1981-1982 รัฐวิสาหกิจที่เข้าร่วมโครงการทดลองกลับสละจนเจราต่อรองกับหน่วยเหนือเพื่อขอลดสัดส่วนของโควตākāไรที่ต้องนำส่งรัฐบาล ไม่มีใครสนใจการเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานอย่างจริงจัง ยิ่งกว่านั้น หน่วยงานของกระทรวงการคลังประจำท้องถิ่นซึ่งต้องฟังเสียงของสมาชิกพรรคฯ ระดับท้องถิ่นยังหันมาขอมีเอี่ยวมากขึ้นจากkāไรที่รัฐวิสาหกิจเก็บไว้ ทำให้การแบ่งkāไรระหว่างรัฐบาลกับรัฐวิสาหกิจไม่มีความสัมพันธ์กับผลงาน (World Bank, 1988; cited by Fan Oimiao, 1994, p.141)

การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจของจีนได้ชะงักครั้งแรกในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ **ประการแรก** รัฐบาลระดับมณฑลมีการใช้จ่ายเกินตัว ภายหลังการเปิดประเทศไม่นาน มีการสั่งเข้าโรงงานสำเร็จรูปจากต่างประเทศจำนวนมาก ซึ่งซื้อโดยรับสินเชื่อจากผู้ขาย (supplier's credit) โดยมีอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง **ประการที่สอง** การสั่งเข้าสินค้าทุนและอื่น ๆ ทำให้ดุลการค้าขาดดุลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว **ประการที่สาม** รัฐบาลมีรายรับลดลงอย่างมาก สืบเนื่องจากการใช้ระบบแบ่งส่วนkāไรระหว่างรัฐบาลกับรัฐวิสาหกิจ

บทเรียนที่ได้จากการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจในช่วงนี้ก็คือ การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจจะไม่ได้ผลเลย หากรัฐวิสาหกิจรับผิดชอบkāไร-ขาดทุนด้วยตนเองโดยยังขาดอิสระในด้านการผลิต การจัดหาวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง การจัดการด้านแรงงาน และการกำหนดราคา ซึ่งจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน

เอกสาร "การตัดสินใจของคณะกรรมการกลางของพรรคฯ ว่าด้วยการปฏิรูปเศรษฐกิจ" (Decision of the Central Committee of the CCP on Reform of the Economic Structure) ที่ผ่านการรับรองในที่ประชุมชุดที่ 3 ของคณะกรรมการกลางพรรคฯ ครั้งที่ 12 เมื่อเดือนตุลาคม 1984 นั้น ถือได้ว่าเป็นเอกสารสมบูรณ์แบบชุดแรกที่แสดงเจตจำนงของผู้นำส่วนกลางเกี่ยวกับการปฏิรูปเศรษฐกิจและรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ลดจำนวนรัฐวิสาหกิจที่ต้องวางแผนจากส่วนกลาง

2. ผลักดันการปฏิรูปราคา ปฏิรูประบบภาษี และปฏิรูประบบธนาคาร
3. ผลักดันการปฏิรูประบบค่าจ้าง การจ้างงาน การจ่ายค่าตอบแทนตามผลงาน
4. ให้ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจมีอำนาจเต็มที่ในการบริหารจัดการ
5. ยกเลิกการให้ทุนดำเนินการแบบให้เปล่า เปลี่ยนไปใช้การกู้เงินจากธนาคารซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ย
6. รัฐจะพัฒนาระบบกรรมสิทธิ์ โดยออกกฎหมายรับรองลิขสิทธิ์ ตราสินค้า การตั้งรางวัลสิ่งประดิษฐ์ และส่งเสริมการถ่ายทอดวิทยาการ

ในที่นี้จะกล่าวถึงการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจใน 4 ประเด็นโดยสังเขป ได้แก่ (ก) การปฏิรูปด้านการจัดองค์กรและการจัดการ (ข) การปฏิรูปด้านการวางแผนการผลิต (ค) การปฏิรูประบบการจัดหาปัจจัยการผลิต และ (ง) การปฏิรูปราคา (Xun Hai Zhang, 1992, chapter 4)

การปฏิรูปด้านการจัดองค์กรและการจัดการ

ก่อนการปฏิรูป คณะกรรมการพรรคประจำรัฐวิสาหกิจมีอำนาจสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เลขานุการพรรคมีอำนาจมาก ผู้ที่มีอำนาจรองลงมาได้แก่ผู้ช่วยเลขานุการพรรคด้านการเมือง เพราะเป็นผู้รับผิดชอบการบรรจุแต่งตั้งผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ 3 คน ส่วนผู้จัดการมีอำนาจอันดับสาม

เพื่อให้ผู้จัดการมีอำนาจในการบริหารจัดการมากขึ้น มีการประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการขยายขอบเขตการดูแลตนเองของรัฐวิสาหกิจ (The Provisional Regulations on Further Expanding Decision-Making Powers of the State – owned Enterprises) ซึ่งผ่านการรับรองจากคณะกรรมการกลางพรรคฯ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 1984 พร้อมทั้งมีการคัดเลือกรัฐวิสาหกิจ 6,600 แห่งเข้าร่วมโครงการปฏิรูปดังกล่าว (Tidrick and Chen, 1987, p.102) ประกาศดังกล่าวมีใจความสำคัญดังนี้

1. วางแผนและจัดการด้านการผลิตบางส่วนได้เองเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และอาจเปลี่ยนแปลงแผนการผลิตส่วนที่รับมอบหมายจากรัฐตามความจำเป็น
2. ใช้กฎเกณฑ์ตลาดในการชี้แนะการผลิตและการจำหน่าย รัฐวิสาหกิจสามารถขายผลผลิตส่วนที่เกินโควตาและผลผลิตชนิดใหม่ในตลาด โดยตั้งราคาได้เองภายในขอบเขต $\pm 20\%$ ของราคาที่กำหนดโดยรัฐ
3. ให้รัฐวิสาหกิจทั้งหลายคำนึงถึงหลักการแบ่งงาน เน้นความเชี่ยวชาญในการผลิตเฉพาะอย่าง แทนการผลิตครบวงจรในหน่วยผลิตเดียวกัน สามารถรวมกลุ่มหรือร่วมมือกันทางด้านการผลิตและการปรับปรุงเทคโนโลยีกับหน่วยผลิตอื่นที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน
4. เลือกและทำสัญญาซื้อขายวัตถุดิบได้โดยตรง หรือแลกเปลี่ยนวัตถุดิบหรือสินค้ากับหน่วยผลิตอื่นๆ ได้
5. สามารถนำอุปกรณ์เหลือใช้ไปให้หน่วยงานอื่นเช่า และนำเงินมาปรับปรุงเทคโนโลยีให้ทันสมัย

6. ตัดสินใจเกี่ยวกับการจ้างและการบริหารบุคลากรในหน่วยงานของตนได้ พัฒนาระบบการจัดการ ระบบแรงจูงใจ การให้เงินรางวัล การลงโทษปรับ พัฒนาคุณภาพบุคลากร สามารถเลือกใช้โครงสร้างค่าจ้างซึ่งรัฐกำหนดไว้หลายชุด ในแต่ละปีสามารถเพิ่มค่าจ้างให้คนงานได้ไม่เกินร้อยละ 3 ของค่าจ้างแรงงานรวม

7. ผู้จัดการยังคงได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยเหนือ แต่มีอำนาจตัดสินใจได้มากขึ้น

ต่อมาในปี 1986 เริ่มยกเลิกการส่งมอบกำไรและเปลี่ยนมาใช้ระบบเก็บภาษีรายได้เพียงอย่างเดียว มีการใช้ระบบทำสัญญารับผิดชอบกับรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่และขนาดกลางทุกแห่ง ส่วนรัฐวิสาหกิจขนาดเล็กก็ให้เอกชนเข้าไปดำเนินการ ทดลองให้เอกชนถือหุ้นร่วมกับรัฐ ท้ายสุดมีการขายกิจการจำนวนหนึ่งให้เอกชนไปโดยสิทธิ์ขาด อนึ่ง เนื่องจากขาดหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัดกุมเพียงพอ ทำให้การเข้าหรือการขายกิจการหละหลวม เปิดช่องให้มีการรับช่วงกิจการด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

ก. การใช้รูปแบบวิสาหกิจสมัยใหม่

กลางทศวรรษที่ 1990 ทางการเงินได้กล่าวถึงรูปแบบ "วิสาหกิจสมัยใหม่" และสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจพัฒนาไปสู่รูปแบบดังกล่าว มีการเผยแพร่คำอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบวิสาหกิจสมัยใหม่ ซึ่งประกอบด้วย คำนิยามสิทธิในทรัพย์สิน อำนาจและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลในด้านรัฐวิสาหกิจ และการบริหารที่มีหลักวิชาการ กล่าวคือ รัฐบาลเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจ แต่รัฐวิสาหกิจเป็นผู้ครอบครองสิทธิการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทั้งหมดซึ่งมาจากแหล่งต่าง ๆ รัฐบาลมีสิทธิรับกำไรจากสินทรัพย์ ร่วมตัดสินใจเรื่องสำคัญ คัดเลือกผู้บริหาร แต่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดการ รัฐวิสาหกิจรับผิดชอบต่อกำไร-ขาดทุน การเสียภาษี การดูแลรักษาทรัพย์สิน และนำระบบจัดการที่ถูกหลักวิชาการมาใช้

การพัฒนาไปสู่วิสาหกิจสมัยใหม่ต้องดำเนินไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจในขั้นตอนแรกใช้แนวปฏิบัติแบบเดียวกับการปฏิรูปเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ กล่าวคือ เริ่มจากการทดลองกับจำนวนน้อย ๆ เพียงชั่วระยะเวลาสั้น ๆ แล้วขยายการปฏิบัติสู่จำนวนมาก ในการทดลองเริ่มแรกมีการคัดเลือกรัฐวิสาหกิจนำร่อง 100 แห่ง หลักเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีเงื่อนไขพื้นฐานน่าจะปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีการกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ และธุรกิจประเภทต่าง ๆ พร้อมกันนั้นมีการคัดเลือกรัฐวิสาหกิจนำร่องอีก 2,000 แห่ง ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจระดับมณฑล/มหานคร/เขตปกครองอิสระ (Kazuo Yukawa, 1996, p. 4) ทั้งนี้กำหนดให้หน่วยงานรัฐบาลกลางที่เกี่ยวข้องร่วมกันดูแลรับผิดชอบ อาทิ คณะกรรมการการเศรษฐกิจและการค้าแห่งรัฐ คณะกรรมการการวางแผน คณะกรรมการการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ กระทรวงการคลัง สำนักงานการจัดการทรัพย์สินของรัฐ ฯลฯ

ให้รัฐวิสาหกิจนำร่องเหล่านั้นจัดทำแผนดำเนินการและเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและดำเนินการตามแผนที่ผ่านการอนุมัติ จากนั้นมีการประเมินโดยคณะกรรมการที่รัฐบาลมอบหมาย

สำหรับประเด็นสำคัญของแผนดำเนินการ มีดังนี้

1. การลดภาระหนี้สิน ตัวอย่างเช่น รัฐวิสาหกิจหลักและหลักก้ำชื่อฯลฯ ซึ่งมีหนี้สินอยู่ 140 ล้าน
หยวน รัฐวิสาหกิจแห่งนี้เสนอให้โอนหนี้ดังกล่าวเป็นทุนที่ถือโดยรัฐบาล

2. การโอนกิจการโรงเรียนไปให้หน่วยงานการศึกษาระดับท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น รัฐวิสาหกิจหลัก
และหลักก้ำชื่อฯลฯ ได้หยวน ได้ทำความเข้าใจความตกลงว่าจะค่อย ๆ โอนการจัดการศึกษาให้กับหน่วยงานการศึกษา
ในท้องถิ่นภายใน 5 ปี โดยรัฐวิสาหกิจได้หยวนจะรับผิดชอบค่าใช้จ่าย 30 ล้านหยวนในปีแรก และค่อย ๆ
ลดลงปีละ 20% จนถึงปีสุดท้ายรัฐวิสาหกิจได้หยวนไม่ต้องสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่อไป เท่ากับว่ามีการผลัก
ค่าใช้จ่ายนี้ไปให้รัฐบาล

3. การลดแรงงานส่วนเกิน มีรัฐวิสาหกิจนำร่องเพียง 27 แห่งที่เสนอแผนการลดแรงงานส่วนเกิน
ด้วยวิธีต่าง ๆ

ข. การทดลองใช้รูปแบบวิสาหกิจสมัยใหม่ในเซี่ยงไฮ้

ในระดับมณฑล เซี่ยงไฮ้เป็นมหานครแรกที่ตกลงใจเริ่มทดลองใช้รูปแบบวิสาหกิจสมัยใหม่ในปี
1979 และกำหนดขยายใช้ทั่วมหานครเซี่ยงไฮ้ภายในปี 2000 โดยแบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะแรก (พฤศจิกายน 1994 – มิถุนายน 1995) คัดเลือกวิสาหกิจนำร่อง 140 แห่ง (รัฐวิสาหกิจ
สังกัดรัฐบาลมณฑล 100 แห่ง สังกัดจังหวัดและอำเภอ 40 แห่ง) จัดฝึกอบรมและให้จัดทำแผนเสนอต่อ
ทางการเพื่อขออนุมัติ

ระยะที่สอง (กรกฎาคม – ธันวาคม 1995) จัดทำกรอบกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการลดภาระ
หนี้สิน

ระยะที่สาม (1996) ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดองค์กรและกำหนดอำนาจหน้าที่ และค่อย ๆ
เปลี่ยนแปลงระบบการจัดการทรัพย์สิน สวัสดิการสังคม และอื่น ๆ เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่กฎหมายบริษัท (ส่วน
ที่ใช้กับรัฐวิสาหกิจ)

ระยะที่สี่ (1997) บรรลุการปฏิรูปเป็นวิสาหกิจสมัยใหม่โดยมี 62 แห่งแปรรูปเป็นบริษัทจำกัด 30
แห่งเป็นบริษัทโฮลดิ้ง 28 แห่งเป็นกลุ่มบริษัท และ 18 แห่งยังเป็นรัฐวิสาหกิจเหมือนเดิม (ล้มเหลว)

การปฏิรูปสถาบันในเซี่ยงไฮ้ มีการทบทวนอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ และยุบหน่วยงาน
บางแห่ง สำหรับรายละเอียดนั้นยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งบริษัทโฮลดิ้งสำหรับธุรกิจด้านเครื่องจักรกลและอี
เล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ อุปกรณ์ และมาตรวัด วิธีดำเนินการคือตั้งคณะทำงานปฏิรูปสถาบันโดยมีเจ้าหน้าที่จาก
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ

เริ่มแรกมีการแปรรูปสำนักงานอุตสาหกรรมระดับมหานครเซี่ยงไฮ้ 3 แห่ง คือ เครื่องจักรกลและอี
เล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ อุปกรณ์และมาตรวัดรวมกันเป็นบริษัทโฮลดิ้ง มีการจัดตั้งสำนักงานขึ้นใหม่ 3 แห่ง
สำหรับ 3 อุตสาหกรรมนี้ ทำหน้าที่แทนสำนักงานของรัฐ

มีการยุบสำนักงานพาณิชย์ 2 แห่ง ซึ่งเดิมสังกัดสำนักงานการเงินและการค้าของมหานคร

เซี่ยงไฮ้ และจัดตั้งวิสาหกิจขึ้นใหม่ 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเซี่ยงไฮ้อี้ไป (Shanghai Yibai) กลุ่มเซี่ยงไฮ้หัวเหลียน (Shanghai Hualian) และเซี่ยงไฮ้เหยาอี้ (Shanghai Youyi) รับโอนงานทั้งหมดของหน่วยงานเดิม

กลุ่มเซี่ยงไฮ้อี้ไป ดูแลรับผิดชอบธุรกิจห้างสรรพสินค้า โดยมีห้างสรรพสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในจีน คือ Shanghai First Department Store กลุ่มเซี่ยงไฮ้หัวเหลียน ชำนาญธุรกิจด้านเสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนและซูเปอร์มาร์เก็ต ส่วนกลุ่มเซี่ยงไฮ้เหยาอี้ เน้นธุรกิจต่างประเทศ (Kazuo Yukawa, 1996, p.8)

การปฏิรูปการวางแผนการผลิต

ก่อนปี 1979 ลักษณะสำคัญของการวางแผนมีดังนี้

(1) กิจกรรมทางเศรษฐกิจมากกว่าร้อยละ 85 ขึ้นอยู่กับการวางแผนจากส่วนกลาง โดยแบ่งเป็นรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบแต่ละด้านโดยเฉพาะ อาทิ ด้านการจัดหาแรงงานและกำหนดค่าจ้าง การจัดสรรวัตถุดิบ การกำหนดราคาผลผลิต การจัดสรรและกระจายผลผลิต ฯลฯ

(2) ในช่วงปี 1950-1979 มีการกำหนด “เป้าหมาย” ซึ่งอยู่ระหว่าง 6-12 รายการ อาทิ ชนิดและปริมาณผลผลิต การเพิ่มปริมาณผลผลิต ระบายค่าจ้างรวม การใช้วัตถุดิบและพลังงาน ต้นทุนการผลิต กำไร ฯลฯ

(3) ใช้แรงจูงใจที่มีชีวิตชีวาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการผลิตด้านต่าง ๆ โดยการรณรงค์และให้การศึกษอบรรณทางเมืองแก่คนงานและพนักงาน

(4) การวางแผนประจำปีผ่านหลายขั้นตอน เรียกโดยย่อว่า “ขึ้น 2 และลง 2” เริ่มจากรัฐวิสาหกิจรายงานผลการผลิตในปีปัจจุบันไปยังหน่วยเหนือที่ดูแลกำกับ และข้อมูลถูกส่งต่อไปเรื่อยจนถึง State Planning Commission (SPC) นี่คือ “ขึ้น 1” เมื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดและเปรียบเทียบกับนโยบายการพัฒนาระยะยาวของรัฐบาลแล้ว ทาง SPC จะกำหนด “เป้าหมายรวม” ของปีต่อไป และส่งลงมาข้างล่าง พร้อมกับมีการแบ่งสรรเป้าหมายรวมไปสู่ระดับต่าง ๆ จนสุดท้ายถึงรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่ง นี่คือ “ลง 1”

รัฐวิสาหกิจรับตัวเลขมาแล้ว ซึ่งส่วนมากมีเพียงตัวเลขเป้าหมายปริมาณผลผลิต ก็จัดการคำนวณปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องใช้ ส่งผลการคำนวณขึ้นไปยังหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ (เช่น กรมจัดหาแรงงาน กรมจัดหาวัตถุดิบนั้น ๆ เป็นต้น) นี่เป็น “ขึ้นอีก 1” กรมเหล่านั้นนำผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปมาจัดสรร แล้วส่งผลการจัดสรรลงมาให้แก่รัฐวิสาหกิจ นี่เป็น “ลงอีก 1” เมื่อรัฐวิสาหกิจได้รับตัวเลขจัดสรรปัจจัยการผลิตอย่างเป็นทางการ เวลาที่มักล่วงเลยไปแล้ว 3-6 เดือน

จีนประสบปัญหาต่าง ๆ เช่นเดียวกับประเทศอื่นที่ใช้ระบบวางแผนจากส่วนกลาง ที่สำคัญได้แก่ (1) ความยุ่งยากในการติดตามตรวจสอบข้อมูลที่เป็นจริงในระดับรัฐวิสาหกิจ ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเป้าหมายตามแผนและผลผลิตจริง (2) ความยุ่งยากในการประสานงานซึ่งมีมากมายหลายหน่วยงานและหลายระดับ (3) ในระดับรัฐวิสาหกิจขาดความเชื่อมโยงระหว่างผลงาน รางวัล และการ

ลงโทษ ทำให้รัฐวิสาหกิจจะเลยด้านคุณภาพและการลดต้นทุน และ (4) ขาดการริเริ่มคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ในหน่วยผลิต

หลังจากผ่านช่วงเวลาการถกเถียงอันยาวนานระหว่างปี 1979-1984 จึงมีข้อสรุปเบื้องต้นว่าควรมีแผนการผลิตทั้ง 3 แบบในระบบเศรษฐกิจจีน ได้แก่ แผนการผลิตแบบสั่งการ แผนการผลิตแบบชี้แนะ และแผนการผลิตตามกลไกตลาด แต่ก็ยังไม่กระจ่างว่าจะใช้สัดส่วนเท่าไรและใช้เงื่อนไขอะไรในการแบ่งแผนการผลิตเป็น 3 แบบ นักเศรษฐศาสตร์จีนและเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนมากยังมีความเห็นขัดแย้งกัน

ในที่นี้ขอสรุปเกณฑ์การแบ่งแผนการผลิต 3 แบบโดยประมวลจากรายงานความเห็นในสื่อต่าง ๆ ดังนี้ (Theodore Groves, et al., 2001, pp.269-271)

(1) แผนการผลิตแบบสั่งการ (Mandatory Planning) จัดทำโดย State Planning Commission และสั่งการลงไปเป็นทอด ๆ จนถึงระดับรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลมีหน้าที่จัดหาปัจจัยการผลิตที่สำคัญทั้งหมด และรัฐวิสาหกิจต้องส่งมอบผลผลิตให้รัฐในราคาที่รัฐกำหนด ใช้กับสินค้าสำคัญได้แก่ ถ่านหิน น้ำมันดิบ และผลิตภัณฑ์น้ำมัน เหล็กกล้า อโลหะ ไม้ซุง ปูนซีเมนต์ พลังงานไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ที่สำคัญ ปุ๋ยเคมี เครื่องจักรทางอุตสาหกรรมที่สำคัญ เส้นใยสังเคราะห์ สื่อสิ่งพิมพ์ บุหรี่ และยุทธโปกรณ์

(2) แผนการผลิตแบบชี้แนะ (Guidance Planning) State Planning Commission (SPC) กำหนดตัวเลขการควบคุมทั่วไป ส่งให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลระดับท้องถิ่น แต่ไม่ส่งให้รัฐวิสาหกิจ ใช้กลไกราคาดึงดูดให้มีการผลิตตามเป้าหมายแทนการบังคับ กลุ่มสินค้าในแผนแบบชี้แนะแต่ละปีอาจเปลี่ยนไปตามความจำเป็น

(3) การผลิตตามกลไกตลาด ใช้กับสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันและบริการต่าง ๆ

ตั้งแต่เดือนตุลาคม 1984 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกี่ยวกับระบบการวางแผนดังนี้

ประการแรก เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาก นั่นคือการลดจำนวนสินค้าอุตสาหกรรมในแผนแบบสั่งการโดย SPC จาก 123 ชนิด ในปี 1984 ลงเหลือ 60 ชนิดในปี 1985 มูลค่าผลผลิต 60 ชนิดคิดเป็นเพียงร้อยละ 20 ของมูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมรวม ขณะเดียวกันสินค้าที่ได้รับการจัดสรรโดยรัฐบาลกลางลดลงจาก 256 ชนิด เหลือเพียง 27 ชนิดในปี 1987 อย่างไรก็ตาม พังระบูว่าตั้งแต่ปี 1984 เป็นต้นมา ในขณะที่ SPC พยายามลดบทบาทลง รัฐบาลระดับท้องถิ่นกลับเพิ่มบทบาทแทนที่ นั่นคือ มีการเพิ่มจำนวนรายการผลผลิตมากขึ้นที่ควบคุมโดยรัฐบาลระดับท้องถิ่น

ประการที่สอง เปลี่ยนบทบาทของ SPC จากการวางแผนประจำปีไปสู่การวางแผนระยะกลางและระยะยาว ในเดือนเมษายน 1988 มีการยกเลิกหน้าที่ของ SPC ในการกำกับและดูแลแผนประจำปี แต่หันไปดูแลความสมดุลมหภาค 3 ด้าน ได้แก่ ความสมดุลอุปสงค์และอุปทานมวลรวม ความสมดุลระหว่างงบประมาณ ปริมาณเงิน สินเชื่อ และเงินตราต่างประเทศ ความสมดุลระหว่างการสะสมทุนและการบริโภค

ประการที่สาม การลดขั้นตอนการวางแผนประจำปีจากเดิม "ขึ้น 2 และลง 2" มีการปรับเป็น

"ชั้น 1 และลง 2" สำหรับแผนแบบสั่งการและแบบชี้แนะ ส่วนแผนของรัฐบาลระดับท้องถิ่นพยายามลดให้เหลือ "ชั้น 1 และลง 1" ส่วนการผลิตที่ไม่อยู่ใต้แผน 2 แบบนี้ ทางกรมสนับสนุนให้มีการวางแผนในระดับรัฐวิสาหกิจต่อไป

การปฏิรูประบบการจัดหาปัจจัยการผลิต

ก่อนการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ จีนยกเลิกตลาดเสรีวัตถุดิบ โรงงานต่าง ๆ ได้รับวัตถุดิบผ่านการจัดสรร แผนกจัดหาวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตในระดับมณฑล อำเภอ และตำบล จะจัดหาและกระจายวัตถุดิบโดยวิธีต่าง ๆ จำแนกได้เป็น 4 วิธี คือ (1) ระบบคงที่ ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้ใช้และผู้ผลิตวัตถุดิบทำความตกลงผ่านแผนกจัดหาวัตถุดิบของทางการ กำหนดจำนวนรับ-ส่งที่แน่นอน (2) ระบบโดยตรง แผนกจัดหาวัตถุดิบมีคำสั่งให้ผู้ผลิตวัตถุดิบจัดส่งวัตถุดิบให้กับโรงงานตามจำนวนที่ระบุ (3) ระบบทางอ้อม แผนกจัดหาวัตถุดิบสั่งให้ผู้ผลิตวัตถุดิบส่งมอบวัตถุดิบที่ผลิตได้ทั้งหมดมาให้กับทางแผนกก่อน จากนั้นกระจายส่งวัตถุดิบให้กับโรงงาน และ (4) ระบบรับวัตถุดิบด้วยตนเอง แผนกส่งใบรับสินค้าให้กับโรงงานผู้ใช้วัตถุดิบ เพื่อให้ไปรับวัตถุดิบโดยตรงจากผู้ผลิตตามใบรับ ปรากฏว่าโรงงานส่วนใหญ่พอใจวิธีการแบบ (1) และ (4) มากกว่าอีก 2 แบบ เพราะผู้ใช้และผู้ผลิตวัตถุดิบมีโอกาสได้พบกัน

อย่างไรก็ตาม การจัดหาวัตถุดิบโดยหน่วยงานของรัฐบาลสร้างปัญหาต่าง ๆ กล่าวคือ เนื่องจากการจัดหาวัตถุดิบมีความซุกซลัก โรงงานจึงพยายามกักตุนวัตถุดิบให้มากที่สุด โรงงานหลายแห่งครอบครองวัตถุดิบอย่างมากเกินความจำเป็น โรงงานบางแห่งลักลอบแลกเปลี่ยนวัตถุดิบที่มีเกินต้องการ หรือยืมวัตถุดิบจากโรงงานที่มีเหลือใช้

จีนแบ่งวัตถุดิบออกเป็น 3 ประเภทตามหน่วยงานที่ควบคุม ดังนี้

ประเภท 1 ได้แก่วัตถุดิบจำพวกเหล็ก ถ่านหิน ไม้ซุง ปูนซีเมนต์ จัดสรรโดย State Material Supply Bureau

ประเภท 2 ได้แก่วัตถุดิบที่มีความสำคัญเฉพาะด้าน ควบคุมดูแลการจัดสรรโดยกระทรวงที่รับผิดชอบ

ประเภท 3 ได้แก่วัตถุดิบที่เหลือ ดูแลจัดสรรโดยรัฐบาลระดับท้องถิ่น

ตั้งแต่ปี 1979 เป็นต้นมา มีการปฏิรูประบบการจัดสรรวัตถุดิบโดยสรุป ดังนี้

(1) ในปี 1980 เริ่มมีการทดลองจัดตั้งตลาดกลางซื้อขายวัตถุดิบทางอุตสาหกรรมตามเมืองสำคัญหลายแห่ง ในปี 1988 มีตลาดกลาง 395 แห่ง รัฐวิสาหกิจได้รับอนุญาตให้ขายผลผลิตส่วนที่เกินจากโควตาในตลาดเสรี และแม้ว่ารัฐบาลพยายามควบคุมราคาในตลาดเสรีไม่ให้สูงกว่าร้อยละ 20 ของราคาทางการ แต่ในทางปฏิบัติราคาในตลาดเสรีสูงกว่าเกณฑ์มากในช่วง 1985-1992

(2) ตั้งแต่ 1985 จำนวนรายการของวัตถุดิบในประเภท 1 และ 2 ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องถาวร

(3) รัฐวิสาหกิจได้รับอนุญาตให้ซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศได้ โดยใช้เงินตราต่างประเทศจากการส่งออกสินค้าไปขายต่างประเทศโดยรัฐวิสาหกิจเอง และจากการขอรับจัดสรรจากทางการหากมีความจำเป็น

การปฏิรูปราคา

ก่อน ค.ศ.1979 หน่วยงานกลางเป็นผู้กำหนดราคาดผลผลิตของรัฐวิสาหกิจโดยวิธีบวกตัวเลขจำนวนหนึ่งเข้ากับต้นทุนเฉลี่ย (average cost-plus-mark up rule) ในปี 1979 มีการอนุญาตให้ผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า 4 ชนิด ตั้งราคาสินค้าด้วยตนเองโดยให้อยู่ในช่วงราคาหนึ่งที่กำหนด แทนที่การใช้ราคาเดียวตายตัว ในปี 1981 ขยายการทดลองนี้ไปสู่การผลิตและขายวัตถุดิบทางอุตสาหกรรม ครั้นถึงเดือนพฤษภาคม 1984 อนุญาตให้รัฐวิสาหกิจสามารถขายผลผลิตส่วนที่เกินจากโควต้าในราคา $\pm 20\%$ ของราคาแผน (ราคาที่หน่วยงานวางแผนกำหนด) ต่อมาในเดือนมกราคม 1985 มีการยกเลิกราคา $\pm 20\%$ ของราคาแผน ให้ขายผลผลิตส่วนที่เกินจากโควต้าผลผลิตตามราคาตลาด

มาถึงขั้นนี้จึงกลายเป็นว่ารัฐวิสาหกิจมีการขายผลผลิตในระบบราคาคู่ (double-track price system) นั่นคือ ขายโควต้าผลผลิตให้รัฐบาลตามราคาที่หน่วยวางแผนกำหนด และขายผลผลิตที่เกินจากโควต้าในตลาดตามราคาตลาด (Fan Oimiao, 1989; cited by Fan, 1994, p.143)

การขายผลผลิตในระบบราคาคู่ ทำให้รัฐวิสาหกิจสามารถจัดหาปัจจัยการผลิตได้ 2 ทาง ทางหนึ่งมาจากการจัดสรรตามแผนในราคาต่ำ อีกทางหนึ่งซื้อจากตลาดในราคาสูงกว่า การขายผลผลิตก็ขายได้ 2 ทางเช่นกัน ทางหนึ่งขายโควต้าผลผลิตให้ทางการในราคาต่ำ อีกทางหนึ่งขายในตลาดด้วยราคาสูงกว่า ทำให้บทบาทของแผนในด้านการผลิตลดลง กล่าวคือจำนวนรายการผลผลิตและปัจจัยการผลิตที่ผลิตและจัดสรรผ่านแผนลดลงจาก 316 และ 256 รายการใน ค.ศ.1979 เป็น 47 และ 27 รายการตามลำดับ ใน ค.ศ.1988 แม้แต่ผลผลิตสำคัญ 4 ชนิด ได้แก่ ถ่านหิน ปูนซีเมนต์ เหล็ก และไม้ ก็ลดลงจากเดิมมาก (Fan, 1994, p.144)

มีการสรุปในเบื้องต้นว่าระบบราคาคู่ ทำให้การจัดสรรทรัพยากรการผลิตมีประสิทธิภาพมากกว่ากรณีจากจัดสรรทั้งหมดผ่านแผน อย่างไรก็ตาม มีข้อโต้แย้งตามมาเกี่ยวกับข้อสรุปเบื้องต้นดังกล่าว

ประการแรก การกำหนดโควต้าผลผลิตและปัจจัยการผลิตโดยหน่วยวางแผนส่วนกลางยังคงมีปัญหาซึ่งเกิดจากหน่วยวางแผนไม่ทราบข้อมูลที่เป็นจริงของรัฐวิสาหกิจ จึงมีการวิ่งเต้น/การเจรจาต่อรอง รัฐวิสาหกิจใดที่ฝ่ายบริหารมีช่องทางเจรจาต่อรอง ก็จะสามารถขายผลผลิตส่วนใหญ่ในราคาตลาด พร้อมทั้งซื้อปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่จากแผน รัฐวิสาหกิจนั้นจะมีผลกำไรสูง ส่วนรัฐวิสาหกิจใดที่ฝ่ายบริหารไม่มีช่องทางเจรจาต่อรอง ก็จะมีกำไรต่ำ ดังนั้น จะตัดปัญหานี้ก็ต่อเมื่อมีการใช้อัตราส่วนโควต้าผลผลิตต่อโควต้าปัจจัยการผลิตเดียวกันกับรัฐวิสาหกิจทุกแห่ง

ประการที่สอง สืบเนื่องจากประการแรก ทำให้รัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งเผชิญกับความไม่แน่นอน ไม่มีรัฐวิสาหกิจแห่งใดแน่ใจล่วงหน้าว่าจะได้รับปัจจัยการผลิตตามแผนในจำนวนเท่าไร

ประการที่สาม การตั้งโควต้าผลผลิตประจำปีโดยอิงอยู่กับปริมาณผลผลิตในปีที่ล่วงแล้ว แบบเดียวกับการกำหนดโควตาค่าไร ก่อให้เกิดสภาพ “วัฏพินหลัก” รัฐวิสาหกิจที่มีผลผลิตระดับสูงในปีนี้อาจต้องพบกับโควต้าผลผลิตที่สูงขึ้นในปีหน้า เมื่อเป็นเช่นนี้การเพิ่มผลผลิตจึงไม่ใช่เรื่องน่าดีใจสำหรับฝ่ายบริหารของรัฐวิสาหกิจ

ประการที่สี่ ยังมีปัจจัยการผลิตบางตัวที่ไม่ผ่านตลาด เช่น ไฟฟ้า เป็นต้น รัฐวิสาหกิจยังคงต้องรอการจัดสรรจากหน่วยงาน ผู้วางแผนเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะจัดสรรให้เท่าไร ซึ่งมีผลต่อรัฐวิสาหกิจไม่มากนัก

จึงอาจสรุปว่าระบบราคาคู่ รวมทั้งการขายผลผลิตแก่ 2 แหล่งและการซื้อวัตถุดิบจาก 2 แหล่ง ล้วนสร้างความบิดเบือนทางเศรษฐกิจ แม้ว่าก่อนการปฏิรูป สินค้าบางอย่างมีหลายราคา แต่รัฐวิสาหกิจยังไม่มีอิสระทางการเงิน จึงไม่มีผลต่อพฤติกรรมของรัฐวิสาหกิจ แต่เมื่ออนุญาตให้รัฐวิสาหกิจเก็บกำไรส่วนหนึ่งไว้ เมื่อราคาตลาดสูงกว่าราคาแผน รัฐวิสาหกิจจะละเลยการผลิตให้ครบตามโควต้า โดยยกย้ายผลผลิตส่วนหนึ่งไปขายในตลาดเสรี รัฐวิสาหกิจบางแห่งนำวัตถุดิบบางส่วนที่จัดสรรผ่านแผนไปขายต่อในตลาดเสรี (Qimiao Fan and Peter Nolan, 1994, p.144)

โดยที่โควต้าผลผลิตแตกต่างกันระหว่างผลผลิตและระหว่างเขตพื้นที่ ราคาตามแผนกับราคาตลาดที่ต่างกันมากจึงสร้างปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกดราคาวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางให้ต่ำ ทำให้เกิดการขาดแคลนผลผลิตเหล่านั้น เพราะขาดแรงจูงใจในการขยายการผลิต ยิ่งกว่านั้น โรงงานที่ผลิตวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางยังดิ้นรนหาทางลงทุนทำการแปรรูปผลผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายด้วยตนเอง ทำให้การจัดสรรทรัพยากรทั่วทั้งระบบเศรษฐกิจขาดประสิทธิภาพ

มีอยู่สองทางเลือกในการแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างราคาตามแผนและราคาตลาด ซึ่งรัฐบาลได้ลองใช้วิธีเพิ่มราคาตามแผนในปี 1986 ต่อมาเปลี่ยนมาใช้วิธีบังคับเพดานราคาตลาด ในปี 1989 ซึ่งเป็นช่วงที่มีภาวะเงินเฟ้อสูงมาก (Qimiao Fan and Peter Nolan, 1994, p.145) อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้ค่อย ๆ หายไปเมื่อเงินเข้าสู่ยุคของการขยายตัวด้านการลงทุนตั้งแต่ปี 1992 เป็นต้นมา

การเก็บภาษีและการพึ่งตนเองทางการเงิน

ก่อนปฏิรูป รัฐวิสาหกิจส่งกำไรทั้งหมดให้รัฐบาล และรับเงินอุดหนุนขาดทุนจากรัฐบาล ไม่มีการเก็บภาษีใด ๆ จากรัฐวิสาหกิจ อันที่จริงในขณะที่มีการกำหนดราคาผลผลิตตายตัว การเก็บภาษีทางอ้อมก็มีผลเหมือนเก็บภาษีทางตรงและมีผลเหมือนกับการส่งกำไรให้รัฐบาล เพราะไม่สามารถผลักภาระให้ผู้ซื้อ การเลือกที่จะเก็บภาษีทางอ้อมหรือส่งกำไรให้รัฐจึงเป็นเรื่องของความสะดวกในการบริหารมากกว่า ไม่มีผลต่อรายได้รัฐและพฤติกรรมของรัฐวิสาหกิจ

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการอนุญาตให้รัฐวิสาหกิจเก็บกำไรไว้ส่วนหนึ่ง การเก็บภาษีทางตรงและทางอ้อมจะส่งผลต่อจำนวนกำไรที่รัฐวิสาหกิจเก็บไว้เอง ดังนั้น จึงมีผลต่อพฤติกรรมของรัฐวิสาหกิจ

ยิ่งกว่านั้น ในระบบราคาคู่ (ตามที่กล่าวในหัวข้อก่อน) การเก็บภาษีทางอ้อมและภาษีทางตรงมีผลต่างกัน เพราะรัฐวิสาหกิจอาจผลักภาระภาษีทางอ้อมที่เก็บจากผลผลิตที่อยู่นอกโควต้าไปให้ผู้ซื้อ นอกจากนี้ การเก็บภาษีทางตรงและทางอ้อมยังมีผลต่อรายได้รัฐบาลที่แตกต่างกัน กล่าวโดยสรุป การเก็บกำไรไว้เองส่วนหนึ่งในขณะที่ใช้ระบบราคาคู่ทำให้การพิจารณาผลของเก็บภาษียุ่งยากซับซ้อน และเกิดปัญหาการเจรจาต่อรองต่าง ๆ

ในปี 1958 มีการเก็บภาษีทางอ้อมจากรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายความมั่นคงของอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม (Consolidated Industrial and Commercial Tax, CICT) ในเดือนตุลาคม 1984 มีการยกเลิกกฎหมายฉบับนี้และเก็บภาษีผลผลิต (Product Tax) ซึ่งยังมีลักษณะเก็บซ้ำซ้อนและมีหลายอัตรา ต่อมาปี 1986 จึงใช้ภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax) เพื่อจูงใจให้รัฐวิสาหกิจขยายตัวทางแนวนอนและเพิ่มความชำนาญในการผลิต ภาษีมูลค่าเพิ่มเหมือนภาษีผลผลิตตรงที่มีหลายอัตรา แต่ให้เครดิตภาษีปัจจัยผลิตได้ การใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มแทนที่ภาษีผลผลิตจะทำแบบค่อยเป็นค่อยไป

ในเดือนตุลาคม 1984 ใช้ภาษีรายได้วิสาหกิจ (Enterprise Income Tax) อัตราภาษีขึ้นกับขนาดของรัฐวิสาหกิจ (วัดจากมูลค่าทรัพย์สิน) ขนาดใหญ่และกลางเก็บร้อยละ 55 จากกำไร ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่สูงมาก ขนาดเล็กแบ่งเป็น 8 อัตรา ระหว่างร้อยละ 7 ถึง 55 ยิ่งกว่านั้น สามารถนำการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยมาหักลดหย่อนภาษีได้ เพื่อสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจกู้เงินมาลงทุนแทนที่จะสะสมกำไรเพื่อลงทุน (ต่อมาพบว่ามีปัญหา จึงยกเลิกการนำการชำระคืนเงินต้นมาหักลดหย่อนภาษี)

นอกจากนี้ มีภาษีปรับปรุงรายได้วิสาหกิจ (Enterprise Income Adjustment Tax, EIAT) ใช้กับรัฐวิสาหกิจทุกแห่งที่มีผลประกอบการขาดทุน ยกเว้นรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่และขนาดกลาง เพื่อชดเชยให้กับกำไรที่แตกต่างกันสืบเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น โครงสร้างราคาที่เป็นบิดเบือน และทุนสะสมที่เป็นบิดเบือน (Easson and Li, 1987; Fan and Schatter, 1990; World Bank, 1990 b; cited by Qimiao Fan, 1994, p.147)

กำไรหลังหักภาษีแบ่งเป็น 5 ส่วน (1) กองทุนโบนัส (2) กองทุนพัฒนาผลผลิตชนิดใหม่ (3) กองทุนพัฒนาผลผลิตเดิม (4) กองทุนสำรอง (5) กองทุนสวัสดิการ การใช้ประโยชน์จากกองทุนเหล่านี้บางกองทุนต้องเสียภาษีอีก มีภาษีโบนัสเก็บจากโบนัสรวมประจำปีส่วนที่เกินค่าจ้าง โดยเป็นแบ่งหลายระดับ โบนัสต่ำกว่า 2 ½ เดือน ได้รับยกเว้นภาษี โบนัสเกิน 2 ½ แต่ต่ำกว่า 4 เดือน เสียภาษีร้อยละ 30 โบนัส 4-6 เดือน เสียภาษีร้อยละ 100 โบนัสมากกว่า 6 เดือน จ่ายภาษีร้อยละ 30 ในทำนองเดียวกันภาษีเงินเดือน ถ้าเงินเดือนเพิ่มระหว่างร้อยละ 7-12 จ่ายภาษีร้อยละ 30 เพิ่มระหว่างร้อยละ 12-20 จ่ายภาษีร้อยละ 100 เพิ่มเกินร้อยละ 20 จ่ายร้อยละ 30 ทั้งภาษีโบนัสและภาษีค่าจ้างจ่ายจากกองทุนโบนัส การเก็บภาษีโบนัสและค่าจ้างก็เพื่อควบคุมรายได้ของแรงงาน

ประเด็นการจ้างแรงงาน

ก่อนปฏิรูป หน่วยวางแผนจัดสรรแรงงานให้รัฐวิสาหกิจตามแผนการผลิต แรงงานได้รับมอบหมายงานตามที่กำหนดและได้ค่าจ้างตามบัญชีค่าจ้างแห่งชาติ ซึ่งใช้เหมือนกันทั่วประเทศ ทำให้แรงงานกลายเป็นปัจจัยคงที่ โรงงานไม่สามารถจะปรับเปลี่ยนหน้าที่ ในปี 1983 เริ่มทดลองใช้การทำสัญญาจ้างแรงงาน

ปี 1986 ออกระเบียบใหม่กำหนดให้แรงงานใหม่ทุกคนต้องจ้างในระบบทำสัญญา โรงงานสามารถเปลี่ยนงานให้สูงขึ้น สามารถจ้างแรงงานแบบชั่วคราว ให้คนงานออกได้ถ้ามีการปิดกิจการ ถึงกระนั้น โรงงานก็ยังมิชอบจำกัดในการปรับเปลี่ยนด้านแรงงาน สาเหตุได้แก่ (1) มีแรงงานส่วนเกินจำนวนมากอยู่แต่เดิม (2) รัฐวิสาหกิจแต่เดิมก็ต้องรับผิดชอบจัดหาที่อยู่อาศัย ถ้าให้แรงงานออก แรงงานยังหางานอื่นไม่ได้ก็จะขาดที่อยู่อาศัย อีกทั้งสวัสดิการสังคมทุกอย่าง อาทิ การปันส่วนอาหาร การอนุญาต/มีสิทธิอยู่ในเขตพื้นที่ การรับเงินบำนาญ การรักษาพยาบาล การเล่าเรียนของบุตรหลานฯ ล้วนผูกกับงาน และยังไม่มีระบบสวัสดิการสังคมสำหรับคนที่ไม่ได้ทำงานมารองรับ จึงยากที่จะให้แรงงานออก แม้รัฐวิสาหกิจขาดทุนก็ต้องเลี้ยงดูแรงงานเก่าต่อไป แล้วยังมีพวกเส้นสายบังคับให้รัฐวิสาหกิจต้องรับเพิ่มแรงงานใหม่เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน นโยบายการให้รัฐวิสาหกิจพึ่งตนเองด้านการเงินจึงบรรลุผลยาก

ตารางที่ 1 ประมวลมาตรการและลำดับการดำเนินการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจจีนโดยสังเขป ค.ศ. 1978- ปัจจุบัน

ระยะปี	มาตรการ
1979-83	มุ่งให้รัฐวิสาหกิจปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต โดยใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้การบริหารมีอิสระมากขึ้นและสร้างแรงจูงใจทางการเงิน โดยยังอยู่ในกรอบของการวางแผนจากส่วนกลางแบบเดิม มีการประกาศใช้ระเบียบจำนวน 9 ฉบับ
1979	- มีการแบ่งกำไรระหว่างรัฐกับรัฐวิสาหกิจตามสัดส่วนที่รัฐกำหนด รัฐวิสาหกิจนำกำไรนี้ไปลงทุนตามความต้องการของรัฐวิสาหกิจเอง หรือนำไปจ่ายโบนัส ระยะแรกกำหนดการจ่ายโบนัสร้อยละ 10 ของรายจ่ายค่าจ้างรวม และให้ผู้จัดการมีสิทธิ์พิจารณาโบนัสสำหรับแรงงานแต่ละคน แต่เนื่องจากยังขาดระบบการประเมินผลการทำงาน จึงประสบปัญหาในการพิจารณา - อนุญาตให้ขายผลผลิตส่วนที่เกินจากโควตาที่ต้องส่งมอบให้รัฐ - ให้รัฐวิสาหกิจมีอิสระในการกำหนดเป้าหมาย 5 ประการ ได้แก่ มูลค่าผลผลิตรวม ปริมาณผลผลิตรวม ชนิดของผลผลิตอื่นที่ไม่ต้องส่งมอบให้รัฐ การใช้เทคโนโลยีการผลิต กำหนดเวลาส่งมอบผลผลิต (รายเดือน หรือรายไตรมาส) ต่อมาเพิ่มเป้าหมายด้านการส่งออก เป้าหมายสำคัญที่สุดคือเป้าหมายปริมาณผลผลิต การให้อิสระแก่รัฐวิสาหกิจในการกำหนดเป้าหมายปริมาณผลผลิตไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันทั่วประเทศ และไม่ได้เปลี่ยนในทิศทางเดียวกันอย่างสม่ำเสมอ บางช่วงเวลาปล่อยอิสระ แต่บางช่วงเวลากำหนดโดยหน่วยวางแผนของรัฐ
1977-80	มีการปรับบัญชีอัตราค่าจ้างให้สูงขึ้น

1980	หลังจากรัฐวิสาหกิจจำนวนหนึ่งทดลองใช้ระบบแบ่งกำไร ปรากฏว่าไม่ประสบผล ในเดือนสิงหาคม 1980 สมัชชาประชาชนแห่งชาติไปประกาศให้กลุ่มรัฐวิสาหกิจในโครงการนำร่อง (รัฐวิสาหกิจบางแห่ง) บั๊กกิง เทียนสิน และเซี่ยงไฮ้) ทดลองใช้ระบบทำสัญญารับผิดชอบด้านรายรับ - รายจ่าย - กำไร - ขาดทุน และทดลองใช้ระบบเก็บภาษีแทนการแบ่งสัดส่วนกำไร
ระยะปี 1984-6	มีการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจมากขึ้น ได้แก่ การเก็บภาษี การผลิตตามแผนควบคู่กับการผลิตเพื่อตลาด
1984	เริ่มใช้ระบบการเก็บภาษีจากกำไรแทนการส่งกำไรให้รัฐ เริ่มทดลองใช้ระบบโบนัสแบบก้าวหน้า (progressive bonus) โดยทั่วไปแรงงานยังคงได้รับโบนัสไม่แตกต่างกัน การเพิ่มค่าตอบแทนแรงงานไม่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานเท่าที่ควร
ระยะปี 1987-ปัจจุบัน	ใช้ระบบทำสัญญารับผิดชอบต่อการผลิตกับรัฐวิสาหกิจทั่วประเทศ เพื่อให้มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างรัฐวิสาหกิจกับหน่วยงานสนับสนุนอย่างชัดเจน ลดการแทรกแซงของรัฐ ให้รัฐวิสาหกิจมีอิสระในการดำเนินงานและพึ่งตัวเองทางการเงิน
1988	ประกาศใช้กฎหมายรัฐวิสาหกิจ และกฎหมายล้มละลาย
1992	ประกาศใช้ระเบียบการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ
1993	-ประกาศใช้ระบบการบัญชีหน่วยธุรกิจแบบใหม่ -มติของการประชุมชุดที่ 32 ครั้งที่ 14 คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เรื่อง บางประเด็นเกี่ยวกับการก่อตั้งระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบตลาด
1994	ปฏิรูประบบภาษี ประกาศใช้กฎหมายบริษัท มีการประชุมว่าด้วยวิสาหกิจสมัยใหม่และคัดเลือกรัฐวิสาหกิจนำร่อง 100 แห่ง และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหาร
1995	-ประกาศใช้กฎหมายแรงงานฉบับใหม่ -มีการสัมมนาและฝึกอบรมเรื่องระบบวิสาหกิจสมัยใหม่นำร่องรวม 5 ครั้ง -เจียงเจ๋อหมิน เลขาธิการใหญ่ของพรรคฯ เยือนรัฐวิสาหกิจนำร่องในเซี่ยงไฮ้ เจียงซู เจ้อเจียง เหลียวหนิง จี้หลิน เฮยหลงเจียง

Source: Kao Yukawa (1996). "The Direction of State-owned Enterprise Reform and the introduction of the Modern Enterprise system," *JETRO China Newsletter*, No.123 (July-August). p.3; Qimiao Fan (1994). "State-owned Enterprise Reform in China: Incentives and Environment," in Ross Garnaut and Yiping Huang (2001). *China's Economic Reforms: the Costs and Benefits of Incrementalism*. N.Y: St. Martin's Press, pp.137-156; Theodore Groves, et al. (2001). *Growth without Miracles: Readings on the Chinese Economy in the Era of Reform*.

39. วิสาหกิจและอุตสาหกรรมในชนบท-SMEs ในจีน

SMEs ในจีนถือกำเนิดจากวิสาหกิจชนบท แม้มีการเปลี่ยนเป็นระบบวางแผนจากส่วนกลาง ตั้งแต่ ค.ศ.1949 แต่ชาวชนบทในจีนก็ยังคงมีการสั่งสมประสบการณ์และทักษะด้านหัตถอุตสาหกรรม รวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลางอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี 1978 การผลิตทางอุตสาหกรรมและการประกอบกิจการอื่นๆ ในชนบทจีนจึงมีการฟื้นตัวและขยายตัวอย่างมาก

ภูมิหลังวิสาหกิจชนบท

ในช่วง ค.ศ.1949-1952 มูลค่าผลผลิตวิสาหกิจชนบทยังอยู่ในระดับต่ำมากมีเพียง 5-8 พันล้าน หยวน เกษตรกรใช้เวลาว่างบวกกับความชำนาญทางช่างผลิตของใช้เล็กๆ น้อยๆ การผลิตทาง อุตสาหกรรมในเมืองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชนบท ชาวชนบทจึงต้องผลิตสิ่งของ จำพวกหัตถกรรมสำหรับใช้เองภายในครัวเรือน ในระยะนั้นสหกรณ์การเกษตรในชนบทได้รับการ สนับสนุนให้ใช้แรงงานส่วนเกินผลิตสินค้าเป็นอาชีพเสริม

เมื่อมีการจัดตั้งระบบคอมมูนในปี 1958 มีการโอนหน่วยผลิตทั้งของรัฐและเอกชนที่ตั้งอยู่ใน พื้นที่ให้เป็นของคอมมูนโดยไม่มีการจ่ายค่าชดเชย พร้อมทั้งสนับสนุนให้คอมมูนจัดตั้งโรงงานหัตถ อุตสาหกรรม โดยเน้นการใช้ผลผลิตเกษตรเป็นวัตถุดิบ หรือการผลิตเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับใช้ในการ เกษตร ผลผลิตหัตถอุตสาหกรรมในคอมมูนต่าง ๆ ทั่วประเทศรวมกันมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 1 หมื่น ล้านหยวนในปี 1958 อย่างไรก็ตาม มูลค่าผลผลิตลดลงอย่างฮวบฮาบในช่วงการปฏิวัติทางวัฒนธรรม (Cultural Revolution)

ครั้นถึงต้นทศวรรษที่ 1970 มีการฟื้นฟูหัตถอุตสาหกรรมในชนบท คราวนี้เน้นการผลิต เครื่องจักรอุปกรณ์และเครื่องทุ่นแรงสำหรับการเกษตร กล่าวกันว่านักเรียนนักศึกษาจำนวนมากที่ อพยพจากเมืองไปสู่ชนบทในช่วงการปฏิวัติทางวัฒนธรรม มีส่วนสำคัญในการพัฒนาหัตถ อุตสาหกรรมในชนบท

การปฏิรูปเศรษฐกิจกับการขยายตัวของวิสาหกิจในชนบท

การปฏิรูปในเขตชนบทตั้งแต่ปี 1978 เรื่อยมาเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการขยายตัวอย่าง รวดเร็วของวิสาหกิจในชนบท ซึ่งประกอบด้วยการผลิตทางเกษตรที่เปลี่ยนจากแบบรวมหมู่มาเป็นแบบ ครัวเรือน การเพิ่มราคาสินค้าเกษตรที่รับซื้อโดยรัฐ และการเปิดตลาดให้เกษตรกรขายผลผลิตโดยเสรี ทั้ง 3 ประการนี้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

การเกษตรแบบครัวเรือนทำให้แรงงานส่วนหนึ่งซึ่งเดิมทำงานในคอมมูน กลายเป็นแรงงานส่วนเกิน พวกนี้จึงต้องพยายามหางานอย่างอื่น การเพิ่มราคาสินค้าเกษตรที่รับซื้อโดยรัฐนอกจากเป็นแรงกระตุ้นให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรมากขึ้น ยังช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย แรงงานส่วนเกินบวกกับเงินทุนที่ได้จากการขายสินค้าเกษตร ทำให้สามารถลงทุนผลิตสินค้าหัตถอุตสาหกรรมเพื่อขายในตลาดที่เปิดขึ้นในชนบท

ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1984 คณะกรรมการกลางของพรรคฯ (Central Committee) และคณะรัฐบาล (State Council) ได้รับรองนโยบายสนับสนุนให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจรวมหมู่ระดับล่าง (Report on Creating a New Situation in Commune and Brigade-run Enterprises) เพื่อให้วิสาหกิจรวมหมู่ระดับตำบลและหมู่บ้านทั้งหลายมีบทบาทในการเสริมสร้างความเจริญในชนบท และให้รัฐบาลทุกระดับสนับสนุนนโยบายดังกล่าว ทำให้วิสาหกิจในชนบทขยายตัวอย่างมากดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนวิสาหกิจในชนบท และจำนวนแรงงาน ปี 1979-92

(หน่วย : ล้าน)

ปี	วิสาหกิจทุกประเภททั่วประเทศ		วิสาหกิจรวมหมู่ตำบล-หมู่บ้าน	
	จำนวนวิสาหกิจ	จำนวนแรงงาน	จำนวนวิสาหกิจ	จำนวนแรงงาน
1978	n.a.	n.a.	1.52	28.27
1979	n.a.	n.a.	1.48	29.09
1980	n.a.	n.a.	1.42	29.99
1884	6.07	52.08	1.86	38.48
1985	12.22	69.79	1.85	51.52
1986	15.15	79.37	1.73	43.92
1990	18.50	92.65	1.45	45.92
1991	19.08	96.09	1.44	47.67
1992	20.78	105.81	1.52	51.49

ที่มา : Christopher Findlay, Andrew Watson, and Harry X. Wu (1994). *Rural Enterprises in China*. N.Y.: St. Martin Press, p.7.

การก่อตัวของชนชั้นผู้ประกอบการในชนบท

การก่อตัวของชนชั้นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญของพัฒนาการเศรษฐกิจสมัยใหม่ เมื่อระบบคอมมูนสลายตัวในช่วงปี 1978-1980 มีการนำระบบทำสัญญาความรับผิดชอบรายครัวเรือนมาใช้แทนที่ คอมมูนต่าง ๆ ได้ทำสัญญากับรายครัวเรือนหรือกลุ่มครัวเรือนรับผิดชอบการผลิตในโรงงาน

และกิจการของคอมมูน ชาวบ้านที่เคยทำงานในโรงงานของคอมมูนย่อมมีทักษะในการทำงานร่วมกับเครื่องจักร ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐระดับอำเภอ/ตำบลย่อมมีทักษะในการบริหารจัดการ

บุคคลเหล่านี้ย่อมมีโอกาสดีกว่าชาวบ้านทั่วไปทั้งในด้านทักษะและข้อมูลข่าวสาร โดยขอทำสัญญารับช่วงโรงงานและกิจการของคอมมูนมาดำเนินการต่อไป ข้อมูลจากการสำรวจตามตารางที่ 2 ได้ยืนยันข้อสังเกตดังกล่าว ผู้บริหารจัดการหน่วยผลิตรวมหมู่ทั้งในระดับตำบล/หมู่บ้านและเอกชนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงกว่าสมาชิกทั่วไปของคอมมูน

เวลาผ่านไป 20 ปีนับจากการล่มสลายของระบบคอมมูน ความเป็นเจ้าของโรงงานแบบรวมหมู่ (แท้) ชักเลือนลาง ความเป็นเจ้าของแบบเอกชนเข้ามาแทนที่ ในทางนิตินัยถือว่าโรงงานและกิจการเหล่านี้ยังเป็นของตำบลหรือหมู่บ้าน แต่ในทางพฤตินัยผู้เข้าโรงงานก็คือเจ้าของโรงงานนั่นเอง

ตารางที่ 2 สถานภาพ/อาชีพเดิมของผู้ประกอบการหน่วยธุรกิจในเขตชนบท
จากการสำรวจปี 1991 ในบางเขตพื้นที่

	วิสาหกิจตำบลและหมู่บ้าน		วิสาหกิจเอกชน		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ/ตำบล/ หมู่บ้าน	34	48.5	9	39.1	46.2
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	7	10.0	2	8.7	9.7
พนักงานสหกรณ์	12	17.1	4	17.4	17.2
ทำงานด้านบริการ	9	12.8	1	4.3	10.8
อื่นๆ	8	11.4	7	30.4	16.1

ที่มา : Christopher Findlay, Andrew Watson, and Harry X. Wu (1994). *Rural Enterprises in China*. N.Y.: St. Martin Press, Inc., p.139.

นโยบายของรัฐบาลจีนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจในเขตชนบทซึ่งสรุปเป็นข้อความสั้น ๆ ว่า **“ละจากที่ดิน แต่ไม่ละจากหมู่บ้าน เข้าสู่โรงงาน แต่ไม่เข้าเมือง”** นับว่าได้บรรลุผลค่อนข้างมาก โรงงาน/หน่วยผลิตต่าง ๆ ในเขตชนบทสามารถรองรับแรงงานส่วนเกินจากการเกษตร ทำให้แรงงานในชนบทจำนวนมากเข้าสู่โรงงานโดยยังคงอาศัยอยู่ในชนบทต่อไป ปัจจัยสำคัญที่ทำให้นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จได้แก่ ระบบหูโซว (ระบบการขึ้นทะเบียนของพลเมืองจีน) ซึ่งทำให้แรงงานในชนบทไม่สามารถย้ายไปกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองที่เจริญตามที่ตนเองต้องการ วิสาหกิจในเขตชนบทจึงไม่ขาดแคลนแรงงานตามฤดูกาล และสามารถคงไว้ซึ่งอัตราค่าจ้างในระดับต่ำในพื้นที่ส่วนใหญ่ทั่วประเทศ (อ่านหัวข้อหูโซว-ระบบการควบคุมการอพยพระหว่างเมือง-ชนบท)

คนจีนมีความสามารถในการทำธุรกิจอยู่ในสายเลือด จึงไม่ยากที่สังคมชนบทจีนในช่วง 20 ปี มาแล้ว ได้มีชนชั้นผู้ประกอบการก่อตัวและขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ระบบหูโซ่วทำให้แรงงานไม่สามารถย้ายเข้าเมืองตามที่ต้องการ ต้องทำงานในเขตชนบทและยอมรับค่าจ้างต่ำ ส่วนหนึ่งมีเป้าหมายว่าเมื่อเรียนรู้งานแล้วก็จะลาออกไปทำธุรกิจของตนเอง งานบางชนิดถึงกับต้องจ่ายค่าฝึกงานให้กับนายจ้าง อย่างเช่น ภัตตาคาร/ร้านอาหาร ผู้ประกอบการบางรายภูมิใจมากที่สร้าง “เถ้าแก่” จากคนที่เคยเป็นลูกจ้างของตน มีรายหนึ่งตั้งร้านตั้งแต่ปี 1983 มีผู้ฝึกงานออกไปตั้งร้านค้าเป็นของตนเอง นับร้อยรายแล้ว (Christopher Findlay, 1994, p.100)

เวลานี้ประชาชนในชนบทจีนอาจแบ่งเป็น 4 กลุ่ม/ชนชั้น ได้แก่ (1) หมู่เครือญาติของเถ้าแก่ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้เป็นเถ้าแก่ต่อไป (2) แรงงานในหมู่บ้านเดียวกัน รับจ้างฝึกหัดเรียนรู้งาน เพื่อเตรียมตัวออกไปเป็นเถ้าแก่ (3) แรงงานรับจ้างจากครอบครัวยากจนในหมู่บ้าน ซึ่งไม่มีเงินทุนของตนเองหรือมีญาติช่วยเหลือสนับสนุน จึงขาดโอกาสที่จะเป็นเถ้าแก่ และ (4) แรงงานรับจ้างที่อพยพมาจากที่อื่น ได้ค่าจ้างต่ำ และต้องทำงานหนักตลอดไป

รูปแบบของวิสาหกิจในชนบท

เมื่อมีการยกเลิกระบบคอมมูน วิสาหกิจในชนบทมีทั้งแบบรวมหมู่และแบบเอกชน แบบรวมหมู่หมายถึงกรรมสิทธิ์ทางที่ดินเป็นของส่วนรวม (เจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่นดูแลควบคุม) การดำเนินงานอาจมอบหมายให้หลายครัวเรือนหรือเพียงหนึ่งครัวเรือนบริหารจัดการ กิจการเหล่านี้เดิมเป็นของตำบล-หมู่บ้านในคอมมูน เมื่อมีการสลายระบบคอมมูน มีการทำสัญญาให้ครัวเรือน/กลุ่มครัวเรือนรับผิดชอบกิจการเหล่านี้แทน วิสาหกิจรวมหมู่มีหลายแบบหลายระดับได้แก่ สหกรณ์ วิสาหกิจรวมหมู่ระดับตำบล (township enterprise) วิสาหกิจรวมหมู่ระดับหมู่บ้าน (village enterprise) มีกิจการทุกประเภท ได้แก่ การเกษตร หัตถอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม การก่อสร้าง การขนส่ง การค้าขาย และบริการต่างๆ ส่วนวิสาหกิจแบบเอกชนหมายถึงหน่วยผลิตที่ก่อตั้งขึ้นใหม่โดยเอกชน กรรมสิทธิ์ทั้งทางที่ดินและพหุติเป็นของเอกชน

วิสาหกิจรวมหมู่ในชนบทได้รับการรับรองตามระเบียบที่ประกาศใช้ในปี 1984 ส่วนวิสาหกิจเอกชนเพิ่งได้รับการรับรองจากทางการในปี 1988 (Christopher Findlay, 1994, p.25) และประกาศใช้กฎหมายวิสาหกิจเอกชนขนาดกลาง-เล็กเมื่อมกราคม 2003

หน่วยงานสถิติของจีนจำแนกวิสาหกิจทั่วไปเป็นหลายแบบและให้นิยามไว้ดังนี้ วิสาหกิจรายย่อย (individual enterprise-ภาษาจีนเรียก get qiye) คือธุรกิจที่มีใช้การเกษตร มีลูกจ้างน้อยกว่า 7 คน ดำเนินงานโดยบุคคลหรือครัวเรือนเดียว วิสาหกิจกลุ่มครัวเรือน (joint family enterprises – lianhu

qiye) คล้ายกับวิสาหกิจรายย่อยแต่มีหลายครัวเรือน วิสาหกิจเอกชน (private enterprise-siying qiye) มีลูกจ้างมากกว่า 7 คน เจ้าของอาจเป็นปัจเจกบุคคล หุ้่นส่วน หรือมีผู้ถือหุ้นน้อยกว่า 30 คน การจำแนกวิสาหกิจดังกล่าวข้างต้นได้สร้างความสับสน ทั้งในการเก็บข้อมูลและการศึกษาวิจัย เพราะเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดจากจำนวนลูกจ้างซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ยิ่งกว่านั้น ห้องที่หลายแห่งจำแนกไม่ตรงกัน บางที่เป็นเจ้าของร่วมกันเพียง 2-3 ครัวเรือน ก็จำแนกว่าเป็นวิสาหกิจรวมหมู่ ทำให้การเก็บข้อมูลพลอยสับสนไปด้วย

การจำแนกวิสาหกิจควรยึดตามลักษณะกรรมสิทธิ์/สถานะการถือหุ้นที่เป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังวิสาหกิจในชนบทจำนวนมากซึ่งจดทะเบียนว่าเป็นวิสาหกิจรวมหมู่ของตำบลหรือหมู่บ้าน แต่ทว่าในความเป็นจริงกรรมสิทธิ์เป็นของเอกชน โดยหน่วยงานระดับตำบล/หมู่บ้านไม่มีส่วนได้เสียในผลกำไร เนื่องจากการจดทะเบียนวิสาหกิจในรูปรวมหมู่จะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในเชิงบวก ดังนั้น วิสาหกิจเอกชนจึงนิยมจดทะเบียนแอบแฝงเป็นวิสาหกิจรวมหมู่ นอกจากนี้ ก่อนที่จะมีกฎหมายรองรับสถานภาพของวิสาหกิจเอกชนในปี 1988 เจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนหนึ่งต่อต้านการจัดตั้งวิสาหกิจเอกชนอย่างเจือปน ๆ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน บ้างต่อต้านด้วยเกรงการสูญเสียอำนาจในการควบคุมหน่วยผลิตรวมหมู่ บ้างก็เกรงจะถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนระบบทุนนิยม ทำให้ธุรกิจเอกชนประสบปัญหามากมาย อย่างเช่นเจ้าหน้าที่รัฐบางฝ่ายไม่ยอมขายวัตถุดิบให้ หรือมีการเก็บค่าธรรมเนียมฉ้อฉล

เจ้าของวิสาหกิจเอกชนจำนวนหนึ่งจึงพอใจกับร่มเงาของคำว่า “รวมหมู่” บางรายใส่ชื่อญาติเป็นหุ้นส่วนเพื่อให้ดูเหมือนว่ามีผู้ถือหุ้นจำนวนมากทั้ง ๆ ที่เป็นหุ้นลม บางรายใช้วิธีเลียนแบบวิสาหกิจรวมหมู่ คือแบ่งหุ้น 1-2 หุ้นให้ลูกจ้างแต่ละคน และใช้เป็นข้ออ้างขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจรวมหมู่เพื่อจะได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่รัฐ บางรายจ่ายค่าบริหารเพียงเล็กน้อย (นอกจากค่าภาษีท้องถิ่น) ให้กับหน่วยงานระดับตำบล/หมู่บ้านเพื่อใช้ชื่อจดทะเบียนในรูปของรวมหมู่ การปฏิบัติเช่นนี้แม้จะผิดกฎหมาย แต่ก็ปฏิบัติกันทั่วไป และในความเป็นจริงเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้มีบทบาทในการดำเนินงานของวิสาหกิจเอกชนเหล่านี้ (Christopher Findlay, 1994, p.26)

กล่าวโดยสรุป ในทางนิตินัยอาจแบ่งวิสาหกิจในเขตชนบทออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ แบบรวมหมู่และแบบเอกชน แต่ในทางพฤตินัยเพื่อความเข้าใจง่าย อาจแบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ วิสาหกิจรวมหมู่แท้ (ผู้บริหารจัดการได้รับผลตอบแทนในรูปค่าจ้างเงินเดือนและโบนัส แต่อาจจ่ายโบนัสจำนวนมากซึ่งมาจากผลกำไรนั่นเอง เพียงแต่ไม่ระบุไว้รับในรูปกำไร) วิสาหกิจรวมหมู่ไม่แท้ (เอกชนเป็นเจ้าของหน่วยผลิต แต่จดทะเบียนแฝงในรูปรวมหมู่) และวิสาหกิจเอกชน

การบริหารของฝ่ายบ้านเมืองในระดับตำบล-หมู่บ้านในเขตชนบท

เมื่อมีการสลายระบบคอมมูนในช่วงปี 1978-1983 โดยยกเลิกการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อทำการผลิตร่วมกัน มีการนำระบบทำสัญญารับผิดชอบครัวเรือน (Household Contractual Responsibility System) มาใช้แทนระบบเดิมที่ยกเลิกไป มีการทำสัญญาให้ครัวเรือน (หนึ่งหรือหลายครัวเรือน) รับผิดชอบการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งมีทั้งการเกษตรและมีใช้การเกษตร โดยมอบโรงงาน พร้อมทั้งเครื่องจักร ร้านค้า และอื่นๆ ให้ครัวเรือนรับไปดำเนินการ

ในปี 1983 มีการฟื้นฟูหน่วยงานของรัฐระดับอำเภอ (xiang, township) แทนที่คอมมูน มีคณะกรรมการ 3 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการพรรคระดับอำเภอ รัฐบาลระดับอำเภอ คณะกรรมการเศรษฐกิจระดับอำเภอ (ประกอบด้วยงานการคลัง งานดูแลรัฐวิสาหกิจ และงานจัดเก็บภาษี) ในระดับตำบล (xiangzhengcun, แทนกองการผลิต, production brigade) และในระดับหมู่บ้าน (cunminxiaozu, แทนหน่วยการผลิต, production team)

แผนภูมิที่ 1 แสดงโครงสร้างการบริหารด้านเศรษฐกิจและการไหลเวียนทางการเงินระหว่างหน่วยงานของรัฐระดับอำเภอ-ตำบล-วิสาหกิจ หน่วยงานระดับอำเภอด้านเศรษฐกิจประกอบด้วยสำนักงานการคลัง สำนักงานดูแลวิสาหกิจ และสำนักงานจัดเก็บภาษี สำนักงานเหล่านี้มีหน่วยย่อยระดับตำบลซึ่งมีสถานที่ทำงานรวมอยู่ ณ สำนักงานตำบล

ตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา หน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่นมีอำนาจมากขึ้นในการหารายได้ตามนโยบายกระจายอำนาจทางการคลังของรัฐบาลกลาง อย่างเช่นสามารถกันส่วนหนึ่งของรายได้ภาษีที่จัดเก็บได้สูงกว่าโควตาภาษีเอาไว้ใช้จ่ายภายในท้องถิ่น หน่วยบริหารระดับท้องถิ่นไม่ได้รับอนุญาตให้เพิ่มอัตราภาษีและชนิดของภาษี และไม่อาจใช้จ่ายงบประมาณแบบขาดดุล

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างการจัดองค์กรการบริหารระดับตำบล

ที่มา: Samual P.S. Ho (1994). *Rural China in Transition*. N.Y. Oxford University Press, pp. 211.

วิสาหกิจทุกประเภทในระดับตำบลและหมู่บ้านจ่ายภาษีและค่าบำรุงให้กับฝ่ายจัดเก็บภาษีระดับตำบล ฝ่ายจัดเก็บภาษีจะกันส่วนหนึ่งของรายได้ภาษีที่จัดเก็บได้สูงกว่าโควต้าภาษีไว้ใช้จ่ายในระดับตำบล สำหรับรัฐวิสาหกิจแบบรวมหมู่ (แท้) รัฐบาลระดับตำบลจะดูแลการจัดสรรกำไรด้วย โดยทั่วไปจะแบ่งผลกำไรเป็น 3 ส่วน **ส่วนที่หนึ่ง** จัดสรรเป็นเงินลงทุนใหม่หรืออุดหนุนวิสาหกิจรวมหมู่ (แท้) ที่ประสบปัญหาแล้วแต่กรณี ผ่านบริษัทอุตสาหกรรมตำบล (Township Industrial Corporation) ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมวิสาหกิจระดับตำบลและหมู่บ้าน (คล้ายกับ community holding company) **ส่วนที่สอง** จ่ายเป็นโบนัสให้กับพนักงาน ลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ **ส่วนที่สาม** เป็นรายจ่ายในการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาอื่น ๆ ภายในตำบลนั้น รวมทั้งเป็นบสนับสนุนการบริหารงานของรัฐบาลตำบล นอกเหนือจากนี้ฝ่ายการคลังระดับตำบลนำงบประมาณที่ได้รับจากหน่วยเหนือ จ่ายเป็น

เงินเดือนค่าจ้างให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐรวมทั้งรายจ่ายอื่นตามที่กำหนด (William Byrd and Alan Gelb, 2001, p.178)

อนึ่ง พบว่าในแต่ละมณฑล/เขตพื้นที่ที่มีการปฏิรูปวิสาหกิจชนบทไม่เป็นแบบแผนเดียวกัน แต่อาจกล่าวโดยรวมได้ดังนี้ ในระยะแรกรัฐบาลระดับตำบล-หมู่บ้านยังคงรับผิดชอบดูแลวิสาหกิจระดับตำบล-หมู่บ้านในด้านต่าง ๆ โดยตรง อาทิ การริเริ่มโครงการ การจัดหาเงินทุน แรงงาน วัสดุดิบ การจัดหาที่ดินขยายโรงงาน การก่อสร้างสถานที่ประกอบการ การจัดหาสาธารณูปโภค ฯลฯ ระยะต่อมาจ้างผู้จัดการทำงานเต็มเวลา ต่อมาภายหลังจึงมีการทำสัญญามอบให้ครัวเรือนรับผิดชอบวิสาหกิจระดับตำบล-หมู่บ้านอย่างเต็มที่ โดยเจ้าหน้าที่ระดับตำบล-หมู่บ้านค่อย ๆ ลดบทบาท

เรื่องราวของวิสาหกิจในสองตำบล

ผลการดำเนินงานของวิสาหกิจในเขตชนบทจีนแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างอย่างมาก ในที่นี้แสดงตัวอย่าง 2 ตำบลซึ่งอยู่คนละจังหวัดในมณฑลแห่งหนึ่ง จากการสำรวจในปี 1986 โดยคณะทำงานของธนาคารโลก ตำบล ก มีความเจริญทางอุตสาหกรรมมากที่สุดของจังหวัดหูซี้ ส่วนตำบล ข ยากจนที่สุดของจังหวัดซังเหา ตารางที่ 3 แสดงความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่าง 2 ตำบลนี้ ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลักคือการผลิตทางอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังแสดงความแตกต่างในการจ่ายภาษีความสามารถในการลงทุน และการจัดกิจการบริการทางสังคม ข้อมูลจากสนามระบุเพิ่มเติมว่าวิสาหกิจตำบล ข ขาดทุน 13,759 หยวนในปี 1986 จึงมีการกู้ยืมจากสถาบันการเงินของรัฐโดยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ (William Byrd and Alan Gelb, 2001, pp.178-9)

ฐานเศรษฐกิจของเขตพื้นที่มีผลต่อโบนัสและค่าตอบแทนพิเศษของเจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่นรวมทั้งผู้บริหารของวิสาหกิจ ในแง่หนึ่งโบนัสและค่าตอบแทนพิเศษเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเหล่านี้มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ในอีกแง่หนึ่ง ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจไม่ยอมกลื่อนตำแหน่งไปประจำเขตปกครองที่สูงขึ้น เพราะไม่มีโอกาสได้รับโบนัสและค่าตอบแทนพิเศษจากผลกำไรของวิสาหกิจรวมหมู่ในท้องถิ่น

ตารางที่ 3 รายรับและรายจ่ายของทางการในตำบล ก ของจังหวัดหูซี้ และตำบล ข ของจังหวัดซังเหา

	ตำบล ก จังหวัดหูซี้ พันหยวน	ตำบล ข จังหวัดซังเหา พันหยวน
จำนวนประชากร	18,779	23,369
รายได้เฉลี่ยต่อคน	907	131
มูลค่าผลผลิตเกษตรเฉลี่ยต่อคน	399	197

มูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมเฉลี่ยต่อคน	11,268	17
เก็บภาษี	13,428	193.5
หัก ส่งให้อำเภอ	12,978	1.7
เก็บไว้	450	191.8
รับจัดสรรคืนจากอำเภอ	-	209.8
กำไรจากวิสาหกิจตำบล	10,390	13.2
หัก ส่งให้อำเภอ	1,035	-
รวมรายได้	9,805	414.8
ลงทุนในวิสาหกิจตำบล	6,720	19.3
สนับสนุนการเกษตร	900	26.0
จัดบริการสังคม	1,050	285.7
รายจ่ายบริหาร	138	70.8
อื่น ๆ (ไม่ระบุ)	1,097	13.0
รวมรายจ่าย	9,805	414.8

ที่มา: William Byrd and Alan Gelb, 2001, p.178.

การสะสมทุนของวิสาหกิจชนบท

แหล่งเงินทุน แหล่งเงินทุนของวิสาหกิจชนบทแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เงินทุนของวิสาหกิจเอง และเงินทุนที่มาจากการกู้ยืม เงินทุนประเภทแรกมาจากหลายแหล่ง ได้แก่ การจัดสรรของหน่วยงานในท้องที่ (กรณีที่เป็นวิสาหกิจรวมหมู่แท้) เงินร่วมทุนของหุ้นส่วน กำไรสะสมของวิสาหกิจทุนประเภทหลังกู้ยืมจากสถาบันการเงินของรัฐ ได้แก่ ธนาคาร (กรณีที่เป็นวิสาหกิจรวมหมู่แท้) สหกรณ์สินเชื่อ และธนาคารเพื่อการเกษตร หรือจากแหล่งเงินนอกระบบ

การจัดสรรของรัฐ รัฐบาลระดับจังหวัด/อำเภอ/ตำบลมีการจัดสรรเงินทุนประจำปีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจรวมหมู่ของอำเภอ/ตำบล นอกจากนี้ วิสาหกิจรวมมู่ยังได้รับทุนซึ่งเป็นกำไรสะสมของวิสาหกิจนั่นเอง ในกรณีที่ตำบลหรือท้องถิ่นมีหน่วยธุรกิจรวมหมู่หลายแห่ง ก็อาจมีการรวมกำไรเข้าด้วยกัน แล้วจัดสรรกำไรเป็นทุนดำเนินงานและทุนซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์ให้กับหน่วยผลิตเหล่านั้น แหล่งเงินทุนอื่น ๆ ได้แก่ การขายหุ้นให้กับประชาชนในท้องที่โดยมีการจ่ายเงินปันผล แบ่งหุ้นจำนวนหนึ่งให้ลูกจ้างซึ่งนิยมปฏิบัติกันมาก หน่วยธุรกิจที่ตั้งขึ้นใหม่ยังมีเงินทุนไม่มาก จึงต้องการให้ผู้ที่ทำงานในวิสาหกิจนั้นช่วยกันร่วมถือหุ้น

สินเชื่อจากนอกระบบ มาจากเครือญาติและเพื่อน ส่วนมากเป็นการกู้ยืมชั่วคราว มักไม่มีการคิดดอกเบี้ย การกู้ยืมเงินยังเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย ส่วนนายทุนเงินกู้หรือปัจเจกบุคคลปล่อยเงินกู้ยืมนั้น ยังไม่มีการศึกษาวิจัยหรือเผยแพร่ข้อมูล

ตารางที่ 4 แหล่งที่มาของการลงทุนสินทรัพย์คงที่ของวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้าน

(หน่วย : ร้อยละ)

ที่มาของเงินทุน	1987	1989	1991
รัฐจัดสรรให้	3.58	3.85	2.68
ทุนจากท้องถิ่น	7.06	7.90	5.34
เงินกู้ธนาคารเกษตรและสหกรณ์สินเชื่อ	48.37	37.40	38.80
การลงทุนของผู้ถือหุ้น	6.78	12.15	9.56
จากผู้ถือหุ้นต่างชาติ	1.22	3.13	4.11
ทุนสะสมของวิสาหกิจ	26.49	28.19	31.67
อื่น ๆ	7.71	10.51	7.84
รวม	100.0	100.0	100.0

Source : Christopher Findlay, Andrew Watson, and Harry X. Wu (1994). *Rural Enterprises in China*. N.Y.: St. Martin Press, Inc., p.99.

ตารางที่ 4 แหล่งเงินทุนที่สำคัญอันดับแรกคือทุนที่ได้จากธนาคารเกษตรและสหกรณ์สินเชื่อ อันดับสองจากกำไรสะสมของวิสาหกิจ สองแหล่งนี้รวมกันราวร้อยละ 66-75 ของเงินทุนทั้งหมด การจัดสรรของรัฐมีแนวโน้มลดลง ส่วนการลงทุนของผู้ถือหุ้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อนึ่ง ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่ามีวิสาหกิจรวมหมู่ไม่แท้ ซึ่งน่าจะมียุ่จำนวนหนึ่งที่มุ่งหวังประโยชน์ในการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะแรกยังต้องอาศัยแหล่งเงินจากสถาบันการเงินเป็นหลัก

การเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมในระดับท้องถิ่น

ผู้ประกอบการวิสาหกิจในเขตชนบทบนเรื่องถูกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเก็บค่าธรรมเนียมจิปาถะมากมาย (Ok Odgaard, 1992, pp.108-9) ซึ่งล้วนแต่เป็นค่าธรรมเนียมแปลก ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมการเปลี่ยนฤดูกาล ค่าปรับถ่มน้ำลาย ค่าปรับฝุ่น ค่าปรับการทิ้งเปลือกแตงโม ค่าปรับทำให้รถติด ฯลฯ (Marcia Yudkin, 1986, p.126) เป็นเรื่องปกติที่หน่วยธุรกิจเอกชนในชนบทจะจ่ายค่าธรรมเนียมพิเศษเพื่อรักษาสีทิวทัศน์การรักษาพยาบาล การปันส่วนธัญญาหารรวมหมู่ การอุดหนุนการศึกษา การใช้น้ำ

การใช้ไฟฟ้า ฯลฯ (Pat Howard, 1988, p.227) การเก็บค่าธรรมเนียมจีปาละเหล่านี้ ส่วนมากมีจุดมุ่งหมายเพื่ออุดหนุนแบ่งมาจากวิสาหกิจที่มีรายได้สูงเพื่อใช้จ่ายจัดหาบริการสาธารณะท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิมคอมมูนรับภาระค่าใช้จ่ายเหล่านี้

ในท้องที่บางแห่งวิสาหกิจมีการบริจาคเพื่อสาธารณะประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยสมัครใจหรือถูกบังคับก็ได้ ยกตัวอย่างหมู่บ้านแห่งหนึ่งทางตอนใต้ของประเทศ ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน ในหมู่บ้านเช่นนี้ผู้ประกอบการเต็มใจที่จะบริจาคกำไรส่วนหนึ่งเพื่อจัดทำสวัสดิการสาธารณะ หลายท้องที่มีการบริจาคเงินสร้างอาคารโรงเรียน ถนน สะพาน รวมทั้งช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจน

ในช่วงก่อนปี 1988 รัฐบาลยังไม่ได้ออกระเบียบรับรองการประกอบการของเอกชน เอกชนทำธุรกิจเหมือนหนึ่งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ฉะนั้น จึงตกเป็นเบี้ยล่างให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเรียกเก็บเงิน หากนำเงินนั้นไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็ตีไป แต่บ่อยครั้งเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

มีงานศึกษาสำรวจหลายชิ้นเกี่ยวกับการเก็บค่าธรรมเนียมในระดับท้องถิ่น การสำรวจในมณฑลเหอเป่ย์ในเดือนมีนาคม 1986 พบว่า วิสาหกิจ 100,000 รายต้องปิดกิจการเพราะทนถูกรีดค่าธรรมเนียมอย่างหนักไม่ไหว การสำรวจที่เสิ่นหยาง (Shenyang) ในปี 1988 ระบุว่าวิสาหกิจเอกชน 14,000 รายปิดกิจการในช่วง 5 เดือนแรก เนื่องจากการเก็บค่าธรรมเนียมจีปาละมากมายรวมแล้ว 43 ชนิด ซึ่งมีเพียง 15 ชนิดที่ถูกกฎหมาย หน่วยงานต่าง ๆ ระดับท้องที่พากันเก็บค่าธรรมเนียมประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปี 1987 มีการเก็บค่าธรรมเนียมธุรกิจเอกชนเพิ่มจาก 20 ชนิดเป็น 43 ชนิด

ธุรกิจที่ทำสถิติถูกเก็บค่าธรรมเนียมจีปาละสูงสุดคือ การขนส่ง จากรายงานการสำรวจระบุว่าผู้ประกอบการรายหนึ่งในมณฑลชื้อชวน ต้องขอใบอนุญาตถึง 11 ใบ เพื่อขนส่งไม้ระยะทาง 60 กิโลเมตร ต้องจ่ายเงิน 5,500 หยวน เป็นค่าธรรมเนียมต่าง ๆ อาทิ การบริหารของหน่วยราชการ การฟันฟูปา ใบอนุญาตบรรทุกไม้ การจัดการตลาด การก่อสร้าง การบริหาร ผลคือผู้ประกอบการรายนี้ นอกจากไม่ได้กำไร ยังขาดทุน 1,800 หยวนในการขนส่งหนึ่งเที่ยว (Ole Odgaard, p.112)

การเก็บค่าธรรมเนียมแบบดุเดือดเช่นนี้ บางแห่งได้รับการต่อต้านจากผู้ประกอบการดุเดือดไม่แพ้กัน ในปี 1988 มีการใช้กำลังทำร้ายเจ้าหน้าที่ที่เรียกเก็บค่าธรรมเนียม 1,800 กรณี มีเจ้าหน้าที่ 1,850 คนถูกทำร้ายร่างกาย และมีเจ้าหน้าที่ 205 คน ได้รับบาดเจ็บสาหัสรวมทั้งถึงแก่ชีวิต (Ole Odgaard, p.111)

การเก็บค่าธรรมเนียมนอกเหนือจากภาษี ยังไม่มีข้อมูลระดับมหภาค มีแต่ข้อมูลการสำรวจพื้นที่เป็นแห่ง ๆ จึงไม่สามารถใช้ข้อมูลเหล่านั้นสรุปเป็นการทั่วไป ในที่นี้เสนอข้อมูลจากการสำรวจ

อำเภอเหินเซ้า (Renshou) จังหวัดเล่อซาน (Leshan) ในมณฑลซื่อชวน/เสฉวน ซึ่งอยู่ห่างจากนครเฉิงตูราว 100 กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นที่สูง ต้องมีระบบชลประทานและอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและการปรับปรุงคุณภาพดิน

เมื่อมีวิสาหกิจเอกชนในอำเภอเหินเซ้า รายได้จากวิสาหกิจค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนแข่งหน้ารายได้จากการเกษตร เมื่อมีการยกเลิกระบบคอมมูนและให้หน่วยงานของรัฐบาลท้องถิ่นดูแลรับผิดชอบการพัฒนาในเขตพื้นที่ งบประมาณการพัฒนามาจากการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมจากวิสาหกิจรวมหมู่และเอกชน นอกเหนือจากหน่วยงานจัดเก็บภาษีของรัฐบาล หน่วยงานอุตสาหกรรมและการค้าเก็บค่าธรรมเนียม ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ เก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ อีกมากมายดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 วิสาหกิจอำเภอเหินเซ้า จ่ายภาษีและค่าธรรมเนียม/ค่าบำรุง ปี 1988

ภาษีส่วนกลาง	ค่าธรรมเนียมส่วนท้องถิ่น
ภาษี ธุรกิจ และการผลิต	ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนวิสาหกิจ
ภาษีเงินได้ส่วนบุคคล	ค่าธรรมเนียมการก่อสร้างพัฒนาเมือง
	ค่าธรรมเนียมตลาด
	ค่าธรรมเนียมการศึกษา
	ค่าธรรมเนียมร้านค้า
	ค่าธรรมเนียมถนน
	ค่าบำรุงซ่อมแซม
	ค่าบำรุงซ่อมแซมท่อระบายน้ำ
	ค่าธรรมเนียมสุขภาพ
	ค่าธรรมเนียมการทำไม้
	ค่าธรรมเนียมสมาคมธุรกิจเอกชน
	ค่าบำรุงความมั่นคงสาธารณะ
	ค่าธรรมเนียมการทำสัญญา
	ค่าธรรมเนียมตำบลและหมู่บ้าน

ที่มา: Ole Odgaard (1992). *Private Enterprises in Rural China*. Singapore, Avebury p.113.

เป็นนโยบายของรัฐบาลกลางในการผลักดันการงบประมาณการพัฒนาและการจัดบริการสังคมไปสู่ระดับท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ระดับสูงกล่าวว่า “เราไม่ต้องการทราบว่าระดับล่างจัดหาบริการต่าง ๆ และการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการได้อย่างไร ระดับบนไม่ควรจะไปยุ่งเกี่ยว” แต่ประเด็นคือการ

ปล่อยให้หน่วยงานระดับล่างไปจัดการเอง ทำให้เกิดความลักลั่นและการปฏิบัติไม่มีกรอบที่เป็นมาตรฐานแนวเดียวกัน

เหตุที่วิสาหกิจเอกชนต้องจ่ายค่าบำรุง/ค่าธรรมเนียมระดับท้องถิ่นที่ต่าง ๆ เกิดจากหลักต่างตอบแทน เมื่อเริ่มให้มีวิสาหกิจรวมหมู่ และวิสาหกิจเอกชนใหม่ ๆ ในระยะต้นก็ยังคงพึ่งพาวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลางจากรัฐวิสาหกิจซึ่งต้องติดต่อผ่านเจ้าหน้าที่รัฐ ยังไม่สามารถจัดหาสิ่งเหล่านี้จากวิสาหกิจเอกชนด้วยกัน ต่อมารายรับจากค่าภาษีและค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้น ๆ ทำให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นยึดติดกับผลประโยชน์เหล่านี้

เมื่อดูจากหลักฐานการจ่ายภาษี วิสาหกิจในอำเภอนี้จ่ายสูงถึงร้อยละ 45 ของรายได้สุทธิ แต่รายได้สุทธิที่แท้จริงเป็นเท่าไรก็ไม่มีใครทราบ วิธีการเก็บภาษีของรัฐหรือการประเมินก็ดูข้อมูลที่บันทึกไว้ว่าวิสาหกิจนั้นได้รับวัตถุดิบ/สินค้าชั้นกลางจาก Supply-and-Marketing Cooperation เท่าไร ระยะแรกมีการยกเว้นภาษี 3 ปีแรก แต่ต่อมาไม่จำเป็นต้องยกเลิก เพราะพบว่าวิสาหกิจหลักเลี้ยงภาษีโดยเปิดสัก 2-3 ปี ก็แจ้งปิดกิจการ แล้วเปิดใหม่เพียงเปลี่ยนชื่อป้ายทุกอย่างเหมือนเดิม อีกวิธีคือเก็บจากสินค้าที่ออกจากโรงงาน โดยมากขายสินค้าผ่าน Supply-and-Marketing Cooperative

วิสาหกิจเอกชนเหล่านี้ยังไม่มีระเบียบบังคับให้ทำบัญชีประกอบการเสียภาษี ในอำเภอเหรินเซ่า เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีโดยแบ่งวิสาหกิจเอกชนเป็น 3 กลุ่ม และใช้วิธีเก็บภาษีแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มหนึ่ง เป็นวิสาหกิจขนาดใหญ่ มีสมุห์บัญชีของทางการอยู่ประจำ โดยเอกชนจ่ายค่าจ้างสมุห์บัญชื่อนั้น กรมสรรพากรจะหมุนเวียนสมุห์บัญชี ไม่ให้อยู่นานเกินกำหนดเพื่อป้องกันการคอร์รัปชัน

กลุ่มที่สอง เป็นวิสาหกิจขนาดกลาง แบ่งวิสาหกิจเหล่านี้เป็นกลุ่ม ๆ เพื่อให้ประเมินรายได้ซึ่งกันและกัน โดยมีเจ้าหน้าที่ทางการดูแลประจำกลุ่ม หน่วยธุรกิจใดที่รู้กันในกลุ่มว่าเลี้ยงภาษีจะถูกประเมินรายได้ก่อนรายอื่น รายที่ถูกชี้ว่าเลี้ยงภาษีก็จะต้องหาโอกาสส่งข่าวแก่เจ้าหน้าที่ให้สังเกตรายได้ของรายอื่น กลุ่มนี้ต้องจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ระยะแรกจ้างคนมาแล้วทางการจัดฝึกอบรมแรก ๆ ก็มีปัญหามาก แต่ผ่านไประยะหนึ่งปัญหาลดลง

อีกวิธีหนึ่งคือคอยตรวจสอบรายได้ ใบเสร็จรับเงินมักมีการระบุตัวเลขในใบเสร็จจริงกับสำเนาไม่ตรง ตัวเลขใบสำเนาดำกว่าใบที่ให้ลูกค้า จึงคิดริเริ่มออกล็อตเตอรี่ เพื่อให้คนซื้อเก็บใบเสร็จไว้คอยตรวจล็อตเตอรี่ ซึ่งมีรางวัลจำนวนมาก แต่ละรางวัลเป็นเงินไม่มาก เพื่อจะเอาใบเสร็จพวกนี้ไปเป็นหลักฐานตรวจสอบกับหน่วยธุรกิจ ปรากฏว่าบางมณฑลทำแล้วได้ผลดีพอควร

กลุ่มที่สาม เป็นหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก จ่ายภาษีตามที่เจ้าหน้าที่ประเมิน

ในอดีตอำเภอเหรินเช่าได้รับผลกระทบจากภาวะฝนแล้งและน้ำท่วมอยู่เสมอ ต่อมา มีการปรับปรุงระบบชลประทานซึ่งช่วยให้ผลกระทบจากภัยธรรมชาติลดลง ทางกรจึงได้ศึกษาผลได้ผลเสีย การลงทุนก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ซึ่งต้องใช้งบประมาณ 20 ล้านบาท รัฐบาลมณฑลและจังหวัดรวมกัน ออก 10 ล้านบาท ที่เหลือระดับอำเภอลงไปต้องหามาสมทบ ทางอำเภอแบ่งแต่ละตำบลไปเก็บภาษี ทางตำบลแบ่งลงไปยังแต่ละหมู่บ้าน ในที่สุดการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำสำเร็จลง

การคอร์รัปชัน

เมื่อยกเลิกระบบคอมมูน เจ้าหน้าที่ของรัฐ (หัวหน้าคอมมูน กองการผลิต หน่วยงานผลิต) รู้สึกว่าพวกตนสูญเสียสถานะทางสังคม ประกอบกับชาวบ้านที่เคยอยู่ใต้การดูแลกลับมีฐานะดีขึ้น ทำให้อยากมีฐานะทางเศรษฐกิจบ้าง เจ้าหน้าที่เหล่านี้จึงใช้วิธีการต่าง ๆ ตามวัฒนธรรมกวานซี อาทิ ผ่าน การแต่งงาน การฝากลูกหลานเข้าทำงานในวิสาหกิจเอกชน ฯลฯ มีรายงานปลื้มก้อยมากมายเกี่ยวกับการคอร์รัปชันในที่พื้นฐานเป็นแห่ง ๆ แต่ยังสรุปเป็นข้อมูลทั่วไปไม่ได้ เจ้าหน้าที่ทางการยังมีทัศนคติลบกับพวกนี้ในระยะแรกๆ (ปัจจุบันไม่ต่อต้านแล้ว) มีอยู่รายหนึ่งผลิตเครื่องเรือนจากไม้ไผ่เป็นสินค้าไปขายจังหวัดอื่น เป็นความชำนาญเฉพาะภายในครัวเรือน เจ้าหน้าที่กดดันให้โอนธุรกิจมาเป็นแบบรวมหมู่ ภายหลังประนีประนอมคือรับคนจำนวนหนึ่งฝึกสอนวิธีทำ (Ole Odgaard, p. 25)

อีกรายทำการผลิตกรอบหน้าต่าง ในช่วง 5 ปีแรกกิจการขยายตัวค่อนข้างดี มีการจ้างงานถึง 20 คน แก่กรายนี้เป็นนายจ้างที่ค่อนข้างเข้มงวด ปรากฏว่าเขาถูกต่อต้านด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างเช่น ทรัพย์สินถูกขโมย ถูกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกดดันให้แปรรูปเป็นแบบรวมหมู่ ต่อมาเมื่อเขาเสนอให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ถือหุ้นร่วมและตนเองเป็นผู้จัดการ ปรากฏว่าได้รับการสนับสนุนด้วยดี ได้รับวัตถุดิบสม่ำเสมอ กิจการขยายตัวมากขึ้น เขาเตรียมให้ลูกชายรับเป็นผู้จัดการสืบแทน

การกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง จะทำให้รัฐบาลท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับหน่วยธุรกิจในเขตชนบทมากขึ้น รัฐบาลท้องถิ่นระยะแรกยังไม่ชินกับสภาพที่เอกชนทำธุรกิจแล้วมีฐานะดีขึ้นเรื่อย ๆ ธุรกิจขนาดใหญ่มักได้รับการต่อต้านอย่างเจ็บปวด จากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ประกอบกับเมื่อยกเลิกคอมมูน การจัดหาบริการสาธารณะหลายอย่างขาดงบสนับสนุน จึงหันมาแสวงหางบสนับสนุนจากวิสาหกิจเอกชน โดยการเก็บภาษี/ค่าธรรมเนียม/ค่าบำรุงต่างๆ บางส่วนที่แบกรับภาระไม่ไหวก็เลิกกิจการ หรือแปรรูปให้เป็นแบบรวมหมู่ ร่วมทุนกับกรรมการท้องถิ่นบ้าง ชาวบ้านหลาย ๆ ครัวเรือนบ้าง เพื่อจะได้รับการคุ้มครองและความร่วมมือจากหลายฝ่าย

น้ำตาชาวนาจีน

เมื่อกล่าวถึงการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในวิสาหกิจไปแล้ว หันมาดูข้อมูลเพิ่มเติมการเก็บค่าธรรมเนียมในภาคการเกษตรบ้าง ในช่วงต้นปี 2002 มีหนังสือเล่มหนึ่งที่สร้างความฮือฮาอย่างมากในจีนชื่อ “ข้าพเจ้าพูดความจริงกับนายกรัฐมนตรี” เขียนโดยหลี่ซางผิง เล่าถึงพฤติกรรมอันเลวร้ายในการรีดนาทาเร้นชาวนา ในตำบลฉีผาน อำเภอเจี้ยนลี่ เมืองจิงโจว มณฑลเหอเป่ย์ นายหลี่เล่าว่าชาวนาในตำบลนี้ยังทำนาอยู่ขาดทุน เพราะหน่วยงานรับซื้ออัตรากา อีกทั้งมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในที่สุดชาวนาตำบลฉีผานปล่อยให้ที่นาว่างกว่าร้อยละ 90

เมื่อเก็บภาษีจากผลผลิตเกษตรไม่ได้ ก็พยายามหันไปภาษีอื่นตามใจชอบ อาทิ ค่าธรรมเนียมคนโสด ค่าธรรมเนียมว่างงาน ฯลฯ มีชาวนาที่ทนแรงบีบของเจ้าหน้าที่ไม่ไหว ถึงกับฆ่าตัวตายไปหลายราย

ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกลับใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย “กินข้าวต้องเข้าภัตตาคาร ลงชนบทต้องเช่ารถ พักในชนบทต้องเล่นการพนัน” นอกจากนี้ มีการรับครีเอญาติเป็นเจ้าหน้าที่รัฐมากมายงบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว (ไสว วิศวานันท์, 2545, หน้า 13-15)

เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้สะท้อนความเป็นจริงคือปัจจุบันชาวนาในเขตพื้นที่เกษตรล้าหลังมีรายได้ต่ำ ข้ารัยยังต้องรับภาระหนักด้านภาษีและค่าธรรมเนียมเพื่อค้ำจุนระบบราชการ ขณะเดียวกัน ประชาชนเหล่านี้ไม่มีปากเสียงในคณะกรรมการเมือง (Poliburo) ความเดือดร้อนคงจะดำรงต่อไปจนกว่าผู้นำของประเทศจะมีเวลาวางเพื่อหันมามองปัญหาของพวกเขา

รัฐวิสาหกิจชนบทกับตลาดต่างประเทศ

ตารางที่ 6 แสดงการส่งออกผลผลิตจากวิสาหกิจชนบทที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 1.3 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ในปี 1985 เป็น 11 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ในปี 1991 (Christopher, 1994, p. 17) การที่วิสาหกิจชนบทสามารถผลิตสินค้าและส่งออกได้ค่อนข้างมากเช่นนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์กับชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฮ่องกง ไต้หวัน และอาเซียน เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการส่งออกของสินค้าจากชนบทจีน นอกจากการส่งออกตามช่องทางปกติแล้ว ชาวนชนบทจีนจำนวนมากยังสามารถนำสินค้ามาขายด้วยตนเองในประเทศข้างเคียง อย่างเช่นในเมืองไทย ปัจจุบันมีชาวนชนบทจีนนำสินค้าเข้ามาวางขายนอกร้านค้าตามย่านต่าง ๆ ที่มีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ทั้ง ๆ ที่ผู้ค้ารายย่อยเหล่านี้พูดภาษาไทยไม่ได้เลย

เนื่องจากหลายประเทศรวมทั้งไทยไม่มีมาตรการกีดกันการค้าขายของผู้ค้ารายย่อยต่างชาติ ผู้ค้ารายย่อยจากจีนจึงนำสินค้ามาวางขายตามฟุตบาทนอกประเทศ ในทางกลับกัน ผู้ค้ารายย่อยจากประเทศอื่นไม่สามารถนำสินค้าเข้าไปวางขายนอกร้านค้าในเมืองจีน ทั้ง ๆ ที่

มีการทำข้อตกลงความร่วมมือทางการค้ากับจีน ให้ถือหลักต่างตอบแทนที่เหมือนกัน แต่รัฐบาลประเทศเหล่านี้ก็ไม่เคยเรียกร้องจากรัฐบาลจีน

ข้อมูลปี 1986-1991 แสดงว่าร้อยละ 80 ของการส่งออกเป็นสินค้าเน้นการใช้แรงงาน สินค้าส่งออกจำแนกดังนี้ ร้อยละ 9 เป็นสินค้าด้านทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 80 เป็นสินค้าเน้นการใช้แรงงาน (สิ่งทอ เสื้อผ้า อาหาร อุตสาหกรรมเบา หัตถอุตสาหกรรม) ร้อยละ 10 เป็นสินค้าเน้นการใช้ปัจจัยทุน (เคมีภัณฑ์ และเครื่องจักร)

ตารางที่ 6 สัดส่วนการส่งออกของวิสาหกิจชนบท เทียบกับทั้งประเทศ

(หน่วย : พันล้านหยวน)

ปี	การส่งออก ทั้งประเทศ (a)	การส่งออก ของวิสาหกิจชนบท (b)	(a)/(b) (%)
1985	27,350	1,325	5
1986	30,940	2,635	9
1988	39,440	4,290	11
1989	47,520	7,912	17
1990	52,540	9,839	19
1991	62,060	9,640	16
1992	71,910	11,173	16

ที่มา : Christopher Findlay, Andrew Watson, and Harry X. Wu (1994). *Rural Enterprises in China*. N.Y.: St. Martin Press, Inc., p.18.

40. สังเขปเศรษฐกิจรายมณฑลของจีน

หากจะเทียบระหว่างจีนกับไทย ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านจำนวนประชากร ขนาดของพื้นที่ หรือขนาดของเศรษฐกิจ จีนมีศักยภาพมากกว่าไทยไม่ต่ำกว่า 20 เท่า ดังนั้นการติดต่อสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีนจึงน่าจะอยู่ในลักษณะเป็นรายมณฑล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักธุรกิจไทยที่สนใจจีน ควรหาโอกาสศึกษาทำความเข้าใจจีนให้ถ่องแท้เป็นรายมณฑล

ในที่นี้เป็นเพียงการแนะนำให้ท่านรู้จักกับมหานคร มณฑล และเขตปกครองตนเอง แบบสรุปย่อที่สุด เมื่อสนใจมณฑลใดเป็นพิเศษจึงศึกษาเจาะลึกเฉพาะมณฑลนั้นต่อไป

ภาคเหนือ

ประกอบด้วย เป่ย์จิง/ปักกิ่ง เทียนจิน/เทียนสิน เฮยหลงเจียง จี๋หลิน ซานซี เหลียวหนิง ซานตง และมองโกเลียใน

1. มหานครปักกิ่ง เป็นเมืองหลวงของประเทศจีน เป็นมหานครมีสถานภาพเทียบเท่ามณฑล มีประชากร 11 ล้านคน เป็นศูนย์กลางการเมืองการบริหารประเทศ มีสถาบันการศึกษาระดับสูง รวมถึงสถาบันทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และสถานทูตของประเทศต่างๆ ตั้งอยู่ นอกจากนี้ ปักกิ่งยังเป็นที่ตั้งของบริษัทข้ามชาติ การค้า การคมนาคมและการขนส่ง มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการค้า และยังเป็นเขตอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญรองจากเซี่ยงไฮ้

ปักกิ่งมีเขตพัฒนาในเมืองหยี่จวง จงกวนคุน มียุน ฉางตี้ และเฟิงไถ่ และมีบทบาทนำในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกเหนือไปจากการค้าทั่วไปและการผลิตต่างๆ

2. มหานครเซี่ยงไฮ้ เป็นมหานครมีสถานภาพเทียบเท่ามณฑล มีประชากร 14 ล้านคน เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม การค้า และเศรษฐกิจของประเทศจีนมานาน มี GDP มากเป็นอันดับ 6 ประเทศ เซี่ยงไฮ้ตั้งอยู่บนดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซี ซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการติดต่อสื่อสาร เป็นคู่แข่งที่ทัดเทียมกับฮ่องกงในด้านการค้ากับต่างประเทศ

เซี่ยงไฮ้มีการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับมณฑลอื่นๆ ในจีน คือ ร้อยละ 24 ในขณะที่มณฑลอื่นๆ มีอัตราภาษีดังกล่าวอยู่ที่ร้อยละ 33

3. มหานครเทียนจิน เมืองนี้ใหญ่เป็นอันดับสามของจีน เป็นเมืองท่าสำคัญ และเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ อาทิ เหล็กกล้า เครื่องจักร ปีโตรเคมี เคมีภัณฑ์ อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่ การแปรรูปอาหาร สิ่งทอ ฯลฯ เทียนจินมีชื่อเสียงมากในด้านโรงงานผลิต

ระบบโลจิสติกส์ในเทียนจินมีความทันสมัยมาก ตั้งแต่ การนำเข้า-ส่งออก คลังสินค้า การขนส่ง การบรรจุภัณฑ์ ฯลฯ มีบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่หลายรายตั้งอยู่ในเทียนจิน เช่น โมโตโรล่า ซัมซุง โคคา-โคล่า และ ยามาฮ่า

4. เฮยหลงเจียง เป็นมณฑลที่อยู่เหนือสุดของจีน โดยมีเขตชายแดนติดกับประเทศรัสเซียยาว 3,000 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ และยังมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าเข้า-ออกระหว่างจีน-รัสเซีย โดยมีทางรถไฟมุ่งไปยังมอสโก

เฮยหลงเจียงมีเขตการลงทุนที่ดึงดูดนักลงทุนต่างชาติดังนี้

- หนานกวางชุนในฮาเอ๋อร์ปิน (อุปกรณ์เทคโนโลยีขั้นสูง, และการค้าหรือการผลิตทั่วไป)
- ต้าชิง (น้ำมันและอุปกรณ์เทคโนโลยีขั้นสูง)
- ชุยเฟินเหอ และไห่เหอ (การค้า, การผลิต)

5. จี๋หลิน ชายแดนจี๋หลินอยู่ติดกับประเทศเกาหลีเหนือ เหลียวหนิง เฮยหลงเจียง และมองโกเลียตอนใน จี๋หลินมีฐานอุตสาหกรรมหลายอย่าง อีกทั้งอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ ไม้ซุง และอุตสาหกรรมการแปรรูป มีเขตพัฒนาในเมืองฉางเฉิน จี๋หลินต้าเจีย กงจู้หลิง อันซัน ดุนฮั่ว ชงหยวน ยัน และทูเมิน ซึ่งเป็นจุดผ่านแดนประเทศรัสเซียและเกาหลีเหนือ อุตสาหกรรมสำคัญได้แก่พลังงาน การท่องเที่ยว การค้า การผลิต และการเงิน

6. เหลียวหนิง ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของปักกิ่งและเป็นมณฑลที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อยู่ใกล้ประเทศเกาหลีใต้และญี่ปุ่น เมืองหลวงของเหลียวหนิงคือเสิ่นหยาง ซึ่งเป็นฐานการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ของจีน ต้าเหลียนเป็นหนึ่งในเมืองท่าที่ใหญ่ที่สุดของจีน มีการขนส่งสินค้าระหว่างจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี มีอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการผลิตผ้าไหม เหมืองแร่ถ่านหินเหล็ก และการผลิตพลังงานไฟฟ้า

มีเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ชาวต่างชาติสนใจลงทุนในเมืองต้าเหลียน โดยเฉพาะบริษัทของญี่ปุ่น และเกาหลี รวมถึงเขตพัฒนาในเมืองเสิ่นหยาง ยิงโกว ดานดง อันซัน และเมืองอื่นๆ การลงทุนเน้นในด้านอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง

7. ซานตง ซานตงเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่น มีเขตชายฝั่งติดกับทะเลเหลือง ซานตงเป็นเมืองที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เช่น ถ่านหิน เหล็ก และน้ำมัน มีท่าเรือสำคัญที่ หยานไท่ และชิงเต่า อุตสาหกรรมสำคัญได้แก่ เหล็กและเหล็กกล้า การผลิตอุปกรณ์ อุตสาหกรรมรถยนต์ หักรถจักร และตู้รถไฟ ผ้าไหม และการประมง หยานไท่และชิงเต่าเป็นศูนย์กลางการลงทุนของต่างชาติ และยังมีเขตพัฒนาในเมืองจี๋หนัน ซิโป้ และเมืองอื่นๆ

8. เจียงซู ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเซี่ยงไฮ้ อุตสาหกรรมหลักคือวัตถุดิบ การถนอมอาหาร วิศวกรรมเครื่องยนต์ การผลิตยานพาหนะ สารเคมีและผลิตผ้าไหม มณฑลนี้มีเขตการลงทุนจำนวน

มากครอบคลุมแทบทุกด้าน เขตการลงทุนในเมืองน่านจึง ชูใจ และอุชี่ เป็นทางเลือกการลงทุนที่ใช้เงินลงทุนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับเชียงใหม่

9. **เจ้อเจียง** ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเชียงใหม่ เมืองหางโจวมีมหาวิทยาลัยและสถาบันการเรียนรู้จำนวนมาก ผลิตภัณฑ์มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงเหมือนที่เชียงใหม่ เจ้อเจียงมีเขตการลงทุนหลายแห่ง รวมทั้งเขตการลงทุน 2 แห่งในเมืองหางโจว ปัจจุบันเจ้อเจียงมีเมืองต่างๆ ที่พัฒนาเป็นเมืองการค้าส่งสินค้าเฉพาะอย่างที่น่าสนใจ

10. **ฝูเจี้ยน** อุตสาหกรรมหลักในมณฑลฝูเจี้ยนได้แก่ วัสดุสิ่งก่อสร้าง การทำปาล์ม อุตสาหกรรมเบา อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเคมี และการขนส่งทางเรือ มณฑลฝูเจี้ยนมีเขตเศรษฐกิจพิเศษคือ เชียนเหมิน ซึ่งให้สิทธิพิเศษทางภาษี ภาษีเงินได้มีอัตราร้อยละ 15 ซึ่งต่ำกว่าอัตราภาษีปกติคือ ร้อยละ 33 รวมถึงแรงจูงใจอื่นๆ ให้แก่อุตสาหกรรมทั้งในและต่างประเทศ

11. **กว่างตง/กว่างตุง** จำนวนประชากรประมาณ 78 ล้านคนทำให้กว่างตงเป็นศูนย์กลางทางการค้า และเป็นมณฑลที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่ง กว่างตงได้รับการพัฒนาเป็นเขตอุตสาหกรรม ได้รับประโยชน์จากการอยู่ใกล้ฮ่องกง มาตรฐานการครองชีพของคนในเมืองอยู่ในระดับสูงและมีอัตราการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น เช่น รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และสินค้าในครัวเรือน

กว่างตงมีโครงสร้างระบบโทรคมนาคมที่ดี อุตสาหกรรมสำคัญได้แก่ การผลิตไฟฟ้า เสื้อผ้า อุปกรณ์ทางวิศวกรรม และการต่อเรือ กว่างตงเป็นมณฑลสำคัญมณฑลหนึ่งในนโยบายการพัฒนาประเทศจีนในปัจจุบัน มีเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3 เขตซึ่งเป็นศูนย์กลางการลงทุนที่สำคัญ

-จูไห่ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของมาเก๊า

-ซานโถว ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก

-เซินเจิ้น ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของฮ่องกง

12. **ไห่หนาน/ไหหลำ** ตั้งอยู่ในทะเลจีนใต้ ห่างจากชายฝั่งมณฑลกว่างตง 30 ไมล์ มีสภาพอากาศอบอุ่นและเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษด้วย มีอัตราภาษีที่เอื้อต่อการลงทุน อาณาเขตของเกาะไห่หนานครอบคลุมพื้นที่ทะเลรอบเกาะในรัศมี 200 ไมล์

ภาคกลาง

1. **ซานซี** เป็นมณฑลที่มีการผลิตถ่านหินมากที่สุด รวมถึงแร่เหล็กและแร่ธาตุอื่นๆ ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ทำให้มณฑลซานซีมีอุตสาหกรรมหนัก เช่น เหล็กกล้า เครื่องจักรกลหนัก และเคมีภัณฑ์ เป็นต้น มีเขตพัฒนาในเมืองไท่หยวนและเมืองอื่นๆ

2. **เหอหนาน** เป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด แบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ เนินเขาทางภาคตะวันตก และที่ราบลุ่มทางภาคกลางทางด้านตะวันออก มีเขตการลงทุนหลายเขต มีทั้งอุตสาหกรรม

ด้านพลังงาน การคมนาคม อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เทคโนโลยีชีวภาพ และการค้าบริการ

3. **หุเป่ย์** ได้รับสมญานามว่า “ดินแดนแห่งพันทะเลสาบ” เมืองอู่ฮั่นเป็นเมืองหลวงซึ่งเป็นท่าเรือภายในประเทศที่ใหญ่ที่สุด รัฐบาลมณฑลหุเป่ย์สนใจการลงทุนของต่างชาติทางด้านพลังงาน การคมนาคม อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การผลิตรถยนต์ สารเคมี วัสดุสิ่งทอ อุตสาหกรรมด้านการก่อสร้าง และการเกษตร นอกจากนี้ยังมีเขตการลงทุนจำนวนมากที่ดึงดูดนักลงทุน เช่น เมืองอู่ฮั่น ตงฮู และเมืองอื่นๆ

4. หูหนาน

5. **อันฮุย** เป็นมณฑลที่ยากจน แต่เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้เซี่ยงไฮ้ ทำให้มีการอพยพแรงงานจำนวนมากจากอันฮุยไปยังเซี่ยงไฮ้ รัฐบาลดึงดูดการลงทุนด้านโครงสร้างสาธารณูปโภค พลังงาน การเกษตร เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมพื้นฐาน มีการตั้งเขตการลงทุนจำนวนหนึ่ง

7. **เจียงซี** มีถ่านหินอยู่จำนวนมาก รวมทั้งแร่ทั้งสแตนและดินขาว มีเขตการลงทุนในหนานชางและเมืองอื่นๆ อุตสาหกรรมเน้นด้านไมโครอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีชีวภาพ อุปกรณ์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมด้านอาหาร พลังงาน แก๊สธรรมชาติ และการคมนาคม

ภาคตะวันตก

1. **ชื้อชวน/เสฉวน** เป็นมณฑลที่มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับ 3 เจิงตูเป็นเมืองหลวงมีประชากร 14 ล้านคน มีสภาพอากาศที่บางเบาเพราะถูกล้อมรอบด้วยภูเขาสูงทั้ง 4 ด้าน และมีที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ซึ่งได้รับขนานนามว่า “สรวงศ์บนดิน” เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ของดินและแร่ธาตุต่างๆ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่คือการผลิตรถยนต์ การถลุงเหล็ก การผลิตสารเคมี และโรงสีฝ้าย

2. **มหนครจงชิ่ง** เป็นมหนครแห่งใหม่ล่าสุด มีสถานภาพเทียบเท่ามณฑล เป็นมหนครที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในจีน มีประชากรในเขตเมือง 7 ล้านคน การลงทุนครอบคลุมอุตสาหกรรมหลายประเภท ปัจจุบันถือเป็นเมืองหลวงแต่เป็นเมืองที่มีการปกครองด้วยตนเอง

3. **ก๊วยโจว** มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงลดเป็นระดับจากทางตะวันตกไปยังตะวันออก อุตสาหกรรมเด่นคือการผลิตเหล็กและเหล็กกล้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซีเมนต์ ปูน ยางรถยนต์ การทำเหมืองแร่ และการผลิตผ้าไหม การลงทุนของต่างชาติเน้นด้านการเกษตร โครงสร้างสาธารณูปโภค เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และพลังงาน

4. **หยุนหนาน/ยูนนาน** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เมืองหลวงของยูนนานคือคุนหมิง มีชายแดนติดกับประเทศเวียดนาม ลาว และพม่า การลงทุนของต่างชาติส่วนใหญ่เป็นการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและถนน การทำเหมืองแร่ การถลุงเหล็ก ยางพารา การเลี้ยงวัวและปลูกพืช และการท่องเที่ยว มีเขตส่งเสริมการลงทุนหลายเขต เช่น ชูเชียว ชูจิง และเมืองอื่นๆ ซึ่งมีเงื่อนไขการลงทุนที่ดีแก่นักลงทุนต่างชาติ

5. **กานซู** โดยสภาพทางภูมิประเทศแล้ว กานซูตั้งอยู่ในเขตภาคกลางของประเทศจีน เขตการลงทุนในเมืองหลานโจวเสนอเงื่อนไขด้านภาษีที่ดีแก่นักลงทุนต่างชาติ

6. **सानซี** สานซีเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีสถานที่น่าสนใจ รวมถึงสุสานกองทัพนุนดินเผาที่มีชื่อเสียงก้องโลก เป็นประตูสู่ภาคตะวันตก อุตสาหกรรมอื่นๆ รวมถึงอุตสาหกรรมถ่านหินและน้ำมัน ฝ้ายและเสื้อผ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า การก่อสร้าง เคมีภัณฑ์ การผลิตเหล็กและเหล็กกล้า และอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง มีเขตส่งเสริมการลงทุนในเมืองซีอานและเมืองอื่นๆ มีอัตราภาษีพิเศษซึ่งจูงใจนักลงทุนต่างชาติโดยเน้นในด้านอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง อุตสาหกรรมไททานเนียม อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และปุ๋ย

7. **ชิงไห่** เป็นมณฑลที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ แต่มีประชากรจำนวนไม่มาก ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของทิเบต รัฐบาลท้องถิ่นพยายามดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติในด้านเกษตรกรรม พลังงาน การคมนาคม วัสดุดิบ อุตสาหกรรมเบา และผลิตภัณฑ์อาหาร

8. **หนิงเซีย** เป็นมณฑลที่มีการปกครองตนเองที่มีขนาดเล็กที่สุด เมืองหลวงชื่อหยินชวน ทางตอนเหนือถือเป็นแหล่งผลิตข้าวทางเขตตะวันตกเฉียงเหนือของจีน นอกนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทราย มีเขตส่งเสริมการลงทุนเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ

9. **ซินเจียง** เป็นเขตปกครองตนเองที่มีพื้นที่กว้างที่ใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่ไกลสุดทางทิศตะวันตก พื้นที่ครอบคลุมทะเลทราย ท่งหญ้าสเตปส์ และบริเวณเทือกเขาสูง การลงทุนจากต่างชาติส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเบาเพื่อส่งออกไปยังประเทศแถบเอเชียกลาง เมืองหลวงชื่ออูรุมฉี/อูหลู่ฉี มี 2 เขตพัฒนาการลงทุนซึ่งเสนอเงื่อนไขภาษีที่ดีแก่นักลงทุน

10. **กว่างซี** เป็นเขตปกครองตนเอง รัฐบาลกว่างซีให้ความสำคัญกับการลงทุนของต่างชาติในด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี

11. **มองโกเลียใน** เป็นเขตปกครองตนเอง ครอบคลุมพื้นที่ตอนเหนือเกือบทั้งหมดของประเทศจีน มีแนวชายแดนยาวติดกับมองโกเลียและรัสเซีย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทราย (ทะเลทรายโกบี) และ ท่งหญ้าสเตปส์ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงมองโกเลียระดับสูงเฉลี่ย 1,000 เมตร พื้นที่ลงทุนจำนวนมากเน้นในด้านวัสดุดิบและการก่อสร้าง

12. **ทิเบต** หรือ “หลังคาของโลก” เป็นเขตที่มีชายแดนประเทศติดกับหลายประเทศ รวมทั้ง อินเดีย เนปาล ภูฏาน และพม่า พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีคนอาศัยอยู่ มีการลงทุนจากต่างชาติในเมืองหลวง คือลาซา

ตารางที่ 1 ดัชนีเศรษฐกิจที่สำคัญ จำแนกรายมณฑล ค.ศ. 2003

จังหวัด / นคร	พื้นที่	ประชากร (ล้านคน)	...GDP (พันล้านหยวน)	GDP ต่อคน ...(หยวน)	ทรัพยากร ธรรมชาติ ที่สำคัญ
ระดับประเทศ	9,571,300	1,292.27	12,151.1	9,402	
1. ซื่อชวน/เสฉวน (Sichuan)	567,000	87.00	545.6	6,271	ก๊าซ, ไฟฟรา
2. ซานตง (Shandong)	153,000	91.25	1,243.5	13,627	
3. เหน่หนาน (Henan)	167,000	96.67	704.8	7,291	
4. เจียงซู (Jiangsu)	103,000	74.06	1,246.1	16,825	
5. เหน่เป่ย์ (Hebei)	188,000	67.69	709.8	10,486	
6. กว่างตง (Guangdong)	212,000	79.54	1,362.6	17,131	
7. หูหนาน (Hunan)	210,000	66.63	463.9	6,962	
8. อันฮุย (Anhui)	139,000	64.10	397.3	6,198	
9. หูเป่ย์ (Hubei)	186,000	60.02	537.7	8,959	
10. เจ้อเจียง (Zhejiang)	102,000	46.80	939.5	20,074	
11. เหลียวหนิง (Liaoning)	146,000	42.10	600.2	14,256	น้ำมัน
12. หยุนหนาน/ยูนนาน (Yunnan)	394,000	43.76	246.5	5,633	
13. เจียงซี (Jiangxi)	169,000	42.54	283.8	6,671	
14. ซานซี (Shaanxi)	206,000	36.90	239.8	6,499	น้ำมัน, ก๊าซ, ถ่านหิน น้ำมัน, ถ่าน หิน
15. เฮยหลงเจียง (Heilongjiang)	469,000	38.15	423.3	11,096	
16. ซานซี (Shanxi)	156,000	33.14	251.6	7,592	
17. กุ้ยโจว (Guizhou)	176,000	38.70	135.6	3,504	
18. ฝูเจี้ยน/ฮกเกี้ยน (Fujian)	121,000	34.88	516.2	14,799	
19. จีหลิน (Jilin)	187,000	27.04	259.9	9,612	
20. กานซู (Gansu)	454,000	26.03	130.5	5,013	
21. ชิงไห่ (Qinghai)	721,000	5.34	39.0	7,303	
22. ไห่หนาน / ไห่หลำ (Hainan)	34,000	8.11	67.1	8,274	
Autonomous Regions					
23. กว่างซี (Guangxi Zhuang)	236,000	48.57	273.5	5,631	
24. มองโกเลียใน (Nei Monggol)	1,183,000	23.80	217.1	9,122	ก๊าซ, ถ่านหิน

25. ซินเจียง (Xinjiang Uygur)	1,600,000	19.34	187.8	9,710	น้ำมัน, ก๊าซ, ถ่านหิน
26. หิงเซีย (Ningxia Hui)	66,000	5.80	38.5	6,638	
27. ทิเบต (Tibet)	1,228,000	2.70	18.5	6,722	
	0				
มหานคร					
28. เป่ย์จิง/ปักกิ่ง (Beijing)	17,000	14.56	366.3	25,158	
29. ชั่งไห่/เซี่ยงไฮ้ (Shanghai)	6,000	17.11	625.1	36,534	
30. เทียนจิน/เทียนสิน (Tianjin)	11,000	10.11	244.8	24,214	
31. ฉงชิ่ง (Chongqing) /จุงกิง	82,000	31.30	232.7	7,434	
					ก๊าซ

ที่มา: China Statistical Yearbook, 2003

41. เศรษฐกิจมณฑลไห่หนาน

ภาพรวมเศรษฐกิจมณฑลไห่หนาน ปี ค.ศ. 2003

พื้นที่	35,354 ตารางกิโลเมตร
ลักษณะทางภูมิศาสตร์	พื้นที่ราบต่ำ ตรงกลางสูง
เมืองเอก	นครไห่โข่ว มีประชากร 1.4 ล้านคน
จำนวนประชากร	8.1 ล้านคน
การจ้างงาน	3.6 ล้านคน
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)	69.2 พันล้านหยวน เพิ่มจากปีก่อนร้อยละ 10.5
GDP เฉลี่ยต่อหัว	8,573 หยวน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 7.2
ในเขตเมือง	7,259 หยวน
ในเขตชนบท	2,588 หยวน
อัตราเงินเฟ้อ	0.1%
เกษตรกรรม	มะพร้าว ยางพารา สับปะรด ลิ้นจี่ ลำไย กุ้ง หอย และสัตว์น้ำ
อุตสาหกรรม	ยางพารา อาหารแปรรูป ยางรถยนต์ เครื่องจักรกลและอิเล็กทรอนิกส์
สินแร่	น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ โทพาเนียม แก๊ส
การค้าระหว่างประเทศ	
การส่งออก	0.8 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ลดลงจากปีก่อนร้อยละ 3.4
การนำเข้า	1.4 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. เพิ่มจากปีก่อนร้อยละ 12.9

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

ที่มา: <http://www.maps-of-china.com>.

สภาพทั่วไป

1. ที่ตั้งและภูมิประเทศ

มณฑลไห่หนานมีชื่อย่อว่า “ฉง” (Qiong) ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของจีนล้อมรอบด้วยทะเลจีนใต้ มีพื้นที่ 35,354 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่เป็นที่ 2 ของจีน รองจากเกาะไต้หวัน โดยทิศเหนือมีช่องแคบฉงโจว กั้นระหว่างไห่หนานกับมณฑลกวางตุ้ง ทิศตะวันตกมีอ่าวเหอเก๋กั้นแดนกับประเทศเวียดนาม ทิศตะวันออกหันเข้าหาเกาะไต้หวัน ตะวันออกเฉียงใต้และใต้หันหน้าสู่ประเทศฟิลิปปินส์ บรูไนและมาเลเซีย เกาะเจิงหม้ออันซาในหมู่เกาะหนานซาถือเป็นเขตพรมแดนใต้สุดของจีน

ลักษณะของเกาะไห่หนานเป็นรูปวงรี คล้ายกับผลสาลี่ พื้นที่ที่เป็นแผ่นดินประกอบด้วยเกาะไห่หนาน หมู่เกาะซีซา (Xisha Islands) จงซา (Nansha Islands) และหนานซา (Zhongsha Islands) มีพื้นที่ทางทะเลประมาณ 2,000,000 ตารางกิโลเมตร ช่องแคบฉงโจวที่คั่นระหว่างคาบสมุทรเหลียวโจวของมณฑลกวางตุ้งกับเกาะไห่หนาน มีความกว้างประมาณ 18 ไมล์ทะเล

ตัวเกาะไห่หนานโดยรอบเป็นพื้นที่ราบต่ำ ตรงกลางนูนสูง โดยมีเขาอู่จื่อและยอดเขาอิงเกอเป็นจุดกึ่งกลาง แล้วค่อยๆ ลดหลั่นเป็นขั้นบันไดรายล้อมออกไปรอบนอก มีลักษณะภูมิประเทศหลากหลาย อาทิ ภูเขา เนินเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม เป็นต้น ภูเขามีสภาพสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 500-800 เมตร เขตภูเขาสูงที่มีระดับน้ำทะเล 1,000 เมตรขึ้นไปมีถึง 81 ยอดเขา ยอดเขาที่สูงที่สุดคือ ยอดเขาหลักของภูเขาอู่จื่อ มีความสูง 1,867.1 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล

แม่น้ำสายใหญ่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาทางตอนกลาง เช่น หนานตู้เจียง ซางฮว่าเจียงและว่านเฉวียนเหอ ไหลหล่อเลี้ยงพื้นที่ในเกาะกว่าร้อยละ 47

ไห่หนานรับอิทธิพลลมมรสุมเขตร้อน มักเกิดพายุไต้ฝุ่น มีอากาศอบอุ่นตลอดปี ไม่มีฤดูหนาว โดยอุณหภูมิเฉลี่ย 23-25 องศาเซลเซียส มีฝนตกเพียงพอ ตอนกลางและชายฝั่งตะวันออกอากาศขึ้น ตะวันตกเฉียงใต้อากาศค่อนข้างแห้ง

2. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

มณฑลไห่หนานเดิมอยู่ภายใต้การบริหารปกครองของมณฑลกวางตุ้ง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1988 รัฐบาลกลางจึงได้ยกสถานะให้เป็นมณฑลหนึ่งของจีนและยังเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีนอีกแห่งหนึ่งด้วย

3. ทรัพยากรธรรมชาติ

มณฑลไห่หนานเป็นเกาะที่อุดมไปด้วยแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก มีแหล่งสำรองน้ำมันและก๊าซธรรมชาติทั้งบนฝั่งและนอกชายฝั่งมากจนติดอันดับต้นๆ ของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทะเลหยิงเกอ (Yingge Sea) ซึ่งมีอยู่ถึง 99.6 พันล้านลูกบาศก์เมตร ไห่หนานจึงเป็นผู้ผลิตและป้อน

ก๊าซธรรมชาติไปยังฮ่องกง 2.9 พันล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ผ่านระบบขนส่งท่อระยะทาง 770 กิโลเมตร นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 เป็นต้นมา

มณฑลไห่หนานมีแร่ธาตุที่ได้ขุดพบและนำมาใช้ประโยชน์กว่า 57 ชนิด โดยมีแหล่งสำรองแร่ไททาเนียมถึงร้อยละ 70 ของแหล่งสำรองรวมทั่วประเทศ และยังเป็นฐานผลิตเกลือทะเลที่สำคัญของจีน เช่น เหมืองเกลือหิ๊งเกอไห่ (Yinggehai Salt Field) ซึ่งเป็นฐานผลิตเกลือระดับต้นของประเทศ และยังมีแร่ธาตุอื่นๆ อีก ได้แก่ หวายกระจก เซอร์โคเนียม ไพลิน คริสตัล เป็นต้น

มณฑลไห่หนานเป็นแหล่งทรัพยากรเขตร้อน มีพื้นที่เหมาะกับการทำเกษตรกรรมกว่าร้อยละ 42.5 ของทั่วประเทศ ประกอบกับมีปริมาณน้ำและแสงแดดเพียงพอจึงสามารถเก็บผลผลิตได้ 2-3 ครั้งต่อปี รวมทั้งการทำปศุสัตว์ ป่าไม้ และประมง นอกจากนี้ ยังมีพืชพรรณธรรมชาติลักษณะป่าฝนเขตร้อนรวมถึง 4,000 กว่าชนิด ในจำนวนนี้สามารถทำเป็นยาสมุนไพรได้ถึง 2,500 กว่าชนิด

4. จำนวนประชากร

ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีประชากรทั้งสิ้น 8.1 ล้านคน นอกเหนือจากชาวฮั่นแล้ว มณฑลไห่หนานยังเป็นมณฑลที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่กว่า 37 ชนเผ่า หรือร้อยละ 17.2 ของประชากรรวม ชนเผ่าดั้งเดิม ได้แก่ ชาวฮั่น ชาวเล แม้ว และมุสลิม นอกเหนือจากนั้นเป็นกลุ่มชนเผ่าที่อพยพเข้ามาภายหลังปี ค.ศ. 1950 ชาวเล เป็นชนพื้นถิ่นกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากในไห่หนาน โดยมากอาศัยอยู่ทางตอนกลางและใต้ของเกาะ เช่นเดียวกับพวกแม้วและมุสลิม ส่วนชาวฮั่น ซึ่งมีสัดส่วนมากที่สุดโดยมากอาศัยอยู่ทางเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และแถบชายฝั่งทะเล

5. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีสถาบันด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งหมด 174 แห่ง และบุคลากรที่ทำงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำนวน 3,723 คน **สาขาที่มีความชำนาญ ได้แก่ เทคโนโลยีชีวภาพ** คิดเป็นมูลค่าการใช้จ่ายในด้านนี้ทั้งสิ้น 0.3 พันล้านหยวน

การปกครอง

มณฑลไห่หนานเดิมเคยเป็นเขตบริหารพิเศษของมณฑลกวางตุ้ง และได้รับยกระดับขึ้นเป็นมณฑลและเขตเศรษฐกิจพิเศษในปี ค.ศ. 1988

มณฑลไห่หนานแบ่งเขตปกครองออกเป็น 2 เมืองใหญ่ 7 เมืองระดับอำเภอ 4 อำเภอ 6 อำเภอปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย 3 เขตปกครองท้องถิ่น และ 1 ที่ว่าการอำเภอ

ผู้ว่าการของมณฑลไห่หนานคนปัจจุบัน คือ นายเว่ย หลิวเฉิง (Wei Liucheng)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติในประเทศ

ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีมูลค่า GDP รวม 69.1 พันล้านหยวน จัดอยู่ในอันดับที่ 28 ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึงร้อยละ 10.5 สำหรับมูลค่า GDP เฉลี่ยต่อหัวในปี ค.ศ. 2003 คิดเป็น 8,573 หยวน จัดอยู่ในอันดับที่ 16 ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 9.5 โดยเฉพาะที่นครไห่โข่วซึ่งถือว่าเป็นเมืองที่ร่ำรวยที่สุดในมณฑล มีมูลค่า GDP เฉลี่ยต่อหัวเทียบเท่ากับกรุงปักกิ่ง

อย่างไรก็ดี อัตราเติบโตทางเศรษฐกิจของมณฑลไห่หนานกำลังมีแนวโน้มลดลงนับตั้งแต่ที่ได้มีการเปิดมณฑลเป็นครั้งแรก ซึ่งมีการลงทุนก่อสร้างในโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เช่น การก่อสร้างท่าเรือนานาชาติ สะพาน และทางหลวงต่างๆ ทำให้เศรษฐกิจของมณฑลไห่หนานพุ่งสูงถึงร้อยละ 40 ในปี ค.ศ. 1992 และร้อยละ 21 ในปี ค.ศ. 1993 แล้วจึงลดลงเรื่อยๆ เหลือร้อยละ 6 ในช่วงปี ค.ศ. 1995-1998

ตารางที่ 1 ภาพรวมทางเศรษฐกิจมณฑลไห่หนาน

ดัชนี	ปี 1993	ปี 1998	ปี 2003
รายได้ประชาชาติ			
GDP (พันล้านหยวน)	25.8	43.9	67.8
สัดส่วนต่อทั้งประเทศ (%)	0.7	0.6	0.6
สัดส่วนภาคเกษตรต่อ GDP (%)	30.1	36.3	36.8
สัดส่วนภาคอุตสาหกรรมต่อ GDP (%)	25.7	20.7	24.5
สัดส่วนภาคบริการต่อ GDP (%)	44.2	43.1	38.6
GDP เฉลี่ยต่อหัว (หยวน)	3,815	6,022	8,655
ประชากร แรงงาน			
อัตราเติบโตประชากร 5 ปี (%)	1.9	1.2	1.3
อัตราจ้างงานในเขตเมือง (%)	NA	NA	3.5
ค่าจ้างโดยเฉลี่ยต่อปี (หยวน)	3,501	6,428	10,408
เศรษฐกิจในประเทศ			
อัตราเติบโตการค้าปลีก 5 ปี (%)	16.9	15.5	5.5
อัตราเติบโตการลงทุนสินทรัพย์คงที่ 5 ปี (%)	58.9	-2.5	10.0
การค้าระหว่างประเทศ			
อัตราเติบโตการส่งออก 5 ปี (%)	NA	17.7	0.9
อัตราเติบโตการนำเข้า 5 ปี (%)	NA	-10.6	14.5
สัดส่วน FDI ต่อทั้งประเทศ (%)	2.5	1.5	1.1

ที่มา: Morgan Stanley Research, 2004.

มณฑลไห่หนานมีสัดส่วนการผลิตในภาคเกษตรกรรมมากที่สุดในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 38.0 ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมมีอยู่ร้อยละ 22.3 ซึ่งอาจจะเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุดในจีน ภาคการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การเกษตร การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ประมง เป็นต้น

ตารางที่ 2 สัดส่วนโครงสร้าง GDP ของมณฑลไห่หนาน (%)

GDP	ปี 1990	ปี 2003
อุตสาหกรรมเกษตร	44.9	38.0
อุตสาหกรรม	19.6	22.3
ภาคอุตสาหกรรม	12.6	15.1
อุตสาหกรรมบริการ	35.5	39.8

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

การคมนาคมขนส่งและการสื่อสาร

1. การขนส่งทางรถไฟ

ตารางที่ 3 สภาพเส้นทางคมนาคมของมณฑลไห่หนาน ปี ค.ศ. 2003

เส้นทาง	ระยะทาง (กิโลเมตร)	ปริมาณขนส่ง (ล้านตัน)
เส้นทางรถไฟ	214	2.88
เส้นทางถนน	20,877	81.77
เส้นทางน้ำ	434	20.25
เส้นทางการบิน	306,747	0.08

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

2. การขนส่งทางน้ำ

ท่าเรือสำคัญในมณฑลไห่หนาน

- ท่าเรือนครไห่โข่ว โทร. 0898-68652009
- ท่าเรือเมืองชานย่า โทร. 0898-8823114

3. การขนส่งทางอากาศ

มณฑลไห่หนานมีท่าอากาศยาน 2 แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานนานาชาติ...

การเดินทางระหว่างมณฑลไห่หนาน-ไทย		
กรุงเทพฯ-ไห่โข่ว	สัปดาห์ละ 2 เที่ยวบิน	ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 30 นาที

4. การสื่อสาร

ในปี ค.ศ. 2003 มีจำนวนผู้ขอติดตั้งสายโทรศัพท์ประมาณ 1.6 ล้านเลขหมาย ขณะที่จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นจาก 1.10 ล้านเลขหมายในปี ค.ศ. 2002 เป็น 1.36 ล้านเลขหมาย ในปี ค.ศ. 2003

เกษตรกรรม

มณฑลไห่หนานมีสัดส่วนการผลิตในภาคเกษตรกรรมมากที่สุดในประเทศ โดยมีอุตสาหกรรมการประมงเป็นส่วนประกอบสำคัญ ด้วยพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำประมงจึงทำให้ไห่หนานสามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งกุ้ง หอย และผลิตภัณฑ์สัตว์ทะเลอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี เมืองที่มีการทำประมงมากที่สุด ได้แก่ เมืองซานย่า (Sanya) และเมืองชิงหลาน (Qinglan)

มณฑลไห่หนานมีกำลังการผลิตผลิตภัณฑ์การเกษตรเขตร้อนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมะพร้าว และกล้วยหอม ด้วยกำลังการผลิตเกือบ 1 ล้านตันต่อปี มณฑลไห่หนานยังเป็นฐานการผลิตผักและผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญที่สุดของจีน ที่สำคัญ คือ พริกไทย กาแฟ ชา ยางพารา สับปะรด ลิ้นจี่ และลำไย

อุตสาหกรรม

ภาคอุตสาหกรรมการผลิตของมณฑลไห่หนานค่อนข้างเล็ก นอกเหนือไปจากอุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์ขนส่งแล้ว อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ได้แก่อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ โดยกว่าครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในนครไห่โข่ว และกว่าร้อยละ 55 ของผลผลิตรวมทางอุตสาหกรรมที่ได้ยังคงเป็นของรัฐวิสาหกิจ ขณะที่ผลผลิตรวมจากวิสาหกิจต่างชาติคิดเป็นร้อยละ 33 ในเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งนี้

1. อุตสาหกรรมหลักที่สำคัญ

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากรและลักษณะอุตสาหกรรมต้นน้ำ อุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของมณฑลจึงได้แก่อุตสาหกรรมการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม สินค้าที่ติดตลาดและมีชื่อเสียงมากที่สุดอย่างหนึ่งของไห่หนาน ได้แก่ น้ำมะพร้าวยี่ห้อ “Yeshu” ซึ่งพบได้ทั่วไปในร้านอาหารทุกแห่งทั่วประเทศ และในช่วงสิบปีที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการผลิตเริ่มขยายไปสู่การทำอุตสาหกรรมโลหะผสม ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เวชภัณฑ์ ยานยนต์ การแปรรูปอาหาร ไบยาซูบ สิ่งทอ วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักรกลและอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

ทั้งนี้ มณฑลไห่หนานถือเป็นฐานการผลิตยางพาราที่ใหญ่ที่สุดในจีน ผลิตภัณฑ์ที่ได้ค่อนข้างหลากหลาย เช่น ยางรถยนต์ สายพาน และถุงมือยาง เป็นต้น ขณะที่อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ก็กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว สินค้าสำคัญ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ ตู้เย็น เครื่องบันทึกเสียง และ

ชิ้นส่วนและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ เป็นต้น และปัจจุบัน รัฐบาลมณฑลกำลังมุ่งเน้นการลงทุนในโครงการการผลิตขนาดใหญ่ที่ใช้เทคโนโลยีสูงและปลอดภัย โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเคมี และเวชภัณฑ์

ตารางที่ 3 สัดส่วนผลผลิตของอุตสาหกรรมหลักของมณฑลไห่หนาน ปี ค.ศ. 2003

อุตสาหกรรมหลัก	สัดส่วน (%)
อุปกรณ์การขนส่ง	27.4
การผลิตรถยนต์	23.5
การแปรรูปอาหาร	9.6
การผลิตพลังงานไฟฟ้า	6.8
ยาและเวชภัณฑ์	6.7
วัตถุดิบเคมีและเคมีภัณฑ์	5.9
การผลิตเครื่องมือ	5.7

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

การท่องเที่ยว

1. จำนวนนักท่องเที่ยวและรายรับจากการท่องเที่ยว

ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหาดทรายและสภาพอากาศเขตร้อนทำให้มณฑลไห่หนานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะโดดเด่นแห่งหนึ่งของจีน ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวทั้งสิ้น 0.14 ล้านคน และมีรายรับจากการท่องเที่ยวประมาณ 80 ล้านดอลลาร์ สรอ. คิดเป็นร้อยละ 13.4 ของ GDP ของมณฑล ลดลงจากปีก่อนร้อยละ 12.6 และ 24.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของมณฑลไห่หนาน ปี ค.ศ. 2003

จำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (คน)	ชาวต่างชาติ (คน)	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านดอลลาร์ สรอ.)	จำนวนสถานที่ท่องเที่ยวติดอันดับมรดกโลก
0.29	0.14	80	-

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

ส่วนจำนวนของโรงแรมที่พัก ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวรวม 199 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นกิจการของรัฐวิสาหกิจถึง 73 แห่ง ส่วนโรงแรมที่ลงทุนโดยนักธุรกิจจากฮ่องกง มาเก๊า และได้วันรวม 10 แห่ง และอีก 9 แห่งลงทุนโดยต่างชาติ มีโรงแรมระดับ 5 ดาวจำนวน 13 แห่ง

มณฑลไห่หนานมีจำนวนบริษัทนำเที่ยวทั้งสิ้น 157 แห่ง ในจำนวนนี้มีบริษัทนำเที่ยวระหว่างประเทศเพียง 39 แห่ง มีการจ้างงานพนักงานและแรงงานอื่นๆ ในภาคการท่องเที่ยว 3,923 คน

2. แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

มณฑลไห่หนานมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเขตร้อนอยู่หลายประเภท เช่น ป่าโกงกาง ปะการัง หาดทราย แปลงปลูกพืชเศรษฐกิจ และป่าฝน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของมณฑล ได้แก่ เมืองซานย่า ตั้งอยู่ทางใต้สุดของเกาะถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางชายหาดที่มีชื่อและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก และได้รับเลือกเป็น 1 ใน 11 แหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนที่สำคัญของจีนโดยคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้ มณฑลไห่หนานยังมีการจัดงานเทศกาลท่องเที่ยวและงานเฉลิมฉลองอีกมากมายและหลากหลาย เช่น งานเทศกาลมะพร้าวนานาชาติ (Hainan Coconut International Festival) ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากในและต่างประเทศได้เป็นจำนวนมาก

ปัจจุบัน รัฐบาลมณฑลพยายามผลักดันมณฑลไห่หนานให้เป็นจุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยได้มีการจัดตั้งเขตพัฒนาด้านการท่องเที่ยว 4 เขต ได้แก่ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวทางชายหาดเมืองซานย่า (Sanya Beach Holiday Development Zone) เขตพัฒนาแหล่งบันเทิงและจับจ่ายสินค้านครไห่โข่ว (Haikou Entertainment & Shopping Development Zone) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาวหลีและม้งเมืองถงซา (Tongza Li & Miao Ethnic Traditions & Holiday Development Zone) และเขตพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนเมืองชิงหลง (Xinglong Hot-spring Resort Development Zone)

การลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ

1. มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ

นับตั้งแต่ที่ได้มีการเปิดประเทศ มณฑลไห่หนานสามารถดึงดูดเงินลงทุนต่างชาติได้ถึงเกือบร้อยละ 3 ของมูลค่าการลงทุนรวมทั้งประเทศโดยเฉพาะในช่วงต้นทศวรรษที่ 90 ขณะที่เศรษฐกิจของมณฑลมีขนาดเพียงร้อยละ 0.6 ของเศรษฐกิจจีน แต่ต่อมานักลงทุนต่างชาติเริ่มหันไปลงทุนในมณฑลอื่นๆ ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีมูลค่าการลงทุนตามสัญญา รวม 0.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ. และมูลค่าที่ใช้จริงรวม 0.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ. เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 26.5 และ 13.5 ตามลำดับ

การลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในภาคการขนส่งและโทรคมนาคมสื่อสาร การท่องเที่ยวและโรงแรม เกษตรกรรม การผลิต และการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ปัจจุบันมีบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนที่มณฑล

ไต้หวันจำนวน 2,200 บริษัท นครไช่หัวและเมืองชานย่าถือเป็นแหล่งดึงดูดเงินทุนต่างชาติมากที่สุด

2. แหล่งเงินทุนสำคัญ

บริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในมณฑลไต้หวันมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของมณฑลอย่างมาก ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในด้านการแปรรูปอาหาร ผลิตภัณฑ์ประมงทะเล

ฮ่องกงคือแหล่งเงินทุนรายใหญ่ที่สุดของมณฑลไต้หวัน แหล่งเงินทุนอื่น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน และสิงคโปร์

สำหรับการลงทุนของไทยในมณฑลไต้หวันที่สำคัญ ได้แก่

1. เครือเจริญโภคภัณฑ์ (กิจการร่วมทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์และบริษัท Hainan Construction Materials Ind.) มูลค่าการลงทุน 14 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการผลิตปูนซีเมนต์ เริ่มปี ค.ศ. 1992
2. เครือเจริญโภคภัณฑ์ (กิจการของเครือเจริญโภคภัณฑ์) มูลค่าการลงทุน 300 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการโครงการฟาร์มกุ้ง เริ่มปี ค.ศ. 1990
3. บริษัท Yoo Lee Beverage (กิจการร่วมทุนของบริษัท Hilee และทางการไต้หวัน) มูลค่าการลงทุน 0.89 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการเครื่องดื่ม เริ่มปี ค.ศ. 1991
4. บริษัท Lai Li Building Materials (กิจการร่วมทุนของบริษัท Hilee และทางการไต้หวัน) มูลค่าการลงทุน 0.80 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการผลิตอิฐ-ซีเมนต์ เริ่มปี ค.ศ. 1990
5. บริษัท ไช่หัวเจิ้งต้า (กิจการร่วมทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์และวิสาหกิจเมืองไช่หัว) มูลค่าการลงทุน 6.60 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ เริ่มปี ค.ศ. 1994
6. บริษัท หนานหนิง เอส พี จำกัด (กิจการร่วมทุนของกลุ่มเอส พี อินเตอร์เนชั่นแนลและบริษัท หนานหนิง แมชชีนเนอรี ของจีน) มูลค่าการลงทุน 12 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการประกอบรถจักรยานยนต์ เริ่มปี ค.ศ. 1993
7. บริษัท Thai Long Investment Ltd. (กิจการร่วมทุนของบริษัท Thai Long Investment Ltd. และบริษัทจีน 3 แห่ง) มูลค่าการลงทุน 1.50 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการค้าน้ำมันเชลล์ เริ่มปี ค.ศ. 1994
8. บริษัท Pei Thai Plastic Manufacturing (กิจการร่วมทุนของ หจก. Nissin Industry และโรงงานพลาสติกกว้างซี) มูลค่าการลงทุน 1.30 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. กิจการผลิตพลาสติก เริ่มปี ค.ศ. 1986

9. บริษัท Xinxing Plastics (กิจการร่วมทุนของ หจก. Nissin Industry และโรงงาน Wuzhou Xijing Plastics) มูลค่าการลงทุน 1.10 ล้านดอลลาร์ สรอ. กิจการผลิตพลาสติก เริ่มปี ค.ศ. 1986
10. บริษัท เป่ย์ไห่หมิงหู (กิจการของกลุ่มศรีเพื่องฟุ้ง) มูลค่าการลงทุน 83.30 ล้านดอลลาร์ สรอ. กิจการโรงแรม เริ่มปี ค.ศ. 1987
11. บริษัท หนานหนิงเจิ้งต้า (กิจการของเครือเจริญโภคภัณฑ์) มูลค่าการลงทุน 6.50 ล้านดอลลาร์ สรอ. กิจการอาหารสัตว์ เริ่มปี ค.ศ. 1988
12. SCB Holding Co., Ltd. กิจการตัวแทนจำหน่ายสินค้า เริ่มปี ค.ศ. 1994
13. บริษัท ไหนานแปซิฟิกออย จำกัด (กิจการของบริษัท ปีโตรเอเชีย จำกัด และสายการบินจีน และนักลงทุนท้องถิ่นของจีน) มูลค่าการลงทุน 12 ล้านดอลลาร์ สรอ. กิจการธุรกิจน้ำมันและสถานบริการน้ำมัน เริ่มปี ค.ศ. 1993

การค้าภายในประเทศ

1. มูลค่าการค้าปลีก

ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาในมณฑลไห่หนาน ทำให้มูลค่าการค้าปลีกพุ่งสูงขึ้นกว่าร้อยละ 30 ในช่วงปี ค.ศ. 1992-1994 แล้วจึงลดลงเรื่อยๆ เหลือเฉลี่ยปีละ 5% ในช่วงห้าปีที่ผ่านมา ในปี ค.ศ. 2003 มณฑลไห่หนานมีมูลค่าการค้าปลีกสินค้าบริโภครวม 19.2 พันล้านหยวน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 10.9 ตลาดผู้บริโภคที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่นครไห่โข่ว เมืองซานย่า และเมืองฉงชาน (Qiongsan) เพื่อเป็นการกระตุ้นตลาดผู้บริโภคให้เข้มแข็งในระยะยาว รัฐบาลควรหันมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับเข้ามาที่มณฑลมากขึ้น

2. แหล่งค้าปลีกสำคัญ

ปัจจุบัน แหล่งค้าปลีกในมณฑลไห่หนานมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งยังมีการแข่งขันสูงมาก ปัจจุบันมีบริษัทค้าปลีกต่างชาติเข้ามาลงทุนเปิดกิจการกันอย่างคึกคัก

3. รูปแบบและพฤติกรรมผู้บริโภค

ด้วยรายได้ที่เพิ่มขึ้นประกอบกับการปฏิรูประบบเศรษฐกิจซึ่งลดการแทรกแซงของรัฐในการจัดหาสวัสดิการสังคมและที่พักอาศัย ทำให้รูปแบบการจับจ่ายบริโภคของชาวมณฑลไห่หนานเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลระหว่างปี ค.ศ. 1996 และ 2003 เปลี่ยนแปลงไป จากตารางที่ 5 พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารการกินลดลง ในขณะที่การใช้จ่ายด้านบริการต่างๆ

โดยเฉพาะการเดินทางขนส่งและโทรคมนาคมสื่อสาร การศึกษา บันเทิงและวัฒนธรรม และที่พักอาศัยมีสัดส่วนสูงขึ้นมาก

ตารางที่ 5 สัดส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับสินค้าบริโภคต่อครัวเรือนในเขตเมือง (%)

รายการ	ปี 1996	ปี 2003
อาหาร	61.4	44.8
เสื้อผ้า	10.0	5.1
สินค้าและอุปกรณ์ในครัวเรือน	5.9	5.8
ยาและบริการทางการแพทย์	1.8	7.5
การเดินทางขนส่ง และโทรคมนาคมสื่อสาร	4.5	10.9
การศึกษา บันเทิงและวัฒนธรรม	5.8	11.5
ที่พักอาศัย	7.3	11.0

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

การค้าระหว่างประเทศ

1. มูลค่าการค้ารวมระหว่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 2003 มูลค่าการค้ารวมของมณฑลไห่หนานมีรวม 2.3 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. จัดอยู่ในอันดับที่ 26 ของจีน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 22.0 แบ่งเป็นมูลค่าการส่งออก 0.8 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ลดลงจากปีก่อนร้อยละ 3.4 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.3 ของ GDP และมูลค่าการนำเข้า 1.4 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 12.9 ทำให้การค้าขาดดุล 5.4 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ.

2. สินค้าส่งออกและตลาดส่งออกสำคัญ

สินค้าส่งออกสำคัญของมณฑลไห่หนาน ได้แก่ สินแร่ (ร้อยละ 30) สิ่งทอ (ร้อยละ 16) ก๊าซธรรมชาติ โลหะผสม ยา เพอร์นิเจอร์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เป็นต้น ตลาดส่งออกสำคัญ ได้แก่ ฮองกง ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และเยอรมนี

3. สินค้านำเข้าและแหล่งนำเข้าสำคัญ

สินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ เครื่องบิน เหล็ก เหล็กกล้า อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องจักรกล เคมีภัณฑ์ และพลาสติก เป็นต้น โดยเฉพาะการนำเข้าเครื่องบินทำให้มณฑลไห่หนานเป็นมณฑลเดียวในเขตเศรษฐกิจปากแม่น้ำจูเจียงที่ขาดดุลการค้า แหล่งนำเข้าสำคัญของมณฑลไห่หนาน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และเกาหลีใต้

4. ประเทศคู่ค้าสำคัญ

มูลค่าสำคัญของมณฑลไห่หนาน ได้แก่ ญีปุ่น โดยในปี ค.ศ. 2003 มีมูลค่าการค้าระหว่าง ญีปุ่นและไห่หนานรวม 565.5 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. หรือร้อยละ 26.3 ของการค้ารวมของมณฑล รongลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และฮ่องกง

เมืองสำคัญและเขตพัฒนาพิเศษ

ตารางที่ 6 ดัชนีที่สำคัญทางเศรษฐกิจของเมืองสำคัญในมณฑลไห่หนาน ปี ค.ศ. 2003

เมือง	GDP (พันล้านหยวน)	GDP ต่อหัว (หยวน)	ผลิตผลทาง อุตสาหกรรม (พันล้านหยวน)	มูลค่าค้าปลีก (พันล้านหยวน)
ไห่โข่ว	22.88	16730	20.26	8.63
ชานย่า	4.12	8236	0.97	1.46
ตานโจว	6.34	7438	0.89	1.09
เหวินชาง	4.09	7587	0.78	0.89
จงไห่	4.94	10885	0.53	1.26

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2004.

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบดัชนีสำคัญระหว่างไทยและมณฑลไห่หนาน (ปี ค.ศ. 2003)

มณฑล/ ประเทศ	GDP (พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ.)	รายได้เฉลี่ยต่อหัว (ดอลลาร์ สหรัฐ. ต่อปี)	จำนวน ประชากร (ล้านคน)	ขนาดพื้นที่ (ตาราง กม.)
ประเทศไทย	143.1	2,237	64	513,115
ไห่หนาน	8.2	1045.3	8.1	35,354

ที่มา: Hainan Statistical Yearbook 2003; รายงาน World Bank.

42. มารยาททางสังคมและธรรมเนียมการปฏิบัติแบบจีน

ในการติดต่อสัมพันธ์ทางธุรกิจและคบค้าสมาคมกับชาวจีน ในฐานะที่เป็นชาวเอเชียด้วยกันย่อมมีพื้นฐานทางขนบธรรมเนียมไม่ห่างกันมากนัก แต่ก็มีบางอย่างที่ต่างกัน ฉะนั้น หากได้ทราบมารยาททางสังคมและธรรมเนียมการปฏิบัติแบบจีนไว้บ้าง นอกจากจะได้รับเกียรติจากฝ่ายจีนเป็นการตอบแทนแล้ว ยังช่วยให้การเจรจาทางธุรกิจมีความราบรื่นตามสมควร

ข้อเขียนชิ้นนี้เป็นการรวบรวมสิ่งละอันพันละน้อยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ ยังรวมถึงเทคนิคการติดต่อทางธุรกิจกับชาวจีน อุปนิสัย ทัศนคติ และค่านิยมของชาวจีน ซึ่งได้ฟังจากผู้มีประสบการณ์บางท่าน และนำมาเล่าสู่กันฟัง ดังนี้

พึงระมัดระวังการเมืองเรื่องจีน-จีน

- ศึกษาและหลีกเลี่ยงจุดอ่อนไหวของการเมืองจีน มีเรื่องเล่าว่า นักการเมืองไทยนำคณะไปเยือนจีน ในงานเลี้ยงอย่างเป็นทางการ นักการเมืองไทยลุกขึ้นกล่าวคำปราศรัยโดยใช้คำพูดประโยคหนึ่งที่มักติดปากในหมู่คนไทยว่า “ไทย-จีน มิใช่อื่นไกล เป็นพี่น้องกัน จีนเป็นพี่ใหญ่ ไทยเป็นน้องเล็ก” ฝ่ายจีนซึ่งเคยมีเรื่องขัดแย้งกับอดีตสหภาพโซเวียต ด้วยสาเหตุที่อดีตสหภาพโซเวียตชอบทำตัวอยู่เหนือประเทศอื่น ซึ่งจีนใช้คำว่าทำตัวเป็น “พี่ใหญ่” (ต้าเกอ) ดังนั้น การเรียกจีนว่า “พี่ใหญ่” ในงานพิธีการเช่นนั้น ผู้ใหญ่ฝ่ายจีนบางคนที่ยังอ่อนไหวกับเรื่องนี้ จึงถือว่าเป็นการด่าทอจีน หาใช่การยกย่องไม่

สุดท้ายการเยือนประเทศจีนครั้งนั้นเสี่ยงประมาณแผ่นดินไปโดยเปล่าประโยชน์ เหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นแล้ว และคงจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต เพราะนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ขาดการเรียนรู้ส่วนเจ้าหน้าที่ก็ไม่กล้าให้คำแนะนำ เกรงผู้ใหญ่จะไม่พอใจ

ฉะนั้น หากติดใจประโยคนี้ ควรกล่าวเพียงว่า “ไทย-จีน มิใช่อื่นไกล เป็นพี่น้องกัน”

- จุดอ่อนไหวของการเมืองจีนอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ นโยบายของจีนเกี่ยวกับไต้หวัน นักธุรกิจต่างชาติที่ติดต่อกับจีนพึงหลีกเลี่ยงการแสดงจุดยืน/ความเห็นของตนที่ต่างจากนโยบายของจีน มิฉะนั้นจะกลายเป็นอุปสรรคในทางธุรกิจ

- รัฐบาลกลางของจีนมีนโยบายปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน จึงควรร่วมมือกับทางการจีนสนับสนุนนโยบายดังกล่าว อย่าทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย / ข้อห้าม / ข้อตกลง เน้นการทำธุรกิจอย่างโปร่งใสถูกต้องตามระเบียบ และสู้กันด้วยฝีมือจะดีกว่า

กวนซีกับการผูกสัมพันธ์กับผู้มีอาวุโส

- เป็นที่ทราบกันว่า 50 ปีจีนยุคใหม่ อิทธิพลลัทธิขงจื๊อยังคงอยู่คู่กับสังคมจีน ซึ่งระบุว่าหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างบุคคลตามสถานภาพระดับต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการจัดระเบียบสังคม ทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จีนถือว่านักธุรกิจต่างชาติเป็นคนต่างด้าวทำวต่างแดน จึงควรมี “หน้าที่” ไปเยี่ยมคำนับผู้มีอาวุโส (หรือผู้) ของฝ่ายจีน อันได้แก่ ผู้ว่าราชการมณฑล / จังหวัด / อำเภอ เลขาธิการพรรคและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับนั้น ๆ แล้วแต่กรณี วิธีการก็คือพยายามติดต่อหาคนแนะนำตัวขึ้นไปเป็นทอด ๆ ส่วนจะได้เข้าพบเมื่อไรก็สุดแท้แต่ผู้ใหญ่นั้น ๆ จะนัดหมายมา เมื่อได้พบแล้ว ฟังโอภาปราศรัยแบบให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ในจีนส่วนมากเข้าใจดีว่า การติดต่อเจรจาธุรกิจระหว่างจีนกับนักลงทุนต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นรายใหญ่หรือเล็ก ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานการทำธุรกิจที่ได้ผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ

เมื่อการเจรจาวรรลุถึงขั้นการลงนามเซ็นสัญญา ควรระบุไว้ในสัญญาด้วยว่าหากเกิดกรณีพิพาท ต้องมีหน่วยงานจีนที่มีอำนาจเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น คณะอนุญาโตตุลาการด้านเศรษฐกิจและการค้าต่างประเทศของจีน สัญญาต้องได้รับการประทับตรารับรองจาก Notary Public ที่จดทะเบียนถูกต้อง อีกทั้งพึงเชิญเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่มาร่วมเป็นสักขีพยานด้วย

- การแลกเปลี่ยนนามบัตรกับผู้ใหญ่ในจีน พึงขอให้เจ้าของนามบัตรเซ็นชื่อสลักหลังให้ด้วย เพื่อเตือนความทรงจำว่าครั้งหนึ่งได้เคยพบกัน มิใช่ชวนให้ใครหยิบนามบัตรมาฝากกัน

- กวานซี (กำเซ็ง-แต้จิว) เป็นขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่เดิมในสังคมจีน คือ การสร้างและรักษาสัมพันธภาพอันดีงามให้ต่อเนื่อง สนับสนุน และค้ำค้ำ เชื้อเพื่อและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถือเป็นวิถีชีวิตของจีน

ในด้านการทำธุรกิจกับจีน ระบบกวานซีแทรกเป็นยาตำออยู่ด้วย โดยการสร้างสายสัมพันธ์อันดีงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระดับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นศิลปะที่ต้องศึกษาสอบถามจากผู้มีประสบการณ์ในการติดต่อทำธุรกิจกับจีน

เนื่องจากกฎระเบียบข้อบังคับของจีนมีหลายระดับ และกฎระเบียบของรัฐบาลท้องถิ่นมีข้อปลีกย่อย / ข้อยกเว้นมากมาย บางอย่างก็เป็นสิ่งที่คาดไม่ถึง แม้ว่าจะได้ศึกษาข้อมูลและเตรียมการอย่างดีแล้วก็ตาม อาจมีโอกาสเกิดความผิดพลาด / ขัดแย้งได้ เพราะความเข้าใจหรือการตีความที่แตกต่างกัน หากการพูดจาในระดับพื้นที่ไม่ได้ผล ก็อาจต้องพึ่งพาการไกล่เกลี่ย / วินิจฉัยของผู้ใหญ่ระดับสูง การเยี่ยมเยียนทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ฝ่ายจีนจึงมีประโยชน์ หากมีความจำเป็น ก็สามารถไปขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่

มารยาททางสังคมที่โต๊ะอาหาร

- สำหรับกรณีการเลี้ยงตบแทนอย่างเป็นทางการในระดับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ฝ่ายจีนจะเดินมาชนแก้วดื่มกับบุคคลเฉพาะตัวซึ่งถือเป็นการให้เกียรติ และผู้ใหญ่อีกฝ่ายก็ต้องปฏิบัติทำนองเดียวกัน การพูดจาต้องสุภาพและสำเนียง ไม่ควรพูดจาตลกไปกษา ถือว่าผิดกาลเทศะและทำลายความน่าเชื่อถือต่อตำแหน่งหน้าที่
- การเชิญร่วมรับประทานอาหารถือเป็นกิจที่นิยมปฏิบัติในสังคมจีน ทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศอันดีมิตร การเจรจาธุรกิจบนโต๊ะอาหารจึงค่อนข้างจะสะดวกราบรื่น คนจีนให้ความสำคัญกับการกิน เมื่อมีรายได้ดี จึงทุ่มเทกับการกิน บ่อยครั้งเข้าชั้นกินทั้งกินข้าง ปัจจุบันรัฐบาลจีนส่งเสริมการประหยัด ฉะนั้นหากประสงค์จะทำตามนโยบายประหยัดของรัฐบาลกลาง การเลี้ยงอาหารสูตร “สี่จานและน้ำแกงหนึ่ง” ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย การรับประทานอาหารของชาวจีนไม่ยืดเยื้อ ตามปกติอาหารเย็นจะสิ้นสุดไม่เกิน 21.00 น.

มารยาททางสังคมทั่วไป

- จีนมีมารยาททางสังคมหลายอย่างที่เป็สิ่งเฉพาะตัว ไม่ใช่มารยาทที่ยึดถือเป็นสากล แต่การรู้ไว้และปฏิบัติได้ถูกต้องกับคนจีนก็เป็นแต้มต่อ ตัวอย่างเช่น การมอบของขวัญหรือของที่ระลึกซึ่งกันและกัน ถือเป็มารยาททางสังคมอย่างหนึ่ง การมอบของขวัญของที่ระลึก หรือเอกสารสำคัญ ควรใช้ทั้งสองมือยื่นให้อีกฝ่ายหนึ่ง ถือเป็นการแสดงความสุภาพต่อผู้รับ

หรือกรณีคนที่สูบบุหรี่ การเชิญให้อีกฝ่ายสูบบุหรี่ ควรเปิดซองบุหรี่ยื่นให้อีกฝ่ายเลือกหยิบเอง ไม่ควรใช้วิธีหยิบหรือออกจากซองยื่นให้เป็นมวน กรณีที่ทานไม่สูบบุหรี่ ควรปฏิเสธอย่างนึ่มนวลด้วยการยิ้มอย่างสุภาพและโบกมือเบา ๆ หรือมารยาทบนโต๊ะอาหาร เจ้าภาพทำหน้าที่รินน้ำชาให้แขก หรือการคืบอาหารขึ้นจาม ๆ วางบนจานของแขก โดยใช้ปลายชั่งที่โตของตะเกียบในการคืบ

ชนกลุ่มน้อยในจีนไม่ใช่พลเมืองชั้นสอง

- รัฐบาลจีนมีนโยบายปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยโดยให้สิทธิเสมอภาคกับชาวฮั่น ชนกลุ่มน้อยในจีนจึงมีโอกาสดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในหน่วยงานจีน การพบปะกับชนกลุ่มน้อยจึงควร ปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวจีน

สร้างความราบรื่นด้วยภาษาจีน

- คนจีนที่รู้ภาษาต่างชาติ (เช่น ภาษาอังกฤษ) ยังมีจำนวนน้อยมาก หากสามารถใช้ภาษาจีนในการติดต่อเจรจากับจีน จะช่วยให้การติดต่อมีความราบรื่นเป็นอันมาก

- คนจีนเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนและให้ความสำคัญกับคำที่มีความหมายเป็นมงคล สินค้าที่ขายในจีนควรจะต้องซื้อจีนที่มีความหมายในทาง อายุ วรรณะ สุขุม พลัง และธนสารสมบัติ

อุปนิสัยบางอย่างของชาวจีน

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงอุปนิสัย ทัศนคติ และค่านิยมบางอย่างของชาวจีนจำนวนมาก ไม่ใช่ทุกคน ผู้ที่จะทำธุรกิจกับจีน ต้องรู้จักมองชาวจีนทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อมิให้เสียรู้ชาวจีนในบางพื้นที่ซึ่งค่อนข้างจะแสบ

- คนจีนจำนวนมากเป็นนักสร้างภาพเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจว่าตนนั้นมีธุรกิจใหญ่โต (ตัวปึง) แต่ขณะเดียวกันไม่ชอบให้ใครมาจับผิดต่อหน้า (เข้าทำนองตายไม่ว่า คนอื่นอย่ามาทำให้ตนเสียหน้าก็แล้วกัน) นักธุรกิจไทยมือใหม่พึงศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคนจีนที่ตนติดต่อให้ชัดเจนถูกต้อง ไม่พึงด่วนสรุปจากภาพที่เห็นเร็วเกินไป เริ่มจากการติดต่อธุรกิจในระดับน้อย แล้วติดตามพฤติกรรมคู่ค้าแต่ละรายอย่างใกล้ชิด เพื่อคัดให้เหลือแต่คู่ค้าที่ทำธุรกิจด้านนั้น ๆ จริง (นักธุรกิจมือสมัครเล่นมีมากในทุกท้องถิ่น)
- คนจีนมีความรู้สึกแบบชนชาตินิยมสูงมาก หลังจากลดน้อยลงในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ บัดนี้ความรู้สึกภาคภูมิใจในอารยธรรมจีนโบราณได้หวนกลับมาอีก ฉะนั้น หากชาวต่างชาติรู้จักหยิบยกสิ่งเหล่านี้มาพูดคุยในโอกาสอันควร จะสร้างความถูกต้องถูกใจแก่คนจีนเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น คำพูดทำนองว่า "ตอนที่คนจีนค้นพบวิธีทำปะทัด (วัตถุระเบิด) ชาวตะวันตกยังอยู่ถ้ำ" หรือ "เมื่อคนจีนเริ่มใช้ตะเกียบ ชาวตะวันตกยังรับประทานอาหารด้วยมือ" หรือ "ข้าพเจ้าภูมิใจมากที่มีเชื้อสายจีน"
- ในวรรณกรรมเรื่อง "บันทึกของอาคิว" เขียนโดยหลูซัน สะท้อนถึงหลักคิดและค่านิยมของคนจีนไว้มากมาย คนจีนมีค่านิยม "อิฉาคนรวย รังเกียจคนจน" ยิ่งในปัจจุบันเป็นยุคที่คนจีนบนแผ่นดินใหญ่กำลัง "บ้าเงิน" ค่านิยมดังกล่าวจึงปรากฏชัดเจนมาก

ในการติดต่อธุรกิจกับชาวจีน นักธุรกิจไทยพึงหลีกเลี่ยงการคุยโตโอ้อวด ทำนองยกตนข่มท่าน ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าด้อยกว่า (จะหาเรื่องกลั่นแกล้ง) ขณะเดียวกัน นักธุรกิจไทยพึงสงวนท่าทีอย่าให้ฝ่ายจีนดูถูก (ว่าไม่รวยจริง) ตัวอย่างเช่น ในการติดต่อกันครั้งแรก ๆ หากจำเป็นต้องให้ฝ่ายจีนดูแลการจองโรงแรม ควรปล่อยให้เขาจองโรงแรมโดยไม่ไปกะเกณฑ์เรื่องอัตราค่าห้อง แม้เขาจะจองโรงแรม 5 ดาวก็ตาม ต่อเมื่อมีความคุ้นเคยสนิทสนมกันมากขึ้น จึงขอให้จองโรงแรมตามที่เราต้องการ โดยให้เหตุผลว่าเมื่อเราสามารถประหยัดค่าใช้จ่าย ก็จะได้ลดราคาให้เขา อีกประการหนึ่ง เมื่อจะให้เขาทำอะไร พึงมอบเงินใช้จ่ายไปก่อน ไม่พึงแสดงความเอาเปรียบ

- ทศนคติและค่านิยม ย่อมสั่งสมมาจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวจีนผ่านความทุกข์ยากแสนเข็ญมามาก บางยุคมีทุพภิกภัยทำให้มีคนตายคราวเดียวหลายสิบล้านคน ชนชาติที่ผ่านประสบการณ์อันเลวร้ายเช่นนี้ เป็นไปไม่ได้ที่จะคาดหวังให้เป็นคนซื่อ ๆ ชาวจีนส่วนใหญ่มีความอดทนสูงมาก การทำธุรกิจกับชาวจีนจำเป็นต้องใช้ความอดทนสูงเช่นกัน
- มีเรื่องเล่าขานมากมายเกี่ยวกับการเจรจาทางธุรกิจกับคนจีน ในทำนองว่าคนจีนมีกลยุทธ์การเจรจาแบบยอกย้อนซ่อนเงื่อนตามประสาคนที่หลงใหลในวรรณกรรมสามก๊ก แต่ถึงวันนี้คนจีนคบหาคนต่างชาติมากขึ้น ทำให้การเจรจาแบบจีนผ่อนคลายเป็นไป ตัวอย่างเช่น
 - คนจีนนิยมการพูดถึงประเด็นสำคัญแบบอ้อมค้อม ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายซ่อนเร้น แทนที่จะกล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา
 - คนจีนถือว่าคนที่มีสติปัญญาต้องสามารถควบคุมอารมณ์ พูดจาสุภาพนุ่มนวล ไม่แสดงอาการโมโหฉุนเฉียว ไม่แสดงการโต้แย้งอย่างมีอารมณ์
 - การนิ่งเงียบฟังคู่เจรจาถือเป็นท่าทีที่ดี เน้นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

อุปนิสัยการทำธุรกิจของคนจีนในมณฑลต่าง ๆ

	ในฐานะผู้บริโภค	ในฐานะนักธุรกิจ
ปักกิ่ง	ฉลาด รู้ทัน จดจำ เชื่อว่าสินค้าดีไม่ต้องโฆษณา เกินจริง ไม่ยอมให้นายหน้าใคร	มีเหตุผล ยึดถือความเป็นจริง
เชียงใหม่	ฉลาด รู้ทัน ขอบทความทันสมัย	มีประสบการณ์มาก เจรจาท่าซื้อตกลงโดยไม่ยอมเสียเปรียบแม้แต่น้อย ไม่เอาเปรียบ รักษาผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้
เทียนจิน	ฉลาด รู้ทัน ขอบทความทันสมัย	ยึดความซื่อสัตย์ มีสัจจะ ยึดกฎเกณฑ์
กวางตุ้ง	ขอสินค้าฟุ่มเฟือย หูหরা ราคาแพง	บุชาเงิน มุ่งแสวงหาความร่ำรวยโดยไม่สนใจคุณธรรม มงายเรื่องฮวงจุ้ย
ฟูเจี้ยน		ขอการค้าขายเชิงรุก กล้าได้กล้าเสีย
เสียงซู	ราคาและคุณภาพต้องสอดคล้องกัน	ทำการค้าอย่างระมัดระวัง หวังผลระยะยาว เอาใจลูกค้า
ซานตง		ยึดความซื่อสัตย์สุจริต ทำการค้าแบบค่อยเป็นค่อยไป
อันฮุย		เจรจาตกลงกันง่าย ไม่รอบคอบ อาจมีเรื่องขัดแย้งภายหลัง
เหอเป่ย์	ใช้จ่ายอย่างประหยัด นิยมสินค้าราคาถูก	สมถะ เรียบง่าย ไม่โอ้อวด พุดน้อย
เหอหนาน	สินค้าธรรมดา ๆ ราคาถูก ไม่เน้นความทันสมัย	ทำการค้าแบบเรียบง่าย หวังผลเฉพาะหน้า รู้จักกับเรื่องเล็ก ๆ
หูเป่ย์	นิยมความทันสมัย สินค้าที่ห้อย	
หูหนาน		ขยันและอดทน ไม่ดักใจเกินควร
ซานซี		ขยันและอดทน ยึดความซื่อตรงทางการค้า ไม่ดักใจเกินควร
ช้อชว่น		ไม่นิยมทำการค้า ไม่ชอบจ้อร่ำอวดรวย ยึดคุณธรรม
ไห่หนาน		เป็นพวกอนุรักษ์นิยม ขาดวิสัยทัศน์ ขาดความอดทน หวังผลระยะสั้น
เจียงซี		ไม่นิยมทำการค้าใหญ่โต ทำการค้าส่วนตัวขนาดเล็ก ยึดความซื่อสัตย์ การ ความซื่อถือ
सानซี	ขอบทความเผยแพร่บนสถาน	ทำธุรกิจท่องเที่ยว สินค้าภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลิตภัณฑ์บ้าน ชาวสา

		สันติการผลิตยาและจำหน่ายสมุนไพร
ผู้นำน	ชยัน ประหยัด เรียบง่าย	คือ เปิดเผย ตรงไปตรงมา มีมนุษย์สัมพันธ์ รักษาเกียรติ
เจ้าเลี้ยง	ฉลาด มีไหวพริบ	มีความชำนาญทางการค้า ชยัน และอดทน

43. “หูโซ่ว” - ระบบควบคุมการอพยพระหว่างเมือง – ชนบท

ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ล้วนมีปัญหาสืบเนื่องจากการย้ายถิ่นของชาวชนบทมากระจุกตัวอยู่ในเมือง เกิดชุมชนแออัด/สลัมขึ้นมากมาย แต่คนที่ไปเที่ยวชมบ้านเมืองจีนไม่พบเห็นปรากฏการณ์ดังกล่าว จีนมีวิธีป้องกันปัญหานี้อย่างไร คำตอบนอกจากการสร้างงานแล้ว ยังมีระบบควบคุมการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือระบบ “หูโซ่ว” (Hukou)

ระบบหูโซ่ว ใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ.1951 และขยายใช้ทั่วประเทศในปี ค.ศ. 1955 ในระยะแรกเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ติดตามการเคลื่อนย้ายของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนย้ายของอาชญากรและ “ศัตรูทางชนชั้น” (เช่น พวกสมาชิกก๊กมินตั๋งและทหาร) ซึ่งยังแฝงตัวอยู่บนแผ่นดินใหญ่ ส่วนประชาชนทั่วไปยังคงมีอิสระในการเดินทางไปไหนมาไหนได้ แต่เนื่องจากต่อมาการอพยพโยกย้ายเข้าสู่เขตเมืองได้สร้างปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย ดังที่ปรากฏในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก อีกทั้งหน่วยงานวางแผนส่วนกลางของจีนต้องการกำหนดแหล่งที่ตั้งของเขตอุตสาหกรรม ทางการเงินจึงต้องมีการจัดระเบียบการอพยพของประชาชนอย่างเข้มงวด

ใน ค.ศ.1958 สมัชชาประชาชนแห่งชาติจึงประกาศใช้ระเบียบหูโซ่ว และให้อำนาจหน่วยงานของรัฐควบคุมการเดินทางเข้า-ออกจากถิ่นที่อยู่โดยการออกใบอนุญาต หลังจากอนุมัติระเบียบนี้แล้ว ก็เริ่มใช้แผนพัฒนาฉบับที่ 2 ซึ่งเรียกว่าแผนก้าวกระโดดครั้งใหญ่ (Great Leap Forward) การผลิตทางอุตสาหกรรมในเขตเมืองทำให้มีการรับแรงงานจำนวนมากจากชนบทในช่วงปี 1958-1959 (Kam Wang Chan, 1988, p. 55) มีการปรับปรุงระเบียบระบบหูโซ่วในต้นทศวรรษที่ 1980 หลายครั้ง แต่สาระสำคัญยังคงเดิม

สองสถานะกับการขึ้นทะเบียนหูโซ่ว

ในจีนแผ่นดินใหญ่ การขึ้นทะเบียนหูโซ่วของประชาชนทุกคนจะมุ่งบอกสถานะ 2 ประการ ซึ่งสัมพันธ์กัน คือ ถิ่นที่อยู่อาศัยประการหนึ่ง และสิทธิทางสังคม-เศรษฐกิจอีกประการหนึ่ง สถานะแรกคือถิ่นที่อยู่อาศัย เรียกว่าหูโซ่ว โซวไสตี้ (hukou suozaidi) แต่ทุกคนจะต้องขึ้นทะเบียน ณ ถิ่นที่อยู่อาศัยเพียงแห่งเดียวตามที่ทางการกำหนด โดยระบุประเภทของถิ่นที่อยู่ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ เมือง โรงงาน เหมืองแร่ หมู่บ้าน ฟาร์มของรัฐ

สถานะส่วนที่สองคือประเภทของการขึ้นทะเบียน เรียกว่าหูโซ่ว ซี้ปี้ (hukou kibie) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย คือ การเกษตรและไม่ใช้การเกษตร ประเภท “การเกษตร” จะไม่ได้รับการอุดหนุน อนุญาตหารจากรัฐ ประเภท “ไม่ใช้การเกษตร” จะได้รับการอุดหนุน ดังนั้น สถานะส่วนที่สองนี้จึงเป็นการจำแนกสิทธิการรับอุดหนุนอนุญาตหารจากรัฐ ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องตรงกับอาชีพที่ทำเสมอไป

อย่างเช่น ลูกจ้างฟาร์มของรัฐในชนบทได้รับสถานะ “ไม่ใช่การเกษตร” (Chan and Li , 1999, pp.821-823)

เนื่องจากการจำแนกสถานะส่วนแรกและส่วนหลังขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ต่างกัน ทั้งเขตเมืองและเขตชนบทจึงมีประชาชนที่ขึ้นทะเบียนหูไช่ทั้งแบบการเกษตรและไม่ใช่การเกษตรปะปนกัน (Kam Wing Chan and Xueqiang Xu, 1985, p. 588) แต่ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเมืองได้รับสถานะ “ไม่ใช่การเกษตร” ในทางกลับกัน ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตชนบทได้รับสถานะ “การเกษตร”

ตารางที่ 1 ประชาชนในเขตเมืองและชนบทกับการขึ้นทะเบียนสถานะหูไช่

ประเภทหูไช่	เขตเมือง	เขตชนบท
หูไช่แบบไม่ใช่การเกษตร	หูไช่แบบไม่ใช่การเกษตร	หูไช่แบบการเกษตร
หูไช่แบบการเกษตร	หูไช่แบบการเกษตร	หูไช่แบบไม่ใช่การเกษตร

สถานที่ที่ขึ้นทะเบียนและสถานะหูไช่ของบุคคลจะยึดตามสถานะของมารดา และเพียงมีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ข้อนี้ในปี 1998 โดยจะยึดตามมารดาหรือบิดาตามความสมัครใจ สถานะหูไช่จึงเป็นสิ่งที่ติดตัวตั้งแต่เกิด ผู้ที่จะเคลื่อนย้ายจากเขตชนบทสู่เมืองอย่างถูกกฎหมายจะต้องได้รับอนุมัติจากทางการให้เปลี่ยนสถานที่การขึ้นทะเบียนและเปลี่ยนสถานะจากการเกษตรมาเป็นไม่ใช่การเกษตร การเปลี่ยนสถานที่ที่จดทะเบียนจะต้องยื่นหลักฐานเอกสารหน่วยงานที่กำหนดและขอรับใบอนุญาต ส่วนการเปลี่ยนสถานะ “เกษตร/ไม่ใช่เกษตร” จะต้องได้รับการพิจารณาจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเปลี่ยนสถานะส่วนหลังนี้เรียกว่า **หนงชวณเฟย (Nongzhuanfei)** ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด

การควบคุม 2 ชั้นของ Nongzhuanfei

การควบคุมการเคลื่อนย้ายจากชนบทไปเมืองอย่างถูกกฎหมาย ในระบบหูไช่ คือ การควบคุมหนงชวณเฟย ซึ่งเป็นไปตาม “นโยบาย” และ “โควต้า” นโยบายคือการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับสถานะแบบไม่ใช่การเกษตร ส่วนโควต้าคือการกำหนดจำนวนผู้ที่ได้รับสถานะแบบไม่ใช่การเกษตร ผู้ที่จะได้รับสถานะแบบไม่ใช่การเกษตรจะต้องมีทั้งคุณสมบัติตามที่กำหนดและต้องอยู่ในโควต้า แม้มีคุณสมบัติครบถ้วน แต่หากไม่มีโควต้า ก็ไม่สามารถเปลี่ยนสถานะได้ (Kam Wing Chan, 1994, chapter 3)

การเปลี่ยนสถานะมาเป็นแบบไม่ใช่การเกษตรมี 2 ช่องทาง ได้แก่ ช่องทางปกติ และช่องทางพิเศษ ช่องทางปกติได้แก่การรับเข้าโดยรัฐวิสาหกิจ การรับเข้าโดยสถาบันการศึกษาชั้นสูง การรับตามตำแหน่งงานที่สูงขึ้น และการย้ายด้วยเหตุผลส่วนบุคคล ทุกรายการยกเว้นรายการสุดท้ายเป็นการ

ย้ายตามที่กำหนดในแผนด้านกำลังคนของรัฐ โดยมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งรวมกันแล้วต้องไม่เกินโควต้าที่ State Planning Commission กำหนด

สำหรับการย้ายด้วยเหตุผลส่วนบุคคล โดยมากเป็นสามี/ภรรยา/บุตร/บิดามารดา ที่เป็นคนป่วยเรื้อรังหรือไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ โควต้าส่วนนี้กำหนดโดยกระทรวงความมั่นคงสาธารณะ (Ministry of Public Security) สมาชิกในครอบครัวของบุคลากรที่ถูกย้ายงานไปต่างถิ่นไม่สามารถย้ายตามได้โดยอัตโนมัติ ต้องยื่นคำร้องขอย้ายตามในโควต้าของเหตุผลส่วนบุคคล ซึ่งแต่ละปีกำหนดไว้เพียงร้อยละ 0.15-0.2 ของประชากรที่ถือสถานะแบบไม่ใช้การเกษตรในแต่ละพื้นที่ ผู้ยื่นคำขอจึงเป็นบัญชีรายชื่อยาวเหยียดต้องคอยนานหลายปี มีรายงานว่าในปี 1979 มีคู่สามีภรรยาที่แยกกันอยู่คนละท้องถิ่นราว 1 ล้านคน ยิ่งกว่านั้น ในช่วงปี 1983-1989 มีคู่ที่แยกกันอยู่เพิ่มขึ้นปีละ 1 แสนคน (Chan and Li , 1999, pp.823-828)

การเปลี่ยนสถานะหมู่ชั่วคราวตามช่องทางพิเศษใช้กับบุคคลบางกลุ่ม โดยมากได้แก่คนงานรัฐวิสาหกิจที่ย้ายจากงานชั่วคราวไปยังงานถาวร หรือย้ายตามนโยบายชั่วคราว อย่างเช่นการส่งคนหนุ่มสาวในสถานศึกษาชั้นสูงออกไปใช้ชีวิตในชนบทในช่วงการปฏิวัติทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังใช้กับผู้ที่ทำความดีความชอบ หรือในทางกลับกัน ผู้ที่ทำผิดร้ายแรงจะถูกลงโทษโดยเปลี่ยนสถานะจากแบบไม่ใช้การเกษตร เป็นแบบการเกษตร

ระบบหมู่ชั่วคราวกับการควบคุมการย้ายจากชนบทสู่เมือง

ระดับการควบคุมขึ้นอยู่กับทิศทางการเคลื่อนย้าย กล่าวคือ ควบคุมเข้มงวดในการย้ายจากชนบทสู่เมือง และจากเมืองเล็กสู่เมืองใหญ่ ส่วนการย้ายจากชนบทสู่ชนบท การย้ายจากเมืองใหญ่สู่เมืองเล็ก และการย้ายจากเมืองสู่ชนบท จะได้รับอนุมัติโดยง่าย

อำนาจการตัดสินใจคำขอย้ายกระจายอยู่กับหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานกำหนดเอกสารที่ยื่นประกอบคำร้อง และออกเอกสารรับรอง/ปฏิเสธคำขอให้แก่ผู้ยื่นคำร้อง จากนั้นกระทรวงความมั่นคงสาธารณะจึงออกใบอนุญาตเป็นขั้นตอนสุดท้าย จากการสำรวจช่วงหนึ่ง ผู้ที่ได้รับอนุญาตย้ายเข้าปักกิ่งร้อยละ 63 รับรองโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ร้อยละ 24 รับรองโดยสถาบันการศึกษา ร้อยละ 10 โดยกระทรวงกลาโหม และมีเพียงร้อยละ 3 โดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคงสาธารณะ แสดงว่าจำนวนผู้ย้ายที่เข้าข่ายอำนาจการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงสาธารณะมีไม่มากนัก (Chan and Li ,1999, p.829)

ประสิทธิภาพของระบบหมู่ชั่วคราวในการควบคุมการเคลื่อนย้ายของประชาชนอยู่ที่กลไกการควบคุมทางสังคมและเศรษฐกิจ ก่อนปี 1978 เศรษฐกิจอยู่ในความควบคุมของทางการ การผลิต การจ้างงาน และการปันส่วน ล้วนอยู่ในมือของรัฐ ทางการผูกขาดการกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญ มีการวางแผนเป็นส่วนน้อย ชีวิตประจำวันจะต้องเกี่ยวข้องกับกลไกรัฐ การเข้าทำงานและย้ายงานในเขตเมืองนั้น แทบจะไม่มีการอะไรเลยที่ไม่ต้องผ่านหน่วยงานรัฐ ชีวิตในเมืองผูกติดกับสถานที่ทำงานอย่าง

ใกล้ชิด จะไปไหนมาไหนก็ถูกจับตาโดยตำรวจ และกรรมการประจำที่พักอาศัย ใครที่อยู่ในเมืองแบบผิดกฎหมายไม่เข้าจะถูกจับได้ ผู้ที่อยู่นอกระบบหูโซ่วอยู่รอดได้ยาก อย่างไรก็ตาม หากถูกจับได้ว่าการโยกย้ายอย่างผิดกฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งตัวกลับภูมิลำเนาเดิม

การใช้นโยบายและโควต้าผ่านการเปลี่ยนสถานะ nongzhuanfei รวมทั้งกลไกอื่น ๆ ทำให้รัฐสามารถควบคุมการเคลื่อนย้ายและกำหนดถิ่นที่อยู่ และงานที่ทำของประชาชนได้เบ็ดเสร็จ เพราะระบบหูโซ่วเปรียบเสมือนระบบหนังสือเดินทาง (passport) ภายในประเทศ ด้านหนึ่งแบ่งประชาชนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มสถานภาพแบบไม่ใช้การเกษตร ซึ่งมีโอกาสทำงานที่เบาแรง และได้รับการอุดหนุนด้านการยังชีพจากรัฐ กับกลุ่มสถานภาพแบบการเกษตร ซึ่งทำงานหนักและไม่ได้รับการอุดหนุนการยังชีพ ผลของระบบหูโซ่วได้สร้างความแตกต่างทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประชาชน

2 กลุ่ม ดังสรุปในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เศรษฐกิจและสังคมทวิลักษณ์ก่อนการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ

สถานะทางเศรษฐกิจ	
อุตสาหกรรม	เกษตรกรรม
รัฐเป็นเจ้าของ	รัฐไม่เป็นเจ้าของ
รัฐสนับสนุน	พึ่งตนเอง
มีกำไรจากการผูกขาด	ผลิตทรัพยากรราคาถูกให้กับภาครัฐ
สถานะทางสังคม	
สถานะแบบไม่ใช้การเกษตร	สถานะแบบการเกษตร
รัฐให้การคุ้มครอง	พึ่งตนเอง – ควบคุมน้อยกว่า
รัฐให้งานทำและให้สวัสดิการ	การจ้างงาน และสวัสดิการมาจากผล
เข้มงวดในการย้ายเข้าสู่เมือง	ผลของการรวมหมู่ในพื้นที่ ผูกกับที่ดินและการเกษตร

ที่มา: Kam Wing Chan and Li Zhang (1999). "The Hukou System and Rural-Urban Migration in China:

Processes and Changes," *The China Quarterly*. No.160, p.831.

การเปลี่ยนแปลงนโยบายหูโซ่ว ตั้งแต่ปี 1980 และผลที่ตามมา

การเปลี่ยนแปลงระบบหูโซ่วเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 พร้อมกับการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ ประชาชนตื่นตัวออกแสวงหาโอกาสด้านอาชีพและกลายเป็น “ประชากรลอย” นับจำนวน 80-100 ล้านคน เทียบกับจำนวนไม่กี่ล้านคนในปลายทศวรรษที่ 1970 ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ทางการจีนจำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายของระบบหูโซ่วให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

(1) **ใบอนุญาตการพักอาศัยชั่วคราว** ในปี 1983 มณฑลหูหนานเริ่มมีการออกใบอนุญาตการพักอาศัยชั่วคราวให้กับคนงานที่เคลื่อนย้ายผิดกฎหมาย ในปี 1985 กระทรวงความมั่นคงสาธารณะ ได้นำไปขยายใช้ทั่วประเทศ โดยมีกฎเกณฑ์ว่าประชาชนอายุมากกว่า 16 ปีที่อยู่นอกเขตพื้นที่ที่ขึ้นทะเบียน หากอยู่นานเกิน 3 เดือนจะต้องขอใบอนุญาตการพำนักรั่วคราว คนนอกเขตพื้นที่หากอยู่เกิน 3 วันต้องแจ้งให้ตำรวจท้องที่ทราบ ถ้าอยู่เกิน 3 เดือนต้องขออนุญาตจากตำรวจประจำท้องที่ โดยไม่ต้องพิจารณาเรื่องโควต้า ก่อนปี 1985 การเคลื่อนย้ายลอย ๆ แบบนี้จะให้ล่วงรู้ถึงตำรวจไม่ได้เลย (Dorothy Solinger, 1985, p. 99-100)

ในปี 1985 มีการใช้ใบอนุญาตพำนักรั่วคราวในเขตเมืองทั้งหมด ครั้นปี 1995 ขยายใช้กับเขตชนบททั้งหมด แต่ลดจากนานเกินสามเดือนเป็นหนึ่งเดือนต้องขอใบอนุญาต ใบอนุญาตนี้มีอายุการใช้ 1 ปีและต่ออายุได้ ในเซ็นเซ็นต์ใบอนุญาตนี้มีอายุการใช้ 2 ปี การออกใบอนุญาตแบ่งเป็น 2 ประเภท พำนักรั่วคราวแบบเดิม ได้แก่ คนนอกเขตพื้นที่มาทำงานสาขาบริการ ศึกษาต่อ เยี่ยมญาติ หรือเพื่อน รับการรักษาพยาบาล ท่องเที่ยว และติดต่อธุรกิจ อีกแบบหนึ่งได้แก่ หางานทำ หากคนทำธุรกิจร่วมกันทำงานในโรงงาน และสาขาบริการ

ผู้ที่พำนักรั่วคราวเหล่านี้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์แบบคนที่พำนักรั่วคราว (รายการจ. ในตาราง) ตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา รัฐบาลระดับมณฑลและเทศบาลเมืองทั่วประเทศ กำหนดหลักเกณฑ์การบริหารเรื่องนี้กันเอง กระทรวงความมั่นคงภายในประมาณการว่า ในปี 1995 มีประชากรลอยราว 80 ล้านคน ครึ่งหนึ่งมีใบอนุญาตพำนักรั่วคราว (Dorothy Solinger, 1999, ch. 3)

(2) **บัตรประจำตัวประชาชน** ในปี 1983 เริ่มกำหนดให้ออกบัตรประจำตัวประชาชนที่ติดรูปถ่ายผู้ถือบัตร เริ่มทดลองใช้ที่ปักกิ่งในปี 1984 ปีต่อมาใช้ทั่วประเทศ นอกจากนี้ เปลี่ยนใบสำคัญการขึ้นทะเบียนจาก 1 เล่มต่อครัวเรือนสำหรับเขตเมือง และ 1 เล่มต่อหมู่บ้านสำหรับเขตชนบท มาเป็นบัตร 1 ใบต่อ 1 คน บัตรประจำตัวประชาชนนี้เป็นที่นิยมและเชื่อถือแทนที่หนังสือรับรองและสมุดหูไขวแบบเดิม (Wang Feng, 1997, p.158, cited by Chan and Li, 1999, p. 834) ผู้ที่ย้ายที่พำนักรั่วคราวและถูกต้องตามกฎหมายจะต้องเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งรัฐบาลกลางได้จัดให้ทำบัตรและบันทึกข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ทั่วประเทศ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้กับรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่นในการทราบข้อมูล

(3) **การเปลี่ยนแปลงนโยบาย nongzhuanfei** ในระยะแรกของการปฏิรูประบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงช่องทางยื่นคำร้องขอย้ายจากชนบทสู่เมือง โดยเพิ่มโควต้าและเพิ่มรายการในช่องทางขอย้ายพิเศษ เพื่อเปิดโอกาสให้พวกที่ถูกย้ายสู่ชนบทในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมได้มีโอกาสย้ายกลับสู่เมือง ถ้าอายุเลยวัยทำงานก็เสนอบุตรรับสิทธิประโยชน์แทนได้ อีกกลุ่มคือคนหนุ่มสาวที่ย้ายไปอยู่ชนบทช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม ก็ใช้ช่องทางพิเศษนี้ยื่นคำร้องขอกลับสู่เมือง รวมทั้งมีการผ่อนคลายเป็นสามปี/ภรรยาของเจ้าหน้าที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนบางระดับและบางอาชีพย้ายตามคู่ครอง การผ่อนคลายเป็น

ช่องทางพิเศษดูได้จากจำนวนรายการที่เพิ่มขึ้นจาก 9 รายการก่อนปฏิรูปเป็น 23 รายการหลังปฏิรูประหว่างปี 1949-1995 ประชาชนที่ถือสถานะแบบไม่ใช้การเกษตรเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3.7 ต่อปีเทียบกับร้อยละ 1.9 ต่อปี ในช่วงปี 1963-1978

(4) **ครัวเรือนที่พึ่งตนเองด้านธัญญาหารในเมือง** ทันทียกเลิกระบบคอมมูนในชนบท ปัญหาที่เกิดขึ้นคือแรงงานล้นงาน ในปี 1984 รัฐบาลได้อนุมัติการเปิดเมืองเล็กให้ชาวนาย้ายเข้าได้ โดยได้รับสถานะหุโจวแบบใหม่ คือ หุโจวแบบพึ่งตนเองด้านธัญญาหาร (zili kouliang) เงื่อนไขคือ ต้องทำธุรกิจหรือเป็นลูกจ้างบริษัท มีที่อยู่อาศัยในเมืองเล็ก ไม่ได้รับสวัสดิการจากรัฐ และไม่อาจใช้สิทธินี้ย้ายไปอยู่เมืองใหญ่ได้ ถ้าจะย้ายไปอยู่เมืองใหญ่จะต้องผ่านกระบวนการ nongzhuanfei ตามปกติ และต้องสละสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถือไว้ในชนบท จนถึงปี 1988 ผู้ถือสถานะแบบนี้มีราว 4 ล้านคน อย่างไรก็ตาม ในปลายทศวรรษที่ 1990 โอกาสการขอสถานะแบบไม่ใช้การเกษตรมีเพิ่มขึ้นทางการจึงยุติการให้สถานะแบบนี้

การขายหุโจว และแสดมปี้สี้ฟ้า

ในปลายทศวรรษที่ 1980 หลายท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติเหมือนหนึ่งเป็นการขายใบอนุญาตหุโจวเพื่อพำนักรในเขตเมือง ซึ่งเริ่มขึ้นในมณฑลอันฮุยและหูหนาน ในปี 1992 รัฐบาลกลางจึงหาทางแก้ไขโดยอนุมัติให้มีการเพิ่มหุโจวขึ้นมาอีกแบบหนึ่ง เรียกว่า หุโจวพักอาศัยในเขตเมือง และเนื่องจากใบอนุญาตหุโจวแบบนี้ติดแสดมปี้สี้ฟ้า ซึ่งต่างจากหุโจวแบบไม่ใช้การเกษตร ซึ่งติดแสดมปี้สี้แดง จึงนิยมเรียกหุโจวแบบนี้ว่า “หุโจวแสดมปี้สี้ฟ้า” ในกลางปี 1993 มีอยู่ 10 เมือง เริ่มออกหุโจวแสดมปี้สี้ฟ้ารวมแล้ว 90,000 ราย (Dorothy Solinger, 1999, ch. 3, cited by Chan and Li, 1999, p. 837)

ตารางที่ 3 สรุปความแตกต่างของหุโจวแบบต่าง ๆ บรรทัด ค แสดงความแตกต่างระหว่างหุโจวแสดมปี้สี้ฟ้า กับหุโจวพำนักรในเมืองแบบเดิม ดังนี้

ประการแรก รัฐบาลกลางเปิดโอกาสให้รัฐบาลมณฑล/ท้องถิ่นดูแลรับผิดชอบหุโจวแสดมปี้สี้ฟ้า

ประการที่สอง มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหุโจวแสดมปี้สี้ฟ้า ซึ่งถือว่าเป็นเงินสมทบค่าก่อสร้างสาธารณูปโภคเขตเมือง ซึ่งเท่ากับว่าใครมีเงินจ่ายก็ได้ใบอนุญาตมาอยู่ในเมือง ใครไม่มีเงินจ่ายก็ไม่มีสิทธิ จึงเป็นวิธีการขายสิทธิที่จะได้ย้ายมาอยู่ในเมือง ค่าธรรมเนียมนี้มีจำนวนแตกต่างกันโดยประมาณดังนี้ (ปี 1994)

ตารางที่ 3 สรุปความแตกต่างของผู้ใช้ประเภทต่าง ๆ ค.ศ.1958-1998

ประเภทของผู้ใช้	ต้องเปลี่ยนสถานะที่ขึ้นทะเบียน	ต้องเปลี่ยนสถานะของการขึ้นทะเบียน	แจ้งขึ้นทะเบียนต่อตำรวจท้องถิ่น	กลไกการควบคุม	ค่าธรรมเนียมย้ายเข้าเมือง	สิทธิประโยชน์จากรัฐ	ย้ายสถานะผู้ไปเมืองอื่น	โอกาสเปลี่ยนสถานะแบบถาวร
ก. การย้ายถิ่นตามกฎหมาย	ใช่	ใช่	ใช่	นโยบายและโควตาของรัฐบาลกลาง	ไม่มี	เต็ม	ใช่	ไม่ได้
ข. พึ่งตนเองด้านัญญาหาร	ใช่	ไม่ต้อง	ใช่	อนุมัติโดยรัฐบาลท้องถิ่น	ท้องถิ่นกำหนด	ไม่ได้	ไม่ได้	ไม่ได้
ค. แบบแสดมปัสัฟ้า	ใช่	ไม่ต้อง	ใช่	รัฐบาลท้องถิ่น	มี	บางส่วน	ไม่ได้	ได้โดยมีเงื่อนไข
ง. ย้ายเข้าเมืองเล็กตามแผนรัฐบาลกลาง	ใช่	ใช่	ใช่	นโยบายและโควตาของรัฐบาลกลาง	ไม่มี	เต็ม	ใช่	ได้โดยมีเงื่อนไข
จ. หัวคราว “ประชากรลอย”	ไม่ต้อง	ไม่ต้อง	ใช่		ไม่มี	ไม่ได้	ไม่ได้	ไม่มี
. หัวคราวแบบเดิม	ไม่ต้อง	ไม่ต้อง	ใช่		ไม่มี	ไม่ได้	ไม่ได้	ไม่มี
. หางานทำ	ไม่ต้อง	ไม่ต้อง	ใช่		รายปี	ไม่ได้	ไม่ได้	ไม่มี
ฉ. “ประชากรลอย” ผิดกฎหมาย	ไม่ต้อง	ไม่ต้อง	ไม่ต้อง	รัฐบาลท้องถิ่น	ไม่ได้	ไม่ได้	ไม่ได้	ไม่มี

ที่มา : Kam Wing Chan and Li Zhang (1999). “The Hukou System and Rural-Urban Migration in China : Processes and Changes,” *The China Quarterly*, No. 160, p. 824.

เมืองเอกของจังหวัด	มากกว่า 10,000 หยวน
เมืองระดับอำเภอ	5,000 – 10,000 หยวน
เมืองระดับตำบล	2,000 – 5,000 หยวน

การขอใบอนุญาตแสดงมปสีฟ้าย้ายเข้า เชียงไฮ่ เสียค่าธรรมเนียม 40,000 หยวน ย้ายเข้า ปริณทล 20,000 หยวน ย้ายเข้าเขตห่างจากปริณทล 10,000 หยวน ในกวางโจว อัตราตกขาว 20,000-40,000 อย่างไรก็ตาม ทุกคนที่ยินดีจ่ายค่าธรรมเนียม ใ้ว่าจะได้ใบอนุญาตเสมอไป นอกจาก ค่าธรรมเนียมแล้ว ยังพิจารณาคุณสมบัติด้วย ถ้าอยู่ใน 3 กลุ่มนี้จะมีโอกาสสูงได้แก่ นักลงทุน ผู้ซื้อ อสังหาริมทรัพย์ และแรงงานฝีมือหรือมีวิชาชีพชั้นสูง

ประการที่สาม พวกที่ได้ใบอนุญาตให้โชว์แสดงมปสีฟ้า ยังคงถือสมุดขึ้นทะเบียนให้ไว้เดิมไว้ และแม้จะย้ายที่พำนักก็ไม่ต้องแจ้งเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชน แสดงว่ารัฐบาลกลาง ยังถือสถานะให้ไว้เดิมของบุคคลผู้นั้น ส่วนสถานะให้ไว้ใหม่เป็นเพียงการรับรองของรัฐบาลระดับ ท้องถิ่น

ประการสุดท้าย บุคคลที่ถือให้โชว์แสดงมปสีฟ้าสามารถขอเปลี่ยนสถานะมาเป็นให้โชว์ถาวรตาม เงื่อนไขที่กำหนด ซึ่งแล้วแต่ข้อกำหนดของรัฐบาลระดับท้องถิ่น ในปี 1998 เซินเจิ้นมีผู้ถือ ให้โชว์แสดงมปสีฟ้า 37,000 ราย และ 7,000 รายได้เปลี่ยนสถานะเป็นให้โชว์แบบถาวร ในปี 1994 ทั่วประเทศมีประชาชนราว 3 ล้านคนได้รับให้โชว์แสดงมปสีฟ้า และจ่ายค่าธรรมเนียมรวมกันราว 25 พันล้านหยวน เนื่องจากการเก็บค่าธรรมเนียมนี้นับเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาลระดับท้องถิ่น จึงมี รัฐบาลท้องถิ่นสนใจกันมาก

รัฐบาลกลางพยายามหาทางยับยั้งการหารายได้จากการออกใบอนุญาตให้โชว์แสดงมปสีฟ้า ในปี 1997 รัฐบาลกลางได้คัดเลือกเมืองระดับตำบลและอำเภอนำร่องจำนวน 450 เมือง เพื่อออกใบอนุญาต ให้โชว์เมืองให้กับผู้ถือให้โชว์ชนบท โดยไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียม เงื่อนไขเพียงแต่มีงานทำและมีที่อยู่ เป็นหลักแหล่งในเขตเมืองไม่น้อยกว่า 2 ปี แต่ก็ยังต้องอยู่ภายในโควต้าที่รัฐบาลกลางกำหนด

แนวโน้มการย้ายถิ่น ค.ศ.1985-1990

การสำรวจสำมะโนประชากร ค.ศ.1990 พบว่าในช่วงปี 1985-1990 มีประชากรย้ายถิ่นทั้งหมด รวม 34 ล้านคน แบ่งเป็น 24 ล้านคน (ร้อยละ 68) ย้ายถิ่นภายในมณฑลเดียวกัน มีเพียง 11 ล้านคน (ร้อยละ 32) ย้ายข้ามมณฑล นอกจากนี้มีอยู่ร้อยละ 57 ย้ายจากชนบทสู่เมือง และร้อยละ 26 ย้ายจาก เมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง ร้อยละ 17 ย้ายจากเมืองไปอยู่ชนบท (Messkoub and Davin, 2000, pp.56-90) ตารางที่ 4 แสดงการย้ายถิ่นในมณฑลต่าง ๆ เมือง/มณฑลที่มีการย้ายถิ่นสุทธิเป็นบวก จำนวนสูงสุด 4 อันดับแรก ได้แก่ กวางตุ้ง ปักกิ่ง เชียงไฮ่ และเทียนจิน ในช่วงสามทศวรรษแรกเชียงไฮ่

เป็นเมืองใหญ่เมืองเดียวที่มีการย้ายถิ่นติดลบเป็นจำนวนมากถึง 1.3 ล้านคน ทั้งนี้เนื่องจากก่อนปี 1949 เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เป็นทั้งศูนย์กลางเศรษฐกิจและการศึกษาของประเทศจีน หลัง ค.ศ.1949 รัฐบาลมีนโยบายกระจายความเจริญและการผลิตทางอุตสาหกรรมไปยังเขตพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ จึงมีการโยกย้ายแรงงานมีฝีมือและช่างเทคนิครวมทั้งคนหนุ่มสาวที่จบจากโรงเรียน ไปอยู่ตามเขตพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการตั้งโรงงานตามนโยบายของรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา เมืองใหญ่เหล่านี้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมาก จึงมีการย้ายถิ่นสุทธิเป็นบวก

เหลียวหนิงมีเขตแดนติดกับปักกิ่งและเทียนจิน ส่วนเจียงซู มีเขตแดนติดกับเซี่ยงไฮ้ เมื่อเมืองใหญ่เหล่านี้มีโอกาสทางอาชีพมากกว่า ก็หาทางย้ายถิ่นไป แต่พบว่ามีการอพยพอีกจำนวนไม่น้อยย้ายไปอยู่ในมณฑลที่ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า เช่น จี๋หลิน เฮยหลงเจียง และชานตง เป็นต้น สันนิษฐานว่า ในเขตที่เศรษฐกิจมีความเจริญมากขึ้นถึงระดับหนึ่ง มาตรฐานการครองชีพจะสูงขึ้น การยังชีพของแรงงานไร้ฝีมือจะยากลำบากมากขึ้น ทางออกหนึ่งคืออพยพโยกย้ายไปอยู่ในเขตที่เศรษฐกิจล้าหลังกว่าและหางานง่ายกว่า

มณฑลชื้อชวนมีการย้ายออก 1.3 ล้านคน ย้ายเข้า 526,000 คน ย้ายออกสุทธิ 844,000 คน นับว่ามีการย้ายออกสุทธิสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ชื้อชวนมีประชากรราว 100 ล้านคน (ก่อนที่จะมีการแยกจังหวัดฉงจิ้งออกไปตั้งเป็นมณฑลนคร) ไม่มีเขตติดชายฝั่งมหาสมุทร จึงไม่ได้รับผลจากการเปิดประเทศมากนัก แม้จะเป็นเขตการเกษตรอู่อำนาจน้ำ แต่ประชากรบนพื้นที่สูงยังมีฐานะยากจน ชาวชื้อชวนจำนวนหนึ่งจึงย้ายถิ่นไปอยู่มณฑลอื่นเพื่อขายแรงงาน ในช่วงปี 1985-1990 มีชาวชื้อชวนจำนวนนับแสนคนอพยพไปอยู่กว๋างตุ้ง ชินเจียง เจียงซู รวมทั้งมณฑลอื่นอีกหลายแห่ง

ก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ รัฐบาลพยายามใช้นโยบายจำกัดการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง และควบคุมการย้ายถิ่นข้ามภูมิภาคอย่างเข้มงวด หลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ เศรษฐกิจกลายเป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นการย้ายถิ่น ประชากรย้ายจากเขตเศรษฐกิจล้าหลังไปสู่เขตเศรษฐกิจปานกลาง ย้ายจากเขตเศรษฐกิจปานกลางไปยังเขตเศรษฐกิจก้าวหน้า เป็นเช่นนี้เป็นทอด ๆ

ตารางที่ 4 การย้ายถิ่นของประชากรจีนในมณฑลต่าง ระหว่างปี 1985-1990

(หน่วย: พันคน)

มณฑล	ประชากร 1982 (1)	ย้ายถิ่นภายใน มณฑล (2)	ย้ายถิ่นข้าม มณฑล (3)	ย้ายถิ่นเข้า จากมณฑลอื่น (4)	ย้ายเข้าสุทธิ (4)-(3)=(5)
ปักกิ่ง	9,230	8	13	68	54
เทียนจิน	7,764	3	7	24	17
เหอเป่ย์	53,005	81	64	52	-12
ซานซี	25,291	62	21	30	8
มองโกเลียใน	19,274	57	30	25	-4
เหลียวหนิง	35,721	872	30	55	24
จีหลิน	22,560	611	35	23	-11
เฮยหลงเจียง	32,665	1,05	60	36	-24
ซิงไห่/เซียงไฮ้	11,859	17	12	67	53
เจียงซู	60,521	1,18	62	79	17
เจ้อเจียง	38,884	80	63	33	-29
อันฮุย	49,665	86	53	33	-19
ฟูเจี้ยน	25,931	72	23	25	1
เจียงซี	33,184	73	29	22	-6
ชานตง	74,419	1,19	53	61	7
เหอหนาน	74,42	1,23	89	47	-11
หูเป่ย์	47,80	1,08	34	43	8
หูหนาน	54,00	1,29	52	27	-25
กวางตุ้ง	53,37	2,67	25	1,26	1,01
กวางสี	36,42	88	28	14	-44
ไหหนาน	5,93	14	10	15	4
ซีอาน/เสฉวน	99,71	2,34	1,31	47	-84
กุ้ยโจว	28,55	46	31	19	-12
ยูนนาน	32,55	73	27	25	-2
ทิเบต	1,89	n.a	5	n.a	n.a
ส่านซี	28,90	70	37	31	-5
กานซู	19,56	44	28	19	-8
ชิงไห่	3,89	15	10	11	1
หนิงเซีย	3,89	12	5	9	3
ซินเจียง	13,08	36	27	34	6
รวม	1,003,93	23,01	11,08	11,11	2

ที่มา: Mahmoud Messkoub and Delia Davin. "Patterns of Migration under the Reforms," in Terry Cannon.

China's Economic Growth: the Impact on Regions, Migration and the Environment. St. Martin Press, N.Y., 2000. pp.72-73.

ความล่งท้าย

ระบบหมู่บ้านมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาตั้งแต่ปี 1955 ระยะแรกเพื่อใช้เป็นเครื่องมือควบคุมการเคลื่อนไหวของประชากร ไม่ให้สามารถรวมตัวก่อการทางการเมือง พร้อมกับการกระจายประชากรให้อยู่ในภาคการเกษตร ส่วนประชากรภาคอุตสาหกรรมซึ่งอาศัยอยู่ในเมือง รัฐบาลอุดหนุนด้านอาหารและสวัสดิการต่าง ๆ รัฐบาลใช้ระบบหมู่บ้านเพื่อเคลื่อนย้ายประชากรให้สอดคล้องกับแผนการผลิตที่หน่วยวางแผนกำหนด

เมื่อมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปลายทศวรรษที่ 1970 มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทอย่างมากเกี่ยวกับโอกาสการจ้างงานเพิ่ม รัฐบาลระดับท้องถิ่นจึงมีมาตรการเสริมระบบหมู่บ้านของรัฐบาลกลาง แต่มุ่งไปในทางหารายได้โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสูง ๆ นอกจากนี้ เงื่อนไขการออกไปอนุญาตในแต่ละท้องถิ่นไม่ได้ใช้มาตรฐานเดียวกันและไม่โปร่งใส จึงอาจเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่รัฐทำการทุจริตได้

การที่มีหมู่บ้านหลายแบบแต่ละแบบได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐแตกต่างกัน แม้จะอยู่ในเมืองเดียวกัน ทำให้สังคมเมืองมีการแบ่งคนเป็นกลุ่ม ๆ นับจากล่างขึ้นบน ดังนี้ ชาวนาที่เข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย ผู้พำนักในเมืองแบบชั่วคราว ผู้พำนักแบบแอสแตมปัสไฟฟ้า ผู้พำนักในเมืองแบบถาวร ซึ่งแต่ละกลุ่มได้รับสิทธิประโยชน์จากการคุ้มครองตามกฎหมายแตกต่างกันมาก ด้านการอุดหนุนอนุญาตอาหาร (ระยะหลังลดลงมาก) การเข้าโรงเรียนโดยไม่ต้องจ่ายค่าเล่าเรียน การเข้าสถานศึกษาชั้นสูง สวัสดิการสังคม เข้าทำงานบางประเภท การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ

ล่าสุดรัฐบาลกลางมีนโยบายที่จะปรับปรุงระบบนี้อีกครั้ง โดยรวมสถานะแหล่งขึ้นทะเบียนกับสถานะแบบการเกษตร / ไม่ใช่การเกษตร เข้าด้วยกัน ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 ภาครัฐมีการจัดสัมมนาหลายครั้งในบรรดาหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วม 10 แห่ง แต่ยังไม่ได้ออกสรุป ในปี 1998 รัฐบาลได้อนุมัติข้อเสนอของกระทรวงความมั่นคงภายใน 4 ประเด็น เกี่ยวกับการผ่อนปรนให้สามเ/ภรรยาย้ายตามกันได้โดยอัตโนมัติ ให้บุตรสามารถรับสืบทอดสถานะหมู่บ้านจากบิดาหรือมารดาแล้วแต่ความต้องการ

ในระยะยาวรัฐบาลคงจะต้องออกกฎหมายเปลี่ยนแปลงระบบการขึ้นทะเบียนราษฎรทั้งประเทศ และปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายประชากร เพราะระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยุ่งยากซับซ้อนมากเกินไป และไม่เป็นธรรมคือประชาชนที่อยู่เมืองเดียวกันได้รับการอุดหนุนจากรัฐไม่เท่ากัน ระบบหมู่บ้านมีประสิทธิภาพมากในระบบเศรษฐกิจแบบปิด แต่เมื่อจีนเปิดประเทศ สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก หากมีการปรับปรุงระบบหมู่บ้านให้เรียบง่ายจะเป็นประโยชน์ในการบริหารการเคลื่อนย้ายประชากร ส่วนผลพลอยได้คือช่วยให้การศึกษาเรื่องประชากรเงินง่ายขึ้น

ก่อนการปฏิรูป กำแพงกั้นแบ่งเมืองกับชนบทสูงใหญ่มีหิมา
ประตูกำแพงนั้นเล็กและฝืดมาก
ชาวนาจะผ่านประตูกำแพงได้ยากยิ่งกว่าขึ้นไปบนฟากฟ้า
ตั้งแต่มีการปฏิรูป กำแพงเตี้ยลง
แต่สำหรับคนส่วนใหญ่ กำแพงยังอยู่
ประตูก็ยังปิดอยู่เช่นเดิม
(Chan and Li, 1999, p.848)

44. อี้วู-เมืองแห่งตลาดค้าส่งที่ควรรู้จัก

ในประเทศจีนมีตลาดค้าปลีกใหญ่ๆ อย่างน้อย 5 แห่ง ได้แก่ ตลาด Hanzhen Jie ในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ตลาด Linyi ในเมือง Linyi มณฑลซานตง ตลาด Nansantiao ใน Shijiazhuang มณฑลเหอเป่ย์ ตลาด Wuai ใน Shenyang มณฑลเหลียวหนิง และ China Small Commodities City ในเมืองอี้วู มณฑลเจ้อเจียง ตลาดเหล่านี้รับใช้พื้นที่ชายฝั่งตะวันออกทั้งหมดของจีนซึ่งมีประชากรหนาแน่นที่สุด รวมถึงกว้างไกลทางตอนใต้ เชียงไฮ้ในฝั่งตะวันออก ปักกิ่งและเทียนจินทางฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือ ส่วนสาขาของตลาด China Small Commodities City ของเมืองอี้วู ซึ่งตั้งอยู่ในอูรูมูฉี มณฑลซินเจียง นั้นทำหน้าที่เป็นจุดส่งออกไปยังตะวันออกกลางและยุโรปตะวันออก

มณฑลเจ้อเจียง-ดินแดนแห่งตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง

กล่าวกันว่าถ้าต้องการรู้จักแหล่งขายส่งในเมืองจีน ต้องไปที่เจ้อเจียง แม้ว่ามณฑลนี้จะขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่กลับร่ำรวยด้วยพ่อค้าวานิช เจ้อเจียงมีรายได้จากการค้าสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศจีน การพัฒนาตลาดของเจ้อเจียงแบ่งได้เป็น 4 ช่วง **ช่วงแรก** (ปี 1979-1984) เป็นช่วงการฟื้นฟูตลาดเสรีหลังจากที่มีการยกเลิกในช่วงการปฏิวัติทางวัฒนธรรม เริ่มมีการเปิดตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของมณฑลนี้ **ช่วงที่สอง** (ปี 1985-1990) มีการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตสินค้าในครัวเรือนอย่างรวดเร็ว มีตลาดสินค้าเฉพาะอย่างเกิดขึ้นมากมายทั่วทั้งมณฑล **ช่วงที่สาม** (ปี 1991-1995) ตลาดต่างๆ จำนวนมากมีการขยายตัวในเชิงขนาด **ช่วงที่สี่** (ปี 1996-ปัจจุบัน) มีการจัดทำแผนพัฒนาด้านการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

ตลอดเวลา 20 ปีที่ผ่านมามณฑลเจ้อเจียงได้ตั้งเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนามณฑลให้เป็นผู้นำด้านการตลาด และสามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ประการแรก ตลาดแต่ละแห่งมีการพัฒนาจากกลุ่มร้านขายของชำมาเป็นตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง ปัจจุบันเจ้อเจียงมีตลาดสินค้าเฉพาะอย่างไม่น้อยกว่า 2,600 แห่งกระจายอยู่ทั่วทุกเมือง ตลาดเฉพาะอย่างที่โดดเด่นที่สุด ได้แก่ เมืองอี้วู ซึ่งมีตลาดเฉพาะอย่างหลายแห่ง เมืองอุตสาหกรรมเบาและสิ่งทอ (China Light & Textile Town) ในเมืองเซ้าซิง (Shaoxing) เมืองเนคไทใน เสิ่งโจว (Shengzhou) และเมืองฮาร์ดแวร์ (China Hardware Town) ในหย่งกวาง (Yongkang)

นอกจากนี้ ยังมีตลาดสินค้าเฉพาะอย่างอื่นๆ อีกมากมาย อาทิ ตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค ตลาดเครื่องหนัง ตลาดเครื่องใช้ไฟฟ้า ตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติก ตลาดเสื้อผ้าสำเร็จรูป ฯลฯ ตลาดค้าส่งเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจีน คือช่วยให้การผลิตสินค้าของจีนสามารถขยายตัวอย่างรวดเร็วเพราะมีช่องทางกระจายสินค้าจากโรงงานสู่มือผู้บริโภค

ประการที่สอง รูปแบบการค้าได้พัฒนาจากแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่ ตลาดบางแห่งมีการจัดงานส่งเสริมการขาย งานแสดงสินค้า การประชุมให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่เจ้าของร้านค้า เช่น การสั่งซื้อสินค้า การส่งสินค้า และ E-commerce เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์

ประการที่สาม ตลาดหลายๆ แห่งมีการพัฒนาจากลักษณะที่กระจายมาเป็นการรวมตัวกัน มีการจดทะเบียนเป็นบริษัทค้าปลีกและค้าส่ง มีการรวมกลุ่มและร่วมมือสร้างจุดเด่นเฉพาะทางให้กับตลาดของตน ทำให้จำนวนตลาดลดลงจาก 4,619 แห่งในปี 1999 เหลือเป็น 4,278 แห่งในปี 2002

ประการที่สี่ มีการพัฒนาช่องทางการจำหน่าย โดยขยายการจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศ ตลาดสินค้าเฉพาะอย่างบางแห่งมุ่งการส่งออกและนำเข้า บางแห่งได้จัดตั้งตลาดสาขาขึ้นตามเมืองท่าและเมืองชายแดน อีกทั้งจัดตั้งสาขาในต่างประเทศเพื่อพัฒนาให้เป็นตลาดระหว่างประเทศ เช่น อเมริกาใต้ แอฟริกาใต้ ปากีสถาน รัสเซีย ยูเครน เนเธอร์แลนด์ ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย และเวียดนาม และสนับสนุนนักธุรกิจจีนออกไปทำการค้าในต่างแดน นับเป็นรูปแบบการรุกตลาดในต่างประเทศที่ประชิดตัวมาก ในขณะที่จีนยังคงปิดกั้นบริษัทต่างชาติในการทำธุรกิจค้าปลีกและค้าส่งในจีน

ประการสุดท้าย ตลาดสินค้าเฉพาะอย่างหลายๆ แห่งให้ความสนใจกับการสร้างระบบบริการแบบครบวงจรนอกเหนือจากการซื้อขายสินค้า ได้แก่ สินเชื่อ การสื่อสาร สารสนเทศ การขนส่ง และคลังสินค้า ตลาดหลายแห่งมีการออกจดหมายข่าวส่งให้ผู้ค้าและลูกค้า มีการสร้างเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อเผยแพร่ข้อมูลตลอดเวลา

จิตวิญญาณนักการค้าที่อยู่ในสายเลือดของชาวเจ้อเจียง เมื่อผสมผสานเข้ากับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เร่งรัดและการที่จีนเป็นสมาชิก WTO นับเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวเจ้อเจียงได้สร้างประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นมณฑลแห่งตลาดสินค้าเฉพาะอย่างที่ได้โดดเด่นที่สุดในจีน

เมืองอู่-เมืองแห่งตลาดค้าส่งสินค้าเฉพาะอย่าง

ในประเทศจีนในระดับรัฐบาลมณฑล จังหวัด และอำเภอจะมีหน่วยบริหารอุตสาหกรรมและการค้า (Administration of Industry and Commerce, AIC) ประจำท้องถิ่น มีหน้าที่ส่งเสริมดูแลการพาณิชย์ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งคือริเริ่มและลงทุนจัดสร้างสถานที่สำหรับเป็นตลาดค้าปลีกหรือค้าส่ง เป็นเจ้าของตลาดและมีรายได้จากการเรียกเก็บค่าเช่าจากร้านค้าที่เข้ามาเช่าสถานที่ในตลาด เป็นผู้ออกใบอนุญาตในการเปิดกิจการค้าปลีกหรือค้าส่งโดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการออกใบอนุญาต และเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการบริหารจัดการจากร้านค้าต่างๆ เป็นการเพิ่มเติม สถานที่ตลาดค้าปลีกหรือค้าส่งในเมืองต่างๆ ของจีนจำนวนมากจึงเป็นของภาครัฐระดับท้องถิ่น

เมืองอู่ (Yiwu) ตั้งอยู่ในมณฑลเจ้อเจียง อยู่ห่างจากสนามบินเซี่ยงไฮ้ 300 กิโลเมตร อยู่ห่างจากหางโจว 120 กิโลเมตร มีพื้นที่ 1,105 ตารางกิโลเมตร มีประชากรที่เป็นชาวอู่ 0.67 ล้านคน และจดทะเบียนอยู่ชั่วคราวอีก 0.60 ล้านคน ในปี 2002 GDP ของเมืองอู่ มีมูลค่า 15.6 พันล้านหยวน อุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ เสื้อผ้า วัสดุการตัดเย็บ ผ้าขนสัตว์ เครื่องประดับ เครื่องใช้ต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ เมืองอู่ได้รับสมญาต่างๆ นานารวมทั้ง "เมืองแห่งโภคภัณฑ์ขนาดเล็กของจีน" (China Small Commodity City) และมีเป้าหมายที่จะยกระดับเมืองนี้ขึ้นมาเป็นตลาดค้าส่งระหว่างประเทศ โดยเตรียมพื้นที่ไว้ 32 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยท้องถิ่นแห่งแรก Yiwu Professional Academy of Industrial and Commercial Technology เพื่อฝึกอบรมนักธุรกิจด้านธุรกิจและการค้าต่างประเทศ โดยเฉพาะ

ชาวเมืองอู่ที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์มีหลายคน ได้แก่ หลัวปินหวัง (Luo Binwang) หนึ่งในสี่ผู้โด่งดังสมัยต้นราชวงศ์ถัง จงเจ้อ (Zong Ze) คู่ปรปักษ์ของแม่ทัพจิ้นในราชวงศ์ซ่ง จูต้าซี (Zhu Danxi) ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่แพทย์ผู้มีชื่อเสียงในราชวงศ์จิ้นและหยวน แต่เดิมเมืองนี้เป็นอำเภอเล็กๆ อยู่ในเขตพื้นที่เกษตรกรรม ในปี 1982 ผลผลิตจากเกษตรคิดเป็นร้อยละ 98 ของ GDP ภายในเวลาเพียง 20 ปีสัดส่วนนี้เปลี่ยนเป็นร้อยละ 5 มาจากการเกษตร ร้อยละ 50 มาจากผลผลิตอุตสาหกรรม ที่เหลือร้อยละ 45 มาจากธุรกิจค้าส่ง-ค้าปลีก ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อปีเพิ่มจาก 200 หยวนในปี 1982 เป็นกว่า 20,000 หยวนในปี 2004 ซึ่งนับว่าสูงเป็นอันดับ 4 ของจีนรองจากเซี่ยงไฮ้ ปักกิ่ง และเทียนจิน

ในตัวเมืองอู่มีตลาดค้าส่งสินค้าเฉพาะอย่างอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ ตลาด China Yiwu International Trade City ตลาดหวงหยวน (Huangyuan) และตลาดปินหวัง (Binwang) ตลาดค้าส่งสองแห่งแรกเริ่มก่อตั้งในปี 1982 หลังจากที่ดินเปิดประเทศ ต่อมามีการพัฒนาขยายตัวอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นศูนย์รวม

ตลาดค้าส่งสินค้าอุปโภคบริโภคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศจีน ในปี 2003 มีพื้นที่ประกอบการทั้งสิ้น 2.38 ล้านตารางเมตร มีผู้ประกอบการราว 150,000 คน มีสินค้าแทบทุกชนิดจำนวนกว่า 200,000 รายการ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคราคาต่ำและปานกลาง แบ่งเขตพื้นที่ตามประเภทสินค้าราว 28 หมวด อาทิ ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป เสื้อผ้า เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องเขียน ของที่ระลึก ฯลฯ ประมาณร้อยละ 50 เป็นสินค้าส่งออก ระบบการสื่อสารทันสมัยสามารถติดต่อได้ทั่วประเทศจีนและทั่วโลก

ทางการเมืองอู่มีเป้าหมายที่จะพัฒนาตลาด China Yiwu International Trade City เป็นตลาดค้าส่งระหว่างประเทศ ในปลายปี 2002 ได้เปิดพื้นที่ดำเนินการไปแล้ว 340,000 ตารางเมตร ภายในบริเวณมีบริการการส่งออกแบบครบวงจร การพัฒนาแบ่งเป็น 3 ระยะ ด้วยงบประมาณ 2.5 พันล้านหยวน รับผิดชอบโดย Zhejiang China Commodity City Group Stocks Co., Ltd และได้ก่อสร้างสิ่งประกอบอื่นๆ ได้แก่ ศูนย์จัดแสดงสินค้าระดับนานาชาติพื้นที่ 46,000 ตารางเมตร ตั้งแต่ปี 2002 การจัดแสดงสินค้าซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงพาณิชย์

เมืองอู่ทุกวันนี้คราคร่ำไปด้วยพ่อค้าต่างชาติกว่า 10,000 คนจากกว่า 30 ประเทศทั่วโลก ปัจจุบันมีการอนุญาตให้ชาวต่างชาติตั้งสำนักงานตัวแทน (representative office) ในเมืองอู่กว่า 200 ราย และยังมีอีกกว่า 200 รายที่กำลังรอการจดทะเบียนการค้า

การเดินทาง มีรถไฟวิ่งระหว่างอู่-สนามบินระหว่างประเทศหางโจวเสี่ยวซาน (สถานีปินหวัง ในอู่ และประตูหมายเลข 5 สนามบินเสี่ยวซาน) วันละ 8 เที่ยว ดังนี้

Bin Wang	Xiao Shan	สถานที่ขายตัวรถไฟ
8.00	10.45	สามารถซื้อตั๋วจากโรงแรมหลายแห่ง
9.00	11.30	ได้แก่ Jin Du, Kai Xin, Ying Du,
10.30	12.30	Xin Lian, Bin Wang, Hua Feng,
13.30	13.30	Shang Cheng, Heng Feng และ
13.50	15.30	บริษัททัวร์
14.50	16.30	E-commerce website:
15.50	17.30	www.sunbu.com
17.50	19.00	www.yismart.com
		www.cccgroup.com.cn

Zhejiang China Small Commodities City Group

ในปี 1982 Yiwu City AIC ได้ก่อตั้ง Zhejiang China Small Commodities City Group ขึ้น ซึ่งเป็นตลาดค้าส่งที่เน้นสินค้าขนาดเล็ก ในการก่อตั้งระยะแรกมีการลงทุนราว 10 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ปรากฏว่าตลาดแห่งนี้มีการเติบโตอย่างรวดเร็วมาก เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานในปี 1993 Yiwu City AIC และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องจึงตัดสินใจแปรรูปการดำเนินงานของตลาดค้าส่งแห่งนี้จากความรับผิดชอบดูแลโดยตรงของ AIC เมืองอู่ มาเป็นรูปบริษัทกึ่งรัฐกึ่งเอกชน โดยก่อตั้งขึ้นมาเป็นบริษัทจำกัด (Limited Liability Stock Company) ซึ่งมีชื่อภาษาจีนว่า Shang Cheng Ji Tuan (SCJT) รับผิดชอบเฉพาะด้านการบริหารจัดการเท่านั้น โดยมี Yiwu City AIC เป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมดของ SCJT และผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของ SCJT ยังคงเป็นของรัฐบาลเมืองอู่และกลุ่มบริษัทในเครือ SCJT ผลประโยชน์ส่วนน้อยเป็นของบุคคลธรรมดา

การดำเนินงานภายใต้ AIC โดยตรง รายได้ทั้งหมดจะต้องส่งเข้าคลังของรัฐบาลกลาง โดยจะมีการส่งคืนรายได้บางส่วนให้กับรัฐบาลท้องถิ่น แต่เมื่อมีการแปรรูปเป็นบริษัท บริษัทที่จัดตั้งขึ้นจะรับผิดชอบต่อผลกำไรและขาดทุนของตนเอง และสามารถจัดสรรกำไรในลักษณะใด ๆ ตามที่ฝ่ายบริหารกำหนด นอกจากนี้ บริษัทดังกล่าวสามารถกำหนดนโยบายและดำเนินการเพิ่มสาขาธุรกิจต่างๆ นอกเหนือขอบเขตหน้าที่ของ AIC ซึ่งจำกัดอยู่เพียงการกำกับดูแลกิจการตลาดเท่านั้น บริษัทจึงสามารถริเริ่มจัดตั้งธุรกิจอื่นๆ ที่เสริมซึ่งกันและกันกับกิจการตลาดการค้า

3. การถือหุ้นและโครงสร้างบริษัท

SCJT มีเอกลักษณ์แตกต่างจากตลาดค้าส่งอื่นๆ ในจีน กล่าวคือ SCJT เป็นศูนย์กลางตลาดค้าส่งแห่งแรกในจีนที่แปรรูปการบริหารจัดการให้เป็นเอกชน นอกจากนี้ เมื่อเศรษฐกิจของเมืองอู่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว Yiwu City AIC มองเห็นโอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์ในธุรกิจด้านอื่นๆ จึงมีการจัดตั้งบริษัทขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

SCJT มีเงินทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น 14 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. มีผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัท 6 ราย โดยบริษัทผู้ถือหุ้นทั้งหมดเป็นกิจการของรัฐหรือบริษัทที่มีรัฐและเอกชนเป็นเจ้าของร่วมกันและถือหุ้นรวมกันในอัตราร้อยละ 55.59 ของหุ้นทั้งหมด ผู้ถือหุ้นและผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นจะจำแนกให้เห็นตามสัดส่วนผลประโยชน์และมูลค่าเป็นเงินหยวนได้ดังนี้

- (1) Zhejiang Yiwu China Small Commodities City Hengda Development Corp. สนับสนุนเงินทุน 43,211,300 หยวน (ร้อยละ 37) ทำหน้าที่เป็นบริษัทโฮลดิ้ง
 - (2) Yiwu City Financial Development Corp. สนับสนุนเงินทุน 6,600,000 หยวน (ร้อยละ 5.7)
 - (3) Zhejiang Province International Trust Investment Corp. สนับสนุนเงินทุน 5,500,000 หยวน (ร้อยละ 47)
 - (4) Zhejiang Province Financial Development Corp. สนับสนุนเงินทุน 5,500,000 หยวน (ร้อยละ 4.7)
 - (5) Zhongxin Trading Corp. สนับสนุนเงินทุน 2,200,000 หยวน (ร้อยละ 1.9)
 - (6) Shanghai Shenyin Bond Corp. สนับสนุนเงินทุน 2,887,500 หยวน (ร้อยละ 1.9)
- ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาถือครองหุ้นร้อยละ 41 ของหุ้นทั้งหมด มูลค่า 47,401,200 หยวน และพนักงานของ SCJT ถือครองหุ้นร้อยละ 2.5 ของหุ้นทั้งหมด มูลค่า 2,887,500 หยวน

SCJT ดำเนินงานผ่านคณะกรรมการบริษัทและผ่านบริษัทโฮลดิ้งผู้ถือหุ้น SCJT ซึ่งมีสำนักงานของประธานกรรมการและหน่วยงานต่างๆ แยกเป็นแผนกการตลาด แผนกพัฒนา แผนกการเงิน และแผนกหลักทรัพย์ บริษัทโฮลดิ้งผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของ SCJT นั้นยังเป็นเจ้าของบริษัทย่อยเพียงผู้เดียวอีก 14 แห่งที่ได้ขยายเข้าไปประกอบธุรกิจอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่สนับสนุนทางตรงหรือทางอ้อมต่อกิจการตลาดค้าส่งต่างๆ อันเป็นธุรกิจหัวใจของ SCJT บริษัทย่อยเหล่านั้นมีดังนี้

- (1) China Small Commodities Market (CSCM) Management Company
- (2) CSCM Property Management Company
- (3) CSCM Information Internet Company
- (4) CSCM Hengda Development Company
- (5) CSCM Trading Development Company
- (6) Yindu Hotel Limited Liability Company
- (7) Shangcheng Hotel
- (8) Yiwu City Finance Development Company
- (9) CSCM Real Estate Company

- (10) CSCM Advertising Company
- (11) Shangcheng Urban Credit Cooperative
- (12) Yiwu City Property Right Exchange
- (13) CSCM Highway Construction Co., Ltd.
- (14) CSCM Exhibition Company

บริษัทอินเทอร์เน็ต CSCM ได้สร้างเว็บไซต์เพื่อโฆษณาสินค้าหลากหลายมากมายที่มีจำหน่ายในเมืองอู่ และดึงดูดผู้ซื้อจากทั่วโลก บริษัทย่อยอื่นๆ ที่น่าสนใจได้แก่ Yindu Hotel Limited Liability Company ซึ่งดำเนินกิจการโรงแรมสี่ดาวแห่งหนึ่งซึ่งนับเป็นโรงแรมที่ดีเลิศที่สุดในอู่ในปัจจุบันและเป็นส่วนหนึ่งของคอมเพล็กซ์อันเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ของ SCJT อีกด้วย ชั้นล่างของโรงแรมมีไนท์คลับและคาราโอเกะ SCJT ยังได้ตั้งบริษัทย่อยเพื่อสำรวจหาช่องทางทางการตั้งสาขาตัวแทนขึ้นในประเทศและต่างประเทศ

การค้าสินค้าปลอมแปลงในตลาดค้าส่งเมืองอู่

จากมุมมองของนักธุรกิจต่างชาติจากประเทศทางตะวันตก เห็นว่าสินค้าส่วนใหญ่ที่ขายใน China Small Commodities wholesale markets ในเมืองอู่เป็นสินค้าปลอมแปลง และกล่าวหาว่า CSCM Management Company ซึ่งเป็นบริษัทย่อยแห่งหนึ่งของ SCJT มีส่วนร่วมในการค้าขายสินค้าปลอมแปลงทั้งใน SCJT และตลาดสาขาของ SCJT

ในช่วง 1996-2000 ตลาดค้าส่งอู่ได้เติบโตขึ้นในอัตราเฉลี่ยต่อปีสูงกว่าร้อยละ 100 มูลค่าธุรกิจทั้งสิ้นในตลาดได้เติบโตขึ้น 22 เท่า คือ จาก 100 ล้านดอลลาร์ สรอ. ในปี 1991 เป็น 2.2 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ในปี 1996 ไม่มีข้อมูลอย่างเป็นทางการหลังปี 1997 แต่ถ้าคำนวณโดยใช้อัตราการเติบโตระดับปานกลาง ยอดขายทั้งสิ้นของตลาดค้าส่งสังกัด SCJT น่าจะสูงถึงเกือบ 3 พันล้านดอลลาร์ สรอ. ในปี 2003 รายได้ระดับนี้ทำให้ SCJT อยู่ในสถานะสูงกว่าบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ที่ประกอบธุรกิจอยู่ในจีน

ธุรกิจการค้าในเมืองอู่จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นทั้งระบบอย่างรวดเร็ว ในทศวรรษที่ 1990 รายได้ภาษีจากการดำเนินการตลาดค้าส่งมีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 26 ของรายได้

ภาษีทั้งหมดของเมืองอู่ฮั่น รายได้ต่อปีจากค่าเช่าของ SCJT ที่จ่ายโดยร้านค้าส่งจำนวน 30,000 ร้านและร้านค้าปลีกอีกจำนวน 3,500 ร้านเพียงอย่างเดียวมีจำนวนทั้งสิ้นราว 55 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ.

ค่าธรรมเนียมการบริหารต่อปีที่ธุรกิจรายย่อยจ่ายให้กับ AIC ท้องถิ่นมีจำนวนทั้งสิ้นราว 6 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ภาษีท้องถิ่นที่จ่ายโดยธุรกิจรายย่อยในตลาดค้าส่ง SCJT ให้กับรัฐบาลเมืองอู่ฮั่นมีจำนวนประมาณ 8 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. การเติบโตอันน่าทึ่งของธุรกิจการค้าในอู่ฮั่นจึงหมายถึงการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจการขายสินค้าปลอมแปลงไปด้วยพร้อมกัน (Daniel C.K. Chow, "Organized Crime, Local Protectionism, and the Trade in Counterfeit Goods in China", *China Economic Review*. v.1 issue 4, 2003, pp.473-484)

ธุรกิจที่ค้าสินค้าปลอมแปลงต่างก็จ่ายภาษีรายได้ให้แก่เมืองอู่ฮั่นในอัตราเดียวกับการค้าสินค้าปกติ ธุรกิจอื่นๆ อีกมากมายที่ SCJT ดำเนินการอยู่ล้วนแล้วแต่ต้องพึ่งพิงการค้าสินค้าปลอมแปลงไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เช่น การขนส่ง โรงแรม ร้านอาหาร และไนต์คลับ เป็นต้น การสั่งปิดธุรกิจค้าขายสินค้าปลอมจะส่งผลให้เกิดการปลดพนักงาน การปิดตัวของธุรกิจต่างๆ เช่น การสูญเสียรายได้ของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลท้องถิ่นสูญเสียรายได้ และเศรษฐกิจท้องถิ่นสะดุดอย่างรุนแรง อีกทั้งยังมีต้นทุนทางสังคมในระดับท้องถิ่น ระดับมณฑล และระดับชาติทั้งหลายที่จะตามมาอีกด้วย ดังนั้นการปราบปรามสินค้าปลอมโดยเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจึงหวังได้ยาก

การปลอมแปลงสินค้าในจีนมีหลายแบบ แต่ส่วนใหญ่คือการลอกเลียนเครื่องหมายการค้า ศูนย์วิจัยและพัฒนาในระดับชาติของจีนได้เผยแพร่รายงานการศึกษาเมื่อปี 2000 ระบุว่า เศรษฐกิจของจีนเต็มไปด้วยสินค้าปลอมคิดเป็นมูลค่าสูงถึง 1.6 หมื่นล้านดอลลาร์ สหรัฐ. การศึกษาค้นคว้าไม่ได้ครอบคลุมยารักษาโรคและยาสูบ ซึ่งเป็นตัวอย่างสินค้า 2 ชนิดที่มีการปลอมแปลงมากที่สุด ดังนั้นมูลค่าของสินค้าปลอมจึงมีแนวโน้มที่จะสูงกว่านั้นมาก จีนได้กลายเป็นพื้นที่หนุ่่นส่งให้มีการส่งออกสินค้าปลอมและละเมิดลิขสิทธิ์ไปยังประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ยุโรปตะวันออก และดินแดนอื่นๆ ในโลก เมื่อปี 2002 กรมศุลกากรของสหรัฐอเมริกาได้ยึดสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์มูลค่า 48.6 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ที่ส่งจากจีน ปัญหาสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ในจีนเป็นปัญหาที่หนักหนา

สินค้าปลอมเกี่ยวข้องกับ 2 ขั้นตอน คือการผลิตและการจำหน่าย ในขั้นตอนการจำหน่าย รัฐบาลท้องถิ่นมีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยให้ความคุ้มครอง มีการกำหนดบทลงโทษในสถานเบา ซึ่งไม่มีผลยับยั้งผู้ละเมิดกฎหมายให้ยุติการปลอมแปลงแต่อย่างใด

การปลอมแปลงสินค้ากระจุกตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ส่วนใหญ่อยู่ในมณฑลฝูเจี้ยนและกว่างตง ผู้เจียนตั้งอยู่บริเวณช่องแคบจีนใกล้กับไต้หวัน เป็นแผ่นดินเกิดของบรรพบุรุษของชาวไต้หวันจำนวนมาก มณฑลกว่างตงอยู่ติดกับฮ่องกงและเป็นแผ่นดินเกิดของชาวฮ่องกงจำนวนมาก ทั้งมณฑลกว่างตงและมณฑลฝูเจี้ยนต่างก็เป็นพื้นที่แรกๆ ในจีนที่เปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ มีผู้ผลิตต่างชาติจำนวนมากเข้ามาผลิตสินค้ายี่ห้อดังในระดับนานาชาติ และเป็นพื้นที่แรกๆ ในจีนที่ซื้อเทคโนโลยีจากต่างชาติอย่างถูกกฎหมาย เพื่อนำมาใช้ในการผลิตสินค้ายี่ห้อดัง เทคโนโลยีและความรู้การผลิตบางส่วนซื้อเข้ามาโดยมีวัตถุประสงค์ที่ผิดกฎหมายแฝงอยู่ ในพื้นที่ซึ่งมีการผลิตสินค้าถูกกฎหมาย ก็มีการตั้งโรงงานใกล้ๆ กันเพื่อผลิตสินค้าปลอมแปลงด้วย

แก๊งผิดกฎหมายในฮ่องกงและไต้หวันซึ่งมีสายสัมพันธ์กับแก๊งคนจีนในฝูเจี้ยนและกว่างตงเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนโรงงานต่างๆ ที่ผลิตสินค้าปลอมแปลง แก๊งเหล่านี้มักจะเกี่ยวข้องกับการค้าข้ามชาติที่ผิดกฎหมายอื่น เช่น ยาเสพติด สื่อบลามก และโสเภณี เป็นต้น การผลิตและจำหน่ายสินค้าปลอมแปลงนับว่ามีความเสี่ยงน้อยกว่าแต่ได้กำไรงาม แก๊งผิดกฎหมายจึงหันมาสู่กิจการด้านนี้มากขึ้น

เนื่องจากฮ่องกงเป็นเขตปกครองพิเศษ จึงยังคงมีกองตำรวจ ระบบศาล และกฎหมายต่างๆ เป็นของตนเอง ดังนั้นตำรวจในจีนจึงไม่สามารถทำงานตามลำพัง ต้องร่วมมือทำงานกับตำรวจในฮ่องกงในการติดตามจับกุมแก๊งที่เกี่ยวข้องกับการปลอมแปลงสินค้า ปฏิบัติการที่ต้องอาศัยเจ้าพนักงานกฎหมาย และระบบกฎหมายมากกว่าหนึ่งชุดเช่นนี้เป็นอุปสรรคเชิงระบบและในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย และองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้ก็ได้ใช้ประโยชน์จากอุปสรรคดังกล่าว ยกตัวอย่าง ผู้ปลอมแปลงสินค้ามีถิ่นพำนักอยู่ในฮ่องกง เข้าขึ้นก็ขับรถข้ามชายแดน Lo Wu เดินทางไปยังโรงงานผลิตสินค้าปลอมแปลงของตนในเซินเจิ้น เย็นลงก็กลับฮ่องกง ไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายใดสนใจเป็นเจ้าของเรื่อง ส่วนกรณีของฝูเจี้ยนกับไต้หวันก็เช่นกัน รัฐบาลไต้หวันแทบไม่ได้ให้ความสนใจในการสอดส่องดูแลเรื่องนี้

ตลาดค้าส่งเหล่านี้ได้มีการสร้างขึ้นและกำกับดูแลโดย AIC เศรษฐกิจจีนกำลังอยู่ในยุคขาขึ้น ธุรกิจการค้าในสถานที่ตลาดของ AIC การค้า (สินค้าปกติและสินค้าปลอมแปลง) ยิ่งขยายตัว AICs ก็ยิ่งมีรายได้มากขึ้น เนื่องจาก AICs เป็นหนึ่งในหลายหน่วยงานรัฐบาลหลักในจีนที่มีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามสินค้าปลอม เมื่อต้องประสบกับปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนเช่นนี้ จึงไม่อาจคาดหวังการใช้อำนาจหน้าที่ทางด้านนี้

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานรัฐของเมืองอู่ได้ตั้งเป้าหมายที่จะยกระดับตลาดบางแห่งในเมืองขึ้นเป็นตลาดค้าส่งสินค้านานาชาติ โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาระยะยาว 15 ปี (2000-2015) พร้อมกับประกาศว่าตลาดแห่งนี้จะเกี่ยวข้องกับสินค้าเกรดคุณภาพ และปราศจากสินค้าปลอมแปลง ก็ต้องติดตามดูต่อไป

บรรณานุกรม

- Aird, John S. (1982). "Population Studies and and Population Policies in China," *Population and Development Review*. Vol.8, No.2, pp.267-297.
- Alberts, Laurence H., Hugh L. Randall and A. Guy Ashby (1997). "China's Logistics: Obstacle and Opprtunity," *Mercer Management Journal*. Mercer Management Consulting Inc., H.K.
- Ambler, Tim and Morgan Witzel (2002). *Doing Business in China*. London and Yew York: Routledge.
- Ampalavanar-Brown, Rajeswary (1998). "Overseas Chinese Investments in China- Patterns of Growth, Diversification and Finance: the Case of Charoen Pokphand," *The China Quarterly*. No.155, (September), pp.610-636.
- Ash, Robert and Y.Y. Kueh (1993). "Economic Integration within Greater China: Trade and Investment Flows between China, Hong Kong and Taiwan," *The China Quaterly*. No.136, pp.711-745.
- Asian Development Bank (2000). *Economic Cooperation in the Greater Mekong Suregion: An Overview*.
- Asian Development Bank (2002). *The 2020 Project: Policy support in The People's Republic of China*. Manila, Philippines.
- Bai, Chongen, Li, David and Wang, Yijiang (1997). "Why can Productivity Analysis be Misleading for Gauging State Enterprise Performance? *Journal of Comparative Economics*. Vol.2, No.2, pp.269-71.
- Baldinger, Pamela (2000). "China's Green Market," *The China Business Review*. Vol.27, Issue 2, (March-April), pp.44-47, 55.
- Banister, Judith (1985). "Analysis of Recent Data on the Population of China," *Population and Development Review*. Vol.10, No.2, pp.241-271.
- Beamish, Paul W.(1993). "Characteristics of Joint Ventures in the People's Republic of China," *Journal of International Marketing*. Vol.2, pp.29-49.
- Bernstein, Thomas, and Xiaobo Lu (2000). Wtaxation without Representation: Peasants, the Central and the local States in Reform China." *The China Quaterly*. No.163, 742-765.

- Blackman, Carolyn (2000). "An Inside Guild to Negotiating," *The China Business Review*. Vol.27, Issue 3, (May-June), pp.44-48.
- Blackman, Carolyn (2001). "Local Government and Foreign Business," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 3, (May-June), pp.26-31.
- Bowles, Paul and Gordon White (1989). "Contradiction in China's Financial Reforms: The Relationship between Bank and Enterprises", *Cambridge Journal of Economics*. Vol.13, pp.481-95.
- Byrd, William and Alan Gelb (1991). "Township, Village and Private Industry in China's Economic Reform," in Ross Garnaut and Yiping Huang, ed. (2001), *Growth without Miracles: Readings on the Chinese Economy in the Era of Reform*. N.Y.: Oxford University Press.
- Cai, Kevin G. (1999). "Outward Foreign Direct Investment: A Novel Dimension of China's Integration into the Regional and Global Economy," *The China Quarterly*. No.160, (December), pp.856-880.
- Calantone, Roger J. and Yushan, Sam Zhao (2001). "Joint Ventures in China: A Comparative Study of Japanese, Korean, and U.S.Partners," *Journal of International Marketing*. Vol.9, Issue1, pp.1-23.
- Cao, Cong (2001). "Zhongguancun: China's Silicon Valley," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 3 (May-June), pp.38-42.
- Chan, Kam Wing (1988). "Rural-Urban Migration in China, 1950-1982: Estimates and Analysis," *Urban Geography*. Vol.9, No.1 (January-February), pp.53-84.
- Chan, Kam Wing (1994). *Cities with Invisible Wall: Reinterpreting Urbanization in Post-1949 China*. Hong Kong: Oxford University Press.
- Chan, Kam Wing (1996). "Post-Mao China: a Two-Class Urban Society I Making," *International Journal of Regional Research*. Vol.20, No.1, pp.134-150.
- Chan, Kam Wing and Li, Zhang (1999). "The Hukou System and Rural-Urban Migration in China: Processes and Changes," *The China Quarterly*. No.160, pp.819-855.
- Chan, Kam Wing and Xu, Xueqiang (1985). "Urban Population Growth and Urbanization in China since 1949: Reconstructing a Baseline," *The China Quarterly*. No.104, pp.583-613.

- Chan, Thomas, Noel Tracy and Zhu Wenhui (1999). *China's Export Miracle: Origin, Results and Prospects*. London: Macmillan Press.
- Chang, Felix K. (2001). "Chinese Energy and Asian Security," *Orbis*. Vol.45, Issue 2, (Spring), pp.211-241.
- Chang, G. and Wen, G. (1997). "Communal Dinning and the Chinese Famine of 1958-1961," *Economic Development and Cultural Change*. Vol.46, Issue1, pp.1-34.
- Chen, Aimin (2000). "The Impact of WTO Entry on the Changing Structure of Chinese Industry a Summary Assessment," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.409-414.
- Chen, Baizhu and Feng, Yi (2000). "Openness and Trade Policy in China an Industrial Analysis," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.323-342.
- Chen, Chien Hsun and Hui Tzu Shih (2004). *Banking and Insurance in the New China*. UK: Edward Elgar Publishing Limited. (HG 3334 C4).
- Chen, Ji and Thomas, Stephen C. (1999). "Banking on China," *The China Business Review*. Vol.26, Issue 6, (November-December), pp.16-22.
- Chen, J.H. et al. Ed. (1996). *On the Outline of the Ninth Five-year Plan for National Economic and Social Development and the Long-range Objectives to the Year 2010*. Beijing: China Economic Press.
- Chen, Kang, Arye L. Hillman, and Qingyang Gu. "From the Helping Hand to the Grabbing Hand: Fiscal Federalism and Corruption in China," *China's Economy into the New Century*, in John Wong and Lu Ding, eds. Singapore: Singapore University Press, 2002.
- Chen, Kang, Garry H. Jefferson and Inderjit Singh (1992). "Lessons from China's Economic Reform," *Journal of Comparative Economics*. No.16, pp.201-225.
- Chen, X. (1998). "Why is it Necessary for China to Reform its Grain Marketing System?," *People's Daily*. Overseas' Edition, (2 June 1998), p.2.
- Cheng, Tiejun (1991). "Dialectics of Control –the Household Registration (Hukou) System in Contemporary China," doctoral dissertation, State University of New York at Binghamton.
- Cheng, Tiejun and Mark Seldon (1994). The Origin of Social Consequences of China's Hukou System," *The China Quarterly*. No.139. pp.459-472.

- Child, John and Tse, David K. (2001). "China's Transition and Its Implications for International Business," *Journal of International Business Studies*. Vol.32, Issue 1, pp.5-22.
- China Financial Yearbook.
- China Fiscal Yearbook.
- China Internet Network Information Center (2001). Survey Report on the Development of China's Internet. <http://www.cnnic.gov.cn/>
- China Labor and Social Security Yearbook.
- China Population Statistical Yearbook.
- China Rural Household Statistical Yearbook.
- China Tourism Statistical Yearbook.
- China Statistical Yearbook.
- China Transportation and Communication Yearbook.
- Chow, Gregory C. (2000). "China's Economic Reform and Policies at the Beginning of the Twenty-First Century," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.419-423.
- Chow, Gregory C. (2002). *China's Economic Transformation*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Chung, Wei (1998). "China in Brief: Chongqing", (DOC.W452 C54). (32 pages).
- Clark, C. et al. (1996). *Information Infrastructure and Policy*. Vol.5, Issue 4, pp.265-278.
- Croll, Elisabeth J. (1999). "Social Welfare Reform: Trends and Tensions," *The China Quarterly*. No.160, pp.684-699.
- Croll, Elisabeth J., Devin Delia, and Kane, Penny (1985). *China One Child Policy*. London: Macmillan Press.
- Daisuke, Takoh (1997). *China's APEC Policy and the Accession to the WTO*. Working paper series 96/97-No.6, Institute of Developing Economies, Tokyo.
- Davidson, William H.(1980). "The Location of Foreign Direct Investment Activity: County Characteristics and Experience Effects," *Journal of International Business Studies*. No.11, pp.9-22.
- Davis, Deborah (1989). "China Social Welfare: Policies and Outcomes," *The China Quarterly*. No.119 (September), pp.577-597.

- Demberger, Robert F. (1999). "The People Republic of China at 50: The Economy," *The China Quarterly*. No.159, pp.607-615.
- Diao, Xinshen (1987). "The Role of the Two-tier Price System," in Bruce L. Reynolds, ed. *Reform in China- Challenges and Choices*. N.Y.: M.E.Sharpe.
- Dixon, J. (1981). *The Chinese Welfare System*. New York: Preager.
- Dong, Fureng, and Fuqing Ye (2001). "The Macroeconomic Policies in the Development of the Western Region." Research paper for ADB TA 3468-PRC, Policy support for PRC 2020 Project (Phase III).
- Donnithorne, Audrey (1985). "Sichuan Agriculture: Depression and Recovery," *Australian Journal of Chinese Studies*. Vol.12, pp.59-86.
- Easson, A.J. and Jinyan Li (1987). "The Evolution of the Tax System in the People's Republic of China," *Stanford Journal of International Law*. Vol.23, pp.399-447.
- Eckstein, Alexander (1977). *China Economic Revolution*. N.Y.:Cambridge University Press.
- ESCAP, UN.(1993). *Guidebook on Trading with the People's Republic of China*. fourth edition, Bangkok.
- Fabre, Guilhem (2001). "State, Corruption and Criminalisation in China," *International Social Science Journal*. (September), Vol.53, Issue 169, pp.459-67.
- Fan, Gang (1995). "China's Incremental Reform: Progress, Problems and Turning Points," paper presented at *CEPR/CEIPP/OECD conference on Different Approaches to Market Reforms: A Comparison between China and the CEECS*, Budapest.
- Fan, Gang and Woo, Wing Thye (1996). "State Enterprise Reform as a Source of Macroeconomic Instability," *Asian Economic Journal*. (November).
- Fan, Qimiao (1989). "Compendium of Literature on Price and Price Reform in China," in CP. No.2, the Development Economics Research Programme, STICERD. London: London School of Economics.
- Fan, Qimiao and Peter Nolan, ed. (1994). *China's Economic Reforms: the Costs and Benefits of Incrementation*. London: Macmillan Press.

- Fan, Qimiao (1994). "State-owned Enterprise Incentives and Environment," in Fan, Qimiao and Peter Nolan, ed. (1994). *China's Economic Reforms: the Costs and Benefits of Incrementation*. London: Macmillan Press.
- Fan, Qimiao and Mark E. Schaffer (1991), "Enterprise Reform in Chinese and Polish State-owned Industry," *Economic System*. Vol.15, No.2, pp.211-42.
- Feldstein, Martin (1999). "Social Security Pension Reform in China," *China Economic Review*. Vol.10, Issue 2, pp. 99-108.
- Feng, Chen (2000). "Great Western Development Strategy and New Policy Initiative." Chinese Communist Party Publishing House.
- Feng, Wang (1997). "The Breakdown of the Great Wall: Recent changes in the Household Registration System of China," in Thomas Scharping (ed.). *Floating Population and Migration in China: The Impact of Economic Reform*. Hamburg: Mitteilungen Des Instituts fur Asienkunde, No.284.
- Fernald, John (1999). "Growth, Reform, and the Effects of the Asian Crisis on China," *The China Business Review*. Vol.26, Issue 5, (September-October), pp.12-16.
- Findlay, Christopher, Andrew Watson and Wu, Harry X., ed. (1994). *Rural Enterprises in China*. New York: St. Martin's Press.
- Fitzgerald, John (2002). *Rethinking China's Province*. London, Routledge. JQ1519 A598 R48.
- Fleisher, Belton M.; Hills, Stephen M. (1997). "The Role of Housing Privatization and Labor-Market Reform in China's Dual Economy," *China Economic Review*. Vol.8, Issue1, pp.1-17.
- Floyd, Sigmund (2001). "Creating Shareholder Value Through China Ventures," *The China Business Review*. Vol.28, Issue1, (January-February), pp.36-41.
- Frankenstein, John (2000). "China's Tenth Five-year Plan: Statements of Intent," *The China Business Review*. (May-June), pp.40-42.
- Fu, C., Davis, J. and Wang L. (1998). "Land Reform in Rural China since the Mid-1980s," *FAO bulletin: Land Reform, Land Settlement and Cooperatives*, No.2, pp.122-137.
- Fung, K.C. (1998). "Accounting for Chinese Trade: Some National and Regional Considerations," in R.E. Baldwin, R.E. Lipsey, and J.D. Richardson (Eds.),

- Geography and Ownership as Bases for Economic Accounting*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Furst-Mueller, Bonnie (2000). "Finding Good Consultation in China," *The China Business Review*. Vol.27, Issue1, (January-February), pp.80-83.
- Gao, Shumei and Mark E. Schaffer (2000). "Financial Discipline in the Enterprises Sector in Transition Countries: How Does China Compare?," in Cook, Sarah et al. (2000). *The Chinese Economy Under Transition*. London: Macmillan Press, pp.64-86.
- Garnaut, Ross and Yiping Huang, ed. (2001). *Growth without Miracles: Readings on the Chinese Economy in the Era of Reform*. Cornwall, Great Britain: Oxford University Press.
- Gates Robert (2001). "Beyond Sinotrans: China's Distribution Infrastructure," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 4, (July-August), pp.14-17.
- Gao Shangquan (1998). "How to Turn the Asian Crisis into China's Advantage," *Transition*. (June), p.12.
- Gregory, Neil and Tenev, Stoyan (2001). "China's Home-Grown Entrepreneurs," *The China Business Review*. Vol.28, Issue1, (January-February), pp.14-18.
- Groves, Theodore, et al. (2001). "Autonomy and Incentives in Chinese State Enterprises," in Garnaut, Ross and Yiping Huang, ed. (2001). *Growth without Miracles: Readings on the Chinese Economy in the Era of Reform*. Cornwall, Great Britain: Oxford University Press, pp.263-280.
- Han Suyin (1980). *My House has Two Doors*. London: Jonathan Cape.
- Hardin, G.(1968). "The Tragedy of the Commons," *Science*. Vol.162, pp.1243-1248.
- Hayes, Sherman, Zhang Jianhua and Xianming, Yang (1995). *Yunnan Province, China Business: A Trade, Business and Investment Encyclopedia with Major Companies Directory*. Massachusetts, U.S.A.: Business Connections Group Inc. Medford.
- Heytens, Annella M. (2001). "Human Resources and the Transition to Sole Foreign Ownership," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 6, (November-December), pp.36-38.

- Hill, Kenneth (n.d.). "Demographic Trends in China 1953-1982," unpublished manuscript.
- Hinton, William 1(983). *Shenfan*. London: Pan with Secker and Warburg.
- Ho, Peter (2001). "Who Owns China's Land? Policies, Property Rights and Deliberates Institutional Ambiguity," *The China Quarterly*. No.166, (June), pp. 394-421.
- Ho, Samuel P.S. (1994). *Rural China in Transition, Non-Agricultural Development in Rural Jiangsu, 1978-1990*. New York: Clarendon Press; Oxford University Press.
- Holz, Carsten A. (2001). "Bankruptcy in China," *The China Quarterly*. No.166 (June) pp. 422-446.
- Horsley, Jamie P. (2001). "Village Elections: Training Ground for Democratization," *China Business Review*. Vol.28, Issue 2, (March-April), pp.44-52.
- Hou, Ximin (1996). "Housing Reform: the Later, the More Passive," *Outlook*. Vol.18, pp.19-22.
- Howard, Pat (1988). *Breaking the Iron Rice Bowl – Prospects for Socialism in China's Countryside*. New York: M.E. Sharpe.
- Howson, Nicholas (2001). "The AMCs' Debt-for-Equity Swaps: Opportunities for Foreign Capital ?," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 5, (September-October), pp.56-59.
- Hsu, Robert C. (1982). *Food for One Billion: China's Agriculture Since 1949*. Colorado: Westview Press.
- Hu, Angang, ed. (2001). *Regional Development: A New Strategy for the Development of the Western Region*. Chinese Planning Publishing House.
- Huang, J.K., Rozelle, S. and Rosegrant, M.W. (1997). *China's Food Economy to the 21st Century: Supply, Demand and Trade*. 2020 Vision Discussion Paper 19, International Food Policy Research Institute, Washington, DC.
- Huang, Yiping and Meng, Xin (1997). "China's Industrial Growth and Efficiency: A Comparative between the State and the TVE Sectors," *Journal of the Asia Pacific Economy*. Vol.2, No.1, pp.101-121.
- Hudson, Christopher ed. (2000). *The China Handbook: Prospects onto the 21st Century*. Chicago and London, Fitzroy Dearborn Publishers. HC427.92 C4665
- หอสมุดปรีดี (ข้อมูลเก่า ก่อน 1980 เนื้อหาเบื้องต้น)

- Hussian, Athar and Nicholas H.Stern (1991). "Effective Demand, Enterprise Reforms and Public Finance in China", *Economic Policy*.
- Jao, Y.C. and C.K. Leung, (eds.) (1986). *China's Special Economic Zones: Politics, Problems, and Prospects*. Hong Kong: Oxford University Press.
- Johnson, D.Gale (1998). "China's Great Famine: Introductory Remarks," *China Economic Review*. Vol.9, Issue 2, pp.103-109.
- Johnson, D.Gale (1999). "Population and Economic Development," *China Economic Review*. Vol.10, Issue1, pp.1-16.
- Johnson, D.Gale (2000). "The WTO and Agriculture in China," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.402-405.
- Jones, Thomas E. and Maher, Margaret M. (1999). "China's Changing Foreign-Exchange Regime," *China Business Review*. Vol.26, Issue 2, (March-April), pp.26-33.
- Kane, Penny (1987). *The second Billion: Population and Family Planning in China*. Melbourne: Penguin Book.
- Kane, Penny (1988). *Famine in China, 1959-61*. Hong Kong: Macmillan Press.
- Khan, Azizur Rahman and Carl Riskin (1998). "Income and Inequality in China: Composition, Distribution and Growth of Household Income, 1988 to 1995," *The China Quarterly*. No.154, (June), pp.221-253.
- Kolko, Gabriel (2001). "China and Vietnam on the Road to the Market," *Journal of Contemporary Asia*. Vol.31 Issue 4, pp.431-441.
- Kueh, Y.Y.(1992). "Foreign Investment and Economic Change in China," *The China Quarterly*, pp.637-690.
- Land Population Census Office (2000). *Major Figures on 2000 Population Census of China*.
- Lardy, Nicholas R.(1983). *Agriculture in China Modern Economic Development*. Massachusetts, U.S.A.: Cambridge University Press.
- Lardy, Nicholas R. (1995). "The Role of Foreign Trade and Investment in China's Economic Transformation," *The China Quarterly*. pp. 1065-1082.
- Leading Group for Poverty Reduction (2001). *Outline for Poverty Alleviation and Development of China's Rural Area, 2001 to 2010*.

- Lee, Tae Woo, Michael Roe, Richard Gray and Mingnan Shen (2002). *Shipping in China*. England: Hamshir, Ashgate Publishing Limited. (HE894 S55)
- Li, Cheng (2000). "China in 1999: Seeking Common Ground at a Time of Tension and Conflict," *Asian Survey*. Vol.40, No.1, pp.113-129.
- Li, D., Davis, J. and Wang, L. (1998). "Industrialization and the Sustainability of China's Agriculture," *Economics of Planning*. Vol.31, No.2-3, pp.213-230.
- Li, Feng and Li, Jing (1999). *Foreign Investment in China*. The Macmillan, London.
- Li, Ji and Lam, Kevin, et al. (2001). "Does Culture Affect Behavior and Performance of Firms? The Case of Joint Ventures in China," *Journal of International Business Studies*. Vol.32, Issue 1, pp.115-132.
- Li, R. X. (1998). "Grain Circulation System Reform Stressed," *Beijing Review*. Vol.41, No.33, (August), pp.17-23.
- Lin, J. (1990). "Collectivization and China's Agricultural Crisis in 1959-1961," *Journal of Political Economy*. Vol.98, Issue 6, pp.1228-1252.
- Lin, Justin Yifu (2000). "WTO Accession and China's Agriculture," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.405-409.
- Liu and Gariano (2001). "Privatization or Competition: A Lesson Learnt from the Chinese Enterprise Reform," *Economics of Planning*. Vol.34, pp.35-51.
- Liu, Guy Shaojia and Woo, Wing Thye (2001). "How will Ownership in China's Industrial Sector Evolve with WTO Accession?," *The China Economic Review*. Vol.12, Issue 4, pp.137-161.
- Liu, Xiaming, Chengang Wang and Wei, Yingqi (2001). "Causal Links between Foreign Direct Investment and Trade in China," *China Economic Review*. Vol.12, Issue 4, pp.190-202.
- Lo, Dic (1997). *Market and Institutional Regulation in Chinese Industrialization, 1978-94*. London: Macmillan Press.
- Lovelock, Peter and Clark, Theodore C.; et al. (1996). "The Golden Projects: China's National Networking Initiative," *Information Infrastructure and Policy*. Vol.5, Issue 4, pp.265-273.
- Luo, Yadong (2001). *China's Service Sector*. Copenhagen: Copenhagen Bussines School Press, Handelshojsskolens Forlag.

- Lyons, Thomas P. (1997). "Development in Fujian: a County-Level Perspective," *China Economic Review*. Vol.8, Issue 2, pp. 20-22.
- Ma, Jun (2001). "Financial Liberalization: Slow and Steady," *China Business Review*. Vol.28, Issue 3, (May-June), pp.12-16.
- Ma, Jun and Wang, Zhi (2001). "Winners and Losers of China's WTO Entry," *China Business Review*. (March-April) V.28 Issue 2, pp.22-25.
- MacFarquahar, Roderick (1983). *The Origins of the Cultural Revolution. Vol. 2: the Great Leap Forward 1958-1960*. London: Oxford University Press.
- Manion, Melanie (2000). "Chinese Democratization in Perspective: Electorates and Selectorates at the Township Level," *The China Quarterly*. No.159, (September), pp.764-782.
- Marquand, Robert (2001). "New for China's Courts: Trained Judges, Standard Rules," *Christian Science Monitor*. Vol.93, Issue 184 (August), pp.1.
- Maurer-Fazio, Margaret (1995). "Labor Reform in China: Crossing the River by Feeling the Stones," *Comparative Economics Studies*. Vol.37, Issue 4, pp.111-124.
- McDaniels, Iain and Zhao, Sophie (2001). "Shanghai Snapshot," *China Business Review*. Vol.28, Issue 5, (September-October), pp.42-44.
- Messkoub, Mahhmoud and Davin, Delia (2000). "Patterns of migration under the reforms," in Cannon, Terry, edit. *China's Economic Growth: The Impact on Regions, Migration, and the Environment*. NY: St. Martin Press, pp.56-90.
- Minematsu, Shin, et. al. (1997). *The Major Issues of the Regional Development Strategies in China*. OECF Research Papers No.18. Research Institute of Development Assistance (RIDA), The overseas Ecobonic Cooperation Fund (OECF), Tokyo, Japan.
- Morck, Randall and Yeung, Bernard (2000). "Bring China into WTO," *Japan and the World Economy*. (December), pp.289-294.
- Mullen, Michael C. (2001). "The Shanghai Model Port Project," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 5, (September-October), pp.22-24.
- n.w.n. (2001). "Of Laws and Men," *Economist*. Vol.359, Issue 8216, (04/07/2001), pp.15-17.

- Ness, Andrew (1999). "Retail Space to Let," *China Business Review*. Vol.26, Issue 3, (May-June), pp.44-49.
- Norton, Patrick M. and Huang, Lane (2001). "Management Fraud in China," *China Business Review*. Vol.28, Issue 2, (March-April), pp.26-30.
- Norton, Patrick M. and Chao, Howard (2001). "Mergers and Acquisitions in China," *China Business Review*. Vol.28, Issue 5, (September-October), pp.46-53.
- The Overseas Economic Cooperation Fund (OECD), Research Institute of Development Assistance (RIDA) (1997). *The Major Issues of the Regional Development Strategies in China*. OECD Research Papers No.18.
- Odgaard, Ole (1992). *Private Enterprises in Rural China*. Avebury, Singapore.
- Oi, C.Jean (1999). "Two Decades of Rural Reform in China: An Overview and Assessment," *The China Quarterly*. No. 160, (September), pp. 617-628.
- Onishi, Yasuo (1997). *One Country Two Systems, China's Dilemma*. Institute of Developing Economies, Tokyo.
- Onishi, Yasuo (1998). *China's Western Development Strategy: Issue and Prospect*. IDE paper report. (HC 427.95 C49 C2).
- Oxfeld, Ellen (2001). "Imaginary Homecomings: Chinese villagers, their overseas relations, and social capital," *Journal of Socio-Economics*. Vol.30, Issue 2, pp.181-186.
- Pang, Yigang (1996). "Influences on Foreign Equity Ownership Level in Joint Ventures in China," *Journal of International Business Studies*, Vol.27, No.1, pp.1-26.
- Pearson, Margaret M.(1997). *China's New Business Elite-the Political Consequences of Economic Reform*. Berkeley: University of California Press.
- Powers, Patrick (2001). "Distribution in China: The End of the Beginning," *China Business Review*. Vol.28, Issue 4, (July-August), pp.8-12.
- Pudong Development Office of Shanghai Municipality (1992). *Shanghai Pudong New Area: Investment Environment and Future Development*. Shanghai.
- Pudong Reform and Development Research Institute (1994). *Pudong Development Report: 1991-1994*. Shanghai, China: People's Publisher of Shanghai.
- Putterman, Louis (1995). "The Role of Ownership and Property Rights in China's Economic Transition," *The China Quarterly*. No.144, (December), pp.1047-1064.

- Rawski, Thomas G.(1997). "China's State Enterprise Reform- An Overseas Perspective," *China Economic Review*. Vol.8, Issue 1, pp.89-99.
- The Overseas Economic Cooperation Fund (OECF), (1997). *The Major Issues of the Regional Development Strategies in China*. OECF Research Papers No.18, Research Institute of Development Assistance (RIDA), Tokyo, Japan.
- Rosegrant, M, Agcaoili-Sombilla, M. and Perez, N.(1995). *Global Food Projections to 2020: Implications for Investment. 2020 Vision*. Discussion Paper No.5, Washington DC.: International Food Policy Research Institute.
- Ross, Lester and Ning, Susan (2000). "Modern Protectionism: China's Own Antidumping Regulation," *China Business Review*. Vol.27, Issue 3, (May-June), pp.30-33.
- Schlevogt, Kai-Alexander (2000). "The Branding Revolution in China," *China Business Review*. Vol.27, Issue 3, (May-June), pp.52-57.
- Schoenhals, Michael (1999). "Political Movements, Change and Stability: The Chinese Communist Party in Power," *The China Quarterly*. No.160, (December), pp.595-605.
- Seligman, Scott D. (1999). "Guanxi: Grease for the Wheels of China," *China Business Review*. Vol.26, Issue 5, (September-October), pp.34-38.
- Shanghai Statistical Bureau (various years). *Statistical Yearbook of Shanghai*. Beijing, China: China Statistical Publisher.
- Shenzhen Statistical Bureau (various years). *Statistical Yearbook of Shenzhen*. Beijing, China: China Statistical Publisher.
- So, Alvin Y. (2003). *China's Development Miracle: Origins, Transformations, and Challenges*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe.
- Solinger, Dorothy (1985). "Temporary Residence Certificate, Regulation in Wuhan, May 1983," *The China Quarterly*. No.101, pp. 98-103.
- Solinger, Dorothy (1999). *Contesting Citizenship in Urban China*. Berkeley: University of California Press, chapter 3.
- State Development Planning Commission (2001). *Energy of China*. Energy Research Institute.

- State Development Planning Commission (2001). *Outline of the Tenth Five-Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China*.
- Stover, Jim (2000). "China's Environmental Framework 2000 and Beyond," *The China Business Review*. Vol.28, Issue 2, (March-April), pp.48-54.
- Stuttard, John, B. (2000). *The New Silk Road: Secrets of Business Success in China Today*. New York: John Wiley.
- Sun, Haishun (1998). *Foreign Investment and Economic Development in China: 1979-1996*. Singapore: Ashgate Press.
- Sun, Haishun and Chat J. (1998). "Direct Foreign Investment and Inter-Regional Economic Disparities in China," *International Journal of Social Economics*. Vol.25, Issue 2, pp.424-427.
- Tidrick, Gene and Jiyuan Chen (1987). *China's Industrial Reform*. Oxford: Oxford University Press.
- Tisdell, Clem (1996). "Ecotourism, Economics, and the Environment: Observations from China," *Journal of Travel Research*. Vol.34, Issue 4, pp.11-19.
- Walker, Kenneth R. (1984). *Food Grain Procurement and Consumption in China*. N.Y.: Cambridge University Press.
- Walcott, Susan M. (2003). *Chinese Science and Technology industrial Parks*. England: Ashgate Publishing Limited. (T 175.7 W35)
- Wang, James C.F. (1992). *Contemporary Chinese Politics: An Introduction*. 4th ed. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Wang, Liming, and John Davis (2000). *China's Grain Economy: the Challenge of Feeding more than a billion*. Hants, England: Ashgate Publishing.
- Wang, Mengkui, ed. (2002). *China: Accession to the WTO and Economic Reform*. Foreign Languages Press Beijing.
- Wang, Yong (1999). "Why China went for WTO," *China Business Review*. Vol.26, Issue 4, (July-August), pp.42-45.
- Wedeman, Andrew (1997). "Stealing from the Farmers: Institutional Corruption and the 1992 IOU Crises," *The China Quarterly*. pp.805-831.
- Wei, Ge (1999). *Special Economic Zones and the Economic Transition in China*. Singapore: World Scientific.

- Wei, Shang-Jin and Wang, Tao (1997). "The Siamese Twins: Do State-owned Banks Favor State-owned Enterprises in China ?," *China Economic Review*. Vol.8, Issue 1, pp.19-30.
- Wen, Guanzhong James (2000). "New Frontier of Economic Globalization the Significance of China's Accession to WTO," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.432-437.
- Williamson, Charles R. (2001). "Natural Gas: Fuel for the New Economy," *China Business Review*. Vol.28, Issue 5, (September-October), pp.38-40.
- Wong, John and Lu Ding (2002). *China's Economy into the New Century: Structural Issues and Problems*. Singapore University Press. (HC427.92 W65 หอสมุดปรีดี ลำเนา)
- Woo, Wing Thye (2001). "Recent Claims of China 's Economic Exceptionalism Reflections Inspired by WTO Accession," *China Economic Review*. Vol.12, Issue 4, pp.56-59.
- World Bank (1985). *China:Long Term Development Issues and Options*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- World Bank (1988). *China: Finance and Investment*, A World Bank Country Study. Washington DC.: World Bank.
- World Bank (1989). Enterprise Management: Issues and Options," World Bank Report, 7773-CHA. Washington, DC.: World Bank.
- World Bank (1990). *China: Revenue Mobilization and Tax Policy*. A World Bank Country Study. Washington D.C: World Bank.
- World Bank (1995). "China: the Emerging Capital Market, Volume II: Detailed Technical Analysis," Report No.14501-CHA, Washington, D.C., (November).
- World Bank (1997). *China 2020: Development Challenges in the New Century*. Washington D.C.
- Wu, Gang; Li Jing; Kong Hong Mei; Zhao Jing-zhu; Gao Lin (2001). "Exploiting Pattern and Sustainable Development of Marginal Lands in the Three Gorge Reservoir Areas," *Journal of Environmental Sciences*. Vol. 13, Issue 2, (April), pp.173-180.
- Wu, Yanrui (1999). *China's Consumer Revolution: The Emerging Pattern of Wealth and Expenditure*. Edward Elgar Publishing Limited.

- Wu, Yanrui (2000). "Is China's Economic Growth Sustainable? A Productivity Analysis," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 3, pp. 278-291.
- Yabuki, Susumu and Harner, Stephen M. (1999). *China's New Political Economy*. Colorado: Westview Press.
- Yabuki, Susumu (1999). "State-owned Enterprises," in Yabuki, Susumu and Harner, Stephen M. (1999). *China's New Political Economy*. Colorado: Westview Press, pp.121-133.
- Yang, Dali L. (1996). *Calamity and Reform in China : State, Rural Famine*. Stanford, C.A.: Stanford University Press.
- Yang, Dali L. and Su, Fubing (1998). "The Politics of Famine and Reform in Rural China," *China Economic Review*. Vol. 9, Issue 2, pp.141-156.
- Yang, W., editor, *Unemployment Insurance*, Renmin University of China Press, Beijing.
- Yang, Xiaokai (2000). "China's Entry to the WTO," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.437-443.
- Yeung, Yue-man and Xu-wei Hu, ed. (1992). *China's Coastal Cities: Catalysts for Modernization*. University of Hawaii Press. HC 427.92 C4723 หอสมุดปรีดี (เมือง Dalian Tianjin, Yantai, Qingdao, Liayungang, hanghai, Ningpo, Wenzhou, Fuzou, Xiamen, Guangzou, Shenzhen, Taizhong).
- Yu, Qiao and Tsui, Albert K. (2000). "Monetary Services and Money Demand in China," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 2, pp. 134-148.
- Yuang, Henry Chung (2003). *Chinese Capitalism in a Global Era*. (HC427.95 C45)
- Yudkin, Marcia (1986). *Making Good-Private Business in Socialist China*. Beijing : Foreign Language Press, p.126.
- Yukawa, Kazuo (1996). "The Direction of State-owned Enterprise Reform and the Introduction of the Modern Enterprise System," *JETRO China Newsletter*, No.123 (July-August). pp. 2-18.
- Zakreski, Judy and He, Fred (2001). "Reaching China's Middle Class Through Retail Pharmacies," *China Business Review*. Vol.28, Issue 5, (September-October), pp.60-64.
- Zhang, Kevin Honglin and Song, Shunfeng (2000). "Promoting Exports the Role of Inward FDI in China," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 4, pp.385-397.

- Zhang, Qing and Felmingham, Bruce (2001). "The Relationship between Inward Direct Foreign Investment and China's Provincial Export Trade," *China Economic Review*. Vol.12, Issue 4, pp.82-99.
- Zhang, Wei-Wei (2000). *Transforming China Economic Reform and Its Political Implications*. New York: Macmillan Press.
- Zhang, X.B., and L. Zhang (1999). "Decentralization Reforms and Regionalism in China: A Review." *International Regional Science* 22 (3), 251-281.
- Zhang, Zhichao (2001). "Choosing an Exchange Rate Regime during Economic Transition: the Case of China," *China Economic Review*. Vol.12, Issue 4, pp.203-226.
- Zhang, Zhongyi, Aying Liu and Yao, Shujie (2001). "Convergence of China's Regional Incomes 1952-1997," *China Economic Review*. Vol.12, Issue 4, pp.243-258.
- Zhou, Mi and Wang, Xiaoming (2000). "Agency Cost and the Crisis of China's SOE"," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 3, pp.297-308.
- Zhu Rongji (2001). "Report on the Outline of the Tenth Five-Year Plan for National Economic and Social Development." Delivered at the Fourth Session of the Ninth National Peoples's Congress on 5 March.
- Zu, Yingfeng (2000). "China's Exchange Rate Policy," *China Economic Review*. Vol.11, Issue 3, pp.262-278.

ภาษาไทย

- กระทรวงพาณิชย์, กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. "การพัฒนาการค้าชายแดนไทย-จีน (ยูนนาน)" เอกสารประกอบการสัมมนา. (26-31 สิงหาคม 2539) ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์, กรุงเทพฯ.
- กระทรวงพาณิชย์, กรมส่งเสริมการส่งออก, รายงานข้อมูลเศรษฐกิจมณฑลยูนนาน 2000 – 2001 (18 มกราคม 2545) โดยสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ นครคุนหมิง ในเอกสารประกอบการสัมมนา และการบรรยาย เรื่อง "ค้ากับจีนยากอย่างไร" (25 มกราคม 2545) ณ กรมส่งเสริมการส่งออก
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2546). *เส้นทางอนาคต ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน*. กรุงเทพฯ.
- เจียน ชีระวิทย์ (2541). *นโยบายต่างประเทศจีน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจียน ชีระวิทย์ บรรณาธิการ (2542). **จีน-ไทยในศตวรรษที่ 21**. ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ

เจียน ชีระวิทย์ และเจีย แยนจง บก. (2543). **ความสัมพันธ์ไทย-จีน: เหลียวหลังแลหน้า**. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัทรวังศ์ จารุณูช, พรสิริ กนกเวชยันต์ และ ธิดาพร ฐิตะสัจจา. “ผลกระทบจากการที่จีนเข้าเป็นสมาชิก WTO ต่อไทย”, (HF 3800.57 จ6 ฅ63).

จุลชีพ ชินวรรณ (2545). “การปกครองและการบริหารราชการของจีนในปัจจุบัน” เอกสารโครงการอบรม **เมืองจีนที่ควรรู้จัก** จัดโดยโครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กุมภาพันธ์-มีนาคม 2545).

ธนาคารแห่งประเทศไทย, ส่วนการค้าระหว่างประเทศ, ฝ่ายการต่างประเทศ. **การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน**. (ตุลาคม 2539).

ชนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์ (2542). **ชนินท์ เจียรวนนท์ ผู้เกรียงไกรในยุทธจักรนักธุรกิจโลก**. กรุงเทพฯ: บริษัทดับเบิ้ลไดนามันท์พรินติ้ง จำกัด.

นิพัทธ์ จิตรประสงศ์ และเรืองศักดิ์ เชื้อไย บก. (2539). **สองทศวรรษความสัมพันธ์ไทย-จีน**. โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2525). **เศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาชนจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2532). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชนบทในสาธารณรัฐประชาชนจีน: ศึกษาเปรียบเทียบยุคเหมาและยุคเติ้ง,” โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2534). รายงานการวิจัยเสริมหลักสูตรเรื่อง “เส้นทางการปฏิรูประบบเศรษฐกิจจีน: ทฤษฎีและการปฏิบัติ,” คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2535). รายงานการวิจัยเรื่อง “นโยบายที่ดินสมัยในสาธารณรัฐประชาชนจีน: บทเรียนและแนวโน้ม,” โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน และคณะ บก. (2537). **การค้าและการลงทุนไทย-จีนตอนใต้**. โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน และยุพิน คล้ายมนต์ (2538). รายงานการวิจัยเรื่อง “การปฏิรูประบบเศรษฐกิจจีนยุคเติ้งเสี่ยวผิง: ภาพรวมและข้อสรุป (ค.ศ.1978-1990),” โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2539) “เศรษฐกิจจีนและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับไทย,” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง **ไทยในศตวรรษที่ 21 แห่งเอเชีย** จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (27-28 มีนาคม 2539). กรุงเทพฯ: โรงแรมมณเฑียรริเวอร์ไซด์,
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2540). **แนวปฏิบัติการติดต่อค้าขายกับประเทศจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2541). รายงานการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-จีน,” โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2541). รายงานการวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจมณฑลยูนนาน (จีน): ข้อมูลสำหรับนักธุรกิจไทย,” โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภา อุดมฉันท (2548). **เรื่องจริงจากจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ศรีสุข ทวีธาประสิทธิ์ และคณะ บก. (2541). **ฮ่องกง 1997: จีนหนึ่งประเทศสองระบบ**. กรุงเทพฯ: โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไสว วิศวานันท์ (2545). “น้ำตาชาวจีน,” **ข่าวจีนศึกษา**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย.), หน้า 13-15.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, กองการต่างประเทศ, สำนักนายกรัฐมนตรี (2538). **คู่มือการลงทุนในจีน**. กรุงเทพฯ
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, กองการต่างประเทศ, สำนักนายกรัฐมนตรี (2541). **คู่มือการลงทุนไทยในจีน**. (พฤษภาคม) กรุงเทพฯ.
- อินเตอร์เนชั่นแนล คอนซัลแทนซี เน็ทเวอร์ค (ICN), บริษัท, (2540). **โครงการศึกษาแนวทางความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม ระดับอนุภูมิภาค ระหว่างไทย-สปป.ลาว-จีนตอนใต้ กรณีพื้นที่จังหวัดน่าน พะเยา เชื่อมโยง สปป.ลาว และจีนตอนใต้** เสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (ธันวาคม).